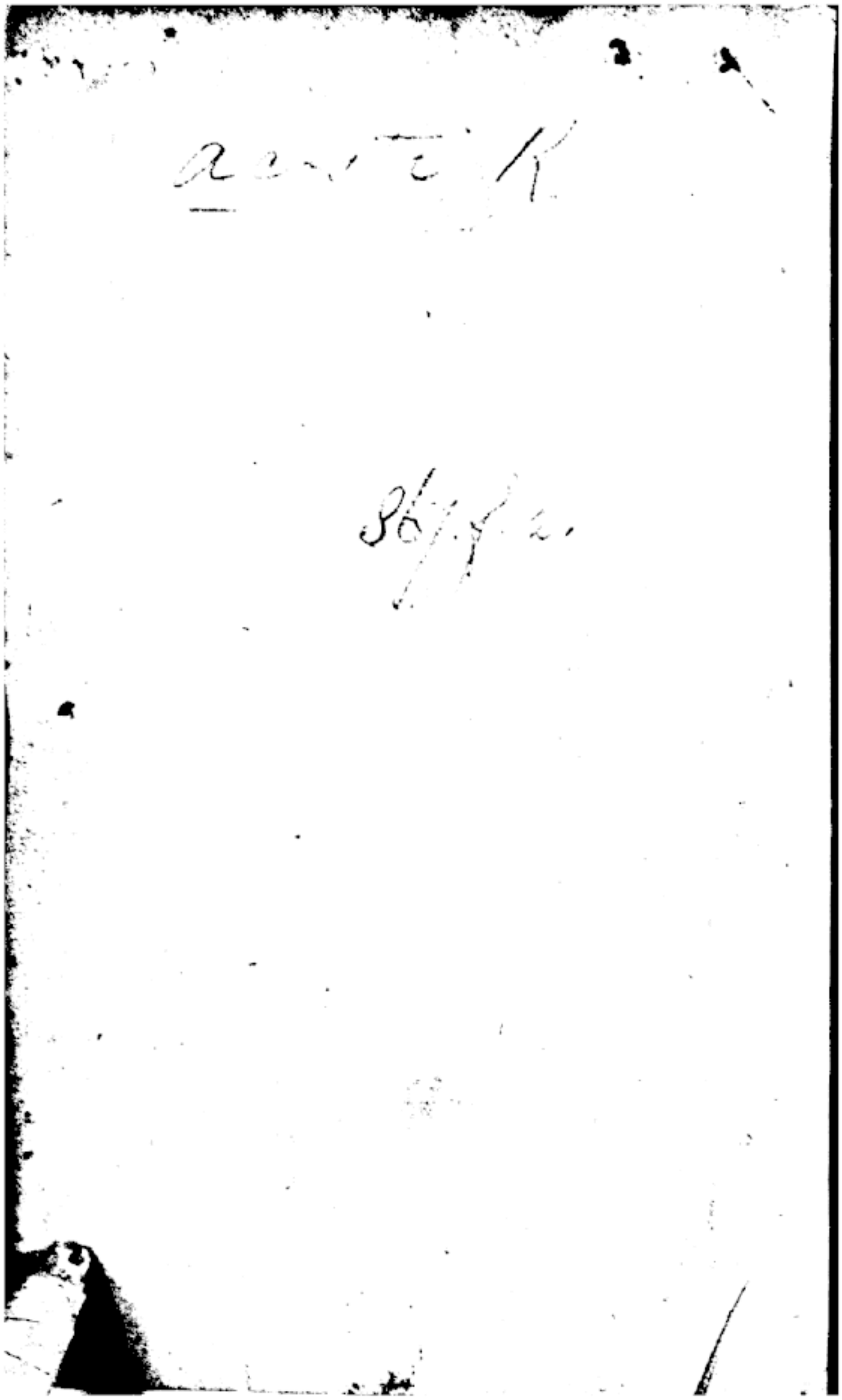

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

EMANVELIS

ACOSTAE LV-SITANI HISTORIA RERVM A SOCIETATE IESV IN Oriẽte Geſtarum, ad annum vſq; à Deipara Virgine M. D. LXVIII, recognita, & latinitate donata.

ACCESSERE DE IAPONICIS REBVS EPISTOLArum libri IIII, item recogniti, & nunc primum ex Hiſpanico ſermone conuerſi.

ET RECENTIVM DE REBVS Indicis epiſtolarum liber vſque ad annum 1570.

PARISIIS.

Apud Michaëlem Sonnium, Via Iacobæa, ſub ſcuto Baſilien.

M. D. LXXII.

Cum priuilegio regis.

Extraict du priuilege.

PAr grace & priuilege du Roy, Il eſt permis à Michel Sonnius, Marchãt libraire de l'vniuerſité de Paris, d'imprimer ou faire imprimer, mettre en vente & diſtribuer, vne fois ou pluſieurs, vn liure intitulé: *Hiſtoria Rerum à Societate IESV in Oriente Geſtarum ad annum vſque à Deipara Virgine* 1568, *Emanuelis Acoſtæ Luſitani, recognita, & latinitate donata. Acceſſere de Iaponicis Rebus epiſtolarum libri IIII, item recogniti, & in latinum ex Hiſpanico ſermone conuerſi. Et recentium de rebus Indicis epiſtolarum liber. vſque ad annum* 1570. tant en latin qu'en françois. Et fait deffenſe ledict Seigneur à tous Libraires, Imprimeurs, ou autres, de quelque qualité qu'ils ſoyent, de non imprimer, ou faire imprimer, vendre, ou diſtribuer en ſes pays, terres, & Seigneuries, autres que ceux qu'aura faict imprimer ledict Sonnius. Et ce iuſques au temps & terme de ſix ans, à cõpter du iour & date que leſdicts liures ſeront achouez d'imprimer, ſur les peines contenuës és lettres patentes dudict Seigneur.

Donnees à Paris le 5. de Nouembre 1570.

Par le Roy en ſon conſeil

Signé DOLV.

MVSEVM BRITANNICVM

CLARISSI-

MO PRINCIPI, AC DOMINO, D. OTHONI TRVCHSES à VValdburg, S. R. E. Cardinali, Augustano Episcopo ac Prænestino, Præposito & Domino Eluuacensi &c. Ioan Petrus Maffeius S. P. D.

QVOD te non fugit omni liberali doctrina eruditum, Otho Card. Ampliss., India prouinciarum omnium maxima, tametsi propriè dici videtur pars illa terrarum, quam nobilissimus fluuius Indus interfluit: vsus tamen obtinuit, vt etiam vltra Gangem aque magnum ac celebre flumen, immẽsi illi terrarum tractus, qui ad Sinas vsque, & in extremo positos Oriẽte pertinent Seras, Indiæ nomine censeantur. Porro vltra Sinas, in Serico Oceano, haud procul à continẽte, ingens cernitur Insula compluribus minoribus adiacentibus, quam nostri vulgo Iaponem vocant, Zipangrim antiquis dictam fuisse nonnulli arbitrãntur. Hac insula excepta, cæteras fermè regiones eas, cum aliis opibus, tum etiam pretiosissimis aromatibus odoramentisque refertas, constat priscis temporibus, Romano florente Imperio, cum Europeis hominibus, & commerciis, & hospitio fuisse coniunctas. traditum est etiam, multas Christiana quondam sacra tum ab aliis, tum præsertim à duobus eximia sanctitate viris Thoma, & Bartolomæo Domini Apostolis acce-

piſſe. Verùm vbi Romani decus Imperij, conſpirantibus vndiq; in ipſum variis nationibus concidit: mercimonij vocúmque, & litterarum cum illis gentibus communione ſublata, Chriſti cultus, atque religio paulatim extincta ac delata ſic eſt, vt nullum prope ipſius veſtigium in illis iã regionibus appareret. Cui melius de Chriſtiana meruiſſe Reipub: Luſitani iure putandi ſunt, quod cum terreſtri itinere, ſine ſummo vitæ diſcrimine ea loca peti non poſſent, & vix quiſquam reperiretur, qui peregrinationem eiuſmodi ſuſcipere auderet: ornatiſſimis ipſi claſſibus extimas legentes Africæ littoras: Bonæ ſpei promontorium ante id tempus pæne incognitũ, auream Cherſoneſum quæ Malaca dicitur hodie, Taprobanam, quæ Sumatra, ſiue Samotra: Sinas denique preteruecti: ad ipſam de qua diximus Iaponis inſulam ingenti curſu, ſummáque animi magnitudine penetrarunt: iidémq;, Indicæ oræ magna parte ſubacta, ſinus etiam Perſici ſaucibus fortiter aq; ac feliciter occupatis, Arabici verò nauigatione crebris incurſionibus impedita, mercibúſq; Indicis per Africũ, atq; Atlanticum Oceanũ in Hiſpaniã auerſis: nõ modo Mẽphitica Turcarũ vectigalia grauiſſimis damnis atq; incommodis affecerunt: ſed etiã CHRISTI liberatoris noſtri cultum, ac nomen, apud eos populos vel nunquam ante id tempus auditum, vel diuturna vetuſtate, atque oblitione deletum, ſalutari prædicatione longè latéque propagarunt adhibitis perductiſque ſecum, Summi Pontificis iuſſu, multis Euãgelij præconibus, tum aliarũ familiarũ, tum verò præcipuè Societatis IESV. Quorum

rum Epistolæ (huc enim tota spectat oratio) quas vulgo Indicas nominant, in Europã iubinde perlatæ, minimè dubium est, quin haud mediocrẽ vtilitatẽ pari delectatione coniunctã hominibus nostris attulerint. Verùntamẽ ea volumina cum iã nimiùm excrescerẽt, multósq; à legendi studio retardarent: prudenter mihi simul, ac piè feciſſe videtur Emanuel, is cuius nos scripta cõuertimus, qui circunciſis iis quæ minus necessaria videbantur, cætera breuẽ in commentarium retulit, vt essent parata & in promptu, quæ quis de rerum Indicarum statu, progressuue, quod attinet ad religionem, scriptione maximè digna, cognoscere cuperet. Quam nos etiam, aliqua ex parte, circuncidendi castigandique siue diligentiam, siue licentiam, in Iaponicis Epistolis ita præstare conati sumus, vt historiæ fides ac veritas omnino integra permaneret: quod facile perspiciet si quis hæc exempla cum cæteris accuratè cõtulerit. Commentarius autem ipse, Rerum in Oriẽte gestarum, ob eam causam inscribitur, quod eiusdem Societatis homines etiam in Brasilica regione, & in Occidentali quæ dicitur India, variis locis, atque prouinciis magnã animarum vtilitate, fructúque versantur: & res ad Christi Domini gloriam ita multas, eodẽ duce atque adiutore perficiunt, vt proprio, & quidem iusto volumine ipsæ per se ad explicandum indigeant. Quam nos in historiam: & in eas quæ supersunt ex Oriẽte colligendas epistolas, quidquid otij, quidquid possumus operæ, deinceps conferre decreuimus. Profectò enim digna res est, in qua nõ mea solũ, verũ optimi cuiusq; ac literatissimi viri

libentiſsimè deſudet induſtria: quippe quæ non modo plurimarum rerum variam, & iucundiſsimam afferat cognitionem, ſed etiam veritatem catholicæ religionis, & ſedis Apoſtolicæ maieſtatem, ſummámq; Romani Pontificis poteſtatem (quæ hac præſertim ætate omnibus tormentis ac machinis oppugnatur) humanis, & diuinis teſtimoniis, atque miraculis, egregiè tueatur, & comprobet. Interea, hæc quæ habebamus abſoluta, tibi potiſsimùm. Otho clariſsme, pluribus de cauſis dicare ſtatuimus. primum, quod hoc veræ atque orthodoxæ fidei firmamentum ei deberi maximè videbatur, qui ſeſe calamitoſis hiſce temporibus contra perditorum hominum inſanias, catholicæ ſinceræq; riligionis defenſorem acerrimum præbuiſſet: deinde quod ipſimet Societati IESV, quæ plurimùm tibi debere ſe profitetur ac prædicat, in primis id gratum fore mihi perſuaſeram. Tu, pro tua excellenti humanitate, munuſculum hoc qualecunque libenter accipies, méque in tuorum numerum adſcribes æquo animo. Vale. Romæ. 15. Kalend. Decembris M. D. LXX.

INDEX

INDEX INSVLARVM, CIVITATVM ALIORVMQVE LOCORum, quæ in hoc opere continentur.

A

Aceni, populi bellicosi 9.b
Ajnanis insula 174.a
Allisuri homines sylvestres 43.b
Amangutium vrbs 65.a
Amboini insulæ 36.b
Amedina vrbs 236.a

B

Bactionica gens 216.a
Banduensis diœcesis 62.b
Bazanium vrbs 21.b
Bengala vrbs 38.b
Bisnagæ regnum 4.b
Bungi regnum & vrbs 70.b

C

Cafras populi inhumani & asperi 28.a
Calanga vrbs regia 218.a
Calecu vrbs 38.b
Cangoxima vrbs 6.b, 57.a
Canton vrbs 214.a
Cantonius portus 56.b
Ceilanum insula 20.b
Cinceus portus 57.a
Cioranum insula 226.b
Cocincina ora 55.b
Cocinum vrbs 17.a
Colanum vrbs, Societatis domicilium est 18.b
Colanus portus 175.a
Comorini 2.b

D

Damanum castrum 18.a
Damon vrbs 204.b
Dinarenses populi 39.b

F

Facatæ vrbis descriptio 123.b
Failẽ oppugnatur 124.a
Firandum vrbs 65.a
Frenoiana mons 148.a

G

Goa insula & vrbs 2.a 13.a
Eiusdem à Lusitania di-

INDEX.

ſtantia ibid.

H

HAmacata monachæ 162.a
Hupania noua 49.b
Homani 41.a
Hormuntium inſula & vrbs 24.a

I

IAponis regionis deſcriptio & natura 142.a
Iauari populi 5.b
Iaui populi Chriſtianis valde infeſti 210.a
Iquicuqui inſula 138.a

L

LAbonama vrbs regia 38.b
Leguixil monachi 62.a

M

MAcazar regio 37.a
Malaca vrbs 9.a, 34.a
Malauares populi maximè Chriſtianis infeſti 204.b, 242.a
Maldiuanæ inſulæ 17.b, 172.b
Maluci & Amboini inſulæ 6.a, 34.a
Maluum vrbs orientis 37.b
Margon oppidum 228.b
Materia inſula 246.a
Mauri regio 36.b
Mauri Pantanoates 94.b
Meacum, vrbs 6.b, 63.a
eiuſdem deſcriptio 118.a
Morotai inſula 215.b

N

NAram vrbs 179.a

P

PAlma inſula 244.b
Palotima inſula 95.a
Panaruca regnum 38.b
Pantanaates Mauri 94.b
Papuę populi baptiſmum efflagitant 210.b
Pataue inſula 95.a
Petra alba 174.b

Q

QVilanenſes 41.a

R

RAſaolũ caſtrũ 228.a
Rau oppidum 215.b
Recaniuenſes 41.d

S

SAcaium vrbs 134.b, 148.a
Salſetanæ inſulæ 206.b

Sanguim

Sanguim insula 218. a
Sanianum Sinarum insula 12. a
Sedenrem vrbs celebris 37. b
Selebi insulæ descriptio 216. b
Sinarum regionis descriptio 96. b
Sinarum mores 213. b
Sincapuranũ fretum 9. a
Socotora insula 21. a
Sumatra insula 211. b

T

Tacaxuma insula
Tacuxim oppidum 191. b
Tamais portus 161. a
Tanaa oppidum 22. a
Taprobana insula 211. b
Ternates insula 34. a
Timor insula 38. b
Tolum oppidum 6. a
Trauancoris regnum 3. a

V

VEndenaum insula, & incolarum consuetudo 49. b
Veniaga portus 171. a
Vmbra regia vrbs 181. b

INDEX RERVM LOCVPLE-TISSIMVS.

A

Adolescentulorũ neophytorũ in fide constantia 42.a

Ædes idolorum incenduntur 120.b

Alexius Diazius 24.b

Alfonsus Castrius à Mauris necatur. 35.b. *Eius percussores diuina vltione consumpti* 36.a

Aloisius Mendesius ab impiis iugulatus 44.b

Aloisij Almoidæ factum egregium 100.a

Amanguatiũ vastatũ 108.b

Amãguti multi etiã nobiles Christiani facti 83.a

Amanguianorum pietas 73.b

Amboinenses Christiani multa crudelia fortiter perpessi sunt 42.b

Ambrosij Eunadi sepultura 85.a

Ancillæ Christianæ perseuerantia 133.a

Andreæ ferdinandi præclara facinora 204.a

Ancelmus quidam alios cõuertendis dat operam 86.a

Antonius neophytus liberatus obsessum à dæmone 86.a

Antonius Dionysius in vincula coniectus 208.b

Antonij Criminalis martyrium 44.a

Aqua benedicta morbi complures pelluntur 132.a

Aquæ benedictæ virtus in curandis infirmis 88.a

Atiuensis populus dira lue liberatur 39.b

B

Badagæa immanis tyrannus 19.b

Balthasar Gagus 72.b

Balthasar & Alexius Diazij 78.a

Bandara vir insignis baptizatus 34.a

Bãduensis Academia 129.a

Barbari Christianis ritibus permo-

INDEX.

permouentur 108. a
Barbarorum in Socios conſpiratio 150. a
Barbarorum ad Euãgelium concurſus 159. b
Baptiſmi aliquot celebres 188. a
Baptiſmi quatuor celebres in vrbe Goa habiti 234. a
Bellum Meacenſe 168. a
Bella Chriſti fidem retardãt 19. a
Bonzius Quenxu ad Chriſtũ conuertitur 130. a
Bõzij ad fidem veniunt 86. a
Bonzij ſacerdotes, & eorum vita 58. a
Bonzij perſecutionem commouent 149. a
Bonziorũ cœnobia plus quingenta 148. a
Bonziorum figmẽtum 74. a
Bonziorum mendacia 68. a
Bõziorum calumniæ & ſcelera 186. b
Bonziorum in Socios ficta calumnia 109. a
Brachmanis adoleſcentis ingenium ac pietas 22. a
Brachmanes ac Dynaſtæ conuertuntur 14. b
Brachmanes duo Chriſti cauſſa omnia negligunt, & multos ad Chriſtum adiungunt 15. a
Brachmanes herbam quandam magna ſuperſtitione venerantur 229. b
Bungi hoſpitales ædes duæ 121. a
Burgenſium religio ac pietas 135. a

C

Cæremonia funebris 88. b
Caluiniſtrorum odioſum facinus in imagines 246. a
Catechumenorum contubernium & hoſpitalis domus 15. a
Ceilanorum mos & conſuetudo 21. a
Chriſtiani cuiuſdam illuſtre factum 157. b
Chriſtiani Sociorum præſentia deſtituti, ſe crucis aſpectu ſuſtentant 166. b
Chriſtianorum exercitationes 118. b
Collegium Bazaimum 21. b

INDEX.

Collegium Cocinense 17.a, 237.b

Collegium societatis Conimbricense, seminarium eorum qui in Indiam mitterentur 2.a

Collegium Goëse primum in Asia fundatum 13.a

Collegium Malacense 34.a

Collegium Orphanorum 221

Collegium Diui Pauli 50.b

Comorini à D. Thoma Apostolo ad Christũ traducti 2.b

Comorinenses Christiani S. pro Christo obtrũcãtur 42.a

Consaluo supplicante tempestas comprimitur 28.b,

Quomodo octiduum delituit 39.a

Quomodo etiam fluuios trãsmitteb.at ibid.b

Mortis suæ fuit præscius 32.a

Eiusdem martyrum 32.b

Cõsuetudo militum pia 14.a

Cosmus quomodo à Domino ad Societatẽ vocatus 49.a

Cosmi Turrensis victus ratio & labores 115.a

Crimina in socios conficta 85.b

Crucis trophæa defixa 73.a

Crucis species in aëre apparuerunt 117.b

Crucis euersores miserè pereunt 132.b

Crucem viri nobiles è ligno pulcherrimo fabricantur 218 b

Cruce firmius nullũ aduersus dæmonas præsidium 52.b

D

Dæmõ quibus rationibus, Meacẽses à Christi religione absterret 178.a

Dæmonis fraudes 92.a

Dæmoni nautæ sacrificant 55.a

Dæmoniorum liberatio 87.a

Delubra plus trecenta deturbat.i 16.b

Denix delubrum 144.a

Diaboli præstigiæ 110.a

Didacus Menesses præpositus rei maritimæ pro Lusitaniæ rege 238.a

Diligẽtia in notandis & explicandis peccatis 191.a

Dominicanorum ac Franciscanorum

INDEX.

canorũ opera magnus Christianorum numerus in Hispania nouà cernitur 49.b

E

Ecclesia S. Ioannis Euangelistæ Goæ 233.a

Ecclesiæ Indicæ Romano parent Pontifici 6.a

Ecclesiæ nouem in Iapone 175.b

Ecclesiæ septem in agro Meacensi 197.b

Elisabetha fœmina princeps à Xauerio ad Christum conuersa 35.a

Emanuel Sina in mare lapsus 55.b

Error miserabilis in colendis Manibus defunctorũ 151.b

Eucharistiæ veneratio 91.b

Exequiarum ratio 91.b

F

Fabri ferrarij ardẽs pietas 73.a

Ferdinandus Mendozius 76.b

Firandensis reguli edicta 65.a

Foquexana secta 153.b

Franciscus Henriques, & Balthasar Nunes à barbaris mirè cruciãtur 20.b

Franciscus Lopes constanter in fide persistens, à Mauris trucidatur 17.b, 201.a, 207.b

Francisci Stephanonij præclarum facinus 206.a

Frãcisci Vieræ naufragium 202.b.

Frãcisc. Xauerio India provincia destinata 1.b

Fius vitæ ratio Goæ, & in reliqua India 2.a

Fraancoris regnum illius opera Christo adiunctũ 3.a

Gesta illius regis Lusitaniæ aussu indagantur ibi.

Eiusdem regula in tradenda Comorinensibus doctrina Christiana 4.a

Studium & cultus paupertatis 4.b

Periculorum mortisque contemptus 5.a, 115.b

Munerum recusatio ibid.

In Iaponis regnum proficiscitur 6.a

Gesta quædam illius admirabilia 7.a

INDEX.

Muto, surdo, claudo, sanitatẽ reddit ibid.

Iuuenem mortuum ad vitam reuocat 7.b

Malacensibus victoriam vaticinatus est 10.a

Cladem imminentem prædicit 10.b

Obsidionem Malacensium diuinitùs cognoscit 10.b

Artificium illius in sanandis hominum vitiis 11.a

Victus & cultꝰ corporis qualis ibid.b

Somnus vix duarũ vel triũ horarum 12.a

Mors illius, & mira Dei opera circa defuncti corpus 12.b

Et quomodo illius corpus fuerit sepultum 79.a

Illæsum ab omni tabe hodiéque persistit illius corpus, Goæ sepultum 13.a

G

GAspar Ægidius vir locuples & honoratus 240.a

Gaspar Eelga 24.b

Gesta illius & labores 25.a

Goæ, socij amplius centum Christianæ fidei propagandæ dant operam 13.b

H

HExandonus princeps 160.a

Hexandoni filij baptizantur 161.a

Hominum decem milia intra mensem ad Christum conuersa 6.a

Hominum 5000. accedunt ad Christum 199.a

Hospitalis domus Catechumenorum 15.a

Hospitales ædes duæ Bungi 121.a

I

IAcobus Soriæ Præpositus rei maritimæ pro Nausriæ Regina 244.a

Eiusdem in Socios immanitas 245.a

Iam ambuxæ, cultores & milites dæmonis 110.a

Iaponij supremũ habent suarum religionum antistitẽ vnum 142.a

Iaponij acceptorum beneficiorum admodũ memores 176.b

INDEX.

Iaponiorũ vetus opinio 51.a
Eorundem superstitio 54.a
Iaponiorum in victu ratio et valetudo. 61.a Eorundem academiæ
Iaponiorũ mores 57.a apud illos diu admiranda 58.a
Iaponiorũ laudes 65.b, 146.a
Iaponiorum erga res diuinas studium 121.a
Iaponẽsium fœminarum immanitas 100.a
Iaponicæ terræ descriptio 69.a
Iaponicum iter quàm periculosum.
Iaponica superstitio vnde orta 179.a
Iauari populi quàm inhumani 5.b
Idololatriæ & superstitionis multa genera 65
Idolorum ædes incenduntur 120.b
Ignatius Azebedius cum sociis crudelissimè à Caluinistis interemptus 245.b
Ignatius Loiola parens autórque societatis Iesu 1.a Eiusdem documentum insigne 53.b
Imago Christi & Mariæ à Regulo honorata 60.a
Imago D. Mariæ è manibus morientis Ignatij euelli non potest 245.b
Immanitas horrenda patris in filium 241.a
Inhamier rex 28.b
Inundatio vrbes & villas complures obruit 114.b
Ioannes Mesquita malè mul. Etatus, tandem diuina ope liberatur 20.a
Iogues monachus Christianus factus 230.b
Itineris ingentes difficultates 6.b, 141.a
Iubileum Meaci promulgatum 177.b
Iudæus quidam eruditus cõuertitur 34.a

L

Lasquarini artis sclopetariæ peritissimi 236.b
Leprosus sanatur 136.b
Libellus, Xauerij manu descriptus, experta virtutis remedium 160.b
Ludi Gibon 151.a

INDEX.

Iudi detestabiles 152. a

Lusitani mercatoris pium stu-
dium ac desiderium 82. a

Lusitanorum militum pietas
& religio 18. a

M

Mahometis fanum di-
ruitur 34. b

Mahometica pravitas 38. a

Malauxrix gens perfidiæ la-
borat infamia 242. b

Maria virgo dormitanti re-
gi assistit 30. a

Mariæ virginis imago 30. a

Maristenis delubrum rex i-
gne consumit 183. b

Martini Sylua pericula
237. a

Matris in filium horrenda
immanitas 241. a

Mauri duo, fluctibus mirabi-
liter erepti, baptizantur
8. b

Meaxum, regni Iaponis caput
6. b

Meaci Christus palam præ-
dicatur 149. a

Meacensium Christianorum
pia numera 169. a

Meacis regis filia conuerti-
tur 14.

Medici chirurgique Christi-
norũ rem promouẽt 176.

Melchior Carnerius è Socie-
tate Nicenus episcopus, di-
uinitùs conseruatus 17.
211. a

Melchioris profectio à Coci-
no Malacam 76. a *mor-*
illius 78.

Michaëlis cuiusdam sancti
libertas 121.

Mingoaxenes Giloæ rex 28.

Miraculum de cæco 72.

Aliud de paralytico & mu-
to 74.

Miracula paralytici & mul-
torum aliorum 109.

Morbi complures aqua bene-
dicta pelluntur 132.

Mos nefarius sublatus 37.

Mulieris cuiusdam inuicta
constantia 18.

Mulieris scelerate per con-
tritionem in extremo vit-
salutis 139.

Mulieris cuiusdam pietas e-
gregia 211.

Mulieres quædam ex neoph-
tis pluuiam impetrãt 39.

N

Nauarchi filius submersa 56. a
Naua Dæmoni sacrificant 55. a
Neophyti propter fidem partim diuenditi, partim perempti 42. b
Neophytorum erga Deum pietas 51. b
Neophytorum insignis pietas 126. a
Ninxit Bōziorum velut Episcopus 58. b
Nosodochium instruitur 106. a

O

Oculorum lumen per baptismum restituum 86. b
Oratio plena fidei 40. a
Orationis studium 91. a

P

Paruuli cuiusdam excellens pietas 132. a
Paulus Iaponensis quomodo sit conuersus 47. a Eiusdē erga Xauerium officium & fides 59. b
Et sedulitas in amicis conuertendis 60. a Eius obitus 112. b
Paulus à sancta fide 51. a
Petrus Martines Bazainum naufragat 205. b
Petrus Vaes vnà cum socio missus Damonem 204. b
Pietas puerorum & seminarum 40. b
Proregum & Præfectorum erga neophytos benignitas 15. b
Pueri amplius 600, è diuersis regionibus oriundi, Goę instituuntur 14. a
Pueri variis rebus exercentur 22. b
Pueri & puellæ de barbaris empti ad Christum aggregantur 22. b
Puerorum & puellarum studium in templi defensione [illegible] a
Puerorum sancta institutio 137. b

Q

Quæstio de animi materia 67. b
Quæstio de dæmonibus Ibid.
Quanonis delubrum 144. a

INDEX.

Quintinorum secta 209. b

R

Ramiris & Alcarae mors 201. b

Religionis instituta quae maximè prosint 52. a

Regis Bartholomei pietas ac animi submissio 181. a

Regulus Bazani cum suis Christo credit 34. a

Rex Buagi potens, & in socios humanus 70. b, 103. b, 111. b, 177. a *Idem scribit ad proregem Indiae* 71. a. *Ingens ei & Sociis discrimen intentatum* ibid.

Rex Cangoximanus 161. a

Rex Ceilani 15. a

Rex Firandensis Christianis aequior factus 156. b

Rex Gorentalij cupit esse Christianus 217. a

Rex Icoxiura 163. a

Rex Lusitanus à Pontifice petit quosdam ex societate Iesu ad Indas mitti 1. a. *Eiusdem liberalitas & pietas insignis* 13. a & 23. a

Rex Meaci quantopere colatur 75. a

Rex Sionis ad Christum conversus 217. b. *Eius pater sacro baptismate abluitur* 218. a

Rex Supaxorum cum uxore ac liberis aliisque ad Christum accedit 37. b

Rex Tranancoris templum aedificari curat 19. a

Regis Tranãcoris benevolentia erga Christianos 213. a

Rusticorum ardor in tuenda fide 84. a

S

Sacaij incolarum superbia 178. b

Sacrificulorũ instituta 61. a

Senex 80. *annos natus è continẽte ad Socios fidei confessa proficiscitur* 22. a

Senex infirmus & daemonum cultor, baptismo sanatur 105. a

Sinarum gubernandi ratio admirabilis 97. a *eorundem superstitiones* 99. a

Societas quando & quales Ecclesiasticos honorum titulos recipiat 17. a

INDEX.

ociorum numerus in Iapone 82.b
ociorum pro religione labores & interitus 43.a, 124.b
ociorum animi ad crucem ferendam parati 77.b
ocotoram à D. Thoma Christiani facti 21.b. Eorũ religio ac ceremoniæ. Ibid.
olatia cum afflictionibus coniuncta 5.b
upplicia volũtaria neophytorum 190.a
ylnestri Iaponij erga socios fides 124.b

T

Emplum Mariæ virgini sacrum 28.a
Tolo in oppido Christianorũ amplius viginti quinque milia facta 6.a
Trinitatis vicus, & cur sic appellatus 22.b
Typho ventus 201.b

V

Etula 90. annos nata ad Christum perducitur 195.a

X

Xca prava dogmata 144.a
Ximabaranus regulus 186.a

ORDO EPISTOLARVM ET QVI EAS SCRIPSERINT.

PRima est Ioannis tertij Lusitaniæ regis 3.b

Ex primo libro Iaponicarum rerum.

1. Pauli Iaponij 47.a
2. Cosmi Turriani 49.a
3. Francisci Xauerij 51.b
4. Eiusdem 55.a
5. Pauli Iaponij 64.b
6. Ioánis Ferdinãdi 67.a
7. Gasparis Vilelæ 69.a
8. Petri Alcaceuæ 70.a

Ex secundo libro

1. Duartis à Sylua 83.a
2. Balthasar Gagi 90.a
3. Melchioris Nunnis

INDEX.

94. a
4. Cosmi Turriani 98. b
5. Gasparis Vilelę 104. b
6. Melchioris Nunni 114. a
7. Gasparis Vilelæ 117. a
8. Ioannis Ferdinandi 118. b
9. Gulielmi 120. a
10. Balthasar Gagi 120. b

Ex libro tertio.

1. Laurẽtij Iaponij 128. a
2. Aloisij Almeidę 134. a
3. Cosmi Turriani 141. b
4. Gasparis Vilelę 147. a
5. Ariæ Sanctij 153. b
6. Aloisij Almeidę 157. b
7. Regis Cangoximanorum 166. a
8. Eiusdem ibid.

Ex libro quarto.

1. Gasparis Vilelę 167. b
2. Balthasar Gagi 170. b
3. Gasparis Vilelæ 177. b
4. Aloisi Froses 179.
5. Aloisi Almeidę 184.
6. Ioannis Baptistę Mi tij 189.
7. Eeiusdem 190.
8. Aloisi Froses 191.
9. Ioannis Ferdinandi 197. b

Ex libro de rebus Indicis.

1. Organtini Brixiens 201. a
2. Christophori Acosti 209. b
3. Aloisij Goueani 211.
4. Emanuelis Iesseriæ 213. b
5. Nicolai Nunnis 215.
6. Petri Mascareniæ 217. a
7. Sebastiani Ferdinandi 221.
8. Martini Syluæ 236.
9. Hieronymi Ruizij 237. b
10. Petri Diasij 243.

RERV

RERVM A SOCIETATE IESV IN ORIENTE GESTARVM.

COMMENTARIVS.

QVO tempore Ignatius Loiola parens autórque Societatis IESV, Romam vna cum sociis venit, ad obedientiam Pontifici maximo (qui tum erat Paulus hoc nomine tertius) rite deferendam, eo ipso tempore apud eundem Pontificem Petrus Mascarenius pro Lusitaniæ rege Ioanne legati munere fungebatur. is cognito eorum vitæ genere atque instituto, quòd ita in mandatis habebat ab Rege, qui de ipsorum virtute ac pietate, ex amicorum litteris iam antè cognouerat, egit cum summo Pontifice, vt ex iis aliquot promulgandi Euangelij causſa mitterentur in Indiam: cuius prouinciæ ab Idolorum cultu ad Christianam fidem traducendæ, Rex catholicæ religionis cultor egregius, magno in primis desiderio tenebatur. Missi ex decem, qui tum

Rex Lusitanus à Pontifice petit quosdam ex Societate IESV ad Indos mitti

erant Sóciis, duo (nec enim plures conceſſit Ignatius, cuius arbitrio totam rem Pontifex ipſe permiſerat) Franciſcus Xauerius Nauarienſis, & Simon Rodericus Luſitanus, Vlyſſiponem attigere anno à Deipara Virgine 1540 quorum non aduentus modò Regi accidit exoptatus & carus, ſed etiam, interim dum nauigandi tempus expectant, variis in actionibus atque muneribus pia ſedulitas & induſtria ita probari ac ſuſpici cœpta eſt, vt vulgò nõ niſi Apoſtolorum nomine appellarentur. Inde hoc Societatis in Luſitania cognomentum eſt ortum, quod ipſa quidem ſibi non modò non arrogat, verùm etiam recuſat, ac refugit. Lætus eo rerum euentu Rex, Indorúmque iam propemodum oblitus, cùm reliquos octo, qui Romæ remãſerant ſuum in regnum accipere potius, quàm hoſce duos ab ſe dimittere cuperet: ipſi autem cõtrà diuini amoris igne ſuccenſi, multa pro Chriſti nomine perpeti, remotis illis ac barbaris nationibus Euangelij lumen inferre, & quo conſilio profecti fuerant, id ipſum aſſequi atque obtinere contenderent diuiſa tota res eſt. Franciſco Xauerio India prouincia deſtinata, Simon Rodericus quamuis inuitus in Luſitania retentus vt quoniam ad Ignatium alij multi ſe iam adiungere cœperant, inſtituendo in Conimbricenſi Academia ipſorum Collegio præeſſet quod tanquam ſeminarium foret eorum, qui deinceps in Indiam ſupplementi cauſſa mitterentur

Franciſco Xauerio India prouincia deſtinata.

rentur. Ei Collegio Rex vectigalium annuorũ quod satis esset ad Socios centum alendos (qui numerus postea duplicatus est) literísq; & prophanis & sacris erudiendos, attribuit.

Eorum qui in Indiam mitterentur, seminarium, Conimbricæ institutum.

Xauerius igitur, anno post Christum natum 1541, cum Indiæ præfecto Martino Alphonso Sosa Vlyssipone discessit. itineris comitem secum duxit è Societate Italum Sacerdotem præstanti virtute virum, nomine Paulum. In Indiã peruenerunt Maio mense anni insequentis. In ea nauigatione, Xauerij vitę ratio rerum ab ipso deinde gestarum quoddam quasi proludium fuit. Etenim ex quo die conscendit, tùm in ipsa naui, tùm in Mosambico Insula, vbi hyematũ est, eam in ægrotos pauperes, egentésque assiduitatem ac diligentiam, dies ac noctes, tanta cum alacritate, & iucunditate animi præstitit, vt sanctus perfectúsque vir haberetur ab omnibus, & qui præsentes viderunt, rem verbis haud satis exequi possint. Goam simul atque peruẽtum est, omni statim conatu ad ethnicos Christianis præceptis imbuendos, Christianos verò & Lusitanos, & incolas in fide atque officio retinendos ac promouendos incubuit. Ad hæc, ægrotos, & vinctos inuisere, valetudinaria frequẽtare, vel in iis habitare potius, quò commodius ægris ministrare posset, quibus & viuentibus interdiu noctúq; summo cum labore cunctis admirantibus, præstò erat, & mortuorum cadauera suis ipse manibus funebri linteo ritè

ANNO 1542 Societas Iesu peruenit in Indiam.

Ratio vitæque Xauerio fuerit Goæ & in reliqua India.

ad ſepulturam inſuebat, próq; eorundem animarum expiatione ſacrum miſſæ faciebat: quod ille ſemper, vbicúmque terrarum fuit, in India ſolenne ſeruauit. Nec tamen interea confeſſiones audire, publicis concionibus, priuatíſque colloquiis hominum vitam moréſque corrigere, ſimultates ac diſſidia tollere, aliáque id genus facere multa deſiſtebat. quo circa magno in honore, ac veneratione habebatur à populo.

Comorini promontorij accolæ à D. Thoma Apoſtolo ad Chriſtum traducti.

Aliquot menſes Goæ magno cum rei Chriſtianæ adiumento verſatus, in eam Indiæ oram diſceſſit, quæ vulgò Comorini caput, ſeu promontorium dicitur: ab vrbe Goa paſſuum ſexcenta millia. Regio eſt piſcatu margaritarum inſignis. Gens autem ipſa quondam à D. Thoma Apoſtolo ad Chriſtum adiuncta, ſed quæ iam Chriſtiani præter nudum nomen haberet nihil. Interroganti quippe Xauerio de religione fidéque, illud vnum duntaxat reſpondebát: Chriſtiani ſumus. Hoc igitur Domini vinetum in ſyluam Xauerius planè degeneraſſe cùm cerneret, acri ſtudio, & accuratiſſima diligentia pro viribus colendum ſuſcepit, vno Dei fretus auxilio, quẽ ille in eo præſertim negotio ita propitium ac liberalem expertus eſt, vt breui plurimos homines ad Catholicã eccleſiam aggregauerit: qui ad eam deinde virtutis frugem peruenerunt, vt qui iis præſunt hoc tempore Socij affirment, eas eccleſias, etſi à Luſitanis deſtituãtur, ſuis iam nunc poſſe viribus niti, cæptúmq;

virtutis

virtutis ac religionis cursum tenere. Censetur in præsentia maritima illa ora, Christianorum amplius cẽtum & triginta millibus, eorúmque numerus nõ mediocriter augetur in dies. Quæ ferè omnia vni secundum Deum Xauerio præcipuè accepta referẽda sunt, qui non illam modò plantauit rigauítque vineam, sed alias quoque in eo tractu permultas: in iis, Trauancoris regnum penè totum, & Bringanũi inter ac Permanelem, decem ferme pagos, & circa Beadalam ac Tramanancorem, vicos circiter septem. Neque verò, cùm in aliorum salute procurãda vigilãtissimus, tùm in sui ipsius custodia remissus erat, aut negligens. vitam quippe ducebat eiusmodi, quæ satis ostenderet, nihil omnino sibi præter vnam Dei gloriam suámque salutem & proximorum, esse propositam. Itaque res quas gerebat, sanctitas morum, laboréque perpetui, & insectationes, iniuriæque quas vel in conuertendis barbaris, vel in tuendis neophytis ac Lusitanis subibat, Goam ceteráque; in Indiæ regiones non dubio sermone perlatæ, tanta cum admiratione celebrabantur ab omnibus, vt vel ab ipsis Mauris, ethnicísque Pater sanctus appellaretur. Qui rumor cùm etiam in Lusitaniam permanasset, cúmque Ioãnes Rex eadem à multis certísque autoribus tùm ipso adhuc viuente Xauerio, tùm multò magis mortuo, cognouisset, permotus rerum magnitudine atque præstantia, Pro regi Indiæ per litteras manda-

Comoriuũ Christianorũ amplius centum & triginta millibus censetur. Trauancoris regnum cum pagis & vicis aliis à Xauerio Christo adiunctũ.

Xauerij gesta Regis Lusitaniæ insignia indagãtur.

dauit, vt Xauerij res geſtas atque miracula omnibus veſtigiis indagatas quàm diligentiſſimè ad ſe perſcriberet. Regis ipſius litterarum ſubiicietur exemplum, è quibus quid ille de Frãciſci virtute, atque præſtantia ſenſerit, facile appareat.

IOANNIS TERTII LVSITANIÆ REGIS AD PROREGEM INdiæ literarum exemplum.

PRorex amice: ego rex tibi multam ſalutem. Franciſci Xauerij vita, geſtæque res, adeò ſalutaris exempli fuere, vt eas in lucem edi palámque proponi ad gloriam Domini Dei noſtri pertinere magnopere exiſtimem. Cuius editionis quò maior autoritas fidéſque ſit, mando tibi planè, vt de præclaris omnibus viri illius actionibus, déque iis rebus, quas per eum ſiue adhuc vinentem, ſiue defunctum, Dominus noſter ſupra naturæ vires effecit, vbicunque teſtes idonei fuerint, tabulas publicas ſeu inſtrumenta autentica conficiẽda quàm ſtudioſiſſimè curres, & ad me primo quoq; tempore perferẽda. Id erit mihi vehementer gratum. Ac licet rerũ ipſarum dumtaxat tabulas imperauerim, tu nihilo minus efficies, vt ipſamet inquiſitio in publica monimenta rectè atque ordine referatur. Inquiſitionis autem erit eiuſmodi ratio, vt omnibus iſtis in regionibus, quicunque earum re-

Inquiſitionis de vita Xauerij ratio.

rum

rum probè cõſcij extiterint, ij de vita, factis, moribúſque Franciſci, quibus in terris atque oppidis infidelium fuerit, quid in iis geſſerit, interrogati, & iurati reſpondeant. Eius porrò inquiſitionis exemplum ſcriba relationis ipſe deſumito, tuóque chirographo ſubſcriptum, adhibito etiam Auditore generali, complicato obſignatóque: Tu deinde ad nos id ipſum triplici via tranſmittito. Vliſſipone. V. Kalen. Aprilis 1556. Regis epiſtola perlata in Indiam, miniſtri ſedulò imperata fecerunt, atque ita multa de Franciſco Xauerio ad Regem probè comperta atq; explorata miſerũt, vt ſingula hoc loco perſequi nimis longum ſit. Summatim nonnulla perſtringam. Xauerius cùm apud Comorinenſes degeret, in Chriſtiana doctrina tradenda tenebat hanc regulam. Manè poſt preces horarias recitatas, puero vno comite, qui ſignum geſtaret Crucis, vias oppidi circuibat, querens vbi nam eſſent ægroti curandi vel mortui ſepeliendi, vel infantes adultíue baptiſmo luſtrandi. Si quid occurrebat eiuſmodi, manibus oculíſque ſublatis in cœlum, elata voce concionatoris inſtar, admodum piè pronuntiabat Symbolum Apoſtolorum, vnà cum Decalogo &c. eò ſtatim magna vis hominum confluébat. Si pro ægroto vel neophyto faceret, vniuerſam precationem Euãgelio, ſin pro defuncto, Pſalmodia funebri, ſiue mortuorum officio concludebat. Ad ſextam ferme horam diei verſatus in

Regulæ Xauerij in tradenda Comorinenſibus doctrina Chriſtiana.

opere, quamquã ſumma corporis defatigatione, nullum tamen intermittebat diem, quin aliquid pueris è Catechiſmo explicaret. Inde vbi cibo ſe refeciſſet, Chriſtianis omnibus copiam ſui faciebat: quæſtiones ipſorum nodóſque dubitationum expediens, omnia diſcordiarum ſemina tollens, pacémque concilians: cùm etiam ſub veſperam, atq; interdum noctu ſeſe in cœtus hominum frequentiores concionabundus inſereret. Augebant autem laborem ac laſſitudinem tùm calores in iis regionibus maximi, tũ ſumma viri paupertas, cuius ille ſemper adeò ſtudioſus fuit ac tenax, vt in tam crebris ac longis terra maríque peregrinationibus ſine ſaccu-lo & pera ambulare ſolitus fuerit. Quin etiam in vrbe Goa regio procuratori multa ad iter neceſſaria liberaliter offerenti, inſtantíque vt acciperet, omnino remiſit, & non modò viatico prorſus nullo conſcendit, ſed etiam impedimẽta nulla in nauem impoſuit prꝛeter Breuiarium, & alium libellum, & ſuperpellitium. In ipſa autem nauigatione precariò victitabat, aliorum benignitate ſeſe ſuſtentans. Iam verò Chriſtianos, quos in Comorini tractu Chriſto pepererat, à barbarorum Regum & ceterorum iniuriis defendebat egregiè, próque iis & Chriſti religiõne tuenda ſæpe ſeſe obtulit in apertum vitæ diſcrimen. Gens eſt in regno Biſnagæ, quos Badagaas vocãt. horum permagna manus cùm ad neophytos diripiendos, occidendóſque in regnum

Studium et cultus paupertatis.

Regnum Biſnagæ.

gnum Trauancoris irrupiſſet, cognita re Xaue-
rius ex alio quodam oppido, vbi tum moraba-
tur, Trauancorem prouolat: nihílq; mortis me-
tu perterritus, ſummo animi ardore, atque con- *Periculorũ*
ſtãtia fcelus hoſtium increpans, in mediã Chri- *mortíſque*
ſtianorum turbam vltro ſe coniicit, vt ipſum re- *contẽptus.*
ueriti reliquis parcerent. Quamquam alioqui
ſanè ipſius capiti aſſiduè penè tendebantur inſi-
diæ. itaque & à barbaris quibuſdam aliquando
conquiſitus ad necem, arborem ſcandens, ibíq;
pernoctans, manus eorum effugit. Tãto autem
deſiderio flagrabat vniuerſæ barbariæ ab inte-
ritu reuocandæ, vt nullos labores, vel pericula
ſubterfugeret, nullámque ferè partem caperet
quietis. Inſulæ Mauri ſunt vltra Malucum. in *Inſulæ*
iis ille verſatus eſt omni planè humano preſidio *Mauri.*
nudus, multis vndique cinctus veneni cędíſque
periculis. quò ille cùm diſcedere pararet, non
modò ab amicis fruſtra deterritus ac reuocatus
eſt, ſed etiam veneni multa remedia (cuius eſt *Munerum*
vſus in iis inſulis frequentiſſimus, atque etiam *recuſatio.*
iccirco multos iam annos ſacerdote, atque pa-
ſtore caruerãt) ſibi ab iiſdem obtuta diuino ma-
gis quàm humano fretus auxilio, cuncta repu-
diauit. Qua de profectione, precibúſque ami-
corum ipſe in Luſitaniã ad ſuos ſcripſit his ver-
bis: Ego ipſorum in me beneuolentiæ ac ſtudio
ingentes egi gratias: ſed ne ipſe mihi ſolicitudi-
nem ſtruerem, ac multo magis ne quid de mea
ſpe in vno Deo penitus fixa ac locata remitte-

rem: amuleta, quæ mihi peramanter lacrymantes donabant, omnia recusaui, rogãs eos, vt pro me Deum obsecrare ne desisterent: eo veneni remedio nullum certius inueniri. Extat de eadem profectione eiúsq; difficultatibus, de terræ natura & inopia, ad Socios Romanos alia ité ipsius epistola, cui' illa clausula est: Hæc ad vos eò scripsi, vt sciatis quãta sit in hisce insulis cœlestium solatiorum copia: namque omnia hæc pericula ac labores vnius Dei causſa vltro susceptí, thesauri sunt ingentibus referti spiritalibus gaudiis, ita vt hæc apprimè facta & apposita prouincia sit ad oculorum aciem paucis annis è suauissimi fletus vbertate perdendam. Equidem in vita mea nec vlla vmquam animi tãta, támque perpetua voluptate sum affectus, quanta in his locis afficior: nec tam leuiter corporis vexationes, atque molestias pertuli: cùm tamen hostes circa finitimi sint, incolæ ipsi nos amicissimi, regio verò ità infelix & sterilis, nos modò vt cunctis valetudinis aduersæ subsidiis, sed etiam consuetis alibi vitæ præsidiis ferè omnibus careat: sic prorsus, vt hæ mihi videantur insulæ diuinę spei verius appellãdę, quàm Mauri. Nec verò populi in his partibus desunt (Iauros vocant) qui posse hominẽ interficere, summæ beatitutinis instar putent, à quibus cùm alij, tùm Christiani multi occiduntur.

Solatia cũ afflictionibus coniuncta.

Iauari populi quàm inhumani.

Tres menses apud eas nationes Xauerius posuit, partim Christianorum loca circumien

(qua

(quæ iam diu lustrauerat nemo, siue quòd ab-
sunt ab India leucas amplius mille, siue quòd,
quem præsulem habebant, ipsimet Insulani pe-
remerant) partim etiam in barbaris conuerten-
dis ad Dominum ita multis, vt in vno dunta-
xat oppido Tolo, Christianorum omnis æta-
tis amplius viginti quinque millia ab eo facta
fuisse dicantur: idque anno post Christum na-
tum circiter 1547. Nam ex eo tempore is nu-
merus per Socios qui in opere successerunt,
valde auctus esse credendus est. His rebus pe-
ractis, cùm intelligeret Xauerius, quàm vehe-
menter insulæ Maluci & Amboini cultorum
inopia laborarent, cessare nescius eò se contu-
lit, ibíque Christiana re præclarè gesta, regnum
aliud petiit, in quo intra mensem hominum
plus decem millia ad cultum Christi perdu-
xit, & significauit suis ipse litteris, sperare se
eo anno plus centum millia Christianorum esse
facturum. Multis igitur in eo tractu institutis
ecclesiis, quæ sacrosanctæ sedi apostolicæ Ro-
manóque Pontifici obtemperant, & multipli-
cantur in dies, relictísque ad earum tutelam ali-
quot è Societate custodibus, ipse quòd aliis In-
diæ locis mortales plurimos doctoribus desti-
tutos in æternum perire intelligebat, reuersus
in Indiam est. Iaponis regnum paucis illis annis
aperuerant Lusitani, cuius incolæ sunt ingenij
ac docilitatis laude præstantes. Id ille vbi didi-
cit, nequaquam loci longinquitate deterritus

Tolo oppido, Christianorũ amplius viginti quinque milia facta anno 1547.

Insulę Maluci et Amboini.

Hominum decem milliz intra mensem ad Christum perducta.

Ecclesię Indicæ Romano parent Pontifici.

In Iaponis regnũ profiscitur Xauerius.

(abeſt enim id regnum ab vrbe Goa leucas plu
mille) quamquam diſſuadentibus cunctis, inte
peſtiuo ad nauigandum mari, nauigio barbaro
rum Sinarum ſeſe commiſit, difficilíque ac pe
riculoſa nauigatione maritimam Iaponis vrbe
Cangoximam tenuit. Comitem habuerat Iapo
nium quendam Luſitanicę linguæ peritum. E
vſus interprete, capita Chriſtianæ religionis i
Iaponicum ſermonem tranſtulit primùm: dein
de Chriſti Euangelium in iis terris inauditu
promulgare, nec ſane fruſtra, aggreſſus eſt. Cá
goximæ cum neophytis aliquandiu moratu
ad magnam illam vrbem perrexit Meacum, re
gni totius caput, leucas trecentas ab eo loco p
ſitam, Chriſti notitia nulla. Iter habuit in pri
mis laborioſum, atq; difficile. In viam ſe ded
Octobri menſe, cùm frigora in Iapone ſæuir
incipiunt, tanta niuium copia gelúque, vt in fl
uis concretæ ex glaciæ moles paſſim ad inſta
trabium rigeant. Mari non ſemel infeſta pyra
tis loca traiecit, in infima nauiũ propter obſcu
ritatem, ac nouitatem nominis ſui à nautis ſæp
coniectus. Terra autem, ne erraret ignarus vi
rum, indigenas equites citato curſu pẽroſeque
batur, & quidem pedibus nudis, quod eo ann
tempore flumina multa vado ſuperãda ſeſe cre
brò offerrent. Itaque ſæpe niuium & algoris in
iuria pedes intumeſcebant: ſæpe etiam aſſidu
ſacrorum inſtrumentorum geſtatione defatig
tus, aſperitate viæ fallente veſtigia, concidebat.

Cãgoxima Iaponis vrbs.

Euangeliũ Chriſti Iaponis promulgatur.

Meacum, regni Iaponis caput.

Frigora in Iapone maxima.

Ingentes itinerũ difficultates.

Nocte

Nocte verò, aqua madidus, frigore faméq; con-
fectus, cùm ad hoſpitium peruẽniret, humana
ſolatia nulla reperiebat: nam cœleſtia illa ac di-
uina (credo) non deerant. In ipſis verò pagis, &
oppidis, quà tranſibat, ad alias contumelias &
irrgia illud etiam accedebat, vt per plateas cre-
brò lapidibus peteretur à pueris, nec tamen ic-
circo à ſacroſanctæ fidei Catholicæ præconio
deſiſtebat. Meacũ vt venit, omnia offendit bel-
la, tumultibúſque flagrantia. Itaque re infecta
cum angoximam reuerti coactus eſt: Chriſtianis a-
liquot in reditu factis. Annum circiter in Iapo-
nia verſatus eſt: in Meacenſi peregrinatione mẽ-
ſes quatuor poſuit. Tum inſtitutis ibi quoque
ſociis, qui cæpta promouerẽt, in alia regna diſ-
cessit. Magnum verò nomen, magnam ſibi ve-
nerationẽ apud Iaponios peperit, planè vt illum
Europeis omnibus anteferrent. tanta enim fuit
innocentiæ morúmque innocentia, vix vt in iis quiſ-
quam vel venialis noxæ maculam deprehende-
ret. quin etiam ea re aiebant illum à ceteris diſ-
cedere Sociis, quòd illi ſigillatim ad varias multo-
rum interrogationes deinceps, atque ordine reſ-
ponderent, Xauerius, decem duodecímue ma-
ximè inter ſe diuerſis propoſitis quæſtionibus
uno eodémque reſponſo ſimul ita ſatisfaceret
omniuerſis, vt ſi eorum vnicuique ſeparatim ac
proprièreſpondiſſet. Illa verò de Xauerij actis
ſupra humanas vires admirabilia celebrantur,
quòd variis temporibus in Iapone muto cuidã

Geſta quædam Xauerij admirabilia.

Muto, ſurdo, claudo, egris deſperatis, ſanitas reddi-tur.

oc pedibus capto vſum linguæ, & ingreſſum, ſurdo auditum, item alteri ſurdo mutoue ſanitatem diuinitus reddidit. Atque hæc in Iapone. In Comorini autem regione dum ageret, non ſolum ægros complures à medicis deſperatos morbo diuinitas liberauit, ſpiritú ſque fugauit immundos, ſed etiam mortuos reuocauit ad vitam. Iuuenis quidam obierat multis affinitate coniunctus. hunc oppidani mortuum magnis clamoribus frequentes ad Xauerium afferunt, quem ille manu apprehenſum viuẽtem erexit. ídque Goam conſtanti fama perlatum eſt. quo Xauerius etiam cùm non multò poſt rediiſſet, ad Didacum quendam magnæ autoritatis virú diuertit. is cùm rem geſtam cognoſcere de ipſo Xauerio admodum cuperet, Coſmum Ioãnem regium procuratorem inuitat, vt ambo ſimul id à Xauerio ſciſcitentur. Coſmus pudore deterritus, rem ad ipſum Didacum reiicit. qua ille recepta, paucis pòſt diebus Xauerium nomine compellans, Ad gloriam(inquit)ac laudem Domini, cedò magiſter Franciſce, quidnam fuit illud de adoleſcente, quem defunctum in Comorini promontorio reuocaſti? Ad ea verba Xauerius nimirum erubuit, hominémque amplexatus, atque ſubridens, Ieſu bone (ait) egóne vt mortuos excitauerim? O me nequam, iuuenem ad me, mortui ſpecie, attulerant: iuſſus à me ſurgere nomine Dei ſurrexit: ea videlicet populo noua res viſa. Hæc deinde Coſmo referens

Mortui ad vitam reuocantur.

ferens Didacus, Noli(inquit) dubitare, quin o-
pe diuina iuuenem illum Xauerius reuera mor-
tuum ſuſcitauerit. Ibidem mulier Chriſtiana
ad Xauerium accedit, rogat vt ad filium ſuum
vita functum venire ne grauetur. Ille eò ſe con-
fert: pueri cadauer flexis genibus Deum preca-
tus crucis ſigno luſtrat: puer ſtatim exſurgit in
vitam, ac ſanitatem priſtinam reſtitutus. Chri-
ſtiani qui aderant, miraculum exclamant: illos
verò Xauerius obſecrat, rẽ vti ſilẽtio cõtegant.

Ex Iapone decedens, nauem conſcendit Lu-
ſitani cuiuſdam, qui Colani præſidio præfuit.
In ea nauigatione cùm in oram Sinarum è re-
gione Chinchei iam peruenissent, atrox & pe-
riculoſa procella coorta, ſcapham, vnà cum
duobus Mauris è nauali turba, retinaculo ru-
pto, ex omnium oculis tanto impetu abripuit,
vt paulò pòſt ne è ſummo quidem ipſius mali
carcheſio ſpeculantibus appareret. tum verò
ea deplorata, curſum proſequi nautę decernũt.
Id vbi ſentit Xauerius, magiſtrum nauis ducto-
rémque obſecrat, vt dolones qui ob venti ve-
hementiam non erant omnino ablati, demit-
tant, & ſcapham expectent. Negare ductor pri-
mò, magnum eſſe affirmãs in mora periculum:
exiguo illo contracto velo, quo maris impetum
fugerent, hauſtum iri nauigium fluctibus. Ad
extremum tamen victus Xauerij precibus, ſub-
mitti dolones imperat. Verùm vbi nihil proficí
ea re intelligunt nautæ, tumido præſertim ac ſę-

Chincheum in Sinarũ ora.

uiente mari, vela rurſus expediunt. Contrà Xauerius niti, ſeriò affirmare ſcapham breui incolumem affuturam. Cùm illi nihilo minus deſperata re dolones erigerẽt, extemplò Xauerius ad proram accurrit, manúque antennis iniecta, nautas per Chriſtum dominum, eiúſque vulnera obteſtatur; ne ex eo loco diſcedant: confidere ſe planè fore, vt par illud animarum, quæ Chriſtianæ eſſe poſſent, Deo miſerante, nõ interiret. His auditis nautæ denuo vela ſubmittunt. Interea Antonius Dias Xauerij rogatu rudentes aſcenderat, nihílque diſpiciens, deſcendere iam parabat, cùm illum adhuc paululum expectare Xauerius iubet, ſimúlque ipſe ad nauis marginem ſublatis manibus ſe in preces effundit, nauarchũ & ceteros bono animo iubet eſſe. Cùm hæc maximè fierent, ecce tibi repẽte aduentans ſcapha conſpicitur. Tum ad eam exſpectandam, curſúmque facilius inhibendum, nauis contra maris impetum in obliquum locatur nec mora: duarum triúmue horarum interuallo ſcapha neutram in partẽ declinans rectà ad onerariam appropinquat: cui cùm funem eminus iniicere pararent, nihil opus eſſe ait Xauerius, ipſam per ſe placidè ad onerariæ latus acceſſuram: itaque factum eſt. Duo qui vehebantur, in nauem accepti. ſcapha, quãquam minimè ſedata tempeſtate, retinẽte nemine, tam diu ſtetit, quo ad eam nautæ ad onerariam religarunt. Mauri illi duo ad Chriſtum deinde con-

Mauri duo, fluctibus miſerabiliter eripti, baptizantur.

uerſi

uersi baptismo lustrantur. Res tota summa omnium admiratione animaduersa ac notata est.

Fuit verò Xauerius vtique ipsius etiam Prophetiæ dono conspicuus. multa pòst futura, multa longè remota prædixit, quæ humanitus sciri nullo pacto possent. Ex Iapone tendens Malacam, quingentarum amplius leucarum itinere, in portum Sinarum delatus, è Duartis Gamæ oneraria in Didaci Pereriæ nauem transcēdit: is, quod Malacam indiscessu ab hostibus circumuentam obsessámque reliquerat, nihílq; postea de euentu rei cognouerat, percontari de Sinis magnopere cupiebat, num quid de Malacensi obsidione audissent. Simul etiam cum vectoribus in eius vrbis subsidium arma sedulò cõparabat. quos ita solicitos metu conspicatus Xauerius, iubet (ídq; sæpius) sine cura esse, pro certo affirmans otium esse Malacæ. Idem Didacus cum animo suspenso metueret, ne omnes naues in Indiam Malaca soluissent, quod bona iam pars idoneæ ad nauigãdum tempestatis effluxerat. Nihil est (inquit Xauerius illi) cur timeas. Antonium Pereriam etiamnum reperiemus Malacæ, sublatis ad velificandum antennis, nos ipso iam triduo præstolãtem. Ad quem deinde Xauerius è freto Sincapurano passuum nonaginta millibus Malacam litteras de suo aduentu præmisit: quo simul atque peruentum est, omnia prorsus vt ille prædixerat, res Malacenses pacatas, Antonium Pereriam tertium

Prophetiæ donum in Xaverio.

Malaca.

Fretũ Sincapuranũ.

iam diem profectione parata ipſos opperiẽten inueniunt.

Aceni Iapbone populi bellicoſa gens, Malacæ portum inuadunt.

Simone Mello Malacæ præfecturam gerẽte, cùm ibi Xauerius eſſet, Aceni, immanis ac bellicoſa gens, celocibus ferè ſexaginta, noctis ſilẽtio Malacæ portũ inuecti, vt onerarias, quæ in eo iactis anchoris ſtabant, inflãmarent, atq; diriperent, Bandenſem nauẽ iam prope ceperant, cùm Luſitani qui in oppido habitant, biremibus circiter quinque raptim inſtructis decémque dierum duntaxat impoſito commeatu, intra decimum diem redire iuſſi, coniectos in fugam pyratas ad Parlem vſque amnem ducentas ab vrbe leucas perſequuntur. iámque menſem totum vltra finitum ſibi temporis ſpatium abfuerant, cùm interea nullus de ijs nuntius venerat Malacam. Quin etiam complures ad explorandum lintres à præfecto dimiſſi, nihil omnino retulerant. Quo circa magna erat ſuſpicio, malè pugnatum eſſe: auxítque ſuſpicionem rumor à Mauris incolis diſſipatus, noſtros ab hoſtibus planè victos ac deletos eſſe. Cùm mœſta atque afflicta eo metu ciuitas eſſet, matronæ etiam maritos vt mortuos effuſè lugerent, in concionem populum Xauerius aduocat, & ad extremum, nonnullorum fidem in Chriſtum requirens, & inconſtantiam increpans: Sunt, inquit, in hoc cœtu cum alij, tùm mulieres quædam, quæ ſortibus iactis, conſultíſque

ſque veneficis, perſuaſere ſibi, claſſem noſtrā
b Acenis captam, maritóſque lugent. At vos
ratres mei amicíque, omni mœrore depoſito,
xhilaramini, & gaudete vehementer: námque
odierna die fratres noſtri pugnarunt, inſigní-
que de hoſtibus parta victoria cum opimis ſpo-
iis reuertuntur ad nos. Certo die (ipſúmque
notauit diem) adiuuante Domino incolumes
derunt, non plus tribus è noſtris, aut quatuor
n pugna deſideratis. Proinde tātam victoriam
Deo gratulantes ſemel orationem dominicam,
& ſalutationem angelicam recitemus, iterúm-
que pro iis qui vitam in certamine profuderūt.
Hęc ille ſolita vultus oríſq; ſerenitate cum per-
oraſſet, ingens omnium ſtupor & motus ani-
mi conſequutus. tantáque fuit de viri ſanctitate
uditorum opinio, vt nemo planè dubitauerit,
quin illa Xauerius diuino afflatus ſpiritu verè
pronuntiaſſet, cùm nec terrā nec mari nuntij eo
empore ad vrbem veniſſent, nec verò tam bre-
ui ex tam longinqua regione venire potuiſſent.
Eodem die ſub veſperam in æde Mariæ Virgi-
nis in cliuo, ſeparatim ad matres familias verba
ecit, ipſum nominatim definiens diem, quo die
certum de ſuorum incolumitate ac victoria nū-
ium eſſent accepturæ. itáque factum eſt. Nun-
ium victores ipſi cum ingenti præda paulò
pòſt ſubſequuti, nauigiis, & myoparonibus,
ormentis, apparatúque bellico, multis deni-
que ex hoſtium numero captiuis adductis. Ap-

Malacenſibus victoriam vaticinatus eſt Xauerius.

propinquanti ad oppidum classi Xauerius re-
nà cum vrbis præfecto, & reliqua multitudine
ad littus obuiam prodit, signum crucifixi Chri-
sti domini tenens: descendentem ducem, cete-
rósque primarios gratulabundus amplectitur.
In ea celebritate atque frequentia, Melius vr-
bis Præfectus quid paucis illis diebus de sugge-
stu Xauerius dixerit, Classiariis publicè expo-
nit. rei gestæ seriem cum Xauerij verbis ad-
mussim conuenire comperiunt. tantum denuo
admirationis, atq; admurmurationis exortum,
vt aliud ferè nihil per eos dies in ore sermoné-
que omnium versaretur. Neque verò Mala-
censibus læta solùm ac prospera, sed etiam ad-
uersa tristiáque vaticinatus est. Attenderunt
eum sæpenumero quidam cûm pro concione
solutos accusaret Malacensium mores, negle-
ctámque iustitiam, imminentia vrbi mala pe-
náque deprecantem eas, quibus deinde statim
Malacenses affecti sunt. Proximo quippe anno
Malaca ab Iais Mauris obsessa, & agri vastati
belli cladem contagiosa ac dira morbi lues ex-
cepit, quæ per vniuersum grassata populũ, per-
petuis funeribus vrbem propemodũ exhausit.

Cladem imminentem prædicit.

Idem Xauerius aliâs cum ad Chincheum Si-
narum esset, Lusitanis qui ibidem aderant, re-
pente, Deum (ait) pro fratribus nostris Mala-
censibus deprecemur, qui ab hostibus graui ob-
sidione cincti opprimuntur, vósque ad opem
laborãtibus ferendã nulla interposita mora cõ-
tendite.

Obsidionem Malacensiũ diuinitus cognoscit.

endite. Profecti, quo in ſtatu Xauerius dixe-
at, rem Malacenſem offendunt. In Maluci in-
ulis miſſæ ſacrificium facienti aperuit Domi-
us vita excelliſſe in Amboino inſula, vico Ti-
i, Ioannem Darauſium Luſitanum. Conuer-
us igitur ad populum oblationis tẽpore, Ioan-
es, inquit, Darauſius, qui erat in Amboino,
xtremũ obiit diem: vos eum, quæſo, Deo Do-
nino commendate. mirati qui audiere, cælitus
d patefactum Xauerio ſtatuunt, cùm Maluco
iſtaret Amboinus ducenta quadraginta millia
aſſuum, nec per eos dies quiſquam terra marí-
e ex iis locis veniſſet. Spatio deinde interiecto
ierum fermè duodecim, Ioannis Deiroi litte-
is cognitũ eſt Darauſium ea ipſa hora, qua Xa-
erius dixerat, è vita migraſſe. Rurſus in Am-
oino dum concionaretur, auditores iuſſit ge-
ibus nixos orationem dominicam recitare pro
Dĩdaco Ægidio, qui Maluci eo ipſo tempore
nimam ageret. quod ita fuiſſe nauibus deinde,
itteriſque è Maluco reſcitum eſt.

Abſentis mors, ſacrificanti reuelatur.

Sed illa præſertim laude Xauerius præſtitit,
animos hominum à vitiis atque [illegible]idine ad vir-
utem pietatémque traducẽdi. Vrbis vicos tin-
innabulo circumiens pueros quot quot pote-
at, Mauróſque ſexus vtriuſque conuocabat in
emplum: ibi poſt Catechiſmũ peractum, ver-
bis, vt poterat, è Luſitanico Mauricóq; ſermo-
ne mixtis, quærebat ex iis, quis nam concubinas
haberet. quibus tres vel plures eſſe compererat,

Artificium Xauerij in ſanandis hominum vitiis.

iis vnam, miſcens imperio preces, demebat, ſat
eſſe reliquas inquiens. atque ita, ſubducens de
cimo vel vigeſimo quoq; die ſingulas, non an
deſiſtebat, quàm cunctas omnino dimitteret
Hoc ille artificio nouem circiter ſcorta cuida
paulatim detraxit. Quos flagitiis huiuſmod
coopertos repererat, cum iis hac ratione vteba
tur & via: blandè primùm & familiariter com
pellare, nihil in vultu ſeueritatis, nihil aſperit
tis in verbis oſtendere, vltro etiam ad conui
uium ſemet offerre. vbi ſeſe arcta cum iis & in
cunda familiaritate coniunxerat, tum eos qu
vellet, denique perducebat, atque ita aggredie
batur ad alios. hoc maximè modo complure
pene perditos à flagitioſa vitę conſuetudine r
uocauit. vt Xauerius ab iis qui eum norũt, plu
familiari ſermone atque colloquiis, quàm pe
blicis ad populum concionibus profeciſſe iu
dicetur.

victus & cultus corporis qualis

Victu fuit cultúque corporis tenuiſſimo. car
nibus non ferè, niſi ſi quando vt morem conui
uis gereret, veſcebatur. totum ſæpe biduum a
triduum vix vno panis obolo tranſigebat: vin
autem abſtinebat maximè: cuius vas à Martino
Alphonſo Soſa cum aliis quibuſdam donis ſib
miſſum neque guſtauit, & pauperibus cuncta
diſtribuit, in quos vbicunque terrarum eſſent,

Somnus vix duarũ vel trium horarum.

quæ ſibi donarentur ab aliis, erogabat. quiet
Id ſolummodò tribuebat, quod à quotidianis
ex inſtituto muneribus otij ſuperfuerat: vix au-

tem

tem horæ duæ tréſue ferme ſupererant: nec iis quidem planè vtebatur, ſed aliud agens, naturæ ipſa demũ neceſſitate cogente cedebat ſomno. Obſeruarunt eum ſæpe de induſtria quidã exterui, cùm in cubiculũ ſe reciperet, obfirmato ſemper animo precationi inſiſtentẽ, quoad ſomno oppreſſus, ac pene concidens, ad ſaxum pro ceruicali recumberet. Chriſtiana ſacra cùm Indicis inſulis iã ferè omnibus impertiſſet, ſumma ope ſibi enitendũ putauit, vt eadẽ in ampliſſimã quoq; illam Sinarum regionẽ inferret. Eam igitur ob cauſſam ex Iapone reuerſus in Indiam eſt, vt ſe ad hãc expeditionẽ pararet. nec, quamuis multis iter illud vel diſſuadẽtibus, vel etiam impedire (præſertim Malacæ) conantibus, de ſuſcepta ſentẽtia potuit dimoueri. Inſula eſt in ora Sinarum, quam Santianum appellant, à continenti paſſuum millibus nonaginta, quo Luſitani mercatores ad negotia cum Sinis contrahenda commeant: nam Sinarum mediterranea penetrare aduenis capitale eſt. Eò Xauerius negotij ipſe quoque ſui cauſſa contendit, nullis terroribus cedere ſolitus, vbi Chriſtiana res, & animarum ſalus ageretur. Cum Sionio quodã, vt ſe Cantonij portus in littore exponat, emendicatis ad eam rẽ decidit aureis nummis trecentis, ſed nimirũ interea Xauerij laborum finis obrepſerat: & qui ſeſe in medio verſari ſtadio rebatur adhuc; ad calcem, atq; ad paratam victorib⁹ à iuſto iudice coronã glorię peruenerat inſciẽs.

Saxum pro ceruicali.

Sãtianum, Sinarum inſula.

Xauerius in Sinarum regionem contendit.

Cantonium portus.

Moritur Xauerius Anno 1552

Dum enim hæc maximè gerit, grauissima opprimitur febri, ex qua paucis diebus est mortuus in eiusdem insulę monte quodam deserto, summa rerum omnium inopia, sensibus animi ad extremum vsque spiritum integris, verba illa sæpe intermortuis vocibus iterãs, Miserere mei fili Dauid, Iesu fili Dauid miserere mei. item illa, Mater Dei memento mei. atque ita è mundi tempestatibus atque procellis ereptus, portum DEI beneficio tenuit, longè Cantonio tutiorem, quarto Nonas Decembris, anno Christi nati 1552, Indicæ verò suæ peregrinationis, vndecimo. Corpus humatum amictu sacerdotali, viua calce, quod ipsemet iusserat, amici eo consilio contegunt, vt ossa nuda in Indiam deportent. Inde mense circiter tertio effodiunt: non modò nõ absumptum, sed etiam integris vestimentis, ea insuper auctum dote reperiunt, vt varios efflaret odores miræ suauitatis. Ac nihilo minus in eadem calcis arca reconditum, in nauem imponunt: transuehúntq; ex eo loco Malacam summa populi veneratione. sæuiens autẽ per eos dies pestilentia in vrbe, famesque statim sedata est. Malaca denique (vt menses aliquot sepultum iacuit) Goam delatum est, magno vtique nautarum bono: quippe ex multis, certisque naufragij periculis, artemonis malo diffracto, ipsáque oneraria bis per imprudentiam in Syrtes inuecta, eius implorato subsidio, cuius vehebant corpus, erepti sunt. Goam aduentãti vniuer-

Mira Dei opera circa defuncti corpus.

ɣniuerſa ſeſe obuiam effudit ciuitas, ingẽtíque
ompa,ac celebritate in D. Pauli templo depo
itum, ínque omnium conſpectu locatum per
liquot ꝺies omnium ordinum viri fœminęque
eligionis cauſſa celebrarunt, & eo quidem cõ-
urſu, vt ád arcẽdam ex æde multitudĩnem, ar-
a incluſum terræ mandare neceſſe fuerit. vbi
llæſum ab omni tabe hodiéque perſiſtens, non
eui argumẽto indicat caſtimoniam viri, ac vir-
ginitatem, cui dant teſtimonium etiam ij, qui
confeſſiones illius excipere ſoliti ſunt. Hacte-
nuś de Xauerio, pro inſtituta operis breuitate,
& anguſtiis temporis, multa: pro illius meritis
c dignitate, perpauca. Nũc quoniam eiuſdem
præcipuè ductu, atque conſilio Collegia Socie-
atis IESV aliquot in illis partib⁹ inſtituta ſunt,
ex quibus deinde ſtationibus Euangelij cauſſa
liuerſa ac remotiſſima Orientis loca Socij pe-
etrarunt, ſequitur vt de ſingulis aliquid breui-
er dicendum eſſe videatur.

Illæſum ab omni tabe hodiéq; perſiſtit Xauerij corpus, Goæ ſepultum.

GOA INSVLA ET VRBS.

Goenſe, primum in Aſia fundatum Collegium.

ATque vt à Goenſi ducatur initium, quod in Aſia fundatum eſt omnium primum(diſtat autẽ à Luſitaniæ littoribus Goa, recta quidem linea leucarum duo millia, conſueta verò nauigatione, circiter quatuor) cùm Ioãnes tertius Luſitanię rex in vrbe Goa peramplas ędes, quæ D. Pauli vocatæ ſunt, & vectigalibus certis inſtructas ideo comparaſſet, vt in iis aleretur

Luſitaniæ regis liberalitas & inſignis pietas.

proborum doctorúmque hominum copia, qui in vnam barbarorum conuerſionẽ toto pectore incumberent: Didacum quendam magnæ exiſtimationis virum, piúmque ſimul, ac litteratum vniuerſæ procurationi propoſuit. Is, vt primum Xauerius in ea loca delatus eſt, viri inſtitutis vitæque ratione mirabiliter captus, ſtatuit Societatem IESV maximè dignam eſſe, cui eiuſmodi prouincia delegetur, totámque rem per litteras cum Rege communicat. Rex qui optimè de eo hominũ ordine iam antè ſentiret, haud grauatè concedit in eandem ſententiam. Goanas ædes vnà cum inſtrumento, vectigalibúſque confeſtim Societati attribuit, ídque Collegium nouis deinceps beneficiis liberaliſſimè cumulauit, auxítque, non Sociis ſolùm, ſed etiam neophytis nutriendis ampla decreta pecunia. Miſſi eò ſtatim concionatores, Confeſſarij, doctores, & ceteri ad vſus domeſticos neceſſarij. Verſantur autem hoc tempore in eo contubernio (ex quo in ceteras Indiæ partes identidem ſupplementa mittuntur) Socij amplius centum: qui cùm nulli rei dent operam, niſi Chriſtianæ fidei propagandæ, tantis occupationibus diſtinctur, vt ſæpe non niſi tres quatuórue ex omni numero domeſticos intra parietes, & ij quidem valetudine aduerſa retenti, remaneant. neque verò, ſi multò plures eo mittantur, cũctis negotiũ deſit. Theologiæ ſcholas habent

Goæ, Socij amplius cẽtum Chriſtianæ fidei propagandæ dant operam.

habent artiúmque liberaliú: nec humanioribus modò litteris, verùm etiam Indicæ linguæ vſu exercentur, quo facilior, ſiue interpretis opera, Euãgelij promulgatio ſit. Eadẽ opera inſtituũtur etiã pueri amplius ſexcenti è diuerſis regionibus oriundi, Brachmanes, Perſæ, Arabes, Æthiopes, Cafres, Canarij, Guzarates, Dacanij, Malauares, Bengalæ, Canaræ, Pegui, Patanes, Chingolę, Iai, Malai, Manãcabi, Macazari, Malucij, Sionij, Mauri, Sinæ, & alij, qui quod præclara ferè indole ſunt, & eorũ contubernio præſidẽt certi homines è Societate, magna ſpes eſt, fore, vt in terras quiſque ſuas dimiſſi Euangelium longè latéq; diſſeminẽt. Nec ſanè laboris eſt cur pœniteat. nam ex quo tẽpore Socij in ea loca profecti ſunt, vniuerſam pæne Inſulã Goam, finitimáſq; Diuarem & Coranum ad Eccleſiã Catholicã aggregarunt. Magnúmque etiã in hac vita fructũ induſtriæ ſuæ tùm ſæpe aliâs cepere, tùm anno poſt Chriſtũ natũ 1557, cùm illis humaniſſimè Conſtãtinus Prorex bellum eo tẽpore comparans, tria armatorum millia, quos iidẽ in vrbe Goa ſalutari aqua perfuderant, ſub ſignis oſtendit. Militũ eſt autẽ ea conſuetudo atq; animi pietas, vt quo die in expeditionẽ ituri ſunt, noxis per confeſſionem elutis, ſummo mane ad ſacram ædem agmine veniãt: haſtíſq; & ſclopis ad ianuã templi religioſè depoſitis, vbi euchariſtiæ Sacramentũ ordine ſinguli acceperint, altera ianua egreſſi arma ſumãt,

Pueri amplius 600, è diuerſis regionibus oriundi, Goæ inſtituuntur.

Tria armatorum millia in vrbe Goa ſalutari aqua perfuſa.

Pia militũ conſuetudo.

séque inde firmiores, & alacriores ad signa recipiant.

Anno 1560. hominum millia plus viginti conuersa.

Anno verò, qui fuit à Christo nato 1560. hominum millia plus viginti cõuersa, quorũ duodecim millia & septingentos in ædibus suis iidé qui Christianis præceptis imbuerant Socij sacro fonte lustrarunt. Mocadani tres siue præfecti, pictorum, nautarum, aurificũ, vnà cum domesticis Christiana religione susceptа, ad eadé sacra vitæque institutum magnam sui quisque ordinis multitudinem perduxere. Sunt præterea in iis qui cõuertuntur, cùm alij nobiles multi Mauri paganíque & Brachmanes Indicarum superstitionum antistites, tùm verò principes ac dynastæ: quo in numero fuit filia Mealis regis natione ac moribus Mauri, qui, vt in Idalcanis regnum restitueretur, ex quo fuerat exactus, Goam ad Lusitanos opis implorãdæ caussa confugerat. Hæc pueros Catechismum decantantes per vrbem Societatis instituto, dedita opera sæpius magna sua delectatione atque animi voluptate cùm attendisset, afflata diuinitus, parentibus quamquam inuitis ac renitentibus, Christiana sacra suscepit anno post Christi natalem 1557. Strenuus etiam in primis eques ac nobilis, cui in baptismo Alfonsi nomen fuerat inditũ, hoc anno mortuus est in eo bello, quod Antonius Prorex cum Mauris Paganísque Malauaribus habuit. Rex Tricanamalis viuit adhuc, honorificéque à Lusitanię Rege tractatur.

Principes ac dynastæ, Brachmanes & nobiles, tũ verò filia Mealis regis conuertuntur.

Rex Tricanamalis.

Rex

Rex verò Ceilani Ioannes, etiam Vlyſſipone deinde verſatus, & Societatis hoſpitio ibidē eſt vſus. Atque hæc de principibus, ac potentibus viris: qui ſanè in Catholica fide mirabiliter ſtabiles, fixíque perſiſtunt, exemplóq; ipſi ſuo plurimos ab erroribus in ſemitam veritatis adducunt.

Rex Ceilani.

De Brachmanibus autem duos præcipuè in medium afferam: quorum alter in ampliſſimo dignitatis gradu locatus, eruditionis, & Aſtrologiæ præſertim fama præcellens, tantum ſibi nomen vbique pepererat, vt à remotiſſimis etiā nationibus conſuleretur, multíque ab eo noxarum abſolutiones ſuppliciter peterent. Is tantùm ſua conuerſione profecit, vt cum eo nemo ferè ethnicus ageret, quin victus illius rationibus cederet, ſéque ad Chriſtum adiūgeret, Alter item in primis inſignis & locuples, quippe qui è ſacerdotio quod gerebat, barbariæ illius totius decimas, atque primitias caperet: omni pecunia commodíſque Chriſti cauſſa neglectis, ceteros quotquot poterat, ad Euangelij veritatem omni conatu atq; opera perducebat: quod idem ſtudium in aliis quoque fermè neophytis æquè ſummis atque infimis cernitur.

Brachmanes duo præcipui Chriſti cauſſa omnia negligunt, et multos ad Chriſtum adiungunt.

Inſtitutum eſt etiam eiuſdem Regis Luſitaniæ ſumptibus contubernium frequens eorum, qui catechizantur, atque hoſpitalis domus, in quam vtriuſque ſexus ægroti magno Chriſtianæ rei incremento, ſeſe recipiunt. In his porrò

Catechumenorum contubernium & hoſpitalis domus.

collegij domiciliis quadringẽta ferè capita numerantur. Atque illa etiam Christianam, rem non mediocriter adiuuant, vel quod baptismi quam maximè solenni ritu ceremoniáque perguntur, Proregibus atque Præfectis magna animi delectatione lętitiáq; præsentibus: vel quod Proreges neophytis habent honorem, quacunque re possunt benignissimè cõmodant, immunitates ac priuilegia tribuunt, inclinántq; ab illis onera in barbaros, ídque tùm sua ipsi sponte ac iudicio, tùm Regis verè Christiani mandato, tùm etiam Sociorum monitis ac suasu. Quod quoniam notum in vulgus est, sic fit vt Societatem neophyti magnopere diligant, ethnici valde reuereantur, ac timeant.

Proregum & Præfectorum erga neophytos benignitas.

In eadem insula oppidum est insigne fano D. Ioanni Baptistæ dicato. eius oppidi principes (Ganzaras vocant) tam secundo Christianæ rei progressu conturbati, ac vehementer attoniti, in consilium de Republica veniunt. Tres dictæ sententiæ. Prima iubebat, quoniã tanto impetu insulam vniuersam religio Christiana peruaderet, fortunis animarũ saluti posthabitis, in continentem migrare. Suadebat altera, tempestatis eius transitum expectandum: id fore, cum primùm Prorex Constãtinus ex insula decessisset. Tum verò surgens è senioribus quidam præcipua existimatione vir, Non tam nobis (inquit) de Cõstantini discessu, quàm de Sociorũ mansione cogitandum est: quæ quandoquidem erit per-

erpetua, nec minori apud cæteros, qui ſucce-
ent Proreges autoritate futuri ſunt, cõmodius
ultò nobis vtíq; fuerit, relictis Idolis vni Deo
os dedere, & Chriſtiana ſacra ſuſcipere. Salu-
are omnibus conſilium viſum. itaque tanti per
os dies ad baptiſmum facti concurſus, vt mor-
ales plurimos, non ſine magno quidẽ ipſorum
nœrore, in aliud tẽpus reiicere neceſſe fuerit.
nira eſt enim candidatorũ in Chriſti ſacris ca- *Mira candi*
peſſendis alacritas. In Bati vico primarius qui- *datorum in*
dam Camotis nomine, ſub veſperam admoni- *Chriſti ſa-*
us, vt poſtridie (qui dies erat ſancto Ludouico *cris capeſſen*
Regi Galliæ ſacer) bene mane ad baptiſmũ vnà *dis alacri-*
cum ſuis præſtò eſſet, Proregem ipſum affore, *tas.*
proinde nõ eſſe tali tempore ſomno indulgen-
dũ, ecce tibi intẽpeſta nocte ad ſacerdotis hoſ-
pitiũ venit, & ianuam pulſat. Sequebantur eum
cognati ac neceſſarij omnis ętatis circiter ducẽ-
ti. viri vittis tempora more patrio redimiti plu-
mis inſertis, quorũ erãt ſclopetarij fermè trigin-
ta, mulieres auro pretioſiſq; lapillis ornatæ. Ipſe
autẽ Camotis torque aureo inſignis & ſclopo,
purpureiſq; femoralibus ſericis, argenteo enſe
ex humeris dependẽte, militari ornatu, in primo
agmine erectus nuntiat ſe vti cõdictum fuerat,
paratum adeſſe cum tota familia, quoniam qui-
dem ea nocte dormiendum non eſſet. Collau-
data hominis vigilantia ſtudióque, domum re-
dire, & in lucem quieſcere iuſſus, vt primùm
Prorex cũ Epiſcopo Malacenſi aduenit; magna

omnium gratulatione gaudióque cum fuis
baptizat⁹. Petrus Almeida è Societate eſt Go
Is Deorum ſignis demoliendis, diffringendiſ
mirificè delectatur. Id quoniam neophyti in
telligunt, certatim in ea re magiſtro gratifica
conantur. Cùm è Bardenſibus quidam conte
meliis crucem affeciſſent, id vbi reſciere Cor
nenſes Chriſtiani, iniuriam vlciſci conſtituunt
Nocte Bardem ingreſſi lapidea ſimulacra ali
quot furto ſurripiunt, ſtatimque ad Almeidam
afferunt. Laudat hilari vltu diligentiam Almei
da, nec patitur quenque, prius ſe in ſimulacra
manus iniicere, quæ vbi ipſe comminuit, Chri
ſtianos deinde iubet inſpuere, pedibúſque cal
care. illi imperata faciunt alacres: quin etiam
iniuſſu, iurgia & probra ingerunt, maledictiſq;
proſcindunt, quæ tanto nuper cultu ac ſuperſti
tione venerabantur. Iidē neophyti cùm à quo
dam è Sociis valde petiiſſent, vt crucem Cor
ni defigeret, cúmque ille rem differret diutius,
quam deſiderium ipſorum pietáſque ferre poſ
ſet, delubrum antea ſibi valde religioſum irru-

ANNO punt, detracta materia Crucem ipſimet fabri-
1567. *delu-* cantur, eámque à magiſtro cõſecratam magna
bra plus tre animi voluptate gaudióque in vico publicè ſta-
cẽta detur- tuunt. & ſanè idola ſua, ritúſque barbaros mira
bata, refe- quanto odio proſequantur. Anno quidē à Vir-
ctis, eorum ginis partu 1567. in agro Salſettano (vbi præci-
vice, ſacris puè florebat Brachmanica prauitas) delubra pl⁹
Dei tẽplis. trecenta deturbata, & ſolo æquata per litteras

nuntian-

nuntiantur, ſacris Dei templis eorum vice refectis, quorum curam gerit Societas, ſdq; partim Proregis imperio, partim etiam Fratrum Franciſcanorum, & Societatis inſtinctu, quo facto vici planè octo & quinquaginta idolis nudati, purgatíque ſunt. Ganſares verò, de quibus ſuprà meminimus, affirmabant ſibi Dæmonem apertè dixiſſe, Diuus hic Ioannes, qui in meo colitur fano, maior atq; pręſtantior eſt me: quocirca ei cedere, vóſque deſerere, & in continentem abire cogor ex Inſula.

COCINVM.

SOcietatis IESV Collegium aliud eſt in vrbe Cocino, paſſuum ab Goa trecentis millibus, quanquam minori Sociorum numero, iiſdem tamen occupationibus atque laboribus. Ac tametſi in pacatis numeratur hoc oppidum, non tamẽ omnino vacat inſidiis. Melchior quidem Carnerius è Societate Nicenus epiſcopus. (nam etſi eccleſiaſtica honorum inſignia ac titulos, atque opulenta ſacerdotia legibus ſuis omni conatu Societas refugit, huiuſmodi tamen epiſcopatus ac munera, quæ certos habent labores atque pericula, redditus ac vectigalia nulla, mandante Pontificæ maximo recipit) is igitur cùm per eos dies verſaretur Cocini, eodémq; ſe contuliſſet Armenius epiſcopus neſcio quis, dum ſtudioſè prouidet Melchior, ne Armenius Ca-

Eccleſiaſticos honorũ titulos quãdo & quales recipiat Societas.

Melchior Carnerius diuinitus conſeruatus

tholicæ fidei integritatem ac puritatem ſchiſmaticæ prauitatis labe contaminet: diuinitus factum eſt, quominus improborum ſcelere occumberet. Emiſſa quippe in caput eius ſagitta, transfixum pileum capite illæſo decuſſit. E regione Cocini, ingens inſularum numerus viſ-

Inſulæ Maldiuanæ.

tur, quas Maldiuanas appellant. Harum Rex anno poſt Chriſtum natũ 1551, magna cum popularium multitudine Chriſtiana ſacra ſuſcepit. Aliæ item Cocino vicinæ inſulæ conuerti ad Dominum cœptæ. Recentiſſimis verò litteris cognitũ eſt, quatuor è Societate Goam Cocino petẽtes, in pyratas Mauros incidiſſe. Dum igitur nautæ ſeſe ad defenſionem comparant, tormentario pulueri caſu ignis iniectus, nauem quæ alioqui hoſtibus reſtitiſſet, inteſtino malo conſumpſit. Vectores in mare deſiliunt, multique ex iis, ne mergerentur, ad ipſa hoſtium nauigia neceſſariò cõfugere. quo in numero Fráciſcus Lopes è Societate ſacerdos ex capitis tõſura à Mauris agnitus, & ſolicitatus etiam atque etiam ad Chriſtiana ſacra deſerenda, cùm conſtanter in fide perſiſteret, latera haſtili transfixus, capútque gladio vulneratus, exiguam hanc vitam cum illa perpetua cõmutauit. alius è Sociis captus, ac deinde redemptus eſt. reliquis duobus quid fuerit, incertum eſt: eundem exitum, quem Franciſcus Lopes, ſortiti putantur.

Franciſcus Lopes conſtanter in fide perſiſtens à Mauris trucidatur.

DAMANVM.

DAmanum est castrum, de Mauris à Constantino Prorege captum. id quoniam in ipsis Lutaniti imperij est finibus, valido præsidio Proroges tuetur Lusitanorum interdū mille. ibidem etiam è Societate nonnulli magno cū rei Christianæ adiumento versantur. Sunt autē Lusitani milites tanta pietate ac religione, atq; ita bene de Societate sentiunt, vt nunquā ferè in expeditionem exeant, (exeunt autem sæpe) quin ex iis aliquem secum aducant, qui confessiones ipsorum excipiat, crucísque vexillum ferens tempestiuis eos in ipso certamine cohortationibus animet. Quæ sanè officia Socij magnis corporis vexationibus, periculísque mercantur: atq; id ipsum aliis quoq; in regionibus, cū sese offert occasio, quanquā in tanto capitis discrimine, non tamen sine cœlesti quadam animi voluptate & gaudio, faciunt. Simul etiam in Damani agro Mauri aliqui ad cultum Christi domini perducuntur: in iis illustri loco nata mulier Mauro marito coniuncta, qui Damani quondā Præfectus fuerat, ingentiorū admiratione à Maurieis erroribus ad Christi veritatem transiit, neq; à susceptа vitæ ratione suorū artificiis, ac blandimentis deduci vlla ratione potuit. Barochensis reguli ad eam legatus venit mariti rogatu; nec Lusitanus præfectus, fretus constantia mulieris, aditum illi negauit. Maurus mulieris fidē oppugnare aggressus, cum vna

Lusitanorū militum pietas & religio.

Insuetа mulieris constantia.

Luſitanus prę fectus, & mariti cubicularius, & è Societate vnus adeſſent; nonnulla primùm de muliere percontari, deinde nobiſitatem generis, mariti ſplendorem, diuitias, opes in memoriam reuocare. Illa verò non modò manus non dat, ſed ne reſponſo quidem dignatur legatum. námque à magiſtro iam ante præmonita, quaſi aliud agens, preces quas didicerat, interim recitare, ſéque ſigno Crucis cepit munire. quod ſimulatq; Mauri viderunt, Crucem auerſati, extemplò ſe inde proripiunt, ardentéſque dolore diſcedunt. eadem animi virtute, ac robore, matris quoque abſe repulit inſidioſas preces: quæ cùm ad eam adiiſſet, multíſque blanditiis ad Mauricas leges reducere conaretur: ſatius (inquit filia) fuerit, ſi alteram ſororem tecum adduxeris, & Chriſtiana ſacra ambæ ſuſceperitis. Sin minus, neque ego te poſthac matrem, nec verò tu me filiá dixeris. his verbis auditis, anus abiit mœrens, nec vnquam poſtea rediit. Etſanè conuerſio Maurorum eò pluris æſtimanda eſt, quò difficilius à ſuis ritibus, prauíſque opinionibus abducuntur.

COLANVM.

ITẽ Colani, quod oppidũ abeſt ab vrbe Goa triginta ferme dierum nauigatione, Societatis domicilium eſt, ex quo cùm in cætera loca finitima, tùm precipuè in oram Trauancorenſem excur-

excurrút. qua in ora ante quatuor annos, quinque & viginti numerabantur Christianorum vici, & in iis nonnulli sanè quàm celebres, quibus, cùm Societas adeo latè dispersis, propter paucitatem suam cunctis adesse non possit, ex incolarum número (sunt autem Christiani veteres & honesti viri permulti, habéntque inter se more Europeo Sodalitia ritè instituta, quas vulgò Confratrias dicimus) ex incolis igitur Christianis probata virtute deligunt, quos templis tuendis, tradendóque plebi patria lingua quotidie Catechismo, præficiant. quas tamen Domini vineas ipsi etiam Socij ex interuallis quàm sæpissimè possunt, reuisunt. Et quoniam vsu compertum est, tenera ingenia quanto facilius quàm robusta ac iam confirmata, Christianis præceptis ac moribus informentur; Colani quoque vt Goæ, & Malacæ, pueris præsertim erudiendis inuigilant.

Sodalitia Colanorũ.

Allatum est nuper Trauancoris Regem, pace inter ipsum & Lusitanos Sociorum opera in perpetuum facta, eo beneficio ita deuinctum fuisse, nõ modò vt neophytos vexare desierit, sed etiam templum, quo ad sacra conueniant, suo ipse sumptu exædificandum curauerit: multis præterea principum discordiis toto regno tollendis tantam ab illis gratiam Socios iniisse, vt magna spes sit, totam eam regionem impio dæmonum cultu depósito, in Christi fidem esse venturam.

Rex Trauãcoris templum adificari curat.

ORA COMORINENSIS.

DE Comorini promontorio, déque toto eo tractu iam diximus. quo Franciſcus Xauerius cum ex vrbé Goa ſe contuliſſet anno poſt virginis partum 1542, ea ſparſit fidei catholicæ ſemina, vt vberrimam deinde tulerint animarú frugem. nunquam enim ab eo colendo agro Societas poſtea deſtitit. ídque tãto cum rei Chriſtianæ incremento, vt cum ſumma Chriſtianorum multiplicetur quotannis, certus eorum numerus hoc tempore tradi non poſſit. Anno quidem Chriſti nati 1554, cenſa dicuntur Chriſtianorum capitum cẽtum viginti quatuor millia. anno autem 1555, centum triginta millia. porrò litteris anni 1565 cognitum eſt, Comorinenſes Chriſtianos, & Goenſes, & ex montana regione Cocini plus trecentorum millium ſummam in vniuerſum efficere: ex quo tempore ad eum numerũ millia deinceps multa acceſſere. quorum pars maxima atque optima Comorinenſiũ eſt, adeo ſpectatæ virtutis hominũ, vt cum Europeis Chriſtianis ſi minus antiquitate; conſtantia quidem certè, ſimplicitate fidei, ac religione certent. Punicalenſes quidem Neophyti, cùm ob ſuſceptaChriſtiana ſacra à tyrannis finitimis vexarentur aſſiduè, è ſedibus patriis ad alia loca migrare, quàm Chriſtum deſerere maluerũt. ei migrationi cùm Proregis Luſitani iuſſu præeſſent quidam è Societate. anno poſt Chriſtum natum 1560, immanis tyrannus Badagaa cum

ANNO Domini 1565 Comorinenſium, Goenſium, Cocinenſiũ Chriſtianorum plus trecẽta millia.

Neophyti Punicalenſes.

Badagaa immanis tyrannus.

equitum

equitum peditumque plus viginti millibus, & magno elephantorum numero subitò superueniens, vix spatium Christianis reliquit, se in naues cum vxoribus liberisque recipiendi. Cum Lusitanis quanquam imparatis leuia quædam fuere certamina. Ioannes verò Mesquita è Sociis vnus, septem octóue plagis affectus est magnis & grauibus; inde omnibus vestimẽtis præter intimam tunicam & femoralia exutus, summa corporis vexatione captiuꝰ auehitur. idémque rursus in ipsâ, qua asportabatur biremi, in capite vulneratus, & fuste percussus, semianimis in mare prolabitur, atque inde magno labore viuus extractus, vbi peruenit ad Regem, in carcerem truditur, custodibus multis appositis. ingẽs quippe ex eo redemptionis pretium (quod iam è vulneribus conualuerat) animo & spe deuorauerat Rex. In ipso autem carcere pessimè acceptus est. catena primùm ferrea in collum iniecta, non plus laxa quàm palmũ. quo factum est, vt sanguinis multum è naribus funderet. alia item catena femora ac tibiæ colligantur: crassæ adduntur compedes. denique mortis & equulei insuper accedunt minæ. Sed ex iis incommodis omnibus absque vllo pretio paucos post dies diuina ope est ereptus. Comes autem ipsius, cùm eius tumultus initio, manus hostium nando effugisset; aliâs deinde captus à barbaris, paulùm abfuit, quin occideretur. cuidam præterea Socio

Ioãnes Mesquita malè multatus, tandem diuina ope liberatur.

districtum gladium dynasta barbarus intentauit. Alius, quod impiam delubri ædificationem impediret, ethnicus eius ædificationis curator, illum occidere voluit, haud tamẽ impunè: paucos enim ipse post dies repentina morte sublatus est.

Alius etiam in iisdem regionibus fustibus cæsus, ruit susque per amicitiæ simulationem auri diuenditus mille & ducentis. Franciscus verò Henriques, & Balthasar Nunes à barbaris capti ambo, ac pene perempti, alter etiam in ferrea vincla coniectus est religatis ad pedes manibus, membrisque adeò intumescentibus, vt ex eo morbo aliquot deinceps dies admodum laborauerit.

Franciscus Henriques, & Balthasar Nunes.

In eadem regione Ceilanum est insula, vbi res ad Dei gloriam contigit sanè memorabilis. Reguli cuiusdam filius natu maximus, quòd Christiana sacra suscipere statuisset, patris iussu necatus est. quem Lusitanus quidam Christiano more sepeliit, tali obita morte martyrẽ certum existimans. Lusitani iudicium DEVS illustri testimonio comprobauit. Si quidem eius nutu factum est, vt qua principis corpus humatum erat, in Crucis figuram terra fatisceret; quę bis barbarorum opera glebis oppleta, iterũ atque iterum in eundem hiatum est resoluta. aiũt etiam per eos dies Crucem ignei coloris visam in cœlo. quibus miraculis commota magna hominum vis ad CHRISTVM accessit, quorum multi

Ceilanum insula.

Rex memorabilis.

multi Regis immanitate eandem martyrij coronam adepti ſunt. In eo numero fuiſſet alius quoque Regis filius, itémque ſororis filius, ad quem regni hæreditas pertinebat (ſororis enim, non Regis ipſius filios ſuccedere in regnis Ceilani mos eſt) horũ igitur vterque ad Chriſtum propẽſus, Regis imperio mactatus eſſet, niſi eos præſenti periculo Regis ſoror maturè exemiſſet. ambos enim ad ſe vocatos recẽti adhuc miraculo, interrogat; velint ne fieri Chriſtiani. cùm ſe vtique velle dixiſſent, cũ Luſitano tranſigit mulier eodem ipſo, qui demortui principis funus curauerat, vt eos quàm occultiſſimè Goã vſque perducat. quò vt venere, fidei præceptis imbuti baptizatíque, magnum pietatis ac religionis ſpecimen prębuere. Hos imitatus regius quidam præfectus, & alij decem nobiles viri, vxoribus, liberis, bonis denique omnibus ſponte relictis, magno ſuo incommodo, corporíſq; defatigatione paſſuum amplius ſexcẽta millia terreſtri itinere emẽſi, Goam baptiſmi cauſa cùm veniſſent, Catechiſmo inſtituti, ſacróque fonte luſtrati ſunt. id accidit anno Chriſti nati 1545.

Mos Ceilanorum.

Regis eiuſque ſororis filij, cum nobilibus perſonis baptiſmo luſtrantur.

SOCOTORA INSVLA.

SOcotora eſt inſula in faucibus Mecani freti, duodecimo in ſeptentrionem gradu. diſtat ab vrbe Goa in occidentem leucas trecentas & ſexaginta: porrò quinquaginta colligit ambit'.

infelix regio & ſterilis,ac valde montoſa, incolis infrequens, iiſque partim Mauris, partim etiam Chriſtianis, qui à Diuo Thoma cognominantur, propterea quod Euangelium ipſe in ea loca primus inuexit. Complures Iudaicos ritus,ac ceremonias retinent. gallinam aut quamlibet auem manu contingere, nedum guſtare, eſt religio. ſtatos habent ieiuniorum dies, quibus carne populus abſtinet, ſacerdotes verò etiam lacte & butyro, quo maximè cibi genere veſcitur vulgus. palmarum ſucco duntaxat ac pomis eo tempore victitãt. Lingua cognitu difficillima, nec vllũ habet cum Arabica Æthiopicáue commercium. Litterarum vſus apud eos nullus omnino. Maurum habent Xeguem, ſiue præfectum,qui ab incolis valdè timetur, tametſi neminem vi ad Maurica ſacra compellat. Ita porrò de ſe magnificè ſentiunt, vt nullam aut terram,aut vitæ rationem,ſua vel meliorem,vel beatiorem exiſtiment.ad quos è Societate duo, rei Chriſtianæ cauſſa profecti, ſæua ſtatim febri in ſumma egeſtate,ac ſolitudine vterque correptus,alter etiam extinctus eſt.

Chriſtiani à D. Thoma.

Socotor. morum religio ac ceremoniæ.

BAZAINVM VRBS.

NEc Bazaini, Societatis Collegium deeſt, eiuſdẽ Luſitaniæ Regis beneficentia conſtitutum. Ibi tùm iuuentute humanioribus litteris excolenda, tùm ceteris omnibus ad Chriſtum vocandis præclarè admodum opera ponitur.

ur. nam & adoleſcentes quàm egregia ſint in-
dole atque ingenio præditi, vel vnus Brachma-
is primarij filius declarauit, annos circiter ſe-
temdecim natus: qui cùm iam litterarum In-
dicarum duo genera vel tria teneret, Arithme-
icæque peritiſſimus eſſet ſuæ; litteras noſtras &
egere & ſcribere menſis vnius ſpatio perdidi-
it; nunc autem Arithmeticæ noſtræ vacabat:
dem pietatis ac religionis laude ita præſtans vt
eliquos ipſe ad virtutẽ atq; officiũ hortaretur.

Brachmanis adoleſcentis ingenium ac pietas.

TANAA OPPIDVM.

TAnaa eſt oppidum à Bazaino paſſuum mil-
lia ſexdecim, vbi etiam Socij aliquot ingẽ-
tem Chriſtianorum numerum partum ab ſe,
tuentur, atque augent. Ad eos venit è remota
cõtinentis regione ſenex, annum, vt videbatur,
agẽs prope octogeſimũ, ita deformat⁹ & ſqual-
idus, adeò torrida cute & ſtrigoſa, vt anacho-
retã referret pellibus camelinis indutũ. Is ædes
Sociorũ ingreſſus, ait velle ſe fieri Chriſtianum.
ediſſerit illi ex iis quidã pro cap[illegible]hominis ſum-
matim articulos fidei, deinde quærit, optẽne
ex animo Chriſtian⁹ eſſe. Cui ſenex: Atqui nul-
lam (inquit) aliam ob cauſſam hucuſquẽ contẽ-
di. Crede igitur (inquit Socius) ſiſtítque eum ad
ſacratiſſimę virginis, puerũ IESVM inter vlnas
habentis, imaginẽ pictã in tabula. quam ſenex
vt vidit, ſumma animi iucũditate ilico amplecti,

Senex 80. annos natus è continẽte ad Socios fidei cauſſa, proficiſcitur.

puerum IESVM venerabúdus exoſculari, tùm vehementer petere, vt nulla interpoſita mora baptizaretur: ætatem ſuam ne vnum quidé præterea diem recipere. poſtridie igitur baptizatus, prima luce inſequenti migrauit ad Dominum.

Pueri & puellæ de barbaris empti ad Chriſtum aggregantur.

Multi etiam pueri ac puellæ de barbaris parentibus empti, quos ipſi parentes alioqui Mauris venditare ſolent, ad CHRISTI familiã aggregantur. quorum aliqui è vita diſcedũt, IESVM in extremo ſpiritu pronuntiantes. vnus ex iis, denariis tribus & ſemis, alius ſeſquidenario ſtetit, vt hinc ſatis appareat, quàm ſint incomprehenſiblia DEI iudicia.

Pueri variis rebus exercẽtur.

In eadem Tanaati manſione, magna puerorum manus partim litteris inſtituitur, & Chriſtianæ doctrinæ præceptis, partim etiam variis in vſus hominum artibus atque opificiis: alij quippe calcearíam, alij veſtiariam ſutrinam, alij textrinam, alij ferrariam fabricam exercent, ac ſtéque ſe in ædes Collegij quietis & cibi cauſſa cùm receperunt, Catechiſmum ac Litanias alternantibus choris religioſè admodum concinunt. Sunt etiam qui agro colendo dent operã: ij gauſapinis induti per hyemem in opus exeũt ad Trinitatis vicum tria paſſuum millia ab vrbe diſtantem, quo in agro batem (frugis nomen id eſt qua ferè victitant) ceparum in modum ſerunt, capita ſingula manibus collocãtes, ingenti ſanè labore: qua opera ſimul & ipſi agriculturam addiſcunt, & ceteros incolas Chriſtianos artifices

Trinitatis vicus & cur ſic appellatus.

tifices interim adiuuant, vt cùm maturum de-
de fuerit, ipsorum agricolarum filias in matri-
onium ducant. Appellatur autem hic Trini-
is vicus, propterea quod in eo campo delu-
rum in primis celebre, quod operis magnifi-
cia & elegantia, eius regionis delubra, quæ
ulta ac perampla sunt, omnia superabat; à So-
is area coëmpta expiatum, & sanctissimæ Tri-
tati dicatum est. Campus autem iuxta fanum
sum à Christianis incolitur operariis, quos
dem Socij conuersos ad Dominum maxima
parte pauperes in ea prędia deduxerunt, om-
bus ad victum cultúmque necessariis rebus
enignitate Lusitaniæ Regis instructos. nam *Lusitaniæ Regis liberalitas.*
vestimenta ipsis, vxoribus, liberísque & ory-
in cibum cùm opus est, & ad serẽdum semi-
& boues cum aratris affatim præbentur ex
mplo ædificio ad rem pecuariam instituto, pa-
oribus etiam adhibitis, qui armenta curent.
x eo ædificio educta manè boum iuga quot-
uot ei sunt opus, Christianus quilibet (quin-
aginta enim aluntur ibidem & eo amplius)
erfecto opere in tectum idem reducit.

Empti sunt etiam fundi quidam è quibus an-
ui capiuntur aurei nummi ferè trecenti, quæ
ecuniæ summa partim in viduas erogatur, &
rbos orbásq; quibus quotidianus labor in vi-
um haud sufficit, ægrotósque pauperes & Ca-
chumenos interea dum eruditiuntur; partim
iam iis qui reddendo soluendóque sunt, mu-

tuò commodatur. Caprarum præterea greges earúmque cuſtodes aluntur, caſa excitata vnd patres familias ſuam quiſque lactis portionem quotidie filiolis petant, cuius toto anno copia ſuppetit: binos quippe ternóſue quot annis hœdos ferè ſingulæ pariunt. Iam verò fruges ſpontioſus ager largè ſuppeditat, vt nihil omninò ad ſuſtentandam vitam illis deeſſe videatur. Sunt autem omnes & boni coloni, & boni viri. itaque mores eorum barbari valdè ſuſpiciũt. Chriſtianæ fidei myſteria præceptionéſque aſſidua magiſtrorum diligentia exercitati callent egregiè quotidie ad ſignum Angelicæ ſalutationis cuncti conueniunt, & ſanè piè Chriſtianæ doctrinæ elemẽta viri fœminæque pronuntiant. quin etiam in ſiluis, pueri, & è ſummis palmarum arboribus viri exaudiuntur præcepta Decalogi decantantes. Atque iccirco etiam minus grauatè, quanquam in ſummis occupationibus, nõ plus quatuor aut quinque Socij totum illud rei familiaris negotium, ceteroqui ab eorum inſtituto valdè alienum, ſuſtinent, quod per eam occaſionem Eccleſia Domini in annos non mediocriter creſcit. Iam verò ex ipſis vnus Chirurgi quoque munere fungitur, curátque DEO adiuuante vlcera & apoſtemata æquè aſpectu horribilia, ac genere ipſo periculoſa.

In medio Trinitatis vico horti ſunt in communem vſum, valde ſpatioſi, & irrigui, perpetua ſaliente, multis vitibus ficubus, medicis ma-

lis, &

& plantis aliis consiti.

Tanaates autem incolæ etiam ipsi multiplicantur in dies. ij quod maritimis copiis adiuuãtur, iidémque vel opificiis vel agriculturæ satis pigrè dediti sunt; propterea nec lactis, nec publici pecoris tantus apud illos est vsus. illud studiosè curatur, vt in virtute ac pietate proficiant. Semel profestis diebus, festis verò bis etiam, Catechismus illis exponitur. habẽt etiam supplicationes valde religiosas, candidatis puellis carmina sacra psallentibus : quo in genere ij peritiores adeò excellũt, vt ad celebriores supplicationes Bazainum euocẽtur. iidẽ elata ad sepulturam fideliũ cadauera cum psalmodia funebri prosequũtur Cruce prælata: nã feretrum ipsum gestant Christiani quatuor, solẽni Misericordiæ sodalitij ornatu. quæ funerum cæremonia & Christianis & ipsis ethnicis veheměter probatur. Denique circa Bazainum vrbem ad passuum viginta circiter millia Socij castella regia inuiserunt, magno & Lusitanorum bono, quos in officio ac pietate corroborãt; & barbarorum, quos erroribus atque superstitionibus ad cultum Christi perducunt.

HORMVTIVM INSVLA ET VRBS.

HOrmutium est insula in sinu Persico, vrbẽ eiusdẽ nominis cõtinẽs. Ea quodvel propter aquilinorũ colluuiẽ mixtã è variis nationibus

ethnicis, Mauris, Iudæíſq;, Chriſtianorumq
morantur ibidem, fidei ſinceræque religio
valde periculoſa, vel propter nimium ſolis
dorem æſtúſque grauiſſimos, humanis corpo
bus eſt vehementer infeſta; iccirco ibi ferè ſe
per aliqui è Societate verſari ſoliti ſunt per i
terualla ſibi inuicem ſuccedentes, vt cùm
Chriſtianę, quo ad fieri poteſt, ſine intermiſſ
ne proſpicerent, tùm etiam eadem ſiue incon
moda, ſiue merita ad plures ſui ordinis hom
nes pertinerent. Iidē Socij cùm opus fuit, cl
ſium quæ in expeditionē educerentur ſeſe co
mites præbuere, vt naualis turbæ ac propugn
torum animas curarent ſimul & corpora. q
Alexius Diazius. in officio vitā Alexius Diazius poſuit in eo be
lo, quod aduerſus Turcas ſuperioribus annis
geſtum. Alius verò, quo tempore Hormutiu
obſidebatur à barbaris, cùm neophytos et
periculo ad Mogaſtanem oppidum haud lō
ab vrbe poſitum ingenti labore traduceret, v
rias agere perſonas coactus eſt, Ducis, paren
magiſtri pro diſcipulis ſemper ad mortem pa
ti: ea cùm ab hoſtibus pericula, tùm ab ince
diis cœlíque ipſius intemperie & corruptio
imminebant. Verùm vt ad res Hormutian
reuertar, primus in eam vrbem è Societate Ga
Gaſpar Belg. par venit, ortus in Belgis, moréſque hominu
planè ſolutos ac perditos ſumma adhibita dili
gentia breui magna ex parte correxit, atque re
ſtituit. furta, fœnora, contractus nefarios ſuſtu

lt ita multos, vt ex fraudata pecunia nummi au-
ei plus vicies mille in publicum redacti collo-
andis in matrimonio legitimo compluribus
œminis ad honestatem à flagitioso quæstu tra-
luctis opportuno sanè subsidio fuerint. Idem
n tractandis hominum ingeniis tanta dexteri-
are fuit, vt neminem ferè grauibus vitiis labo-
antem curare sit aggressus, quin ad sanitatem
DEO adiuuante perduxerit. Quendam, cum
lia ratione non posset, mercede ac pretio à tur-
i vitæ consuetudine reuocauit, emẽdicatis ad
am rem aureis fermè viginti: tanta enim sum-
na cum illo transegerat. Aliũm verò cùm ad
acram confessionem frustra sæpe cohortatus
uisset, domum artificioſè perductum, apud se
am diu continuit, quo ad ille confessionem ri-
è seriọque perageret; magno vtíque Dei bene-
icio: paratam quippe nauem habebat, quam, si-
nul atque expiatus est, conscendit extemplò,
aucóſque post dies cum hostibus nauali præ-
io dimicans cecidit.

Iam verò, æstate media, caloribus maximis,
uo anni tempore Hormutij aqu[illegible]collo tenus
nersi vulgo homines iacẽt, Gaspar singulis heb
domadis bis térue cõcionari, cum Iudæis, Mau-
is, ethnicíſque de religione concertare atque
disserere, quęstiones de officiis, quos casus con-
scientiæ appellant, publicè explicare, Catechis-
num pueris Mauríſque vicatim ære campano
coactis quotidie exponere, discordias atque ini-

micitias tollere, mulierculas è cœno flagitioſo extrahere, valetudinaria inuiſere, ægrotíſq; ſedulò miniſtrare, quieti non plus quàm tres horas, forme tribuere. Accedebat ad haſce tam varias & aſſiduas occupationes ingens præterea peccata confitentium vis, vt ægroti cuiuſpiam agentis animam lectulo quandóque aſſidens, ſimul & illum in extremo certamine confirmaret, & valentis alterius confeſſionem vno eodémque tempore exciperet. Idem, ſpatio pæne bimeſtri, dum contra hoſtes claſſis inſtruitur, militum confeſſionibus audiendis ita diſtentus eſt, vt ad ſomnum vna dũtaxat hora ſupereſſet, ipſúmque biduum nullo interdum cibo traduceret. res difficillimas eximio fidei Chriſtianæ tuendæ ſtudio ardoréque perrupit. Maurorum cantica, ſacrilegáſque vociferationes non modò compreſſit, ſed etiam ex Alcorano (ita enim incolæ Mahometis fanum appellant) quod aiũt fuiſſe Hormutij celeberrimum omnium, eiecit ac ſuſtulit contra omnium ſpem, vi tumultúq; nullo, crucibus tantùm ſex cum agmine pſallentium puerorũ in Alcorano defixis. qua re Mauri vſque adeò perterriti tractíque ſunt, vt deſerto confeſtim fano diffugerint. Barbari etiã multi à diaboli ſeruitute in Chriſti libertatem aſſerti. in iis Iogues ſeu heremita, cuius erat ea ſanctitatis fama, vt qua pedes lauiſſet, aquam, Rex ipſe Hormutij religionis cauſſa biberet. Et ſanè præſtanti erat ingenio vir, inſolitíſque viſis

Labores Gaſparis.

quibuſdam diuinitus ad Chriſtiana ſacra pænè compulſus videtur fuiſſe.

Baptizatę ſunt etiam à Gaſpare fœminę duæ, Maurę, mater & filia, claro in primis genere, loco̱que natæ, è Zeidenſi familia Mahometicæ ſtirpis. Idem ſacrificio miſſæ adoleſcentẽ quẽdam pænè defunctum à morte reuocauit. Alienata mente mulierem & à dæmone obſeſſam, diui Ioannis Euangelio ritè corpori ipſius impoſito liberauit.

Virtus ſacrificij miſſæ.

Obſeſſa mulier liberatur.

ÆTHIOPIA.

CLaudius Æthiopiæ rex, profeſſione Chriſtianus ille quidem, ſed à Catholico grege ſeiunctus atque ſchiſmaticus, cùm ad Ioannem Luſitaniæ regẽ litteras dediſſet, in quibus erat, velle ſe omnino ad Catholicæ Eccleſiæ ſanctæ gremium redire, & in Romani Pontificis poteſtate eſſe; ab Rege ſe petere, vt cum eodem Romano Pontifice de recõciliatione ageret; rẽ Ioannes ſuſcepit, & primùm à Iulio Tertio; mox, eo per id tempus demortuo, à Paulo Quarto, qui in põtificatu ſucceſſerat, impetrauit, vt Ioannis ipſius ſumptu aliqui ex Europa in Æthiopiã cũ mandatis atq; autoritate apoſtolica mitterentur. Declaratus Æthiopiæ Patriarcha Ioánes Nunes è Societate ſpectata vitæ, ſanctimonia vir, cũ Sociis multis profectus è Luſitania anno Chriſti nati, circiter 1556, Goam

Ioãnes Nunesius Æthiopiæ patriarcha.

incolumis tenuit, ibíque antequam cœptum iter perageret, excessit è vita. Suffectus in eius locũ è Societate Andreas Ouiedus episcopus, quem ille Góa ad Claudium cum quatuor aliis quinq; comitibus iam ante præmiserat. quibus tametsi Rex ille ceteroqui non illiberalem se præbuit, promissa tamen fidémque Regi Lusitaniæ datã minimè præstitit: cuius perfidiæ poenas ab eo videtur exegisse Dominus: paucis etenim post Andreæ aducũtum diebus, ab hostibus victus atque peremptus est. Rex inde creatus Adamas Claudij frater, desertor olim fidei Christianæ, vir immanis, ac ferus, & Apostolicæ sedis hostis acerrimus, Patriarcham in vincla coniectum, semestri spatio atque eo amplius male habuit: quippe quem vinctum secum in castra bellúmque raptauit, comites etiã Andreæ contumeliosè tractauit, viuósque igne se concrematurum esse minatus est. populares verò suos, qui veritati catholicæ fauere videbantur, variis poenis affecit. A Turcis denique, quorum armis Æthiopes ipsi rebelles in regnum asciuerant, ingenti accepta clade fusus atque fugatus est. Socij cum Patriarcha ab hostibus capti, quod ipsum per ea bella quater iam ante contigerat, crudelitérque direpti, semel etiam igne in hospitium iniecto, magnum adiere discrimen. Nec iam Andreę quicquam reliquum, ne vestis quidem erat, qua personam pontificiam tueretur, nec vinum tãtùm in sacrificia deerat (nam vi-

Andreas Ouiedus Episcopus.

Perfidia Claudij regis.

Adamas Claudij frater Patriarcham & Socios malè tractat.

bi ferè non ſeruntur) ſed & charta ipſa ad ſcri-
endum. Declarant id litterę ad Luſitaniæ Re-
em ab ipſo datæ ſchedula nõ plus digitali ma-
nitudine, è vetuſto (vt videtur) aliquo cõmen
rio excerpta. Toſto dumtaxat hordeo veſce-
antur; tanta demum inopia premi rerum om-
ium cœpti ſunt, vt ad vitam tolerãdam, ne ex
s locis re prorſus infecta diſcederent, bobus &
ratro quæſitis terram ſuis ipſi manibus colerẽt.
Nec tamen in tot tantíſque difficultatibus nihil
mnino profectum eſt. Initio quidem certè,
oncertationes de fide ac religione cum littera-
s habitæ, multorum confeſſiones auditæ, com
lures etiam cæleſti euchariſtiæ conuiuio ex-
epti. Cognitum eſt præterea ex Abbate quo-
am magnę autoritatis viro, qui per eos dies Ca
holicam fidem receperat, plurimos idem eſſe
acturos, ſi Luſitanorum exercitus, qui præſi-
io illis eſſe poſſit, in ea loca mittatur. Recenti-
us verò ex Æthiopia nuntiis ſpes etiam me-
iorum rerũ affertur, cui ne deſit Andreas om-
ia experiri conſtituit. Labor autem ipſius &
erſeuerantia aliis quoque mult[illegible]de Chriſto
enemerendi materiam præbuit. Miſſi quippe
d ſtatum ipſius explorandum ex India Luſita-
i ſexdecim, à Turcis occiſi: alij deinde vulne-
ati captíque, in iis quidam è Societate Fulgen- *Fulgentius*
ius Freries ad fines Arabiæ in freto maris rubri *Freries.*
Turcis oppreſſus multis acceptis vulneribus
atenatus Macuam in ſeruitutem abductus eſt,

addictúſq; triremibus: quem Socij deinde, Regis, Luſitaniæ benignitate ab hoſtibus redemerunt, cùm in ſeruitute Chriſtianos feciſſet ſenè quibus tres continuò è ſeculi ærumnis ad gaudia migrauere cœleſtia.

INHAMBANES, ET MANOMOTAPA.

ANNO Chriſti nati ineunte 1560, Cõſalum Silueria Luſitanus cũ Sociis duobus, Goadiſceſſit in regna quæ dicuntur Inhambanis & Manomotapæ, Sofalam inter & Moſambicum, in extimis Africæ oris ad Bonæ ſpei promontoriũ poſita; vt nationibus illis Euangelium nunciaret, quod concionatorum inopia nunquam probè cognouerant. Regio vtique auro abundat, ſed carè admodum emitur, ea locorum inſalubritas ac peſtilentia, ea rerum ad victum ac valetudinem pertinentium eſt difficultas. Faſeoli quippe & oryza præcipuo ſunt in honore menſarum. Itáq; vt primum Inhambanem attigere, in morbum incidere ita grauẽ, vt Conſaluus omnium natura valentiſſimus, oculorum acie vehementer hebetata fractíſque viribus, propemodum extinctus ſit. Vbi paulò melius habere cœperunt, ad vrbem regiam Tongeniter intendunt; ibíque Regem vnà cum vxore, ſorore, liberis, cognatis, regníque proceribus, populo denique penè toto intra paucos dies

Rex cum familia, proceribus ac populo penè toto, ſacro fonte luſtratur.

dies magna omnium gratulatione atque lætitia
ſacro fonte luſtrarunt. Rex Conſtantini, Re-
gina Catherinę ſoror Eliſabethæ nomẽ aſſum-
pſit. Inde Cõſaluus Manomotapam ire pergit,
ſociis apud Regem relictis, qui ſtatim ædem aſ-
ſumptioni MARIÆ virginis ſacrã exædifican- *Templum Mariæ virginis ſacrũ.*
dam curarunt: quorum alter cum ex imbecilli-
tate corporis, cœli intemperiem diutius ferre
non poſſet, redire in Indiam eſt coactus: alter,
Andreas Ferdinandus nomine, amplius bienniũ *Andreas Ferdinandus.*
in iiſdem locis, quanquam graui iam ætate, ver-
ſatus eſt. Et quoniam nõ modò regio infelix, &
maximè ſterilis, ſed etiã incolæ, quos vulgò Ca
fras appellant, inhumani & moribus aſperi, ac
monitorũ impatiẽtes ferè ſunt; Andreas & mor
bo frequenter implicitus, & fame graui ſæpè ve
xatus, in populis erudiendis colẽdíſque multas
minas & contumelias pertulit, magnúmq; cùm
aliâs adiit vitæ diſcrimen, tùm quibuſdam præ-
ſertim diebus, cùm Cafres armati ſe ad ludos &
ſacra nefaria comparaſſent. cui ſpectaculo cum
Rex ipſe affuturus eſſet, cognita re Andreas *Andreæ ingens facinus.*
eò ſe contulit, ardénſque amore Dominí, in-
gens edidit facinus: apparatum omnem ſacro-
rum ſuis ipſe manibus ita diſturbauit, atque
diſſoluit, vt pedibus etiam proculcaret. Dum
hæc ab Andrea geruntur, interea Conſaluus
Moſambico inſula ſuperata, Luſitanis circi-
ter ſex comitantibus, oram biremi legens,
ad Mafutæ fluuij oſtium, leucas nonaginta à

Mozambico proceſſerat, cùm atrox adeo repẽte coorta tempeſtas, vt magnam aquæ vim acciperet nauis, omnéſque de ſe actum iam prorſus putarent, in genua procumbente; Cõſaluo, manibúſque & oculis ſublatis in cœlum ſuppliciter deprecante, ſedatur atque comprimitur. Inde exſcenſione facta, die qui fuit Diuo Hironymo ſacer, plicatilis ara in ipſo littore ad ſacrificium extruitur, ita vehementi Solis ardore, vt calceati Luſitani ipſius quam pedibus calcabant terrę calorem ferre vix poſſent, Conſaluo autem inter ſacrificãdum ex toto capite puſtulæ erumperent: quas cùm ad curandas medicamenta ſuppeterent, præclaro ſui ipſius odio incenſus cuncta repudiauit, ſéque naturæ duntaxat ſanandum permiſit, ac tempori. Triduum ibi morati, pergunt tranquillo mari ad Colimanem fluuium. ibíque rurſus aduerſo vento repente vexati, & in ipſo fluuio ſubeundo valdè periclitati, ad Mingoaxanem Giloæ regem amicum Luſitanorum contendunt, ab eóque benignè ac liberaliter accepti, facta etiã promulgandi Euangelij poteſtate, quòd Rex tametſi Maurus, Mahometicos tamen ritus ſuperſtitionéſque negligeret, & religionem Chriſtianam totoſuo regno diſſeminari magnopere cuperet: diutius tamẽ ibi non ſubſtiterunt, quod ad Manomotapæ Regem feſtinarent, quo ad Chriſtii adiuncto, finitimos reges longè viribus atque autoritate inferiores facilè ad eadem ſacra perduci

Conſaluo ſupplicante tempeſtas comprimitur.

Mingoaxanes Giloæ rex.

duci posse confiderent. Ex eo loco ad amnem ingentem Cuamam tendunt, leucas à Sofala triginta, vbi rursus periculosa procella in Lindem proximum sinum compulsi, tredecim dies steterunt: quoddam verò actuarium, quod à Mozambico eos cœperat comitari, cùm se ab iis disiúxisset, postridiè periit. A Linde cùm ad Cuamam peruentum esset, in ipso introitu fluminis re diuina peracta Consaluus à Lusitanis comitibus petiit primum, vt quoniam fines Manomotapæ ingredi inciperent, totum legationis suæ negotium Domino suppliciter commendare ne grauarentur: deinde vt æqui boníque facerent, si reliqua tota nauigatione se, vt precibus vacaret, ab eorum conspectu atque cõsuetudine remouisset: in rebus præsertim grauioribus consulto potissimùm Deo exoratóque opus esse. tum iubet in certa nauigij parte circa se prętendi cortinam, ibíque octiduo ipso delituit, cùm semel tantùm quotidie tosti ciceris pugillo, & exiguæ haustu frigidæ sese reficeret, & quicquid à precatione supererat temporis, in euoluendo libro consumeret, qui scriptas sanctorũ continebat vitas.

Octiduum quomodo delituit Consaluus.

Octauo igitur die cùm ad Senam (qui terminus nauigationis erat) venissent; vicum sanè frequentem; ibi descensum est, nuntiúsque à Consaluo ad Regem de suo aduentu in intima regni missus. à quo dum responsum expectat, interim Christianos aliquot inquilinos à peccatis per

confessionem absolutos, à turpi concubinarum consuetudine ad sacras nuptias legitimásq; traduxit, catechismum publicè docuit, & è Lusitanorum seruitiis ibidem capita ferè quingenta baptismo lustrauit. Regem etiam Inhamioris, Regis Manomotapæ stipendiarium, tribus passuum millibus à vico Sena, cùm aliquoties adiisset, cohortationibus suis ita permouerat, vt se vnà cum vxore & liberis quos habebat octo, libentissimè Christianum fore profiteretur. Sed Consaluus, partim quòd non habebat quem apud illum catechismi causſa relinqueret, partim etiam ne Manomotapæ Regis animum offenderet, si prius stipẽdiario ipsius quam ipsi Christiana sacra impertisset, Inhamioris regem vt potuit consolatus hortatúsque, vt ipse cum suis Dei bonitate fretus in suscepto consilio permaneret; totam rem in tempus aliud distulit. Iámque alter mensis effluxerat, cùm Antonius Caiadus Lusitanus, qui morabatur in vrbe Regia Manomotapa, Legatus à Rege ad Consaluum aduenit Manomotapam perducendum. Consaluus sacrorum ornatu cum sacrato lapide & calice in sarcinam colligato, sublatóque in humeros, se in viam dedit. Cum ad fluuios vẽtum erat, qui multi in ea regione sunt, si quidem vado superari possent, quamuis ad iugulum vsque pertingerent, transibat, elata manibus seu capite sarcina: sin minus, vasi ligneo ĩpositum peramplo Consaluũ, natantes ipsi propellentésque traiicie-

Capita quingenta baptismo lustrata. Inhamior rex.

Consaluus quomodo fluuios trãsmittebat.

traiiciebant Cafres. ſub noctem natalem Domini ad Chetuchin pagum haud longè à Manomotapa ventum eſt, factúmque ter ſacrum ſumma Luſitanorum animi voluptate. Inde Natalium feriarum octaua, cum vrbẽ Manomotapam introiſſent, miſit cõfeſtim Rex qui Cõſaluum cum muneribus viſeret, auri põdere ingẽti, vaccíſq; permultis, & famulatu ad miniſteria quotidiana: quippe qui de Luſitanis mercatoribus iã antè cognouerat, Conſaluũ non modò vitæ ſanctitate virtutéq; præſtantẽ, ſed etiã generis claritate ac nomine in primis eſſe conſpicuum. Cõſaluus gratiis actis, muneribúſq; repudiatis, ex ipſo legato Regem cogniturũ eſſe reſpondit, quod genus auri, quáſue diuitias quæſitur⁹ in ea loca veniſſet. Obſtupuit ea animi magnitudine Rex, venientémq; ad ſe deinde Conſaluum tanta gratulatione & ſignificatione honoris excepit, quanta neminem vnquam antea. Nam & in ipſa penetralia, quò nulli eſt aditus, introduxit, & aſſidente matre, conſidere Conſaluum etiam in tapete iuſſit, Antonióque Caiado è conclauis ianua interprete adhibito, Rex quatuor continuò ſciſcitatur, quot fœminas, quid auri, prædiorum, vaccarum denique vellet, quas incolæ nõ minoris quàm aurum ipſum æſtimare dicuntur. Cùm nihil ſe præter ipſum Regem reſpondiſſet optare, cõuerſus ad interpretẽ inquit Rex, Profectò neceſſe eſt, qui nihil horũ accipiat quæ à cæteris tãtopere adamãtur,

Rex munera mittit Conſaluo. eíque honorem habet.

longo interuallo à reliquis distare mortalibus & nihilo minus ad extremum multa benigne pollicitus, amantissimis verbis Consaluum domum remisit. Vbi dum ille mane rem facit diuinam, è principibus quidam prætereũtes cùm è foribus aspexissent in ara propositam perelegantem MARIÆ sacratissimæ virginis imaginem, quam in tabula depictam ex India Consaluus aduexerat, specie decepti ad Regem deferunt, Cõsaluum egregia forma puellam apud se habere, hortantur vt ab illo deposcat. Haud surdis auribus dicta. Misit ille confestim, qui Consaluo renuntiaret, audisse se, illum vxorem secum adduxisse, vehementer cupere, vt eam sibi sisteret. Tùm Consaluus tabulam pretiosa veste inuolutam ad Regem affert. Cuius desiderium quò magis exacuat, antequam tabulam detegat, præfatur illam esse effigiẽ matris Dei, cuius in ditione ac potestate sint omnes Reges, & Imperatores orbis terræ totius, tum denique tabulam aperit, Regis quoque matre præsente. Rex imaginem veneratus, Cõsaluum etiam atque etam obsecrat, vt eam sibi largiatur, domi habere se velle. Libenter verò Consaluus annuit: quin etiam ipsemet in regio cubiculo collocat, ibidémq; quasi sacellum quoddam precandi caussa peristromatis pretiosis exornat. Narrant qui inde venere Lusitani, noctibus deinceps circiter quinque, Reginam cœlorum ea ipsa specie quam tabula ostenderet, diuina circumfu-

Mariæ virginis imago.

Reginæ cœlorum dormienti Regi assistit.

umfuſam luce, ſuauíque ſplendore fulgentem
uguſtiſſimo ſimul ac iucundiſſimo aſpectu,
ormitanti Regi aſtitiſſe. quod ille manè matri
arrabat, rei nouitate vehementer attonitus,
émque Luſitanis, qui rem ſtatim Conſaluo re-
untiabat. Poſtremò Rex Conſaluum ipſum
ccerſit, ait ſe mirum in modum angi, quod ſer-
monem Reginæ eius quæ ſecum ſingulis nocti-
bus loqueretur, non intelligeret. Cui Cõſaluus
rùm eam eſſe linguam diuinam dixiſſet, quam
nemo cognoſceret, niſi qui ſacroſanctis ei⁹ Re-
ginæ filij legibus pareret, quippe qui Deus eſ-
ſet, generíſque totius humani redemptor, Rex
in præſentia quidem, ſi minus verbis, vultu cer-
tè ac ſignificatione ſe Chriſtianum velle fieri
oſtẽdit: bidui deinde ſpatio interiecto per An-
tonium Caiadum Conſaluo apertè denuntiat,
certum eſſe ſibi matríque Chriſtiana ſacra ſuſci
pere: proinde ad ſe baptizandum quamprimùm
veniret. Conſaluo tamen dies aliquot ſuperſe-
dere ſatius viſum, dũ Rex Chriſtianæ fidei præ-
ceptis ac rudimentis imbuitur. quibus, cùm ſa-
tis iam operam dediſſe videretur, quinto circi-
ter & vigeſimo poſt aduentum ſuum die Con-
ſaluus Regem ſimul & matrem non ſine ſolen-
ni pompa & gratulatione baptizat. Regi Seba-
ſtiani: matri Mariæ nomen eſt inditum. Eo ipſo
die Rex Conſaluo, quoniam aurum reſpueret,
vaccas centum donauit: ille ad Antonium Ca-
iadum miſit mactandas, vt in fruſta diſſectæ di-

Rex cum matre baptizatur.

stribuerentur in pauperes. Quam eius liberalitatem ac beneficentiam populus ingenti admuratione probauit atq; suspexit. Regem imitati trecenti fermè è regni proceribus, Christo sese pariter addixere. Hi nunquam à Consalui latere discedebant. adferebãtur etiam dona Consaluo lac, oua, butyrum, hœdi, aliáque id genus, quæ illæ nec allud genus carnis omnina gustabat; cocto duntaxat milio quodam eiusguo, herbísque, & siluestribus fructibus victitans. Iámque spectata vitæ morúmque sanctimonia studióque salutis humanæ, tantam sibi summorum infimorúmque beneuolentiam conciliauerat, tantósque in omnium animis motus effecerat, vt in Christianam religionem vniuersa multitudo videretur incumbere, cùm à Mauris quatuor potentibus & callidis viris, & apud Regẽ gratiosis, iisdémq; veneficis, dæmonis instinctu Consaluo parantur insidiæ. Autor conspirationis fuit Mosambicanus Minguame Mauricæ superstitionis antistes, siue, vt ipsi appellãt, Cacicius. ij Regi partim coram ipsi, partim per idoneum internuntium valde sibi dolore demonstrant, quòd tantum in capitis regnique discrimen vltrò se ipse demiserit. Consaluum, cui tantum fidei & honoris habeat, missu Proregis Indiæ, terræque Sophalæ regulorum, ad explorandum Regis statum, solicitandósque ad defectionem popularium animos aduenisse, vt motibus excitatis ipsi deinde infesto exercitu

Trecenti proceres Regem imitãtur.

Mauri quatuor Consaluo parãt insidias.

ercitu ſubſequuti, Regem opprimát. Addunt ſuper fabuloſa portenta, Conſaluum venefi- ma eſſe teterrimum omnium & ſagaciſſimum, aria veneficia ac medicamenta ſecum attuliſ- ad incolarum animos occupandos, Regém- ue mactandum. quicunque caput ſuum a- ua perfundi paterentur, conceptis præſertim erbis Langariorum (ſic enim Luſitanos vo- ant) à Conſaluo pronunciatis, confeſtim vo- entes nolentes in eius poteſtatem venire: id ſum alibi contigiſſe. proinde videret etiam que etiam Rex quò progrederetur, cui ſe áque crederet. Si Conſaluum abire per- nittat incolumem, fore vt ciues mutuis inter cædibus amentes atque lymphati miſeran- um in modum graſſentur atque concurrant. His aliiſque id genus mendaciis onerato Re- i, adoleſcenti præſertim, ac matri, facilè per- uaſum eſt, vt Conſaluum primo quoque tem- pore interficiendum curarent. Nec dum ea conſilia eruperant, clandeſtinis agitata collo- quiis; cum ad Antonium Caiadum Conſal- uus, Haud ignaro (inquit) mihi, nec impara- to, mors inſtat ab Rege. Caiado autem ita in- credibilis viſa res, vt ſubridens prorſus nega- ret. iámque dies aduenerat necis, vel vitæ po- ius, qui dies natalis erat idem D. Suſannæ vir- ginis martyriſque: Conſaluus ab Antonio ma- gnopere petit, vt Luſitanos duos tréſue ad ſe confeſtim accerſat. Confeſſionem (inquit)

Conſaluus mortis ſuæ præſcius.

illorum tuámque ſimul excipere, & ſacra c
chariſtia hodierno die reficere vos omnino d
ſtitui: nec enim poſtea potero. Hos ille dum
ſentes euocat; Conſaluus ad meridiem vſq
præſtolatus, cùm non adeſſent, conſecratas d
ſumpſit hoſtias duas, factíſque eodem die Ch
50 fiunt Chriſtiani. ſtianis circiter quinquaginta, veſtem iis ad co
poris cultum, roſaria ad precandum diuiſit. L
ſitanos verò ſub veſperam redeuntes, cõfe
nis Sacramento, quoniam Euchariſtiæ non
cebat, purgatos, mira vultus hilarite animq
tranquillitate animabat inſcios quid Conſalu
conditum haberet in animo. Iiſdem ſacro
apparatum dat in ædes Antonij deferendu
ipſe linteatus cũ effigie Crucifixi, domi rema
ſit, reuertentíque rurſus Caiado, pectus hom
nis manu leniter apprehendens, Antoni Cai
(inquit) profectò paratior ad mortem obeu
dam ego ſum, quàm ipſimet inimici ad infera
dam: Regi autẽ ac matri libenter ignoſco: Ma
rorum quippe artificiis ad dolis inducti ſunt.
Hæc ille ſerena facie atque hilari cùm dixiſſet,
Antonius ab eo digreſſus, tametſi vix fieri po
ſe putabat, vt Rex tam nefario ſcelere ſeſe ob
ſtringeret; tamen, quoniam ex recenti quodam
ſermone, eius animũ exulceratum, contra quàm
exiſtimaſſet, offenderat; famulos duos ad Con
Martyriũ Conſalui. ſaluum cuſtodiendum ea nocte miſit, à quibus
ea quæ ſequuntur, accepta ſunt: Conſaluum,
cùm ſecus hoſpitium in area ad multã noctem,

quaſi

quasi è corporis custodia exire gestienti mora
imis longa videretur, ita citatis gressibus ambu
sser, oculis semper intentis in cœlum, mani-
bus modò sublatis ad sidera, modò Crucis in
guram extensis, ducens ex intimo corde suspi-
a; suum denique tugurium subiisse, habitáque
oram Christi simulacro oratione, quod vnum
olatium illi supererat, in arundineum stratum
ecubuisse, & in somnum incidisse iustorum:
d enim ex insidiis conspicati satellites octo cir-
iter, ilico irrumpunt: in iis barbarus nobilis no-
nine Mocrumes, qui sæpe cum Consaluo con-
iuium inierat, iacentis pectus opprimit insi-
lens: arreptum inde pedibus brachiisque, hu-
no tollunt alij quatuor: sublati collo, reliqui
uo funem iniiciunt, quo vtrinque adducto,
Consaluus expressam ex ore naribúsque magnã
anguinis copiam effudit, & spiritũ simul DEO
Domino reddidit. Tum verò CHRISTI si-
nulacro sacrilegij manibus comminuto, de-
uncti corpus reste ligatum, attractúmque in-
erfectores in præterfluentem Monsengessem
eiiciunt, ne videlicet (quod Mau[illegible] confinxe-
ant) cadauer ipsum tam malefici hominis sub
lio relictum veneni sui tabe cunctos inficeret.
Hunc habuit exitum pia Consaluĩ legatio: quo
ublato, Rex eadem sæuitia percitus Christia-
os pariter quinquaginta, quos ille extremo
ie suo pepererat Domino, magistri donis exu-
os iubet occidi. Id simul atque cognitum est,

Regis furor, et quomodo repressus.

regni proceres, quos Encoſes vocant, rei atrocitate permoti conſenſu conueniunt Regem, & aiunt: Si hominibus hiſce mors iccirco debetur, quòd aquam infundi capitibus ſuis à Confaluo permiſerint, eadem & omnium noſtrum, & verò tua quoq; cauſa Rex eſt, omnibus vno eodémq; letho occumbendum, Qua denuntiatione repreſſus Regis furor cum aliquantulum reſediſſet, eum biduo pòſt Luſitani quoque adeunt, doçent quàm graui ſcelere ſeſe obligauerit: terrores inſuper addunt, non Deũ modò indignam innocẽtiſſimi viri necem debitis pœnis, ſed etiam homines ipſos nobiliſſimi, bello atq; armis vlturos. Ad ea Rex diligenter excuſare ſeſe, culpam in ſuaſores impulſoréſque reũcere, magnum perpetrati facinoris dolorem oſtendere, denique vt factis verba conſentiant, è quatuor conſiliaris duos confeſtim interficit: nam reliqui duo, quorũ alter fuit princeps nefarij conſilij Minguames, rem odorati, matutè diffugerant, qui tamen quod ſumma diligentia conquirebantur, nequaquam euaſuri potentiſſimi Regis manus exiſtimabantur. Hiſce rebus perlatis in Indiã, Antonius Quadrius ei prouinciæ pro Societate prępoſit⁹, id ipſum vehementer optante Prorege, idoneã nauigãdi tẽpeſtatẽ expectabat, vt Socios aliquot Manomotapã mitteret ad cæpta promouẽda, quæ felicẽ omnino progreſſum habitura ſperabãt, ei⁹ Eccleſię fundamentis tam innocẽti caſtóq; ſanguine poſitis.

Regem cõmiſſæ cædis pœnitet.

MALACA.

IN vrbe Malaca (quæ in Orientem distat ab Goa mensium fermè quatuor nauigatione) nter Maurōs ethnicósque posita, (aureā Cheronesum antiquis aiunt fuisse) Societatis item Collegium Regis Lusitaniæ sumptibus alitur, isdem & iuuentutis instituendæ, & promulgāi Euangelij muneribus occupatum. Baptizaus est præter ceteros nuper barbarus quidam nsignis vir nomine Bandara, iuri ethnicis dicēo præpositus. is multos è suis, ipsúmque filium nà secum ad baptismū adduxit, qui Christiaa rudimēta sanè breui ac feliciter didicit. Cōersus est etiam superioribus annis Iudęus quiam, qui ab ipsa vrbe Roma eo vsque contenerat, in primis eruditus, multis concertationibus de religione cum Sociis habitis.

Bādara vir insignis baptizatus.

Iudæus quidam eruditus conuertitur.

MALVCI REGIO.

IN Malucensi regione cōplures insulæ numerantur: quarum quę Ternates vocantur, habet pla quoq; Collegium frequens, ex quo in omnes illas prouincias operarij dimittuntur: quorū nduſtria quā plurimi ad Christū accessere. In is Bazani insulæ Regulus, Regis Maluci gener nno 1558 Mauricis sacris desertis Christiana susepit, ipse fratérq; ei°, sorores tres, & spuria vna cum matre filia, affines præterea & cognati, &

Ternates Insulæ.

Regulus Bazani cum suis Christo credit.

nobilitas vniuerſa. Idem finitimas inſulas cum vno è Sociis circumiit ipſemet omnium ordinũ viros ac fœminas. ipſáque ſeruitia in Domini rete compellens. quorum longè maior vtique numerus fuiſſet, niſi periculoſo morbo Socius oppreſſus, Ternatem inde viginti leucarum itinere ſe neceſſariò recepiſſet. Agebat Rex eo tempore annum quintum circiter & vigeſimũ, & oris dignitate, & corporis agilitate conſpicuus. noſtratem, ſi paulò candidiori eſſet colore, dixiſſes. Baptiſmo magna ipſius ac ſuorum gratulatione peracto, Socius paulò pòſt rem diuinam fecit, cui tanta cum attentione cuncti affuerunt, ac tanta religione ſacram Euchariſtiã ſupplices adorarunt, vt nequaquam tyrones viderentur in fide. Confeſtim etiam Mahometis fanum dirutum eſt. eæ res in oppido Maluco auditæ Luſitanis & ceteris Chriſtianis ingẽtem lætitiam attulerunt; quæ tùm ſolenni ſupplicatione, tùm bellicorum tormentorum diſploſione declarata eſt; Mauris cõtra tantum dolorem inuſſere, vt caſtrum Ternatis Chriſtianorum oppugnare confeſtim aggreſſi fuerint. ſed fruſtra. nam & Luſitani, qui in præſidio erant, egregiè ſe defenderunt; & rex ipſe Bazani, offenſionem ſoceri minimè veritus, obſeſſis Luſitanis non ſemel ſubſidio venit. Anno verò circiter 1561, Amboinenſibus quoque Chriſtianis contra Mauros opem tulit, DEO valde propitio: claſſe quippe ſex duntaxat Caracorarũ profectus

Mahometis fanum diruitur.

fectus (genus nauigiorum id est) cùm ad expugnandum quoddam hostium oppidum descendisset, penè ex insidiis oppressus à Mauris, qui eodem Caracoris quadraginta deuenerãt, paucos admodum è suis amisit. Comitem expeditionis vnum è Societate habuerat, cuius brachium in eo prœlio sclopi ictu vulneratum est.

Variis præterea temporibus ad Christum adiuncti sunt è principibus, Elisabetha Regum Maluci Tidoríque soror, fœmina prudens, atque vna omnium quotquot in iis erant insulis Maurorum, iuris Mahometici peritissima, quæ Francisci Xauerij disputatione victa, simul & in Christiana religione ita confirmata est, vt exemplo suo cæteris ad virtutem atque ad officiũ præluceret. filij quoque ipsius, itémque Tidorensis regis cognati sex, è quibus vnus dynasta magnáque apud Regem autoritate, in Tidorẽsi bello contra Lusitanos exercitum duxerat. is regem quoque ipsum ad ecclesiam propediem perducturus existimabatur. Accessit ad hos magna sua cum animi voluptate atque lætitia, Selebum quoque rex ipse, multíque ex eius regni proceribus. Reges item Manadensiũ (quæ gens in primis bellicosa ac strenua totius eius regionis putatur) & Sianorum, item regis Bengaiensium filius, & vniuersa penè Cauripana nobilitas. Nam cetera multitudo tanto vndique studio certatim ad baptismum accurrit, vt Didaco Magalianio ex Societate eas insulas peragranti

Elisabetha fœmina princeps à Xauerio ad Christũ conuersa.

Didacus Magalianus.

ex oppidis ſeſe obuiam alacritate deſcendenti ad littus effunderẽt, baptiſmum ſibi liberíſque ſuppliciter poſtulãtes: quorum optimis ſtudiis eum propter paucitátem Sociorum reſponderi non poteſt, tùm propter aſſiduos Maurorum finitimorum impetus & inſidias, qui Chriſtianæ religionis progreſſum omni ope impedire conantur. Iiſdem in regionibus Alfonſus Caſtrius è Sociorum numero Luſitanus, cùm annum iam vndecimum eam prouinciam ſummo labore adminiſtraret, glorioſam vtique pro Domino mortem Maurorum ſcelere oppetiit, anno poſt Chriſtum natum 1558. Cùm enim eo tempore Maluci Tyrannus Chriſtianorum hoſtis acerrimus Ternatem obſideret, vbi captus à Luſitanis pater eius in cuſtodia detinebatur; Alfonſus ex inſulis Mauri Irim inſulam Ternati proximã naui petens, à nautis Mauris in Tyranni gratiã omnibus primum veſtimentis exuitur: deinde pedes eius manúſq; craſſo fune colligãtur. dies quinq; ita vinctus in nauigio crudeliter habit⁹, atq; inde ad collũ ei⁹ graui admodũ arboris viridi trũco ad inſtar iugi deligato, nudus exiguo tantũ velo femorib⁹ obductis ſub dio cõſtituit, ibíq; interdiu noctúq; relinquit natura imbecill⁹, cœlíq; iniuriis quanq; leuib⁹, vehemẽter obnoxi⁹: tũc aũt magna corporis vexatione & cruciatu multorũ dierũ ſpatio ibidẽ detẽtus prope nullo cibo, cũ viu⁹ iã cuſtodiri poſſe nõ videretur, ne ſuo periret letho, violẽtas manus illi inferre

Alfonſus Caſtrius à Mauris necatur.

ferre Mauri decernũt. Ille brachiis ad tergũ reuinctis per aſperas cautes aliquãdiu ductus, appropinquante iã exitu vitę, ad terrã ſponte procumbit, lignóque ſibi ſubiecto, quod ſuſpẽſum è collo gerebat, à Mauris enſe conficitur. Corpus ab illis in mare proiectum, tertio pòſt die repertum ibidẽ vnde proiecerant, inſolito quodam radians fulgore, vulneribúſque ita recentibus, vt ſi ea tunc accepiſſet. quæ res eo admirabilior viſa, quòd æſtus maris eo loco, fluminis inſtar eſt rapidiſſimus. Eius viri mors ipſis quoque barbaris regibus dolori fuit. magna enim erat apud omnes nomen eius in admiratione. Regem quidem Geiloli Maurum, grauémque Chriſtianorum aduerſarium, de Alfonſi exitu atq; animi fortitudine verbis honorificis differentem ad eos qui aderãt inter cetera ferunt dixiſſe: Quid ſimile noſtri Cacitij? Nec verò Dominus tam iniuſtã necẽ, ne in hoc quidẽ ſeculo inultã reliquit. quippe ab Iris inſulę prefecto ac magiſtratibus pro certo cognitum eſt, paucis diebus omnes non modò parricidas illos, ſed etiã parricidarũ propinquos variorũ miſerabili mortis genere periiſſe. námq; alij fœdiſſimis toto corpore puſtulis enaſcẽtibus paulatim excoriati horribiliter vlulãtes igne ſacro conſumpti ſũt: alij tormẽtis in bello diſcerpti: deniq; is etiã, q abreptũ Alfonſi vẽdiderat calicẽ, mẽbris mirandũ in modũ intumeſcẽtibus, vitã finiit. quos aiunt, ſublatis ad ſydera manibus, tùm denique

Rex Geiloli Maurus honorificè de Alfõſi exitu loquitur.

Percuſſores Alfonſi, cũ propinquis, diuina vltione conſumpti.

diuinum auxilium ſupplices imploraſſe.

REGIO MAVRI.

VLtra Ternatem leucas, 60, regio Mauri cernitur diuiſa bifariam; altera pars in continenti eſt, & Morotia dicitur, octo Chriſtianorum loca complectens: altera Morotai nominatur, conſtátque duabus inſulis, quarum in vna minore vici Chriſtianorũ tres anno poſt Chriſtum natum 1552, in altera maiore, octodecim viſebantur. Chriſtianorum porrò capitum numerus erat quinque & triginta millium: qui ex eo tempore maiorem in modum multiplicatus eſt. anno quippe 1563, Chriſtianorum vici ſex & triginta fuiſſe dicũtur, & in iis aliqui familiarum ferme octingentarum, anno verò 66, ad ſeptem circiter & quadraginta: qui nullos habent paſtores magiſtróſue, niſi è Societate, cuius in ea prouincia non ſine magnis aſſiduiſque laboribus, atque periculis in ſumma egeſtate verſatur induſtria.

ANNO 1552. Chriſtianorum 35. millia

ANNO 1566. Chriſtianorum vici 47.

AMBOINI INSVLÆ.

AD Maluci prouinciam Amboini quoque terra ſicuti Mauri pertinet, abéſtque Ternate leucas 80, Malaca autem (ex quo loco nauigantibus Malucarum inſularũ prima Amboinus occurrit) trecentûm & quinquaginta. Chriſtianorum pagi erant in ea ſeptem duntaxat anno 1545, cùm Frãciſcus Xauerius eò ſe cõtulit: Socio-

Sociorũ deinde opera factum est, vt anno 1562 plus triginta numerarẽtur, anno vero 63, Christianorum plus decem millia facta: quo ipso tẽpore Socij ad alia oppida duo baptismo lustrãda profectionem parabant, incolarum circiter quadraginta millium. Vni eorũ Lucebata nomen est, cuius principes ad ceteros in propositio continendos iam baptizauerant. In eadem insula est insigne oppidum Recaniue Maurorum: ij à Mahometis cultu ad Christiana sacra conuersi, cùm aliis vitiis, tùm illo præcipuè purgati sunt, multas habebant singuli vxores, qui quidem per diuitias poterant. nam in Amboino vetus erat consuetudo puellas à parentibus in vxores dote persoluta coëmere: id quoniam pauci poterant, duplex inde sequebatur incommodum; vt & diuites multis nuptiis per libidinem miscerentur; & pauperes vel cælibẽ vitam agere, vel quas alij respuissent, in matrimonium ipsi ducere cogerentur. Hic mos quãquam infimis pro virili adiuuantibus, resistentibus tamen vi summa potentioribus, magna Sociorum contentione sublatus est.

Anno 63.

decem millia Christianorũ facta.

Lucebata.

Recaniue.

Mos nefarius sublatus.

SOLOR, MACAZAR &c.

MAcazaris ampla regio leucas 300 abest Malaca, & spatij tantundem occupat ambitu. felix admodum terra, auríque ferax & sandali, & aquilani cuiusdam ligni odorati, pigmẽ-

tíq;eius quod lacre vulgò appellatur, cuius tum ad pingendum, tum ad obſignãdum vſus egregius:ita quippe materiæ ſubiectæ adhæreſcit, vt inde nulla ratione poſſit nec auelli, nec elui. Seruitiis multis, & omni copiarũ genere abundat. Inde Malucum dierum octo, Amboinum verò ferme quatridui eſt curſus. Primus in ea ſeſe publicè ad Chriſtum adiunxit vnà cum vxore ac liberis aliiſque compluribus Rex Supanorũ, gener imperatoris cuiuſdam opulẽtiſſimi, qui mediterranea plagæ illius incolit loca, vrbémque præcipuè Sedenrem maximam ac celeberrimã. hæc in plano ſita, carnibus, piſcibus fructibúſq; eſt referta. lacus eſt proximus multis nauigationibus frequens, copioſis vrbibus vndique cinctus, cuius longitudo leucas viginti, latitudo quinq: circiter colligit, plenus varij generis piſcium. ex eo efflucs amnis, per mediterranea triginta dierum iter emenſus in mare ſeſe effundit ad vrbem orientis Maluuum, cuius oræ aiunt regem in primis potentem dominari, qui Luſitanorum amicitiam vehementer expetat. Alia eſt regio eodẽ Macazanis nomine, ſed inferior. regem habebat cum aliis multis Chriſtianum: cui demortuo ſucceſſit ethnicus frater, quẽ tamẽn aiũt cum ſuis omnibus velle fieri Chriſtianum. Huic finitimus eſt rex alius item Chriſtianus, eius propinquus, qui doctores Euangelij apud ſe habere percupit: atque id ipſum ij populi ferè vniuerſi, cùm aliis rationibus, tùm verò mi-

Rex Supanorum cum vxore ac liberis aliiſque ad Chriſtũ accedit.

Sedenrem vrbs celebris.

Maluum vrbs orientis.

rò miraculi cuiuſdam nouitate permoti. Cùm enim Franciſcus Nunes Luſitanus nauarchus in ea loca veniſſet, membris ita debilitatis, vt non niſi furculis nixus duabus ingredi poſſet; ope diuina repente conualuit, crucémque religionis cauſſa defixit, ex qua eius rei monimentum furculas ſuſpendit.

Franciſcus Nunes Luſitanus.

Solor autem, gradus octo cum tribus quadrantibus in meridiem obtinens, leucas à Malaca diſtat trecentas. valde ſalubris eſt regio. multa circa ſunt oppida. Chriſtianos verò habet cõ plures, quos ibidem Luſitani ipſi negotiatores aduenæ faciunt.

Solor.

Anno quidem circiter 1559 Luſitanus quidam mercimonij cauſſa cùm eò veniſſet, Regẽ cum vxore ac regni proceribus baptizauit, ac deinde mortuus eſt. Rex autem cùm Socios per litteras inuitatos propter eorum penuriam ad ſe venire non poſſe cognouiſſet, fratris ipſe filium regem deſignatum Malacam ad ipſorum Collegij rectorem cum mandatis miſit, vt quoniam magiſtros ad ſe populúmque docendum legare non poſſet; hæredem ſaltem hunc ſuum in ædibus Collegij Chriſtianæ fidei præceptis ac doctrinæ inſtitutum, ad ſe deinde remitteret, qui doctoris apud eos populos mùnere fungeretur. Huic Laurentij nomẽ impoſitũ eſt, & ne præſtáti erat ingenio, precãdi formulas, & catechiſmũ breui tẽpore didicit. Inſinuat verò ſe in eá inſulã Mahometica etiã prauitas. anno quippe

Rex cum vxore et proceribus baptizatur.

Rex fratris filium Malacam ſide imbuẽdum mittit.

Mahometicæ prauitas.

Calecu. Bengala.

Christi nati 1559 tres quatuórue Cacitij ex oppidis Calecu & Bengala profecti, Meschitam Maurico more habere iam cæperant, barbaróſque multos eiuſdem ſuperſtitionis infecerant labe, dum Chriſtiani deſunt, qui errantibus rectum ſalutis ac veritatis iter oſtendant. Magno tamen labore Malacenſes Socij effecere, vt Cacitiorum princeps ex iis locis pelleretur in Indiam.

Rex cum optimatibus aliiſq; 200 conuerſus. Labonama vrbs regia.

E regione Soloris ad tria millia paſſuum, per magna cernitur inſula habitatoribus frequẽtiſſima, aliáſque habet vicinas. nullus ibi deorum cultus, delubra erant nulla. itaque illata Chriſtiana ſacra ita auidè arrepta, vt rex cum omnibus optimatibus, aliiſque præterea ducentis in vrbe regia Labonama baptiſmum ſuſceperit, & concionatores paſtoréſque vehementer efflagitet ad cæteram multitudinem inſtituendam, ac baptizandam.

Timor Inſula.

Ne Timorenſes quidem inſulani ab Solore leucis diſſiti minus quadraginta, religionem aut ſuperſtitionem habent vllam: gens totius eius tractus maximè rudis. Solorem Timorémque Malaca petentibus terræ Iaæ regnum occurrit nomine Panaruca, quod barbarorum eſt vniuerſum. ij multis Maurorum bellis vexati, vt impia Mahometis ſacra ſuſciperent, obfirmato ſemper animo reſtiterunt. iidem Luſitanis admodum ſeſe amicos demonſtant, profitentúrq; palam, ſe nullam niſi Chriſtianam religionem, legémq;

Panarucs regnum.

legémque Euangelicam accepturos. & ſanè vix dici poteſt, gentes illæ penè omnes, Mauris fermè exceptis, Chriſtianam fidem quantopere ſitiant. Cambaianum regnum amplũ ac celebre, compluribus ibi à Dominicano quodã fratre, qui aliquandiu apud eos fuit, baptiſmo luſtratis Euangelicos miniſtros poſtulare non deſinunt. eodem ſtudio ac deſiderio tenentur Macazarenſes, Amboinenſes, Morotiani, Morotaienſes, Bazanenſes, Papuani, Bengaiani, Selebes, Siani, Cauripani, Bolanenſes, Manadij, Tidorenſes, & vniuerſi penè Malucenſes, Manomotapani, Inhamiorenſes, Giloani, Æthiopes, Ceilanij, Trauancorenſes, aliæq; plurimæ nondum bene cognitæ, vel exploratæ nationes atque prouinciæ.

Quàm multæ & quæ gentes Chriſti fidem ſitiant.

Inſulam quidem aiunt eſſe leucarum circiter ducentarum è regione Amboini, quò cùm Luſitani aquationis cauſſa deſcendiſſent; ab incolis vi prope retẽti, & tum quidem capitum quatuor millia, deinde rurſus amplius duo millia baptizare coacti ſunt: atque inde abiere, quod miſerandum in primis eſt, vna tantùm ſublata cruce, magiſtro ibi nullo relicto. Nec ſanè, cùm in Chriſtiana fide amplectenda ij ferè quos diximus, populi faciles alacréſque, tùm verò in exercenda vel in retinẽda ſegnes infirmíue magna ex parte cernuntur. Multi aduerſa valetudine, ac præſertim febri vexati, ad templum confugiunt ſtatim, & aqua piaculari ſeu bene-

Cogũt quidam Luſitanos, vt ſe baptizent.

Diuinæ beneficia per aquam benedictam collata.

dicta, quæ datur à Sociis opera vt nunquam desit, epota, eadem ipsa hora sanantur. Idem virtutis expertæ remedium Diuarensibus est contra venenatos serpentium ictus. Bazanius neophytus quidam, cùm filij eius duo baptismo lustrati confestim in febrim grauissimam incidissent, vnà cùm vxore ad sacerdotem è Societate expostulatum accessit. Sacerdos malitia dæmonis cognita, quærit ex iis, putarent ne filios ob Christiana sacra susceptа periclitari. Annuentes iussit piacularis aquæ paululum bibendum laborantibus dare: sanos statim futuros. Neque fefellere promissa. hausta quippe aqua, eodem temporis vestigio discussa febri ac fugata, magna & parentum gratulatione & sacerdotis lætitia sanus vterque surrexit. atque in iis regionibus eiusmodi multa sæpè contingunt. Atiuensem verò populum recens ab impietate reuocatum, illa etiam res valde roborauit in fide, quod cùm antea infantes lethalibus vesiculis erumpentibus vulgò perirẽt, postquam eò Christiana sacra illata sunt, diram luem illam magna sua cum admiratione sedatam viderunt. In Amboino autem insula, cùm diuturna siccitate valde laboraretur, ex neophytis quædam mulieres ad vetustiorem Christianam accedunt, rogantes qua ratione placare Dominum precibus & pluuiam salutarem exposcere debeant. Crux erat à Francisco Xauerio, in littore posita. ad eam mulier-

Diuarenses populi.

Atiuensis populus dira lue liberatur.

Ex neophytis mulieres quædã precibus pluuiam impetrant.

mulierculas illa perducit. Cruce ramis virentibus exornata, ſolo ſcopis diligenter purgato, mixæ omnes genibus. Tu (inquiunt) Domine, qui quibus indigeant rebus homines, quos tua ipſe morte & cruciatibus redemiſti, ſcis optimè, da nobis aquam. Chriſtianæ ſumus. Mirum dictu. Sereno tunc cœlo, coactæ momento nubes, tantam repente vim imbrium profudere, vt mulierẽs in Chriſtiana religione magnopere confirmatæ potentiam DEI prædicare non deſinerent, factáque manu deturbatum è fano ſimulachrum, à quo nuper tanquam DEO pluuiam ſupplices petere conſueuerant, multis probris ac iurgiis laceratum atq; conſciſſum raptantes, in profluentem denique conſenſu proiecerint. *Oratio pro nu fidei.*

In pago quodam Socij templum extruxerant. id Mauri cùm audiſſent, incolis renuntiari iubent, ſibi certum eſſe, vel rerum ſuarum periculo extructum apud ipſos templum incendere, continuóque bellici apparatus rumorem de induſtria diſſipant. iis terroribus ad Chriſtianos perlatis, ſacrum ædem lateribus ſuis oppoſitis defendere omnino conſtituunt. ídque tanto omnium ardore, vt ipſi pueri puellæque communi conſilio vim ſaxorum iaculandi cauſſa ſeparatim vterque ſexus in loca opportuna congereret. *Puerorum & puellarum ſtudiis in templi defenſione.*

Sed eo periculo, cùm Mauri conſilium mutaſſent, diuina ope liberati ſunt.

Vlate vicus

Vlate eſt eiuſdem regionis vicus, qui quòd in conſpectu Maurorum eſt poſitus, habétq; trecentos incolas qui armis vti poſſint, aſſiduis pænè bellis implicitus eſt. Vnus è Socijs trimeſtri ſpatio apud eos verſatus, narrat, eo tempore toto, quotidianis prælijs cũ hoſte certatũ, iíſque Dei beneficio & Vlatenſium pietate, ferè ſecũdis. vt enim viri in pugnam exierant: pueri ſignum Crucis ibi collocatum religiosè petẽtes, poſitis genibus, percutientes pectora, manúſq; tollentes in cœlum, diuinam miſericordiam, íd-que ſæpe iniuſſu, ſupplices implorabant. quo in numero erant, qui vix adhuc eloqui poſſent. Fœminæ quoque detractos ſibi lapillos & margaritas ad Crucem Deo offerẽtes, aiebant, Hæc omnia tua ſunt Domine: tu nobis ea dediſti: noli hoc oppidum perire pati, Mauróſq; tuos inimicos, rerum noſtrarum potiri. Quid mirũ, huiuſmodi fultos præſidijs Vlatenſes, ſuperiores fuiſſe? ijdem inita aliquando pugna, cum è recenti pluuia tormentarius puluis igni reſiſtẽs repentè ſclopos inutiles reddidiſſet, conſternati animo, atque ope humana diffiſi, cùm ab hoſtibus admodum vrgerentur, multi gladijs & ſcutis humi depoſitis manus tollentes in cœlũ, nixíque genibus, Reſpice nos (inquiunt) Domine Chriſtianos, & pro tuo nomine prælian-tes: fer opem: ne nos tua clemẽtia deſerat. Haud incaſſum miſſæ preces. nulla accepta illatáue clade, contra omnium opinionẽ exercitus vter-

Pietas puerorum & fœminarũ.

que

que diuersi in patriam reuertere. Et ea sanè gẽs esse dicitur miti admodum ingenio, & minimè contumax, ac natura ad omne officium ac virtutem propensa. itaque magistros etiam eximio quodam amore prosequitur.

Alij eiusdem tractus pagani, è quibus nonnulli baptizati iã fuerant, cùm infesta sibi Maurorum arma ob id ipsum imminere sensissent; è Sociis euocarunt, qui populum vniuersum baptismo lustraret, quòd Christiani potius vitam sponte profundere, quàm Mahometani libertatem retinere decreuissent. itaque duorũ mensium spatio plus octingenti catechismo institu- *Octingenti baptizati.*
ti, & sacro fonte abluti sunt. Alij multi eiusdem oræ Christiani, à Mauris, in quorum ditione habitabant, ad Mahometica sacrilegia solicitati, patriis fundis, ædibúsq; relictis cum vniuersa familia in Christianorum loca migrarunt.

Quilanenses autem, cùm in montis iugo, vnius religionis caussa obsessi à Mauris tenerentur, nullis vnquam periculis aut minis ad deditionem potuere perduci. *Quilanenses.*

Nec minor fuit Homanorũ in fide constantia, qui cùm oppugnati ab Regis Maluci copiis aliquandiu fortiter restitissent, cùm iam hostiũ impetum ac multitudinẽ sustinere non possent, trecentis pactolis, qui mille circiter aurei nummi sunt, transegere, vt Christianam religionem retinere sibi liceret. Quin etiam præfecti Homanorum filia ab hostium duce ad matrimoniũ *Homani.*

inuitata (quòd per eam putaret se facilius oppido potiturum) respondit fieri quidem posse, vt ad ipsum accederet, sed viua nequaquam. Iam Recaniuẽses, in quibus bellatores mille numerantur, cùm naues aliquot Maurorum ad eos veniissent, minantes, nisi ad cultum Mahometis redirent (quem non plus anno antè reliquerãt) validam Iaani regis classem ad eorum excidium esse venturam; illi nequaquam ea denuntiatione deterriti, responderunt, se nec mortis, nec rei familiaris, nec patriæ periculo, à vera IESV CHRISTI religione vllo vnquam tempore discessuros; malle se in hac vita labores & vexationes. quàm in altera, sempiterna subire supplicia. Interim Iaana classis nauiũ ferme viginti infesta superuenit. Tum Recaniuenses, quòd in humanis viribus haud satis præsidij cernerẽt, primò sanè perculsi, deinde verò Sociorũ præcipuè cohortationibus animati confirmatique certum sibi Dei subsidium polliciti sunt. Nec eos sane fefellit spes. naues enim hostium, cùm oram Recaniuensium legerẽt, atrox tempestas coorta fudit, atq; disiecit. statímque Lusitanorum classis Recaniuem magna omnium gratulatione peruenit. Inde cùm assiduè sese propter Christũ vexari Amboinenses neophyti cernerent, communi fidelium omnium indicto concilio, decretum est, vt cõtra Maurorũ impetus inuicẽ sibi cuncti succurrerent; publicéq; polliciti sunt magna sanè Sociorũ animi voluptate,

Recaniuenses.

se

se omnino Christianos esse merituros. In ora autem Comorinensi, cùm neophytus quidam regem barbarum, cui ea natio vectigalis est, vita functum lugere ethnico ritu, barbámque simul, & capillum recusaret abradere, direptis bonis est à barbaris interemptus.

Anno verò Christi nati 1566, Christianorum Comorinensium nauis Cocinum petés, à Mauris prædonibus capitur, statímque sex è Christianorú numero primariis viris iniecta vincula cum mortis minis, nisi à Christianis ad Maurica sacra deficíat. Illi verò se quidlibet perpessuros respondent potius, quàm tantum sceleris admissuros. Mauri vbi se nihil proficere intelligunt, vinctos atrociter vexant primú, deinde, Agite, Cruces, inquiũt (nam è collo suspensas ferebant) ocyus auferte: ceruices præcidendæ sunt vobis. Tum Christiani, Ecce, capita præstò sunt: Cruces si vultis, vos ipsi detrahite: nos enim citius vtique moriemur. atque ita flexis genibus quinq; ex iis obtruncátur, egregiam ipsorum constantiam Lusitanis compluribus, ceterisque qui aderant, valde admirantibus. Sexto pepercere Mauri, qui Sociis Cocini deinde narrabat, se in eo discrimine intimum quoddam robur, atque virtutem contra terrores illos diuinitus sibi suppeditari sensisse. Circa Persicũ sextum anno à Deipara virgine 1554, Turcæ naue cepere, qua præter Lusitanos neophyti vehebátur, Malauares adolescẽtuli sex circiter, &

Comorinẽses Christiani 5. pro Christo obtruncãtur.

Adolescẽtulorũ neophytorũ in fide cõstantia.

triginta, ab nono ætatis anno ad ſeptimum vſq; decimum. Hos Mauri à Chriſto ad Mahometem traducere ſumma ope alternis blandiendo minándóque fruſtra conati, ad verbera denique & varios cruciatus deſcendunt. Adduntur ad ceteram immanitatem, atque ſæuitiam ſtillæ adipis igne liquati. quæ cùm tormenta, multáſq; pręterea iniurias, puerorum egregia virtus fidéſque contemneret; vi denique arreptum vnum ex iis circumcidũt inuitum ac renitẽtem. quem deínde cùm Mahometanum eſſe iam Turcę dicerent, cauillantes atque tentantes; ille vtique pernegare, corpus tantum violatum eſſe, non animum affirmare: proinde ſe non minus Chriſtianum eſſe quàm antea.

Neophyti propter fidem partim diuenditi, partim perempti.

Iam in iis inſulis, quas Mauri appellari iam diximus, ingens neophytorum numerus, quòd ſuſceptam religionem deſerere nollet, patrimoniis ſpoliati partim contumeliæ cauſſa ipſimet ſub haſta diuenditi, partim etiam perempti crudeliter ſunt.

Amboinẽſes Chriſtiani multa crudelia ſortiter perpeſſi ſunt.

Illud verò quod in Amboino annis ſuperioribus contigit, cum veterum vtique martyrum illorum fide, ac fortitudine comparandum videtur, non modò quòd multi neophytorum vici pro veritate Euangelica fæuè direpti, omnes etiam incolæ alicubi ad vnum crudeliter cæſi, verum etiam quod pluriſimi à barbaris genere feritatis inaudito conſumpti ſunt. præciſos quippe viuentibus brachiorum toros, ac tibia-

rum

rum articulos inſpectantibus ipſis igne torrebãt barbari, vorabántque, paulatim cetera quoque corporis mẽbra laniantes, quoad neophyti lento cruciatu confecti animam Domino redderent, quorum áliquot ad extremum vſque ſpiritum, ſalutares illas voces IESVS, MARIA, exaudiebantur iterantes identidem. vt interim illos omittam, qui in acerbam ſeruitutem aliò atque aliò abducti ſunt. atque hæc propterea maximè, quod à Mauris obſeſſi, Crucis ſignum (quod in ſingulis Chriſtianorum vicis publicè collocari conſueuit) refixum, atque ad mœroris indicium atra veſte inuolutum, ne in Maurorum contumelioſas manus veniret, humi defoderant.

Neque verò eiuſmodi euentus, atque pericula neophytorum dumtaxat propria, ſed cum ipſis quoque eorum doctoribus (ne videlicet ſit diſcipulus ſupra magiſtrum) communia ſunt.

E Sociis quidã, dum in Amboino rem Chriſtianam fideliter adminiſtrat, Maurorum inſidiis ſubinde appètitus ſemel etiam domi flamma ab iiſdem iniecta viuus pænè combuſtus, veneno denique fertur eſſe ſublatus, vir in excolendis tuendiſque neophytis, etiam contra barbarorum impetus ita fortis & impiger, vt ipſimet hoſtes eius animi magnitudinem admirarentur. idem in pauperes ita benignus, vt cùm ipſam quoque ſubuculam in eleemoſinam erogaſſet, in extrema valetudine, quod nulla ſibi

Sociorum pro religione labores & interitus.

veſtimenta ſuppeteret, ſtragulo tectus ad Chriſtianos de more viſendos vicatim circumire nó intermitteret.

Alius dum ſibi commiſſam egregiè tuetur eccleſiam, à Mauris aliquoties contumeliosè tractatus, & fuſtibus cæſus, cùm ad oppidũ quoddam baptiſmi cauſſa euocatus mari contenderet, vnà cum ipſo nauigio demerſus eſt. Comes verò ipſius (vt hoc etiam obiter addam) ægrè ac periculosè natans ad ſaxum alliſus à fluctibus in littus euaſit, corpore lacerato, vt quadrupedum inſtar humi reptare cogeretur. in hunc ille modum cum vaſtas ſolitudines nullo prorſus obuio triduum peragraſſet, in ſylueſtrem denique incidit hominem, ex iis quos Allifuros nominant, à quo ſublatus in humeros, & ad pagũ vſque Chriſtianorum delatus eſt. Verum adeo humanè fertur ab illis exceptus, vt ad eum viſendum concurrerent vndique ſpectaculi miſeratione collacrymantes, certatimque cibum, ac veſtes, & alia quæcunque poterant, ad eum leuandum reficiendúmque conferrent.

Allifuri, homines ſylueſtres.

Tres alij Socij Hiſpani anno poſt Chriſti natalẽ 1555, cùm ex Europa in Indiã nauigarent, cúmq; oneraria quingẽtas circiter ab vrbe Goa leucas, in Syrtes incidiſſet, vectores plurimi, ſcaphis è naufragio raptim exſtructis, littus incolumes tenuerũt. ipſi verò quanquam liberaliter inuitati, tamen ne in extremo illo periculo ceteram turbam deſererent, quam capere ſcapha

phæ nequiuerant, ibidem certa sibi pænè morte proposita remansere cum reliquis, & fame consumpti sunt. Antonius verò Criminalis in Cisalpina Gallia Parmæ natus, cùm anno 1544 ad Franciscum Xauerium in opere subleuandũ cum sociis aliquot in Indiam missus esset, vir spectata vitæ innocentia, acríq; studio Catholicæ religionis augendæ; à Xaverio in alias regiones Euangelij causſa decedente, Comorinæi Ecclesiæ vniuersæ præpositus est. quod ille munus in summa rerum difficultate, assiduísque belli tumultibus amplius triennium alacriter obiit, cùm semel saltem singulis mensibus passuum millia amplius ducenta percurreret, idque pedibus ferè semper nudis, noctem sæpe humi transigens, in quotidiano cibo potúque parcissimus. Is igitur dum ad Remanancoris vada quæ appellantur, catechismo dat operam, subito affertur infestas adesse Bisnagẽsium copias. Erãt in portu vicino parata nauigia, in quę ille si vellet, tuto confugere posset, multis præsertim id ipsum hortãtibus. Sed pastor, capitis sui cura præ ouiũ salute neglecta puerorum ac mulierũ turbã, q̃ ea maximè opportuna iniuriæ videretur, ne in barbarorũ man' magno cũ religionis fideíq; periculo veniat, quãta maxima potest diligẽtia, insistit in naues imponere. quo in officio dũ suimet oblit' magno animi ardore versatur, hostes interea superueniũt. Ille extremo periculo animaduerso, spe immortali-

Martyriũ Antonij Criminalis.

tatis plenus, genibus nititur, manibúſque ſublatis, confeſtim ſe in preces effundit. Atque vnus quidem atque alter barbarorum manipulus illæſum Antonium præterit mori cupientem, ne direptum ac dilaniatum Chriſti gregem aſpiceret. Badagarum verò (ſic enim è Biſnagenſibus aliqui appellantur) altera ſuccedente caterua, victatus quidam ex iis in læuum Antonij latus iuxta lienem haſtam adigit. Accurrit alius ſtatim ad ſpolia detrahenda, attritam videlicet tunicam. Antonius verò exuentem vltro adiuuat, quin etiam vt ſecum videlicet è mundo nihil prorſus auferat, interiorem quoque ſubuculam raptim ſuis ipſomet manibus diſcerpit, ac proiicit. Inde iterum ſupplex prouolutus in genua conſuetudinis ſuæ non immemor (id enim illi cum iaculatoria precatione vicies triciéſue ſolemne quotidiè fuerat) vulnera deinceps in pectore duo, quartum denique in humero cum accepiſſet; in latus concidit moribundus. Caput abſciſſum, & vnà manãtem ſubuculam ſanguine barbari ex alto ſuſpendunt: truncus ibidẽ nudus, inhumatúſque relinquitur. Atque hanc quidam laborum ſuorum vigiliarúmque mercedem ac præmium ſummo Dei beneficio tulit Antonius. Aloyſius verò Mendeſius cùm in eadem ora iiſdem ferè muneribus vacaret, ab iniquis atque impiis iugulatus eſt.

Aloyſius Mendeſius ab impiis iugulatus.

Atque his tot tantiſque terroribus periculiſque propoſitis, magno animorum ſtudio certatim

tatim eiuſmodi prouincias expetunt Socij, propterea credo, quod cùm officium ſequuntur, tùm inter eas difficultates, & incommoda quotidiana, ab omni ferè ſeculari vel humana delectatione ſeiũcti, ſumma Dei benignitate liquidiſſimis voluptatibus, quàs caro ſanguiſque non percipit, gaudiſſque cæleſtibus, ad quæ nunquã adſpirat animalis homo, ſæpenumero perfruuntur. Illud verò eos vehementer angit, quod propter ipſorum paucitatem atque penuriam, agri quàm plurimi, qui adhibita cura felices ac nitidi opimam virtutum omnium frugem ferre potuiſſent, vel ſteriles atque horridi miſerabiliter iaceant; vel etiam aliquandiu ſubacti, cùm propter ingentem occupationum molem ſuis temporibus ab ſe recoli nequeant, paulatim deſerti, aliquando ſilueſcãt. vni quippe interdum operario & ei quidem nondum ſacerdoti, multa hominum millia Dei verbo paſcenda, regendáque variis locis incumbunt, multíſque ampliſſimis in regionibus, miniſtri Euangelici niſi é Societate nulli verſantur. ipſi autem iccirco adeſſe vbique non poſſunt, quod eorum numerus cùm in vniuerſum exiguus eſt ipſe per ſe, tũ per Europam vniuerſam vltimóſque Occidentis, & Orientis fines ita longè latéque diſperſus, vt mirum ſit, terras ita multas, tantóque interiacentis Oceani ſpatio inter ſeſe diſiunctas, non dico Euangelio colluſtrari, ſed curſibus peragrari tam breui tempore potuiſſe, à religioſis

præſertim viris ex aſſidua corporis & animi patientia, ac voluntaria paupertate, ferè ſemper incommoda valetudine vtentibus. Quo magis iuſtum & pium deſiderium ipſorum habẽdum eſt, cùm in tanto támque ſalutari opere quam plurimos adiutores exoptant, ne ſcilicet vberrima animarum ſeges, quam è ſacrilegis ereptam diaboli manibus iam pridem oportebat, vna meſſorum inopia vidẽtibus atq; inſpectãtibus ipſis intereat.

FINIS.

DE

DE IAPONI

CIS REBVS EPISTO-

LARVM LIBRI

IIII.

AD LECTOREM.

IAponis insula distat ab Lusitania, & quidem periculosa in primis nauigatione, leucarum millia omnino sex. Itaque quod in tanto locorum interuallo frequentibúsque naufragiis est necesse, epistolæ sæpenumero intereunt. Intestinis præterea seditionibus bellisque pænè assiduis ea regio flagrat. quo circa multæ rerum publicarum conuersiones, crebríque regnorum, atque imperiorum ortus atque occasus, in iis locis existunt. Quod ego te, lector, initiò monitum volui, quo minus mirere, si cubi vel interruptam historiæ seriem, vel aliquam fortè in rerum personarúmque vocabulis varietatem offenderis.

VALE.

DE

DE IAPONI CIS REBVS EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

PAVLVS IAPONIVS SOcietati IESV pacem & gratiam IESV CHRISTI.

PLACITVM est ei qui me de matris vtero eduxit meæ, me perditum, & errantem à grege veluti ouiculam quærere, lõgissimè positum non deserere, à tenebris ad lucem, ad vitam ab interitu reuocare. quę ipsius erga me beneficia tot atque tãta, quod immensam eiusdem benignitatem clementiámque testantur; ad pietatis ac religionis officium pertinere sum arbitratus, vt totam conuersionis meæ rationẽ per epistolam vobis exponerem. Cùm in Iapone (quod meum patrium solum est) cœca illa superstitionum caligine mersus iacerem; ad bonziorum cœnobium, infestas mihi quorundam metuens manus, tanquam in asylum fortè confugeram. Eodem, commercij causſa, *Ratio conuersionis. Pauli Iaponensis.*

Lusitanorum appulsa erat nauis: in quibus Aluarus Vazius mihi iam antea notus, cognitare, primò si vnà secum vellem decedere, pro amicitia mihi sese liberaliter obtulit: deinde, cùm id, ob eius nondum expedita negotia, longius esse prospiceret, mihíque foret in mora periculum; paranti profectionem amico, qui propinquo in portu statione habebat, me per litteras commendauit. Eas ego confestim, intempesta nocte cùm pertulissem; vt in re trepida, non cui erant inscriptæ Ferdinãdo, sed Georgio Aluaro nauiculario, per imprudẽtiam reddidi. Is me benignissimè exceptum abduxit, eo consilio, vt me ad Frãciſci Xauerij, qui cum erat ei magna necessitudo, familiaritatem adiũgeret: cùm interea & conciliandæ voluntatis meæ, & informandi ad religionem animi gratiam, multa partim de viri vita, rebúsque quas gereret, partim etiam de Christianæ disciplinæ institutis quotidie mihi narraret. His ego sermonibus, paulatim nõ solùm cognoscendi hominis, verùm etiã Christianæ studio religionis exarserã. itaq; cùm Malacam peruenissemus, sacrò fonte iam tũ essem ablutus, si per episcopi vicarium licuisset, qui cognito rerum mearũ statu, ob eam maximè caussam me baptizari prohibuit, q̃ post sacra suscepta, ad vxorem ethnicam mihi redeũdum negabat. Quocirca infecta re, cùm nec Xauerium ibi, vt putaueram, offendissem, & maturus iam reditus esset in patriam; ad Sinarem regionem

gionem nauigaui, quæ distat ab Iapone, 200 circiter leucarum interuallo (quod iter est sex vel septem dierum) vt inde in Iaponem prima quaque nauigandi facultate traiicerẽ. A Sinis, cùm in conspectũ orę Iaponiæ venissemus, nec plus 20 leucis à terra abessemus; repente sæuissima teterrimáq; totius quatridui tẽpestate in eundem ex quo solueramus Sinarum portum reiecti, descendimus. Hic mihi & naufragij metu perterrito, & intimis religionum stimulis agitato, quid agerem incerta ac solicita mente deliberanti, ecçe Lusitanus Aluarus Vazius occurrit, is, cuius præcipuè beneficio me ex Iapone euasisse narraui. Miratus cur discessissem Malaca, & simul audito maris periculo quod adierã, suadere institit mihi, vt secum denuo Malacam reuerterer: ad cuius hortationem Laurẽtij quoque Bottelli j autoritas accessit, hominis honorati, cùm diceret non dubitare sese, quin Xauerius Malacę propediem esset futurus, qui me in Diui Pauli Collegiũ Goam perduceret, Christiana doctrina diligentius excolendum, & inde reuertenti in patriã mihi aliquẽ è Societate comitẽ esset daturus. Placuit consiliũ. itaq; rursus veni Malacã. ibi in ipso discẽssu opportunè mihi fit obuiã, qui me ex Iapone asportauerat, Georgius Aluarus. is me continuò ad Xaueriũ deduxit, tunc fortè in templo solennia nuptiarum sacra facientem. quis essem, cuius rei caussa venirem, exposuit. quibus ille auditis,

tantam vultu verbísque animi lætitiam oſtendit, méque, nactum iam aliquam Luſitanæ linguæ conſuetudinem, ita & tum accepit comiter, & deinceps benignè amicéque tractauit; & ego congreſſu hominis & aſpectu vſque adeo ſum recreatus; vt ſatis appareret, totam eam itineris mei rationem inſtitutam fuiſſe diuinitus. Mox ad Collegiũ Diui Pauli reuerſurus, quod neophyti Chriſtiani in promontorio Comorini erant ei ex itinere inuiſendi, me vnà cum Georgio Aluaro via breuiore præmiſit. Goam tenuimus initio menſis Martij, anno poſt Virginis partum 1548. Eodem ipſe quoque peruenit quarto vel quinto poſt die: ſane celeriter. cuius aduentu gauiſus ſum vehementer, quippe iam ipſius humanitate ac prudentia mirabiliter captus. In Collegio deinde edocti quæcunq; ad Baptiſmum erant neceſſaria, ego & famulus, quem ex Iapone mecum adduxeram, mẽſe Maio inſequenti, in templo maximo, per manus Epiſcopi, feſto ipſo ſpiritus ſancti die, baptiſmi ſacra ſuſcepimus. Opifice rerum omnium bene iuuante Deo & Domino IESV Chriſto redimendæ noſtræ ſalutis cauſſa crucifixo, totum hoc ad nominis eius gloriam & catholicæ fidei propagationem felix fauſtúmque fore confidimus. Mihi quidem Chriſtianæ veritas religionis, cùm ex recẽtibus plurimis erga me Dei beneficiis, tum ex intima quadam ſenſuum meorũ ac mentis tranquillitate, patet quotidie clarius.

perpau-

pèrpaucis etiam diebus, commodè & legere, & ſcribere didici. Diui Matthæi Euangeliũ mandaui memoriæ. id nunc Iaponicis literis retinendi cauſſa deſcribo. Xauerius Iaponicam prouinciam cogitat. me ducet ſecum. Vobis iſtic, quo res bene atque è ſententia eueniat, piis apud Deum precationibus pro vtroque noſtrũ diligentius enitendum eſt: pro me quídem certè; vt ſua tot támque præclara in me beneficia ne malè pariatur eſſe poſita, mihíq; roboris tantum animíque ſuppeditet, vt ſi cẽties oppetenda mors ſit, vitam libens pro veritate profundam. Ego ſum ſpe optima: & non ſine magno meorum popularium fructu, & amplificatione nominis Chriſtiani, conſtitutum in Iapone Societatis collegium, antequam moriar, me viſurum eſſe confido. Goa 3. Kal. Decemb. 1548

COSMVS TVRRIANVS Societati IESV.

QVando multa mihi per hos dies ac magna de Chriſto ex domeſtica Sociorum, qui ex iſtis regnis huc veniũt, præſertim verò Franciſci Xauerij conſuetudine diſcere datum eſt, vt communicem vobiſcum hanc animi mei lætitiam, Patres in Chriſto fratréſque breuibus enarrare cõſtitui, quo pacto Dominus me ſuam in hanc Societatem vocarit. Antehac, tametſi propẽſo in religionem fui ſemper animo, mul-

Coſmus quomodo à Domino ad Societatem vocatus.

tæmé tamen variæque cupiditates à propoſito retardarunt. Anno redempti generis humani 1538, neſcio quid vt quærerẽ, profectus ab Hiſpali, Cannarias primùm ſeu fortunatas, tùm Diui Dominici, quam appellant, complures præterea alias inſulas petij, de quibus, quòd fatis iam notæ ſunt, me nihil attinet ſcribere. Vidi etiam continentem, quam nouam Hiſpaniã vocãt, fertilitatis eximiæ: in qua, Dominicanorum & Franciſcanorum opera, magnus Chriſtianorum numerus cernitur. ibi quadriennio fermè per ſummam ſecularium rerum omniũ abundantiam ac ſatietatem exacto, cùm maius quiddam atque ſolidius, quaſi diuinans animus meus appeteret; Kalendis Ianuariis, anni M.D. XLII, ſex nauium claſſem nactus, occidentem verſus pergere intendi. cùm quintum iam & quinquageſimum diem in alto, procul ab omni terræ conſpectu nauigaſſemus; ad inſulas denique venim' multas numero, magnitudine perexiguas, loco depreſſas; quarum incolæ, nudi, piſce tantùm atque arborum foliis victitabant. hîc dies octo ſubſtitimus. decimo inde die inſulam conſpeximus amœniſſimam, frequentibus ac proceris admodum conſitam palmis: ſed nos vehemens venti vis deſcẽſu prohibuit. poſt decem alios, vel duodecim dies inſulam tenuimus magnam, ſed ab habitatoribus penè deſertam, Vendenaum nomine, cuius ambitus eſt 200 leucarũ. in ea cùm quadrageſimum circiter diem

Hiſp. nia noua.

Vendenaũ inſul. ſ, & incol. rum conſuetudo.

diem morati, neminẽ ex incolis vidiſſemus; ad extremum barbari nauigio ad nos accedebant, pacis petendæ gratia ſanguinẽ è pectore brachiiſq; ſuo more mittentes, ſed noſtrarum pertertiti ſtrepitu bombardarum, ita repente in fugam vertere ſeſe, nunquã, vt poſtea cõparuerint, ſeminudi incedere, arboribus protectis vti dicuntur: pro ſcalis aũt, arundinibus miræ proceritatis & craſſitudinis. Inde cùm ad ſeptẽtrionẽ nauigarem⁹, vẽto aduerſante curſum ad meridiẽ auertimus, paruúmq; in inſulam deſcẽdimus, carne & oryza abundantẽ. ſeſquiannũ citer ibi traduximus. incolæ ſunt iaculãdi peritiſſimi, venenatis vtunt ſagittis, quas vt ferunt, virulẽtas quaſdã beſtiolas, viridiũ inſtar lacertarũ, enutriunt. Hinc, de noſtris ad 400. amiſſis, pæne coacti diſcedere, cõtendimus ad Malucũ; quo in loco mora ferme biẽnij facta, quod claſſi noſtræ nouũ in Hiſpaniam reditus nõ patebat; de ſacerdotum aliquot, virorúmq; nobilium comitũ noſtrorum ſententia, cum Præfecto Luſitanorum qui erat ibidem, tranſegimus, vt nos in haſce Indiæ regiones adducerẽt. In eo itinere inſulam attigimus, quæ dicitur Amboinus. ibi Xauerium reperi: cuius primo congreſſu in ipſius imitationem ſum vehementer incẽſus, itaque repente eius veſtigiis inſtitiſſem, niſi Epiſcopum Goæ prius inuiſere decreuiſſem. quo circa meum illi animum aperire in præſentia ſuperſedi. Goam inde peruẽtum eſt. ibi me *Epiſcopus Goæ.*

statim ad Episcopum contuli, à quo exceptus liberaliter, & Ecclesiæ cuiusdam administrationi præpositus, in eo munere quinque circiter mensium spatio ita fum versatus, vt me graues interea ferè semper curæ cogitationésque vexarent. quibus defatigato iam animo cum nullam planè requiem inuenirem, ad nostrum hõũ Diui Pauli Collegium veni, méque in P. Nicolai qui tum Collegio Rector præerat, familiaritatem dedi: ab eo cùm genus vitæ disciplinámq; Societatis domesticam cognouissem, valde mihi, præsertim autoritate Xauerij iam ante permoto, res tota placuit: cámque me ex instituto Societatis iccirco tantisper à negotiis remouissem, vt, mẽte quoad possem à sensibus auocata, omnem cogitationem in Dei beneficiis erga me perpendendis, & in exigenda præteritæ vitæ meæ ratione defigerem; tertio die postquam rem sum aggressus, ita me repente securum, & ab angoribus liberum vacuúmque persensi; vt egomet ipse rei nouitatem mirarer, mihíque posthac in Societate omnino viuẽdũ ac permanendum esse decernerem. Id contigit anno superiore, 13 Kal. Aprilis: quo ipso tempore Xauerij quoque magnopere me confirmauit aduentus; cùm salutis meæ caussa consultò missus in hãc vrbem à Domino videretur. vnde ille paulò post discedens, vt promontorij Comorini Christianos inuiseret, curã mihi reliquit, pueris domi quos alimus, priuatim quotidie;

Collegium D. Pauli.

tidie; plebi autem in templo singulis dominicis diebus Christianæ rudimenta doctrinæ, & Diui Matthæi Euangelium exponendi. Intulit etiam sermonem de terra Iaponia, (cuius naturam & incolarum genus è libello quem separatim mittimus cognoscetis) & simul significauit esse sibi in animo, cùm è Comorino redierit, in eam insulam proficisci, & me secum ducere. quod ego singularis beneficij loco à Domino accipio; & paratus, quocunque ille voluerit, sequi, id vnum laboro, ne in patrem totius consolationis Deum pro immensa eius in me benignitate ingratus reperiar. itaque Patres & Fratres in Christo mei, in gratiis agendis, quæso, mihi succurrite, tum quòd me in hãc Societatem asciuerit; tum etiam quòd mihi Iaponicã prouinciam destinauerit. Habemus in hoc Collegio adolescentem nomine Paulum cui à sancta fide cognomen est inditum, natione Iaponium, multis ornamentis ingenij, memoriæque, sed præcipuè DEI vera notitia præditum. Sextus agitur mensis, ex quo Christianus est factus. bis duntaxat expositum à me sibi Diui Matthæi Euangelium summa felicitate à primo capite ad extremum vsque memoriter hausit. Nostra in Iaponem profectio in proximum Aprilem mensem paratur. Eam confidimus valde vtilẽ rei Christianæ futuram: eóque magis, quòd vetus opinio quasi quoddam oraculum percrebuisse apud Iaponios dicitur, nouam se legem, rum.

Paulus à sancta fide.

Vetus opinio Iaponio

multò quàm qua hodie vtuntur ſanctiorem ac meliorem aliquando accepturos. Sacrificijs veſtris & precationibus nos admodum commendamus in Domino. Goa 8 Kal. Aprilis 1549.

FRANCISCVS XAVERIVS Societati IESV &c.

QVam lætos atque vberes animarum fructus Indica ferat vinea; & non in Regijs modò præſidiis, verùm etiã in reliquis oppidis barbarorum, ſanctiſſima Chriſti fides quàm feliciter creſcat, fuſius ad vos ſcripſi meſe Ianuario ſuperiore. Ego ex India verſus Iaponem Aprili menſe profectus ſum, duobus è Societate comitibus, (altero ſacerdote cui Cosmo nomẽ eſt, altero laico) itémq; Iaponiis neophytis tribus: quos mihi ſanè videtur Dominus præcipua quadã benignitate clementiáque fouiſſe. namque vt in Diui Pauli Collegio Goæ, cæleſti lauacro expiati ſunt, tãta eos diuina bonitas voluptate gaudióq; perfudit, tantámq; ad ſuæ in ipſos beneficentiæ cognitionẽ adduxit, vt præ lætitia ſpiritali, piáque dulcedine lacrymas nõ tenerẽt. in virtutibus verò mirabile dictu eſt quantum profecerint: planè, vt eæ nobis iucundam atque vtilẽ ſermonis materiam præbeant. Ad hæc, & legere, & ſcribere didicerũt, ac diſtributis in horas precationibus diligenter vacant. Interrogati à me quónã ſentirent ſegepere

Trium neophytorum præclara in Deum pietas.

nere meditationis, orationísue potissimũ affici; passione Domini recitãda cogitandáque, dixerũt itaq; huic vni maximè lectioni cõmentatioísq; dant operã. Articulos fidei, Incarnationis Domini, Redẽptionísq; generis humani causas, ceteráquo Christiana mysteria per otiũ cognouerũt. Percontãti mihi sæpenumero quósnam religionis Christianæ ritus, qúæue instituta sibi maximè crederent profutura; duo illa semper, scilicet Confessionem & Communionem sine controuersia responderunt, addentes insuper, sua quidem sententia neminẽ omnino fore participem rationis, quin auditis Christianæ disciplinæ decretis assentiatur ac pareat. Vnus vero ex iis, cui Pauli nomen, sanctæ fidei cognomen impositum est, illam quoque voce audiui; cùm ingemiscens in hæc verba prorumperet: O miseri Iaponij, qui ea ipsa quę Deus ad vestrum est fabricatus obsequium, adoratis vt numẽ. cui ego, quid ita? inquam. tum ille, quòd solem, ait, venerantur ac lunam; quæ res, iis qui nouere Dominũ IESVM Christũ, famulantes ac seruiũt. quid enim agunt, inquit, aliud: nisi diei tenebras ac noctis illuminãt, vt ea claritate mortales ad magni Dei, & filij ei⁹ IESV CHRISTI cultum & gloriam in terris vtantur?

Quæ religionis instituta maximè prosint.

Verùm vt ad institutam itineris nostri narrationẽ reuertar, Malacam venimus pridie Kal. Iunias, anno 1549, ibi Lusitanorũ accepimus ex Iapone litteras, in quibus erat scriptũ, principẽ

quendam eius terræ virum velle fieri Christianum: itaque legari ab eo ad Prætorem Indiæ, qui aliquot è Societate nostra Christianæ religionis interpretes postularet. afferebatur etiã, quodam Iaponis in oppido, mercatores Lusitanos in hospitium iussu reguli diuertisse dæmonum incursibus vehementer infestum, atque ob id habitatoribus destitutũ: cùm ignaris quid esset Lusitanis vestes detraherétur, famulus etiã nocturno spectro perterritus exclamasset; excitatos eo strepitu, arripuisse arma: deinde famulum crucibus vndique circundedisse hospitiũ: incolas verò & regulum mercatoribus aperuisse, domum eam ab dæmone inhabitari: & simul quæsisse quo nam ad eum fugandum remedio vterentur: respõdisse Lusitanos, nullum aduersus dæmonas cruce firmius inueniri præsidium: itaq; ex eo die Cruces domibus eius oppidi ferè singulis collocatas. Nuntiabatur ad hæc, per amplum patere euangelizantibus in Iapone ciuium; quòd ea gens moribus mansueta sit, ingenio docilis, & acuta: quo circa magnã in spem veni, si per nostra peccata non steterit quominus cæptis faueat DEVS, ingentem animarum vim ad Ecclesiæ gremium accessuram. His ego rebus cõgnitis, tametsi ea mihi admodum læta videbantur, tamen aliquandiu substiti, mecum adhuc de profectione deliberans: sed cùm certa constarent mihi iam diuinæ voluntatis indicia, viderémq; me, si ab incepto desisterẽ, ipsi-

Nullum aduersus dæmonas cruce firmius præsidium.

met

met Iaponiis ethnicis multo deteſtabiliorem futurum, (quamquam perēnis ille humani generis aduerſarius meum hoc iter ſumma ope nitiſtur impedire) fidenti animo pergere, & primo ſtatim aduentu Regem ipſum Iaponis adire cōſtitui, eíque mandata quæ habemus à Domino, exponere. Et quamuis apud Regiā Academia dicatur eſſe percelebris; tamen haud dubiam nobis, ſi ad certamen ventum ſit, Deo fauēte, victoriam pollicemur. nec nos litteratorum ve remur ſophiſmata; nec barbarorum nenias, vel dæmonum inſidias pertimeſcimus. quid enim nobis aut ab eorū ſcientia qui IESVM neſciūt, poteſt eſſe periculi, aut à bonorum vi, quibus nihil in nos, niſi quantum Deus ipſe permiſerit, licet? præſertim cùm nulla alia, niſi diuinæ gloriæ ſtudio & ſalutis animarum adducti negotium hoc ſuſceperimus; & Iob à Diabolo ſacræ litteræ non niſi concedente Domino læſi potuiſſe teſtentur. Illa verò nos vna aſſiduè cura ſolicitat, ne grauius ipſi pro humana fragilitate peccemus, néue DEI auxilio, quod laborantibus ille ſemper benignè ſuppeditare conſueuit, priuemur. quod tamen ne accidat, cùm ſacroſanctæ matris Eccleſiæ (cuius imperij fines, animabus ad procreatoris agnitionem crahēdis propagare ſatagimus) tum nominatim Societatis IESV meritis impetratum iri ſperamus.

Singularis in Deū Xaueryj fiducia.

Quàm periculoſum iter Iaponicum.

Sanè quàm periculoſum iter hoc Iaponicū eſt, partim ob frequentia latrocinia, partim etiā

ob tempestates, quæ passim hoc mari ita sæuæ excitantur, vt præclarè agi cum iis qui nauigãt existimetur, si tribus è nauibus duæ cursum incolumes teneant. Quocirca venit mihi sæpe in mentem vereri, ne, qui è nostra Societate doctrina sunt præstantiores, si cui eorum in hæc loca mittí contigerit, temerarium esse negotiũ, Deúmque tentari quodammodo, tam apertis adeundis periculis, putent: qua tamẽ eos suspicione postmodum libero, quod spero, Societatis nostræ litteris inhabitantem Domini spiritũ præsidere. Illud quidem occurrit mihi sæpe numero, quod aliquando patrem nostrũ Ignatium audiui dicentem omnibus iis, qui in Societate nostra versantur, summo studio constúque elaborandum esse, vt inanes ab se timores, & cetera cũcta depellãt, quæ homini, quominus totam in vno Deo spem collocet, impedimento esse consueuere. Porrò, quemadmodum interest inter eos, quorum ita spes est in Deo reposita: vt rebus tamen affluant necessariis, & eos qui ob id ipsum vt Christum imitarentur, & soli Deo confiderent, omnibus sese vitæ præsidiis exuerũt: sic procul dubio multũ refert, vtrum quis, cùm vnicum habere se profiteantur in Dei bonitate perfugium, tum in tuto & quasi in vmbra se exerceat: an, alia re sibi nulla nisi Dei honore gloriáque proposita, sese capúteq; suum volens videnúsque in discrimẽ offerat pene quotidiè: cuiusmodi si quis extiterit,

Documentum P. Ignatij.

næ

næ illum ego propediem ſeculi tædio migrádíque ad Dominum deſiderio affectum iri crediderim: quandoquidem hæc hominum vita quę dicitur, mors perpetua potius, ac triſte quoddá ab cœleſtibus regnis exilium eſt.

Iaponij (ſicuti à comitibus noſtris accepimꝰ) valde ſuperſtitionibus dediti ſunt: bonáque eorum pars, monacorũ fermè ritu, in cœnobiis viuunt. ij, religionis cauſſa, neque carnes guſtare, neque piſces dicũtur. quo circa nos, eorundem comitum noſtrorũ monitu, ne barbari in nobis offendantur, aſſiduã ibi ſi res exiget, cogitamus dietam. Affirmant præterea qui inde veniunt, ſummam hoc hominum genus apud populum autoritatem obtinere: quod iccirco adſcripſi, vt intelligatis quibus cum res nobis futura ſit, & quantopere veſtris & Societatis vniuerſæ apud Deum ſuffragationibus egeamus. *Iaponiorũ ſuperſtitio.*

Nos, feſto ipſo D. Ioannis Baptiſtæ die, Malaca ſoluemus. nauigationẽ gubernatores bimeſtrem circiter pollicẽtur. cùm in Iaponem perueniero: tum ad vos de hominũ inſtitutis, moribus, opinionibus copioſè perſcribam. Interea ſpem mihi neſcio quam afferebat quod de Patrio noſtro cognoueram, cœnobitas quos dixi Iaponios, huiuſmodi quibuſdam commentationibus exerceri: Qui cœnobio præſidet (is autẽ eruditione cæteris antecellit) ad cœtũ domeſticis cõuocatis, aliquã in ſententiã differit primũ: deinde certos vnicuique locos ad cogitandum *Cõmentationes cœnobitarum Iaponiorum.*

proponit. verbi gratia: Cùm agit quis animam intercluſa iam voce, ſi tum diuinitus detur animæ facultas loquẽdi; quibuſnam verbis ad corpus vtatur? vel, quidnam dicat, ſi quis exiſtat ab inferis? Ad eam verò cogitationem, vnius horæ ſpatium præſtituitur. quo expleto, Præfectus veluti penſum à ſingulis exigit: quem excogitaſſe boni quippiam comperit, ornat laudibus; quem ſecus, obiurgat. iidem ad populũ quintodecimo quoque die verba faciunt ſanè frequentem; & inter dicendum, grauiſſimas inferorum pœnas cruciatúſque depictos in tabula aſpiciendos auditoribus proferunt. cuius acerbitate ſpectaculi vſque ad eiulatus & lacrimas, fœminæ præcipuè, permouentur. quærenti mihi de Paulo, numquid è concionibus eorum teneret memoria; cuiuſdam reſpondit ſe meminiſſe, qui diceret improbum virum ſiue mulierem, eſſe dæmone ipſo nequiorem; quòd ſcelera multa quæ ille per ſe perpetrare nõ poſſit, vt furari, falſum teſtimonium dicere, aliáque id genus, huiuſmodi hominibus adiutoribus atque adminiſtris admittat. Diſiunctionem noſtram Dominus pro infinita ſua miſericordia cõiungere dignetur in cœlis: nam in terris quidem nequando poſthac viſuri inter nos ſimus, incertum eſt. Malaca. 10. Kal. Iulias. 1549.

Iaponiis pro cõcione inferorum cruciatus proponũtur

FRAN-

FRANCISCVS XAVERIVS Societatis IESV &c.

IAponem DEo adspirante attigimus Augusto mense, die Assumptioni Mariæ virginis sacro, cùm festo ipso Diui Ioannis Baptistę die natali, Malaca sub vesperam soluissemus. Nauicularioque vsi sumus ethnico, mercatore Sina, qui suam in id operam præfecto Malacæ detulerat. ac primò sanè feliciter nauigauimus: sed mox (vt sunt barbarorum ingenia ad leuitatem atq; ad inconstantiam prona) profectionis mutare consilium nauicularius cæpit, & in occurrentibus passim insulis tempus frustra conterere. Nobis autem in eo itinere cùm alia multa, tùm illa duo præcipuè molestissima contigerunt: alterum, quòd oblata diuinitus tempestate nautæ per nequitiam abuterentur; qua elapsa, ad oram Sinarum appellere, ibíq; totam hyemem, cursum exspectãtes ponere cogebamur: alterũ, quòd in eadem naui simulacrũ vehebatur dæmonis; cui nautæ, quamquam inuitis nobis & inspectantibus, patrio ritu sacrificabant. ab eodem etiam per sortes de ipsa nauigatione petebant responsa; quæ (vt aiebant credebántque barbari) modò læta, modò tristia reddebãtur. Centum à Malaca leucas, Sinas versus prouecti, quandam ad insulam stetimus: ibíque aduersus miseriis illius sæuitiã naualibus instrumentis, aliáque materia comparata, post multas cæremonias & sacrificia quæsitum est ab idolo,

Dęmoni sacrificant nautæ.

prosperam deinceps fortunam essemus habituri, nécne. cùm valde prosperam respondisset, proinde ne moraremur diutius: sustulimus anchoras, velíque gratulabũdi fecimus omnes: illi, simulacro quod in puppi locatum candelarũ luminibus, odoramẽtísq; ex incenso ligno quodã Aquilano venerabãtur: nos conditore cœli terræq; Deo: & eius filio domino Iesu Christo cõfisi, cuius cultũ religionémq; amplificãdi studio in ea loca deferebamur. Cùm iã essemus in cursu, placuit nautis ab dœmone percõtari, vtrum nauis qua vehebamur. Malacã esset ex Iapone reditura. cùm in Iaponẽ quidé peruenturã omnino, fortilegi retulissent, verùm ex Iapone Malacã minimè reuersurã tùm verò instituta nauigationis pœnitere barbaros cœpit, satiúsq; iis videri apud Sinas hyemare, & Iaponicã profectionẽ in alterũ annum differre. Noster autẽ quis animus, quis tùm esset dolor, cogitare vobiscũ potestis ipsi, cùm de tota itineris nostri ratione cõsuleretur dæmon. Mox in orã terræ quam Cocinciná vocant, delati: duo, vno eodémq; die (qui fuit Diuæ Mariæ Magdalenæ sacer) vespere, sanè quàm aduersã pertulimus. Etenim exasperato vehemẽtius mari, ingẽtésq; voluẽte iã fluctus, cùm iactis anchoris agitaremur in salo, apertũ in ostiũ sentinæ vnus è comitibus nostris Emanuel Sina fortè præteriens decidit. mortuum credidimus: nam & alte ceciderat: & à capite pæne ad vmbelicum obrutus aliquan-

Cocincina.

Emanuel Sina in mare Lapsus.

aliquantiſper in aqua iacuerat. veruntamen extractus magno cum labore, exanimis licet grauiterq; caput ſauciatus, adhibita curatione paucis diebus, Deo faũcte conualuit. Nondũ huius planè curatũ erat vulnus: ecce tibi eodẽ fermè caſu, eadémq; nauis iactatione, filia nauarchi in mare delabitur, & in omniũ oculis, frustra conantium opitulari, ſubmergitur. Cuius interitũ tãti ſunt eiulatus ac lacrymæ cõſequutæ: tãto præterea, quotquot in naui eramus, vitæ in diſcrimine verſabamur: vt admodũ digna miſeratione res eſſet, Barbari ad propitiandum per ſacrificia dæmonẽ verſi, nulla capta quiete, diem noctémque totã mactandis idolo auibus ferculíſque apponẽdis operã dederunt, per ſortes etiam quæſiere cauſſam infortunij. reſponſum eſt: ſi is qui prius in ſentinam ceciderat Emanuel fato functus fuiſſet: puellã in mare non fuiſſe lapſuram. Cernitis ipſis profectò quantũ nobis eo reſponſo dæmõ ab ſuis miniſtris creârit periculum: & nobis quid futurum fuerit, niſi furentis rabiem Dominus compreſſiſſet. ſed me tamen in primis graues illæ in Deum iniuriæ, & barbarorum ſacra illa ſacrilega permouebant. itaque fuſus in preces, Deũ rogaui ſæpius, vt priuſquam fluctibus operiremur, homines ab ſe ad ipſius imaginẽ ac ſimilitudinẽ conditos, tã falſis opinionũ errorib' impiíſq; ſuperſtitionibus liberaret, tetrũ quippe ſpectaculũ, & indignũ eſt facinus: Dei vice ab hominibus

Nauarchi filia ſubmerſa.

ad vnios DEI laudé factis, adorari perpetuum ipſius humani generis inimicum. Cuius de minis atq; terroribus, quibus ille mortales, nactus occaſionem, aggreditur, quòd multa mihi eo die noctéque Dei beneficio contigit experiri, quamquam ea ſanè cognitu vtilia ſunt, tamen breuitatis cauſſa cetera prætermittam; vnum illud ſummatim attingam: huiuſmodi ipſius petitiones eludi nulla ratione facilius, quàm animi magnitudine quadam ac ſecuritate præſtanda, non illa quidem, quæ propriis viribus, ſed quæ vnius Dei tutela præſidióque nitatur. veniſſe tempus vlciſcendi doloris ſui, crebro mihi ponebat ob oculos. ſed magis tali in re ac tempore nobis timendum eſt, ne fixam in Deo fiduciam, quæ debet eſſe firmiſſima, remittamus, quàm ne ab hoſte (qui nihil valet niſi Domino permittente) vincamur. Porrò, quid nobis in extremo ſpiritu futurum eſt, fratres, cùm debilitatis corporis animíq; viribus grauiori quàm vnquam antea tẽtatione vexabimur; niſi per otium prius ſpem totam in Deo reponere, atque ad eum tempeſtiuè confugere didicerimus?

Contra dæmones animi conſtantia retinenda.

Verùm vt ad rem redeam, lenita paulùm tempeſtate, vela ventis mœrentes dedimus, paucíſque diebus in portum Sinarum quem Cantonium vocant, peruenimus. Ac nautis quidem non dubium fuit, quin hyemãdum eſſet ibidẽ; quamuis nos partim rogãdo, partim etiam eam iniuriam cum Luſitanis & cum præfecto Ma-

Cantonium portus.

lacæ

lacæ expoſtulaturos minando, fruſtra eos reuocare à propoſito niteremur. Sed neſcio quomodo factum eſt, vt ſtationis mutandæ petendíque portus Cincei (qui in eadem eſt inſula) ſubitò conſilium caperent. Eò cùm iam appropinquaremus: nauarchus à quibuſdam præternauigantibus repẽte fit certior, Cinceum portum à piratis compluribus obſideri. Præſens omnino periculum imminebat: erátque ventus Cantonem reuertenti, aduerſus: Iaponem petẽti, ſecundus. quocirca ſubita re perculſi nautæ, volentes, nolentes, curſum in Iaponem dirigere, & nos quò polliciti fuerant (& quidem reliquis portubus inſulæ excluſi) rectà Cangoximam, quæ Pauli noſtri patria eſt, inuito dæmone perducere ſunt coacti. ibi, cùm à Pauli cognatis, tùm à reliquis oppidanis amiciſſimè excepti ſumus.

Cineeus portus.

Cãgoxima vrbs.

Iaponia gens (quãtum perſpicere hucuſque potuimus) ceteras nationes, quæ nuper inuentæ ſunt, virtute ac probitate antecellit omnes. tractabili admodum eſt ingenio, atque, vt plurimum, à fraudibus abhorrenti: dignitatis verò mirum quam ſtudioſa: ſic prorſus, vt eam reliquis rebus omnib⁹ anteponat. rei familiaris inopia patet illa quidem in hac gente lãtiſſimè: ſed ea nulli eſt dedecori: (quamquam eam alioquin ægerrimè ferunt) nec ſanè minus iccirco qui nobiles ſunt, à plebe coluntur: neque verò eorum quiſquam, pauperrimus licet, cõnubio

Iaponiorũ mores.

cum plebeiis vlla mercede iungatur: vſq; adeò exiſtimationem diuitiis præferunt. Magnum ſibi inuicem habẽt honorem. armis plurimum tribuunt, iiſque præcipuè delectantur: & ſimul ac quartum decimũ ætatis annum attigerunt, enſe ac pugione præcincti plebei æquè atq; optimates incedunt. iniũriã nullã, vec verbũ paulò contumelioſius ferunt. In victu ſanè ſibi téperãt: ſunt tamen in potu liberiores. vſum vitis ignorant: oryza exprimunt vinum. Aleã, luſúſque omnino refugiunt, quòd nihil homine indignius putent, quàm rebus iis vacare, quæ animũ alieni appetentem ac rapacem efficiant. Si quando iũrant (quod perrarò fit) per Solem iurant. litteras norunt plerique, quo etiã facilius Chriſtianis ritibus imbuuntur. Vnica ſinguli ſunt vxore contenti. ad omnem honeſtatẽ atq; ad humanitatem ſunt valde propẽſi natura, diſcendíq; percupidi ſermones qui de Deo habẽtur (præſertim cùm probè, quæ dicuntur, intelligunt) audiunt libentiſſimè. A furtis verò tam auerſum nec de Chriſtianis nec de barbaris populum quemquam videre me memini. Veterũ quorundam, inſtar philoſophorum, maxima pars opiniones ſequũtur. Solem multi: Lunam alij adorant. vt quídque naturæ maximè conſentaneum eſt, ita facillimè aſſentiuntur, & acquieſcunt, ſi peccati cuiuſpiam, ratione probabili conuincuntur. Multò minus impuros, & rectæ rationi magis obtemparantes prophanos

homines

homines quàm ſacerdotes, inuenio, qui ipſorum lingua Bonzij appellantur. ij cum reliquis flagitiis, tum præpoſteræ libidini turpiter adeò dediti ſunt, non modò vt id non celent, ſed etiam profiteantur palàm: & longo iam vſu virorum æquè ac mulierum aures callum ad tam nefarij ſceleris nomen obduxerint. quod tamẽ vitium nos vulgò cùm reprehẽdimus, & quam ſit graue Deóque inuiſum oſtendimus: cæteri ſanè lætantur, & approbant: Bonzij, ad quos potiſſimum reprehenſio pertinet, tantum abeſt vt aut erubeſcãt, aut doleant: vt etiam apertè derideant nos & illudant. Permultos habent in cœnobiis filios optimatũ, inſtituendos litteris: horum ætatis flore abutuntur. De Bonziis quidã ſunt cultu corporis noſtris monachis nõ abſimiles: veſtibus vtuntur cineritij coloris: tertio vel quarto quoq; die capillum ac barbã penitus vidẽtur abradere: horum laxior etiam eſt diſciplina: muliebres (quibus cum viuunt) eiuſdem ordinis habent cœtus: quas, fama conſentiens eſt, prægnantes, partum medicamẽtis abigere. itaq; ob eam rem apud multitudinem admodũ audiunt malè: nec ſanè (quantũ egomet ipſorum aliqua ex parte iam cognitis moribus, iudicare poſsũ) iniuria. Hos inter, & alios quos dixi ſacrificulos (ij clericorum fermè vtuntur ornatu) minimè cõuenit. Duo præcipuè in hac terra mihi pænè ſtuporẽ incutiũt. alterũ, quàm grauia quámque nefanda peccata, quàm flocci

Bonzij ſacerdotes & eorum vita.

Duo apud Iaponios admirãda.

fiant. atq; id nimirum accidit maximè patrum culpa: qui traditam ſibi tùm à natura, tùm aliquam fortaſſe etiam à maioribus normam rectè viuendi, corruptam ipſi deinceps ac depraua-tã poſteris reliquerunt: vt ex hoc, obiter illud etiam appareat, quemadmodum in communi vita, naturales igniculi probitatis, pugnantibus cum natura vitiis paulatim penitus extinguuntur: ſic in vita perfecta, virtutum habitus licet iam conſtitutos, niſi aſſidua ac diligens cura adhibita ſit, remiſſioribus officiis labefactari ſenſim, ac deſtrui alterum eſt, cur hi ſacerdotes, cũ nec integritate, nec innocentia ſint cum ſecularibus comparandi, tanto nihilo minus apud eos in honore atq; exiſtimatione ſint. & quamquam in magna omnes prauitate ſummáque opinionum peruerſitate verſantur: tamen qui ſapientia præſtare videntur ceteris, præcipuum dignitatis obtinent locum. horum cum aliquibus congredi mihi ſæpe numero contigit: cum vno præſertim, cui tùm ob eruditionis famam, & muneris quo fungitur amplitudinem, tum etiam ob ætatem, quæ annorum eſt 80, cuncti plurimum tribuunt: eúmque ſua lingua, Ninxit, appellant, quod vocabulum, veritatis cor, ſi interpretere, ſignificat. Is inter Bõzios, eſt veluti Epiſcopus. felix vtique, ſi ipſius nomini facta conſentiant. Eum ego in ſermonibus quos habuit mecum, de immortalitate animorum valde incertum offendi: quàm ille, parum ſanè

Ninxit Bõzionum velut Epiſcopus.

ſibi

sibi constans, modò asserit, modò negat. quàm vereor, ne reliqui sint huic similes litterati. ipse autem dici vix potest, quanta me beneuolentia prosequatur. neque verò ceteri omnes & Bonzij, & laici, non admodum nostra consuetudine delectari videntur. atque illud mirantur imprimis, diuinóq; prorsus affirmant factum esse cõsilio, vt eam vnam ob rem quò de rebus diuinis verba faceremus, tam remotas in regiones (omninò leucarum sex millium & eo amplius iter est) ab ipsa vsque Lusitania cõtenderimus. Mirantur etiam vehementer, cùm audiunt, gentibus iis quæ in IESVM Christum crediderint, eiúsque præceptis obtemperauerint, certissimum sempiternæ beatitudinis præmium esse propositum.

Quæ Iapony mirari soleant.

Ad summam scire vos volo, quò magis gratulemini Deo Domino, magnam in hac insula paratam esse Christianæ rei bene gerendæ materiem. itaque nos Iaponicè si nossemus, dubiũ mihi non est, quin multi fierent Christiani. veruntamen breui (Deo fauente) discemus. quadragesimus dies est, ex quo ad eam rem animũ adiecimus: præcepta decalogi Iaponica lingua iam exponimus. Hæc ego fusius ad vos eò perscribo, vt vehementius gaudeatis in Domino, pares omnium vestrûm industriæ studiísque aperiri prouincias: & simul, vt diligentius interea cùm reliquas virtutes, tùm præcipuè patientiam meditemini: illud verò semper animis ve-

Patientiæ & humilitatis commendatio.

ſtris memoriæque fixum inhæreat: gratiorem eſſe Domino victimam, plenum Chriſtianæ humilitatis animum, quo ſe vitámque ſuam quis illi ſtudiosè deuoueat, quã permulta licet preclara, ſine humilitate, facinora. Nec multũ aberit fortaſſe, quin è vobis cõplures huc intra biẽniũ euocem. proindè eſtote parati: ſummiſſioni vacate: vobis ipſi, vbicunque opus eſt, reſiſtite fortiter: omnẽ curam, cogitationẽ, laborẽ in vobis penitus cognoſcẽdis inſumite. hinc nimirũ & fides in Deũ, & charitas creſcet in proximũ: hinc perſpicietis quotidie clarius, quã nullum vobis perfugiũ in veſtris viribus eſſe debeat cõſtitutũ. porrò, inani ſublata ſpe: quæ vna vera ac ſolida eſt in Deo fiducia conſequetur. hinc intima illa deniq; exiſtet humilitas: quã vos, terrarũ vbicũq; fueritis, ſed præcipuè ſi in hæc loca mittemini, magis etiã quã fortaſsè putatis, neceſſariã vobis intelligetis. Quocirca vos rogo, vt omni prorſus humana ſpe, vel carnis prudentia, atq; elatione depoſita, omnibus veſtris actionibus vno Deo nitamini. hoc tã firmo præſidio ſi muniti fueritis, tum nec quoad corpus, nec quo ad ſpiritum res erit vlla tanta támque difficilis, quam vos meo iudicio non & ſuſcipere, & ſuſtinere poſſitis.

Pauli erga Xauerium officium et fides.

Cangoximæ (quam Pauli noſtri patriam eſſe docuimus) tùm à magiſtratibus, tum ab vniuerſo populo accepti ſumus comiter admodũ ac benignè: nouos è Luſitania ſacerdotes cũctis non

nõ ſine quadam admiratione viſentibus. Pauli verò ipſius officiũ erga nos ac fides egregia cõſtitit: qui quod ſe ad Chriſti gregem adiunxit, nequaquã offenduntur in illo Iaponij. quinimmo ſuſpiciunt hõminẽ, quòd Indiã peragrauerit, quòd ipſis incognita multa didicerit. Regulus quidem ipſe, cùm ad eum Paulus, quinque procul ab oppido Ieucis commorantem, ſalutatum acceſſiſſet honoris cauſſa, pictámque in tabula (quam ex India aduximus) Chriſti Domini noſtri, & ſanctiſſimæ Virginis matris ſecũ attuliſſet imaginem: magnopere ipſius aduentu congreſſúq; lætatus eſt: multáq; de Luſitanorũ moribus, ac dignitate, déq; imperio quod obtinẽt in India percontatus, deniq; prolatã à Paulo, quam dixi, imaginẽ, nixus genibus adorauit ſupplex: atque id ipſum fieri ab omnibus qui aderant, imperauit. Eandem contemplata mox Reguli quoque mater, magnam cepit admirationem ſimul ac voluptatem. itaq; paucis põſt diebus quàm Paulus Cangoximam rediit, miſit mulier qui deſumendum eius exemplum aliquo modo curaret. verum defuit artifex petiit etiam à nobis, vt ſibi Chriſtianę fidei capita litteris ederemus. in eam rem Paulus dies aliquot diligenter incubuit, & Iaponicè multa cõſcripſit. idem cognatos amicóſque homo impiger dies ac noctes ad ſalutem hortari ac docere nõ deſtitit: breuíq; vxorem, & filiã, multos præterea vtriuſq; ſexus in ouile Domini cõpulit. Nec

Imago Chriſti & Mariæ à Regulo honorata

Pauli ſedulitas in amicis conuertendis.

sanè (vt initia sese dant) consiliũ eorum improbatur in vulgus: & quia plerique legere & scribere iam antè didicerant, perfacilè Christianis precationibus assuescunt. Cùm linguæ subsidiũ nobis (vt speramus) accesserit: tum res multò melius (Deo bene iuuante) procedet. nam nunc quidem inter eos veluti quædam simulacra versamur. multa illi de nobis loquuntur, & cõferunt inter se: nos videlicet obmutescimus: dúmque huius linguæ elementa percipimus, cogimur quasi repuerascere. cuius ętatis quemadmodum mores imitamur, sic vtinam candorem ac simplicitatem recuperare possemus. quá tamen ad rem multum nos loci opportunitas adiuuabit, Etenim remotis adeò in regionibus, inter impios dæmonum cultores ab amicorum conspectu longissimè positi, omníq; pæne mortalium ope ac solatio destituti: nimirum nostrimet paulatim obliuiscimur: neque in Deum totos necessariò effundimus. quod secus, vbi Christiana viget religio, fieri consueuit. parentum quippe vel patriæ caritas, affinitates, necessitudines, amicitiæ, ad omnes corporis animæque vsus parata subsidia, Deum inter & homines interponunt ferè sese: atque inde sensim ipsius Dei subrepit obliuio. quo circa eximiam in nos, hoc etiam nomine, Dei benignitatem experimur: qui cùm, hac suscipiẽda peregrinatione, aliquod præstare nos illi putaremus obsequium: ipsi nos potius singulari eiusdem beneficio

Discit Xauerius elementa linguæ Iaponicæ.

Commoditas abstrahendi animum à carnis affectibus.

neficio affectos, multíſque vinculis ſolutos agnoſcimus, quæ ſpem noſtram ac fidem, quo minus creſceret, diſtinebant. quæ ipſius in nos tãta merita, ne malè locata ſint, néue noſtra culpa ingratique animi vitio diuinæ erga nos beneficentiæ exareſcat flumen, vos etiam iſtic, quæſo, nobis, in agendis gratiis ſubuenite. Ad hæc illud quoque non leue commodum accedit, quòd deliciis iis, quæ alibi carnis ſtimulos irritare, animíque & corporis vires ſolẽt infringere: hîc caremus omnino. Etenim Iaponij nullum altile mactant vel comedunt. piſce veſcuntur interdum, oryza & tritico non abundant. herbis, & arborum fructibus vt plurimum victitant. & quidem ita proſpera valetudine ad multam vſque ſenectutem vtuntur, vt facile appareat, quàm paucis ſit, eadem quæ alioquin eſt inſatiabilis, natura noſtra contenta. Nos quoq; corpore valemus rectè: vtinam perinde animo valeremus.

Iaponiorũ victus ratio & valetudo.

Eorum qui nefaria huius inſulæ ſacra procurant, magna eſt multitudo. ij carne, piſce, vinóque ſuis legibus abſtinent: herbis, arborum fructibus, & oryza tolerant vitam: ſemel tantum quotidiè cibum, & eum quidem exiguum capiunt: complures etiam, clericorum ferme retinentes ornatum, capitalis metu ſupplicij à mulierum conſuetudine prohibentur. quibus illi rebus, & antiquitatis peritia quadam & ſuperſtitionum ſuarum fabulis enarrandis, magnam

Sacrificulorum inſtitutũ.

fibi autoritatem apud Iaponios compararunt. Horum decretis atque inſtitutis quòd vehementer adeò, Chriſtiana quam profitemur doctrina aduerſatur: valde ſuſpicamur fore, vt licet in præſentia nobis fauere videantur tamen cum res paulatim progredi cœperit, noſtrá in perniciem tùm ſæuiant ipſi, tum verò populũ concitent, alioqui per ſe minimè nobis infeſtũ. Fixum autem ac certum eſt nobis, ſicuti ab omni prorſus contumelia & iurgiis abſtinere, ita ab gentibus ad cognitionem procreatoris liberatoríſque noſtri Domini IESV Chriſti vocãdis nulla ratione deſiſtere. Quod ſi euenerit, vt in cauſſa tam honeſta támque pio ac ſalutari negotio vitam ponamus: næ nos id in magni beneficij loco accipiemus à Domino, cuius præceptis, animarum ſalutem, corporis noſtri iactura mereari iubemur. itaque conſcientia nos omnino præclara ſuſtentat: quippe quos ope tantummodo fretos diuina, humanæ verò induſtriæ planè diffiſos, nulla res alia, niſi veritatis ac Dei gloriæ ſtudium in hoc diſcrimen impulerit. quo etiam certius nobis vbique Dei Domini noſtri præſidium, ſacratiſſimæ Virginis patrocinium, cœleſtium ſubſidia copiarũ, præſertim verò Michaelis Archangeli totius militantis Eccleſiæ principis ac patroni, tùm Archangeli eius Angelorúmque quibus nominatim eſt Iaponij regni tutela concredita, tum Sanctorum omnium, qui Deo fruuntur in cœlis,

Magnus et firmus Xauerij animus.

Quæ præſidia ſibi promittat Xauerius.

cælis, deniq; Societatis IESV vniuerſæ, pia ſuffragia pollicemur. Quod ſi quid valde timendum eſt: noſtra nobis eſt vna, quam præclarè ipſimet nouimur, metuenda fragilitas. Cui vt ignoſcat Deus, néue noſtris iratus delictis, ſua nos benignitate vſque ad extremum proſequi deſinat, veſtris denuo precibus & omniũ quíq; è Societate ſunt, quíque fauent Societati, nos ſuppliciter commendamus: quandoquidem nihil à nobis agitur aliud, niſi vt gẽtes in libertatem è diuturna Luciferi tyrannide vindicentur: qui de cœleſti ſolio deturbatus, quod à ſuperis obtinere non potuit, vt Dei loco adoraretur, id à mortalibus extorquere non ceſſat: cùm in ceteros, tum verò in miſeros Iaponios rabiẽ venenatam exercens.

Sed iam reddenda nobis eſt ratio, Congoximæ cur tamdiu ſubſtiterimus. Cùm in animo nobis eſſet Meacum (quæ regia vrbs eſt inſulæ totius opulentiſſima) ſine mora cõtendere, aduerſo vento Cangoximæ ſumus retenti. poſt quintum, non minus, menſem dabitur curſus: tũ deniq; Deo volẽte proficiſcemur. Abeſt Meacus hinc iter leucarũ 300. multa nobis de eius vrbis magnitudine, mira narrãtur. tectorũ plus 90 millibus habitari, cum Academia percelebri, & Collegiis quinq; præcipuis: & ſacrificulorũ quos Bonzios vocant, & monachorum quos Leguixil, & eiuſdem ordinis fæminarum quas Hamacata nominant, cœnobiis plurimis.

Meacus vrbs.

Leguixil monachi.

Hamacata monachæ.

Iaponiorũ Academiæ.

Præter hanc Meacenſem, quinq; præterea ſunt in Iapone admodum inſignes Academiæ: Coiana, Negruenſis, Homiana, Frenoiama, Banduenſis. Priores quatuor, circa Meacum ſunt, quarum ſingulæ auditoribus ter mille & quingentis, & eò amplius celebrãtur, poſtrema verò, longè omnium nobiliſſima & frequentiſſima, diſtat longius. Eſt autẽ diœceſis Banduenſis perampla. Sex eam obtinet reguli, è quibus vni, reliqui omnes parẽt: ipſe verò Iaponio Regi, qui magnus Rex Meacenſis vocatur. Ad hæc, multa quoque minora gymnaſia toto regno eſſe dicuntur. denique in hoc genere tot ſunt quæ audimus ac tãta, vt ea prius oculis ipſi cernere, quàm aliis referre, vel affirmare cupiamus. Cùm ita eſſe re ipſa nobis cõpertum fuerit, tum cũcta fuſius perſcribemus. quod ſi prouinciæ ſtatum eiuſmodi cognouerimus, vt in conuertendis ad Dominum gentibus multum proficiposſit: ad omnes præcipuas Chriſtianorum Academias, religionis & officij cauſſa forſitam litteras dabimus, vt in eis quicunque ingenio virtutéque excellunt, vel in hæc loca veniant ipſi, vel certè alios ad veniendum propẽſos, impellãt: noſtrum qui hic ſumus obſequiũ atque aſſiduitatem ad omnia fore ſibi paratam intelligant: maiora quam iſtic fortaſſe percipiunt ſpiritalia gaudia ſolatiáque ſibi à Domino communicatum iri confidunt. Si verò operæ prætium eſſe videbitur: ipſum quoque ſummum

Banduenſis diœceſis.

Minora gymnaſia.

Xauerij conſilium in aduocandis operariis.

mum Pontificem tota de re certiorem facere non dubitabimus: quandoquidem ad eum vt pote Christi Vicarium in terris, & pastorem omnium qui ad Christianam fidem, & spiritalem Ecclesiæ ditionẽ accedunt, ea cura potissimùm pertinet. Neque verò ceteros quoque aliorum ordinum religiosos fratres, qui salutem animarum & Christi gloriam sitiunt, nõ inuitabimus. qui vt frequentissimi veniant, supererit tamen multorum præterea conatibus ac labori locus. nam præter quam quòd Iaponis regnum per se amplum est, aliud etiam multò maius, nempe Sinarum, abest hinc non plus decem duodecímue dierum traiectu: magna verò sumus in spe (si tamdiu suppetet nobis vita) partim per eos qui istic venerint, partim per eos qui ex his populis ad Christi cultum fuerint traducti, nos intra decennium in his regionibus confecta multa præclarè, visuros. sed de omni conditione rerum Meacensium & Academiarum, quod ad Christianam rem pertinet, ante exitum anni 1551, volente Deo, explorata ad vos omnia compertáque perscribam. Hoc anno Bonzij duo, in Meacensi & Banduensi Academia versati & cum iis complures Iaponij, ad Christiana mysteria cognoscenda proficiscuntur in Indiam. Die qui fuit Diuo Michaeli sacer, cum Regulo Cangoximano collocuti sumus, qui nos admodum honorificè exceptos admonuit, vt Christianæ legis volumina diligenter asser-

De duobus Bonziis.

Regulus Cangoximanus.

uaremus: quam si veram sanámque perspexerit: enimuero fore vt Diabolus disrumpatur. paucis deinde pòst diebus edixit, licere omnibus, qui sub eius ímperio sunt, impunè fieri Christianos. hęc ego lætiora in extrema epistola adscribo, quo magis gaudeatis, & gratulemini Domino Deo nostro. Nobis (vt arbitror) hæc hyems in articulis fidei copiosius explicandis ponetur. quã explicationem Paulus carissimus frater noster cũ Iaponicè verterit (vertet autem fideliter quidquid ad suorum salutem necessarium fuerit) typis tradere cogitamus, vt cùm nos vbique coràm adesse nequeamus, litterarum beneficio, quas norunt pleriq;, veritas Christiana latius propagetur.

Adhortatio.

Nunc vos (quoniam tanta patefit vobis prouincia) omni studio industriam pietatémque vestram in theatro cœlesti probare contendite. id assequemini, si in hoc sæculo humilitatem, & sensibus intimis colueritis, & moribus expresseritis, ac vita, quod ad existimationem autoritatémque attinet, totum id Domino permittentes, qui vobis eam ipse per se conciliabit profectò. quod si facere omiserit: vestra caussa videlicet, ne, quæ Dei sunt vobismet arrõgetis, omiserit. Verum illa me res cõsolatur, quòd vosmetipsos penitus intuẽtib⁹ vobis, tot semper quę reprehẽdatis occurrẽt, vt omni priuati amoris prauitate abiecta, in õni virtutũ genere magis magísq; proficiatis in dies: nec solũ

obtrectationibus hominum, loci quā minimū relinquatis, verū etiam laudationes, vel ob id ipſum quod eæ cognita vobis vitia veſtra coarguāt, horreatis, ſed iam epiſtolæ modus ſit, quē eundem meæ erga vos declarandæ beneuolentiæ non inuenio. quod ſi corda eorum qui inter ſe amant in Chriſto, mutuò ſeſe in hac vita conſpicerent: non dubito, fratres mihi cariſſimi, quin clarè veſtram in meo ſinguli cerneretis imaginem: quam ſi fortè minus agnoſceretis, nimirum id propterea accideret, quod ego vos plurimi, facio; vos contra, (quæ veſtra modeſtia eſt) vobis magnopere diſplicetis: nam illud vtique verendum non eſt, ne veſtrum vniuſcuiúſque ſimulacrum & effigies mihi prorſus in animo impreſſa non hæreat. Quod reliquum eſt, Vos ego etiam atque etiam obteſtor, vt veram inter vos pacem atque concordiam omni ratione retineatis: ſummáque ope nitamini, vt ne qua in vobis ſemina diſſenſionis exiſtant: præclaros illos veſtros conatus, aç ſtudia patiendi pro Chriſto, aliqua ex parte conuertatis ad omnem diſcordiæ ſpiritum debellandum, memores affirmaſſe Chriſtum, ea re ſuos cognitum iri, ſi ſe diligerent inuicem. Gratiam ſuam Dominus Deus noſter ac voluntatem animis noſtris inſinuet, quo ex ea quàm maximè cuncta faciamus. Cangoxima. Nonis Nouembris 1549.

PAVLVS IAPONIVS SOcietati IESV Goam.

Quem fructum apud suos fecerit Paulus.

QVod mihi maximè fuit optatum, vt in Iaponem redire, matrémque meam, & vxorem, ac filiam, cognatos præterea ac familiares meos ab impio dęmonũ cultu ad Christi religionem traducere mihi liceret: id-iã Dei Domini nostri clementia singulari sum consequutus. Nunc autem alia me coquit curą, vt ij, quemadmodum ad Christum conuersi sunt, sic in fide quam ei dederunt, firmi stabiléque persistant. quod ego cùm à Domino precor identidem: tùm vos, per Christum, vt in precibus vestris ac sacrificiis mei meórúmque memores sitis, obtestor: quandoquidem ad salutem (nisi principiis consentiant exitus) cæpisse nil prodest. Iaponij me sanè quàm libẽter audiunt de IESV Christo verba faciẽtem. itaque multos, fauente Deo, Christianos fore confido. Nos hîc omnes corpore (vtinam æquè spiritu) bene valemus. & quamquam à vobis locorum interuallo disiuncti sumus: tamen & animis in præsentia coniuncti videmur: & erimus aliquando corporibus. videlicet cùm ad extremum iudicium excitabimur, vtinã cum Domino regnaturi. Congoxima. Nonis Nouemb. 1549.

COS-

COSMVS TVRRIANVS

Societati IESV Goam.

QVod vestro mihi subsidio vehementer est opus, vel ipsa me cogit necessitas, Patres Fratrésque mihi carissimi, vt vos de statu rerum Iaponicarum faciam certiores. Ac de tota quidem nostri itineris ratione, nec non & ipsius conditione prouinciæ, quantum initiò per huius linguæ morúmque notitiam licuit, quo anno ad hanc terram appulimus, Xauerius admodum fusè perscripsit. ex eo tempore Cágoximæ, quò primùm è naui descendimus, annum ferme cum aliquot eius loci neophytis commorati, ad vrbem Firandum (quoniã Meaci per bellicos tumultus commerari non licuit) inde contendimus. Hic regulum Xauerius adire constituit, qui tum erat Amangutij: quæ vrbs in primis huius regionis ampla, centum leucas vltra Firandum est posita. ad eum habebamus à Goæ Præfecto & Episcopo litteras & à Præfecto Malacæ, munera, manuchordiũ, & horologium: quibus in nauem impositis, cũ Ioanne Ferdinando duobúsque Iaponiis Amangutium est profectus. eo munere delectatus admodum regulus, quod huiusmodi res, tametsi exigui pretij, tamen ante id tempus nũquam in ea prouincia visæ, tum primùm proferebãtur: publica statim per vicos edicta proposuit: placere sibi, nõ solùm in ea ciuitate, ve-

Firandum vrbs.

Amangutium vrbs,

Firandensis reguli edicta.

rùm etiam in omnibus ſuæ ditionis oppidis legem Dei declarari palam: eámq; cuilibet liberum eſſe ſectari: eius legis præcones atq; interpretes nulla ratione à quopiam lædi vel impediri. præterea gratificandi cauſſa, Xauerio eiúſque comitibus monaſterium, quo diuerſarentur, attribuit. quo ſimul ac recepere ſeſe, ingens ad eos repente omniũ ordinũ concurſus eſt factus: partim veritatis, partim rerũ nouarũ, partim etiã detrahendi ſtudio. quo in extremo genere Bõzij maximè ſunt. qui tametſi principiò lætari noſtro aduentu videbantur, tamẽ vehementer à nobis abhorrere cæperunt, ex quo Chriſtiana lege prohiberi nefaria flagitia, quib⁹ ſunt turpiſſimè dediti, cognouerũt. Iaponio rum autẽ aptiſſima ſunt ad capiendam ac retinendam IESV CHRISTI religionẽ ingenia. valent iudicio: rationẽ ducem libenter ſequuntur: de ſalute animarum, & Dei cultu, ſunt valde ſoliciti, & in cõmuni conſuetudine faciles. maximè verò ſe obſeruant inuicẽ & honorant: ſic prorſus, vt in aliqua regia inſtituti eſſe videantur. Maledictis abſentes minimè carpunt. aleatores æquè ac fures capitali ſupplicio perſequũtur. oblectationis cauſſa, vel armis (quibus admodum vtuntur bene) vel pangendis carminibus exercentur. atq; hæc optimatum ſtudia ſunt. Idololatriæ apud eos multa ſunt genera. námq; alij ſimulacrũ adorant, nomine Xacam. de quo illa præcipuè perhibẽtur: octies millies

Iaponiorũ laudes.

Multa genera idololatriæ & ſuperſtitionis

natum

natum antequam à fœmina pareretur, atque eo tempore priusquam conciperetur à matre, sanctimoniæ causſa, ligna, aquam, & alia necessaria, hominibus ministrasse. alij simulacrũ quod Amidam appellant: alij verò Solem venerantur ac Lunam: atque omnino versantur in multis ac magnis erroribus: vt litterarum præsidio instructos ad hæc mendacia confutanda oporteat esse, qui è nostris in hãc prouinciam venerint. Harum præcipuè Bonzij superstitionum Antistites cùm autoritatis, tùm pecuniæ sibi cõciliandæ causſa, errore animos multitudinis imbuunt. Chirographa quædam habent venalia, quorum aliquod, è vita migrans quicunque secum attulerit: huic nullum à dæmonibus fore periculum pollicẽtur. & quamquam huiusmodi chirographa carè admodum veneunt: tamen à plerisque ante mortẽ emuntur. Monent etiam populum, vt ipsorum exemplo ab omniũ animalium esu (nisi quæ carent sanguine) abstineant. Et sanè Bonzij neque carne palàm, neque pisce vescuntur: regis videlicet metu, qui si id resciret: multatos pelleret monasterio: sed tamen clanculum comedunt. Iaponiorum elatiora sunt ingenia. armis maximè fidunt. ætatis annum 14 cùm primùm attigerunt, machæra præcinguntur: pugionem verò nunquam deponunt. arcu & sagittis peritissimè vtuntur: & reliquas nationes omnes, præ fortitudine sua, contemnunt. genus omne furti, capitali pœna

Iaponiorũ studia.

pariter puniunt: aiunt enim, qui se à paruis non abstinuerit, eundem in magnis, oblata occasione, æquè facile peccaturum. Heris in famulos, quamlibet leui de causſa vitæ necisque ius est. itaque serui eis diligentissimè ad nutum obediunt: capitéque demisso, manibus humi positis, dicta dominorum excipiũt. Sunt autem Iaponij docileſ adeò, faciléſque natura, adeóque ratione ducuntur: vt cùm sæpenumero valde irati ad nos veniant: simulac demonstratum est iis animorum certum esse principium, interitũ verò nullum: nec salutem prorsus ab vllo nisi ab vno rerum opifice sperandam: repente idolorum obliti, quæ toto vitæ suæ tempore coluerunt, eadem hora velle se dicant fieri Christianos. neque verò per inconstantiam, ab lege semel accepta desciscunt. quinimo plerique (& magnus iam neophytorum est numerus) ad omnia propter Deum quamuis aduersa ferenda parati mihi videntur. Quanta sit huius terræ amplitudo, quàm idonea ad Catholicam in ea fidem ſerendam, cernitis Fratres. Ipsi quidem Iaponij in percontando ita sunt curiosi: vt ex quo Xauerius in hanc vrbem venit (omnino quintus nunc, vel eo etiam amplius, agitur mẽsis) nulla dies effluxerit, quin ab hora matutina ad multam vsque noctem vel Bonzij, vel laici affuerint, varia in omni genere scisciſtãtes vt illa: qui status est Dei? qui locus? oculis cur non cernitur? Qui fieri potest vt animorũ origo sit,

Iaponij dociles & ad bonum properſi.

Iaponij in percontando curioſi.

mors

mors nequaquã? Quibus vt satisfiat, magna prudentia ac dexteritate opus est: namque, prout res postulat, modò seuerè cum iis agendũ, modò humiliter ac demissè. in primis autem patiẽtia necessaria est. etenim Iaponij, vt sũt ingenio peracuti, & à nulla prorsus natione vel sapientia, vel dignitate superari se putant: aduenas omnes, deprimendi causſa, vultu etiam manibúsque gesticulantes, illudunt. & sanè bona à prauis haud malè diiudicant: atque ob eam ipsam causſam, Bonzios, etsi in speciem venerãtur: tamen ob dissolutos eorum mores, intimis sensibus auersantur. Nunc Regulus nobis campum exstruendo Collegio peramplum assignauit. Nobis veram sui colendi amandíque viam ac rationem Spiritus sanctus ostendat, quo ad eam beatitudinem, ad quam sumus cõditi, peruenire aliquãdo possimus. Ex Iapone ipso die festo Diui Michaelis. 3. Kal. Octobr. 1551.

IOANNES FERDINANdus Francisco Xauerio.

POst tuum ex hac vrbe discessum, inflati animis domum ad nos conuenere Iaponij, vt variis nos interrogationibus fatigarent: videlicet rati, qui ipsorum argumenta refelleret, absente te, fore neminẽ. Sed Cosmus Turrianus, Deo fauente, spiritus eorum repressit: etenim interprete me ad singulas quęstiones ita respõ-

dit, vt ſatisfaceret: quas ego Iaponicè quoniam ipſius mandato litteris conſignaui, deeſſe nolui quominus ex eis aliquas ad te perſcriberem.

Quæſtio de animi materia.

Quæſitum eſt, ex qua materia Deus animũ condidiſſet: nam corpus quidem è quatuor cõſtare elementis non ignorabant. Reſpondimus ad hoc, quemadmodum Deo, vt elemẽta, ſolẽ, ac lunam, & reliquum mundi fabricaretur ornatum, non opus fuit priore materia: ſed vt exiſterent, ipſo nutu verbóque fecit: ſic animos etiã ab eo procreari ſola ipſius voluntate, materia nulla. Tum illi percontari: qui color animi, quæ nam eſſet ſpecies. Nullam reſpondimus, etenim hoc proprium eſſe elemẽtorum & corporũ. Cùm inde concluderent, quoniam corpus non haberet, nihil eſſe animum: Coſmus vt eos verbis ipſorum conuinceret, interrogauit num eſſet aër in mundo, cùm annuiſſent, quæſiuit denuo, eſſet ne coloratus aër: negarunt. Tum ille: ſi aër, cùm res corporea ſit, nullo eſt colore: quanto minus (inquit) animus, cùm careat corpore? Hoc audito, ceſſere.

Quæſtio de dæmonibus.

Quæſiere alij, dæmones quid nam eſſent. cùm reſponderetur eſſe multitudinem Angelorũ duce Lucifero, qui elati ſuperbia, quòd DEO ſeſe æquiparare voluerant, cœleſti gloria ſunt diuinóq; aſpectu priuati: cur, aiunt, hominesne tẽtat diabolus, éſtq; eis adeò vehemẽter infeſtus? cp eos, inquit Coſmus, ad beatitudinem illã, quam ipſe amiſit, cõditos nouit: propterea

eis

eis inuidet, laborátq; vt in fraudem inducãtur.

Interrogauere nonnulli, cur, ſi erant cuncta, quæ DEVS fecerat bona, Luciferum ſpiritum malum & contumacem creaſſet? Ad ea, Luciferum, inquit, quique ſunt eius ſectam ſequuti, condidit DEVS & clarà intelligentia præditos ad bonum dignoſcendum ac malum, & libera voluntate ad vtrumlibet eligendum: vt eos, ſi bonum exoptaſſent, gloria, ſin malum, inferni cruciatus exciperent. qua facultate quòd Lucifer ac reliqui dæmones abuſi, pro DEO adorari cõcupiuerunt: iccireo pænas dedere, & ſua ipſorũ culpa mali ac ſuperbi euaſere: quod ſecus bonis contigit Angelis, qui ſemet ſubdẽtes Deo, meruere gloriã ſempiternã. Percontabãtur alij, quid eſſet Deus, vbi eſſet, nũ aſpici poſſet: Alij, cur Deus cùm ſit adeò clemẽs aditum gloriæ tantis difficultatibus circunſepſerit. denique tãtus erat à matutino tempore vſq; ad veſperam hæc & alia ſciſcitantiũ numerus, domus vt oppleretur. ſed Goſmus (vt dixi) feçit omnibus ſatis. Bonzij nos, quòd eorum ſcelera arguimus, maledictis inſectari non deſinunt. Cõfinxere quidam ex iis, diabolum è ſimulacro pronuntiaſſe, nos ipſius eſſe diſcipulos: eundem noſtra de cauſſa è cœlo, multis inſpectãtibus, regiã fulmine perculiſſe: quidam etiam humanæ carnis voracitatem, nobis exprobrant. Ad hæc, illa quoq; incommoda vel Dei potius beneficia accepimus. Commotũ eſt in oppida

De Luſifero.

Bõzziorum mendacia.

bellum, quod regis obitu deinde ſedatum eſt, adeò exitioſum ac graue: vt vrbs octo dierum ipſorum ſpatio conflagraret incendiis, & ſanguine redundaret: quippe ſublatis legibus, impunè victrix vbiq; graſſabatur improbitas: paſſim homicidia: paſſim rapinæ: atque eo ſanè toto tempore nos ad cædem inquirebamur aſſiduè, partim ab iis, qui nos oderant, partim ab iis, qui noſtras qualeſcunque ſarcinulas adamauerant: itaque magno in diſcrimine vitæ ſæpe verſati ſumus: verùm ex omnibus periculis eripuit nos clemẽtiſſima Domini mater, quæ cliẽtes adeò prẽcipua cura tuetur ſuos. Cùm ſtatus rerum eſſet huiuſmodi: Coſmus Antoniũ miſit ad Naetondoni vxorem, vt ab ea conſilium peteret: illa iuſſit nobis renuntiari, vt confectim veniremus ad ſe. porrò inter eundum complures in cateruas armatorum incidimus: ij inter ſe per eorum ordines tranſeuntibus nobis, quin, aiunt, è medio tollimus hoſce de Cengecu (ſic enim Europeos appellant) quãdoquidem ipſorum culpa, lignea vel lapidea ſimulacra neque aliis, neque ſibi ſalutem dare poſſe negantium, Dij indignati, excitata diſcordia tantam huic populo cladem intulere? hæc autem dicebant illi, propterea quod eo bello cœnobia multa cum ſimulacris ignis abſumpſerat: imminuta magnopere idolorum & præſtigiatorum autoritate, vel ob id ipſum, quod Regi in primis, vt noſtri, ſuperſtitioſo, nihil eam ſuperſtitionem

Noua pericula Sociis creata.

pro-

profuiſſe conſtiterat. Ex eo diſcrimine elapſi, Naetondoni domum peruenimus, cuius vxor dato puero, qui proſequeretur, nos ad Bonziorum monaſterium, quos ea ſuis alebat ſumptibus, amandauit: illi verò grauiter nobis offenſi, reſpuere: nos dęmones dicere, nec locum excipiendo tam improbo hominum generi ſibi ſupereſſe. Cur nos Deus, qui habitat in cœlis, cuius legem exponeremus, ex iis periculis non in cœlum eriperet? Tamen ad extremum ſiue Dominæ metu, ſiue famuli precibus adducti, ſani particulam nobis ad hoſpitium aſſignarũt: ibi toto biduo commoratos mulier nos domũ ſuam accerſit, & in poſticis ędium partibus ambulatiunculam quandam nobis ad diuerſandũ attribuit. hic nos quot periculis, quot laboribus perfuncti fuerimus, ne longior ſim, in præſentia ſileo. Sanctis ſacrificiis, & precationibus tuis nos admodum commendamus, & patrum fratrúmque nobis cariſſimorum: quos ego ad hanc gentem ſalutaribus erudiendã præceptis, & veram in agnitionem DEI conditoriſque ſui trahendam, propediem venturos eſſe confido. Amangutio, 13. Kal. Nouemb. 1551.

Humana vxor Naetondoni, inhumani Bonzij.

EX EPISTOLA GASPARIS Vilelæ ad Societatem IESV.

IAponica terra quantum hucuſque accepimus, pauper eſt & frigidior Luſitania. regio

Deſcriptio terræ Iaponicæ.

montoſa & niualis: gẽs polita nec à ratione abhorrens: hordeaceo veſcitur pane. qui nobiles ſunt, iis magnus habetur honos, quorum multi ſi rei familiaris premuntur anguſtia, natos præfocant iniecto faucibus pede, mortémque anteferunt egeſtati. Olei, butyri, caſei, lactis, ouorum, ſaccari, mellis, aceti valdè laborat inopia: croco, cinnamomo, pipere prorſus caret. Iam verò hordeaceo furfure vtuntur pro ſale, denique nulla ibi ſalutaria corporibus medicamenta reperiuntur. En vobis, fratres cariſſimi, cuiuſmodi regionem tredecim vel quatùordecim petamus, ſanè quàm alacres DEI benignitate: &, ſi magis laborandum ſit, multò etiam alacriores futuri, vt opera noſtra Iaponiorum animæ fratrum noſtrorum, damnati illius lupi eripiantur è faucibus. Nunc fratres quãdo hæc vobis occaſio datur: optata perficite, nec vos vllus impediat timor, quo minus animabus iis opitulemini, quas Chriſtus IESVS minimè ſibi negligendas putauit. Concurrite fratres ad has gentes adeò remotas ab agnitione procreatoris ſui. Crucis in amplexum venite: ſtrenuis patet militibus campus: veſtri conatus erumpant: veſtra à mari ad mare tranſmittat induſtria. Ad hæc noua ſidera contemplanda, ad hæc noua regna accedite, vt ex his ad regnum tollamur æternum cum IESV CHRISTO. Cocino. 8. Kalen. Maij. 1554.

Adhortatio.

PE-

PETRVS ALCACEVA SOcietati IESV in Lusitaniam.

GOam vobi, vbi commoror in præsentia, ex Iapone missus. & quoniam arbitrabar, cognito rerum Iaponensium statu, magnam vos lætitiam esse capturos: de iis aliquid constitui ad vos scribere: vt, cùm in ea prouincia quanta sit rei benè gerendæ materies, qui motus animorum, quàm præstantia incolarum ingenia intellexeritis, fratres vestros, qui peregrinantur ibidem, quam quam loci interuallo disiunctos à vobis, spiritu nihilo minus coniunctos, assiduis precationibus esse vobis adiuuandos putetis. Anno à puerpera virgine 1552: 15. Kalen. Maias proficiscentem ex India Franciscum Xauerium, vt in oram Sinarum traiiceret, quo secum è patribus Balthasarem Gagum, itémq; è fratribus vnum ducebat, secuti ego & frater Duartes à Sylua, vt peteremus Iaponem, Malacam veniṃus, quæ abest leucas 700. ab India. Ibi Xauerius, vt ad Sinas postea pergeret, substitit. nobis Iaponẽ versus 8. Id. Iunias proficiscẽtibus, itineris comes repente, Xauerij iussu: Balthasar Gagus accessit. Cùm ad Sinas peruenissemus, peropportunè paratã nauim inuenimus: quod eò iucundius nobis accidit, q̃ ea de re valde soliciti in itinere fueramus. Conscẽdimus igitur 4. Nonas Augusti, & duodecimo die ad Iaponẽ appulimus, íq; Cangoximã

Socij Sinas profecti.

insulam, vbi Xauerius versatus antea fuerat, primo aduentu descēdimus. ibi dierum octo mora facta, ab Regulo valde benignè tractati, 11. Kal. Octobris perreximus ad Bungi regnum, quod appellatur: & decimo septimo die ad vrbē Bungum sanè quàm aduersa & periculosa nauigatione peruenimus: ibi nobis ædes hospitio datæ sunt iussu regis, quem postridie inuisimus: eíq; ab Indiæ Prorege munera attulimus. quibus ille magnopere delectatus, præter hospitiū nobis terrestria quoq:, & maritima lautia quotidie iussit præberi. Rex est sanè potens, admodúmque imperat latè. Cosmus Turrianus Amangutij erat eo tempore: qui simul ac Bungi nos esse cognouit: continuò Ioannem Ferdinandum Iaponicè doctum misit ad nos. quò, & in mandatis, quæ habebamus à Prorege, exponendis, interpretis munere fungeretur, & aliquid eadē opera de Christiana religione differeret. is nobiscum in regiam cum venisset, in vtroque genere sanè libenter est auditus ab rege. Summa eius orationis fuit: quòd Rex ipse Proregem Indię per litteras certiorem fecisset, amicè in suo regno habitum iri ab se doctrinæ CHRISTIANÆ magistros: iccirco nos ad eā exponendam in ea loca veniſſe: id quo melius & commodius fieret, esse nostris è presbyteris vnum Amangutij, quicum nobis congredi & colloqui magnopere expediret: cùm vt ab eo multa cognoscceremus, tum etiam vt aliquam

Bungi regnum & vrbs.

Rex Bungi potens & in Socios humanus.

interea

nterea assequeremur Iaponicæ linguæ peritiã:
ertum ab Rege hominem eo ipso tẽpore mit-
i Amangutium inaudisse nos: petere & roga-
e, vt vnà cum eo nos mitteret. Ad ea respon-
dit rex, nec se ignorare, commorari Cosmum
Turrianum Amangutij, & sibi dolere, quòd
non, vt in ea vrbe, sic in suæ quoque ditionis
oppidis essent neophyti Christiani: publicè se
Christianam in suo regno religionem, & nobis
interpretandi, & sectandi cuilibet potestatem
esse facturum: atque eius rei autoritatem ver-
bis iisdem, quibus Amangutiana foret edita, cõ-
scripturum: quam in ædium nostrarum ianua
palam propositã haberemus. Cum hoc respon-
so dimissi, Octobri mense, anno 1552. conten-
dimus Amangutium. vbi & à Cosmo Turria-
no, & ab vniuerso cœtu Christianorum singu-
lari cùm lætitia, & caritate excepti, diem nata-
lem egimus Domini, solémnique sacrificio in-
terfuimus, & si nõ optima symphonia, magno
tamen cum gaudio Christianorum: duo dein-
de patres tria singuli missę sacrificia peregerũt,
totámque rationem eius mysterij populo de-
clararunt. Hic, cùm in consilium ventum esset
de rebus ad eam ecclesiam necessariis, placitũ
est patribus me Goam reuerti. Abeuntem pri-
die Non. Feb. anni 1553 Balthasar Gagus, &
Ioannes Ferdinãdus Bungum vsque sunt pro-
seruti. Bũgi rege salutato, monitóque de meo
in Indiam reditu, ad Proregem vt scriberet, si

Quid factũ à Sociis Amangutij.

Rex Bungi scribit ad Proregem Indiæ.

quid vellet: ipſe cùm alia, tùm illud præcipuè ſcripſit: ſtudium ſuum patribus, qui apud ſe eſſent, non defuturum: interim ſe Balthaſaris Gagi præſentia valde lætari: Luſitaniæ regis cauſſa omnia cupere: mitti ad ſe præcones Euangelij vt de ſuis quàm plurimi fierent Chriſtiani, vehementer optare. Ego cum iis literis cõfeſtim diſceſſi Firandum, quod abeſt Bungo leucas circiter 60. totóque eo itinere, Iaponici ſermonis ignarus, nutu ac ſignificatione pro lingua ſum vti coactꝰ. ex quo iudicare poteritis, quàm mihi patientia fuerit neceſſaria.

Biduo poſt meum Bũgo diſceſſum, Balthaſar Gagus, & Ioannes Ferdinandus, qui remanſerant, magnum adiere diſcrimen. etenim luce quæ cinerũ diem eſt conſecuta, patefacta principum trium aduerſus regem coniuratione, vehementer commota ciuitas erat in armis. Tùm neophyti quidam ex oppidanis Balthaſarem monere, vt ædibus cõſuleret ſuis: vrbi namque imminere direptionem & incendium. Balthaſar autem animaduerſo regis ipſius periculo ac metu, Ioannem miſit in regiam, vt ſi quo modo regem alloqui poſſet, eius animũ confirmaret, Deúmque futurum ei propitium vel ob id ipſum promitteret, quod ille ſuorum conuerſionis adeò cupidus eſſet. Ioannes etſi regiam offendit nobilitate refertam: tamen DEO volente, patuit ei ad regem aditus. qui ipſius verbis admodũ recreatus, vt DEO cõmendaretur

Ingens diſcrimen Regi Bungi et Socius intentatum.

Rex petit Sociorum precibus Deo commendari.

à nobis

nobis valde ſuppliciter petiit. noſtri cum vr-
is compita cernerẽt armatorum cateruis hor-
entia, domeſticis finibus continere ſeſe Deóq;
ẽmittere ſtatuerunt: nec ita multò poſt è con-
uratis tres titulis honorum illuſtres, vnà cum
ſorum liberis, vxoribus propinquis, aliíſque
compluribus occiduntur, & ſtatim domibus
orum ignis iniicitur. qui latè adeò peruaga-
us eſt: vt priuata partim virorum nobiliũ, par-
im mercatorum, ad 300. ædificia comprehen-
deret. qua ipſa in vrbis regione cùm eſſet no-
ſtrorum hoſpitium, de ſarcinis, ornatúq; ſacro
planè iam deſperauerat Gagus: verùm in medio
incendio ædes, Dei benignitate illæſæ atq; in-
columes permãſere. eâdem nocte miſit rex, qui
Balthaſari nuntiaret, facile iudicare ſe quantus
eo die ipſius labor fuiſſet, putare etiam ſarcinas
abſumptas incendio. ſed bono eſſet animo, re-
ſtituturũ ſe omnia. etenim valde proſperè de-
bellatum eſſe. gratias egit Balthaſar, iuſsítque
regi renuntiari, noſtra omnia integra ſupereſ-
ſe. tertio deinde, vel quarto pòſt die regẽ inui-
ſit ipſe, habuítque ſermonẽ tempori congruen-
tem. Huiuſmodi omnia incommoda, fratres
mihi cariſſimi, multáſque prẽterea Bonziorum
iniurias (qui ſacerdotes Iaponiorum ſunt, ho-
mines miræ peruerſitatis ac pertinaciæ) tolera-
re ſanè operæ pretium eſt. is animarum fructus,
ea neophytorum conſtantia, id ingenium cer-
nitur. ex iis vnus tãto ſtudio rerum diuinarum

Ardor neophyti.

exarſit: vt nulla in domo vicinitatis ſuæ, non a-liquem fecerit Chriſtianum, & alios præterea complures vehementer commouerit.

Balthaſar Gagus.

Quidam, ægrotanti filio implorabat à Balthaſare medicinam: cui Balthaſar, animę ſe medicinam, ſi vellet, ait eſſe facturum. ille domum diſceſſit: nec ea de re filiũ appellauit: & filius, quamquam auditis fidei ſacro ſanctæ myſteriis iccirco nihilo magis immutatus, interiit. Pater fuſus in lacrymas venit ad noſtros. Tum Balthaſar: & quidem eſt, inquit, cur plores, quoniam tua culpa negligentiáque damnatus filius tuus deſcendit ad inferos. qua re tanto ille ſimul pudore ac dolore permotus eſt: vt confeſtim, vxorem, & filiam Chriſtianæ doctrinæ rudimentis imbutas ad Baptiſmum adduxerit.

Exemplum fidei.

Deinde cùm filia eundem in morbum ex quo frater perierat, incidiſſet: patri, ſi fidem haberet, exitum Balthaſar promiſit felicem, & quidem ea poſtridie repente conualuit. Chriſtianus alius Balthaſarẽ rogauit, vt domum ſuam, quæ leucam vnam diſtabat ab oppido, ſeſe cõferret. quo cum veniſſet, Chriſtiani ſunt facti

Trigint. conuerſi.

30. Dominus autem noſter in hac terra pro rei neceſſitate diuinã baptiſmi vim miraculis multis illuſtrat. Non procul Bungo complures per baptiſmum expiati cùm eſſent: vnus ex iis cæcus, 13. natus annos, ſimul ac baptizatus eſt, integrum oculorum lumen recepit. quæ res neophytorum animos magnopere confirmauit.

Miraculũ.

Faber

Faber ferrarius quidam neophytus, tanto Domini flagrat amore, vt in conuertendis ad eundem aliis laboret assiduè. is vt quemq; permouit, continuò domum nostram adducit. Cũ Iaponij magnâ gratulatione quædam solemnia celebrarent: cum follibus & carbone contulit eò sese: quærentibus cur tali die opus faceret: Vos quidem insanitis, inquit, ego verò me iam legi conditoris omnium rerum addixi: hãc autem operam do Patrum Lusitanorum ędificio. eodem tempore alij quoque licet huiusmodi artium ignari, honesti homines vt Iaponicis superstitionibus aliqua ratione detraherent: vel nostris ædibus extruendis, vel aliis occupationibus sese de industria exercebant.

Fabri ferraij ardens pietas.

Domus autem nostra ædificari cœpta est in area, quam rex attribuit nobis hoc anno pridie Idus Iun. loco valde bono: vbi Gagus omnibus cum neophytis, & Lusitanis duobus, qui tùm forte aderant, die festo Diuæ Mariæ Magdalenæ, sub vesperam crucis admodum excelsa trophea defixit linteatus, cum psalmodia, quod crucis officium appellant: neophytis magnam pietatem præseferẽtibus: quorum, in vrbe, & in agro 600 vel 700 est numerus, & augetur in dies. magna verò eorum cõstantia est. magna animi firmitas. Tribus maximè captionibus animos Iaponiorum fallere diabolus cõsueuit: quas omnes iam superauere neophyti. quarũ prima illa est: quid fiat in altero sæculo,

Crucis trophæa defixa.

Septingenti conuersi.

Trifariam dæmon Iaponios oppugnat.

quis nouit? quis vnquam ex eo reuersus est? Altera: leges Iaponiorum cùm traditæ à sanctis viris, tanto iam tempore manserint: ne nunc quidem esse antiquandas: tertia, Dei legem seram esse iam, quandoquidẽ ante annos ter mille perlata non est. Verùm hi cauillorum nodi, miserante Domino dissoluuntur: & quando tanta in nos principũ, & regis ipsius animi propensio ostenditur: valde futurum speramus, vt optimè res in hoc regno procedat.

Amangutianorum pictas.

Amangutij cùm essem, qua in vrbe Christiani permulti visuntur, tantam eorum probitatẽ cognoui, quantam verbis vix exequi possum. Lusitanos omnes fratrum numerant loco: populares autem suos eatenus diligunt, vt ex erroribus in viam rectam adducant: eáque in re sanè veheméter laborant. quod in hac terra eò mirabilius est, quòd eadem interdũ in domo, paterfamiliâs aliam, aliam mater, aliam filij superstitionis sectam sequuntur: nec tamen laborant, vt in suam se inuicem hæresim pertrahãt. qui verò facti sunt Christiani, quam bono seruiant Domino, vel pellicièdis ad eiusdem cultum & obsequium aliis, studiose testantur.

Natalibus autem Domini feriis, de quibus paulò antè memini, nocte, quidquid à sacrificiis otij superfuit, in sermonibus diuinis audiẽdis posuere: alternis Ioanne Ferdinãdo, & puero Christiano qui nostras didicit litteras, pia quædã scripta recitantibus. lectio si quando intermitte-

termittebatur, vt de rebus diuinis disputaretur, continuò postulabant. A nocturnis sacrificiis domũ reuersi, mane rursus ad diurna venerũt. ô prædicandam Dei bonitatẽ: qui corda vsque adeò rigida tã suauiter flectit. etenim Iaponij ferè omnes, nisi qui Christiani iã sunt, superbię vitio veheměter laborant. Rumorẽ Bonzij dis- *Figmẽtum Bonziorũ.*
sipauerant, iccirco Iaponis fieri Christianos, ne in idola eleemosinas erogarent. id vbi resciuere neophyti, nos cõuenere, petẽtes: vt, quoniã nos non acciperemus pecuniã, constitueretur scriniũ stipi condendæ, quæ ab se in pauperum subsidia conferretur. Eorundem, aliquoties, cùm ipsimet præberent egentibus epulum inspectãte me, caritas mihi miraculo fuit. Monumentum etiam locúmq; sepeliendis Christianorũ corporibus, perquã elegãti opere cõstruxere. In funeribus autem, ad efferendũ cadauer honestissim⁹ quisq; deligitur. huiusmodi quippe misericordiæ muneribus obeundis magnopere delectãtur. Nostri cum in aliam forte migrassent domum: & in priori quærentibus eos permultis, vicini, Lusitanos reuersos in patriam mentirentur: cúmq; ob eam rem (vt in ciuitate perampla) cõplures euangelio fraudarẽtur: eorũ vterq; circa meridiem in foro medio repẽte comparuit. orationem, Gagi mandato, Ioannes habuit ad tempus paratã. Ex eo dio nouus deinceps ad illos hominũ concursus est factus. Christianus quidam paralysi duorum triúmue *Miraculũ de paralytico & muto.*

menſium ſpatio laborauerat. is magicis artibus (de gentis more) dum à propinquis curatur: etiam mutus efficitur. cuius caſum miſeratus amicus item Chriſtianus, cæleſtis aqua lauacri, quam ſumpſerat domi noſtræ, conſpergit hominem. ille ſurrexit ſtatim, & locutus eſt, noſtróſque conuenit. Hiſce atque aliis huiuſmodi remediis Chriſtianam rem in hac terra Dominus pro ſua bonitate ſuſtentat. cui gratiæ agendæ ſunt eò magis, quò maior eſt cùm Iaponiorum cæcitas omnium, tùm præcipue Bonziorum. quorum aliqui in montem, ad fanum quoddam idolorum, ad piacula per inediã expianda ſeſe recipiunt. Martyrum verò dæmonis iniiri ſumma vix poteſt. Simulacrum eſt excelſa admodum in arce poſitum. ex eo loco in honorem idoli ſemet Iaponij præcipitantes intereunt: ij poſt mortem vulgò ſancti exiſtimantur. Alij, cùm magnam vim coëgere pecuniæ, conſcendunt nauiculam, altóque ſeſe committunt. deinde nauis alueo de induſtria perforato, merguntur. atque hoc mortis genere, miſeri, certam conſequi ſe beatitudinem putant. Perſuaſit etiam huic genti diabolus rem valde honorificam eſſe, mortem ſibi vltrò conſciſcere. Quo circa damnati capitis optimates, ſi miniſterio carnificis ipſimet. anteuertunt, magnã ſui nominis famam, magnam verò affinibus gloriam, ac decus relinquunt. contrà, ſi exſpectant dum ſibi manus ab aliis inferantur. Qui

Bonziorum & Iaponiorum aliorũ ſuperſtitiones.

regnum

regnum obtinet Meaci, quisquis ille sit, ferme pro sancto colitur, & nunquam pedibus calcat solum. Aquæ vas attulit Meaco nescio quis, cum Xauerius in Iapone esset, qua regis abluto pedes dicebat fuisse. ea aqua Iaponij religionis caussa caput aspergebant: Xaueriúmque idem vt faceret hortabantur. Totam insulam ferunt in quatuor & sexaginta prouincias esse diuisam, in iis delubrorum exstare millia 13. In Regia Meaci omnis generis idola visuntur. quibus nocturnæ per vices mandantur excubię (anima simulacri illam agere vigiliã creditur) quod si fortè rex ea nocte sese minus habuit cõmodè, simulacrum è regia fustibus malè multatum exterminant spatio centum dierum. quibus demum exactis, ab exilio reuocant. Huius generis innumerabilia sunt in Iapone portenta. verùm hasce tenebras omnes Euangelij lux, Domino volente dispellet. Amangutianorum ecclesia plus 1000 & 500. conficit Christianos. Bungense regnum 600 vel 700. qua tota ditione, quoniam Euangelizare per diplomata regia, quorum exemplum ad vos misimus, licet: regnum vniuersum in Christi fidem citò venturum esse confidimus. Firandi, quod oppidum octo dictum itinere distat ab vrbe Bungo, neophyti numerantur 200, qui pastorem vehementer desiderant. cùm illac iter faceret, dies quindecim morat' Balthasar Gagus, multos ad Christi religionem, in iis tres principes

Rex Meaci quantopere colatur.

Insulæ Iaponicæ prouincias esse 64.

Numerus conuersorũ Amangutici, in regno Bungi, Firandi & Cangoxime.

ciuitatis adduxit. Firandi regulus valde amicus eſt Luſitanis, ſcripſitq́; in Indiam ad Proregẽ, Chriſtianos presbyteros in ſuã terra ſeſe expetere. cùm eũ ego aliquoties conueniſſem, affirmauit mihi, animo ſe pene Chriſtianũ eſſe. Cãgoximę, quę prima vrbs Xaueriũ excepit, quingentorũ neophytorũ eſt grex, & quidẽ, cùm eò tranſirẽ, magiſtro carentiũ. itaq; per operariorum inopiã ſtat, quò minus nomẽ omne Iaponiũ Chriſtiana ſacra ſuſcipiat. Vos, quando tã præclarum opus cernitis inchoatum, Dominũ obſecrate, vt vos in hanc mittat prouinciam. etenim omniũ quotquot in vniuerſa barbaria vidi populorum, cum nullo prorſus, quàm cũ Iaponio melius opera ponitur. Ego 15. Kal. Nouembris anni 1553 inde diſceſſi. cùm ad Sinarum littus appuliſſemus, & de Xauerio certi aliquid noſſe magnopere cuperem: 4. Non. Decembris anni 1552. eum è vita migraſſe cognoui. Reputabitis ipſi quàm grauiter ea res me perculerit. veruntamen ipſius me commodo conſolabar. O prædicanda quæ per hunc ſeruum Dominus geſſit: ſed ego illa ſilentio nimirum iccirco prætereo, quòd indignum me, qui narrẽ exiſtimo. Eadẽ in inſula, in qua ipſe diem ſuum obiit (ea confragoſa eſt admodum, ac ſterilis) ego diebus ſeptem octóue ſubſtiti: vidi etiam ſepulchrum, ex quo cadauer eius extractũ eſt. Illius induſtriam, patientiam, alacritatem in laboribus, Dominus noſter omnibus nobis impertiat.

De morte & ſepultura Xauerij.

pertiat. Hæc ad vos de rebus Iaponicis eò scripsi: vt interea dum in partem laborum venitis, operarios, qui in ea insula versantur, vestra precatione adiuuetis: obtestor etiã vos, fratres mihi carissimi, vt vestris in sacrificiis, precibúsq; mei memores sitis. Goa 1554.

MELCHIOR NVNNES Societati IESV in Lusitaniam.

MEnse Maio anni post Christum natum 1554. cùm in Iaponem Goa discederem: scripsi ad vos de obitu Francisci Xauerij: & simul hæ prouinciæ quãtopere Societatis nostrę subsidiis indigerẽt: & quibus adductus rationibus ego profectionem Iaponicam suscepissem, exposui. Epistolam Cocini reliqui Francisco Peresio, vt is eam ad vos perferendam curaret. Nunc ea, quæ sunt deinceps consequuta narrabo: vt quoniam nos vnus omnes amor vnum efficit corpus in Christo: idẽ pariter omnes in eodem spiritu sentiamus: &, vt ait Apostolus, si patitur vnum membrũ cõpatiantur & reliqua: si gaudet vnũ, reliqua membra congaudeant. A Cocino Malacam versus profecti, ventis aduersis ac tempestatibus primùm, deinde etiam aquæ & cõmeatus inopia oppressi, crucem aliqua ex parte cœpim' experiri. quãquam in tot difficultatibus nihil molestius, quàm more dispẽdia ferebamus, verẽtes, ne exclusi tẽporibus,

Profectio Melchioris à Cocino Malacam.

nequaquam hoc anno in Iaponem nauigare poſſemus. Spes enim (vt inquit ſapiẽs) quæ differtur, affligit animam: & deſiderium, ni compleatur, excruciat. Inter nauigandum, occupationes Dei benignitate non defuere: concionando, confeſſionibus audiendis, litaniis præterea concinendis, diuinæ rei citra conſecrationem faciendæ operam dedimus. Exponebatur etiam Chriſtiana doctrina quotidiè, & ex Actis Apoſtolorum aliquid legebatur, vt ipſorum exemplis animaremur ad ea quæ impendere videbantur ferenda. Malacam vt ventum eſt: dum nauis ægrè paratur, qua in Iaponem vehamur: idonea ad nauigandum tempeſtas effluxit. Quo circa exarmato nauigio, ibidem hyemare coacti, & ſi dolorem animo cepimus, in diuina prouidentia nihilo minus acquieuimus.

Ferdinandus Mendozius.

Multum in hac terra Ferdinandus Mendozius frater noſter (quem Prorex Indiæ ad quẽdam ex Iaponiis Regibus in primis potentem cum armis pretioſis, aliiſque admodum magnificis muneribus mittit) exemplo vitæ, ac virtutis ædificat, incolis notus, nimirum apud quos olim, dum in ſeculo verſaretur, dives in primis, ac beatus eſt habitus. Nunc eum vident omnia quo meliori pareat Domino, reliquiſſe quíque antea conuiuari apparatè & opiparè ſolitus fuerat, eum nunc leuidenſa attrita, ac lacera indutura, oſtiatim eleemoſynas emendicantem aſpiciunt:

piciunt: ſinque hoſpitali domo miniſtrantem ægrotis, qui, vt eos vel inuiſeret, quondam adduci nulla ratione potuiſſet. Hæc intuentes, mirantur videlicet, & incipiunt credere maius aliquid poſt mortem ſupereſſe, atque etiam reperiri in hac vita, qui inopiam diuitiis, honoribus ignominias, auſteritatem vitæ laborémque deliciis anteponant, qui mundum vnà cum omnibus eius vanitatibus crucifigant, vt Chriſto nudo, eidémque crucifixo deſeruiant. Hac illi pictura, quippe quæ ſpirat viuíſque, vehementius multò, quàm ſubtilibus, quas minimè capiunt, theologorum argumẽtationibus permouentur.

Nos, Deo volente, Aprilis menſis initio inſequentis anni 1555. Malaca Iaponem verſus proficiſcemur. nauigium nobis quo Bungum vſq; deferamur, Antonius Noronia regij præſidij præfectus attribuit. Bungi Balthaſar Gagus commoratur hoc tempore: ex ea vrbe ad omnium illarum nationum conuerſionem aditus patet. Rex ipſe Bungi ſanè quam dicitur eſſe ad Chriſtiana ſacra propenſus, ſed optimatũ in ſe conſpirationem timet, itaque exſpectat, dum ex iis aliqui baptizentur. Vos apud Dominum fratres, precibus enitimini, vt gratię ſuę ros huius cordi Regis inſtillet: quo Chriſti nomen palam non dubitet profiteri. Profectò enim ad religionem inſula tota diſſeminandam, ea res momenti plurimum afferet. Nobis, ij

Rex Bungi ad fidem propenſus.

qui in Iapone fuerunt, ad cetera multa pericula, inſectationes, calumnias Bonziorum, qui ſacerdotes inſulæ ſunt: magnã præterea famem, ac ſitim, frigúſque denuntiant. Veruntamen æterna Dei bonitas facit, vt famem eam ſitímque, & vexationes, inferni cruciatibus æquo animo præferamus, parati, oppoſitu corporis, tela quæ ab inimicis in animam contorquentur, excipere: quæ magis magíſque, corporis ipſius afflictionibus, & laboribus roboratur. quippe quæ, falſa teſtimonia, famem, ſitímque, & fatigationes, quæ in carne patitur, cum felle, & aceto, clauis, ſpinis, & ignominiis Chriſti conferens Redemptoris, gloriari diſcit in cruce: in fame ſaturatur: inebriatur in ſiti: in contumeliis & iniuriis triumphat, intelligens animæ ſalutem, animæ iactura parandam. itaque in morte vitam, in laboribus requiem, in infamia decus: in cruce gloriam, in probris bonæ conſcientiæ teſtimonium, in mœrore denique lætitiam reperit.

Sciorum ſanimi ad crucem ferendam parati

Chriſtiana res Dei benignitate quàm feliciter adminiſtretur in India, Sociorũ quíq; Goæ, quíque ceteris in præſidiis Maluci verſantur, litteris cognoſcetis. Ex inſulis Mauro, & Amboino accepimus litteras: earum ſummam ad vos mittõ, & ſimul formam Sinenſium rerum deſcriptam: quò intelligatis, quàm miſeranda res ſit, ingeniis natura tam bonis, ea quæ ſupra naturam ſunt, inædificata non eſſe: nec ſanctiſ-

ſimam

simam Christi fidem plantis insitam iis, in quibus, vt videtur, adeò creſceret. Granum frumenti ipſo in aditu Sinarum mortuum eſt, & cecidit, fratres, noſter nempe Xauerius: nimirum, ſi ad metendum acceſſerimus, ſpicas ex eo vberes, volente Domino, colligemus. Malaca. Pridie Non. Decemb. 1554.

ARIAS BLANDONIVS
Societati IESV gratiam & amorem Domini, &c.

DE rebus iis, quæ per homines noſtræ Societatis in hac terra geruntur à Domino, binas deinceps ad vos litteras dedimus. quarú alteras longiores, nauis, cui Ægidius Ferdinandus Caruallius præerat, tempeſtate reiecta, ad nos retulit: alteras autem breuiores anno ſuperiore cõſcriptas, quia fieri item poteſt, vt nõ acceperitis: nũc Melchior Nunes, præcipua quædã ad gloriam Dei mihi mandauit vt ſcriberem ad vos: nam cetera cognoſcetis è Sociorum litteris, qui in hiſce regionibus peregrinantur.

Mors Melchioris Moralis.

Ac de Melchiore Morale primùm: is cum à Ceilanis inſula, vbi rei Chriſtianæ aliquandiu pro virili parte operam nauauerat, æger huc ſe recepiſſet: paucis diebus, fratrum quos tantopere diligebat in Domino, cinctus corona, Ieſu nomen ſemper habens in ore, lætiſſimo animo exceſſit è vita. Inde poſt duos circiter mẽſes Balthaſar, & Alexius Diazij nauib⁹ huc è

Balthaſar et Alexius Diazij.

Lusitania delati, ingenti nos gaudio perfuderunt. Sub idem tempus etiam Melchior aduenit Bazaino, cuius aspectu valde recreati sumus in Domino, statímque consueta Gasparis munia obire instituit: ea erant, dominicis, festísque diebus mane: Martis & Lunæ, vespere concionari in ædibus confraternitatum, quas vocant Iesu, & vndecim millium virginũ: diebus Mercurij in ædibus misericordiæ, nec non diebus Veneris vespere de pœnitentia disputare. post hæc ad Socios aliquot inuisendos profectus est variis locis commorantes: Frãciscum Peresium in oppido Cocini, leucas ab hac vrbe centum: Nicolaum Colani leucas 100. & 20. vbi cum esset, ex nautis, qui è Peguensi ora veniebant, de obitu Francisci Xauerij, déque iis, quæ deinceps sunt consequuta, cognouit. de quibus omnibus est, fratres mihi carissimi, cur ingentes Domino gratias agamus, & in sancta voluntate ipsius acquiescamus. Nũc ea quę sunt mihi hac ipsa de re cõporta, narrabo.

Xauerij cõsilium ad Sinas proficiscendi.

Xauerius Goã cùm ex Iapone venisset, ad Sinas proficiscí cõstituit. nactus inque opportunitatem legati, qui ad Sinarum Regem à Prorege Indiæ mittebatur, cui commendatus ab eodem Prorege diligenter fuerat, nauem vnà cum eo conscendit. Malacam vt ventum est, quæ leucas distat Goa 700, profectionis obstacula cœpit offendere. nam legato, qui nauis erat magister idem, ac dominus, cui vni secundùm Deum Xauerius maximè cõfidebat, quòd per occasionem legatio-

legationis eius, interiora prouinciæ, (quod vnum cupiebat) penetrare sese facilè putabat posse, Malacæ repente subsistere necesse fuit. Xauerius, tametsi præter nautas destitutus ab omnibus, vnò tantùm amore Iesu Christi ductus, cuius caussa multa perpeti incommoda vehementer optabat, nullo prorsus itineris vel comite, vel ministro, nihilo minus eadem naui profectus, insulam portui Sinarum, qui dicitur Cantonius, proximam tenuit. Vbi dum moram necessariò ducit (aditus enim in id regnum nõ est aduenis, quibus, & si quis eos è prouincialibus introduxerit, graues pœnæ sunt legibus cõstitutæ) interea cum barbaro mercatore, vt se in Cantonis vrbem intromittat, magna piperis vi, quod ibi valde æstimatur carè, paciscitur: mercator eius rei caussa paulò pòst se reuersurum esse promittit. Verùm Domino, qui videlicet aliud constituerat, eo ipso tempore placitum est, vt Xauerius in febrim, qua paucis diebus est confectus, incideret. Forte negotiabantur per eos dies ibidẽ aliquot è Lusitania mercatores: quorum nonnulli Xauerium ob ipsius vitæ integritatem, atque doctrinam magnopere diligebant. ij mortuum, vestimentis ita vt erat, indutum, terræ calcíque viuæ mandarunt eo consilio, vt cùm primùm cadauer consumptum foret, ossa effoderent in Indiámque deueherent. Itaque simul ac maturum iis visum est, rem aggressi, & corpus planè integrum, &

Ad Sinas non patet aditus exteris.

Xauerius febri confectus.

Quomodo defuncti Xauerij corpus sepultum, & mirabiliter conseruatum, ac translatum fuerit.

ipſa veſtimenta, nulla prorſus ex parte labefactata reperiunt. Obſtupefacti rei miraculo: de re tota inter ſeſe deliberãt. incerti quid ageret, quod & profectionis iam aderat dies: & corpus in barbara terra, támque remota deſerere, indigna res videbatur: decernunt, ſi malè nõ oleat, vnà ſecum auehere: ſin minus, relinquere. vnus tamẽ ex iis, qui Xauerij cõſuetudine plurimùm adiutus. cum præcipuo quodam amore proſequebatur: omnino auferre ſtatuerat: deinde ad ſepulchrum vniuerſi conueniunt, corpus inſpiciunt, nec ſolùm omnis tabis expers inueniunt, verùm etiam ſuauiter admodum fragrãs. Tum verò in eadem viuæ calcis arca reconditũ corpus in nauim imponitur. nec dubitãt, quin calcis acrimonia, ac vi paulatim carne cõſumpta, nuda, quod ante putauerant, oſſa remaneant. Malacam delatum, prodeuntibus obuiam cum ſolemni pompa oppidanis, apud quos magna Xauerij nomen erat in gratia, excipitur: ibíque rurſus humatum tandiu manſit, quoad vnus è Sociis quem Melchior ad ipſum Xauerium inueſtigandum, & Socios inuiſendos, qui ſunt in Iapone dimiſerat, ſuperuenit. is humo extractum, perinde integrum, atq; erat ab initio offendit, & in alia repoſitum arca, quam Didacus Pereriã (legati nomen eſt eius, qui cum profectũ Goa Xauerium ſuprà docuimus) faciendã, & Damaſceno ſerico ſubſuendã, extrorſus autem aureo textili cõueſtiendam curauerat: ſecũ in ho-

in heremitorium, vbi diuersabatur, abstulit, habuitque apud se, donec eodem Petrus Alcacęua deuenit, quem Cosmus Turrianus cum mãdatis ex Iapone dimiserat. Horum vterque, simulac nauigándi se dedit occasio, secum in nauim impositum asportarunt. Nos ad eam diem Goę, quod naues Malaca nondũ aduenerãt, nõ plus, quàm mortuũ sciebamus. quæ primæ adfuere, ex iis cognitũ est, corpus Malaca deferri. Cocinum simulátq; oneraria tenuit, qua vehebatur: statim actuario Goam ad nos nauarchus præueniẽs, rem nũtiauit: & simul nauim è multis ereptam periculis illius ope fuisse narrauit. Cognitare, Melchior confestim ad Proregem accessit, ab eóque petiit biremem, vt aduerso vento tardius nauiganti occurreret onerariæ, & corpus auferret. Enimuerò id ægrè pati nauarchus, & obsecrare, ne, quando iam prope ad finem itineris ventum esset, nauim nudaret adeo salutari, certóque præsidio. Sed tanta fuit cùm Melchioris, tum Sociorum videndi cupiditas, vt nihilo minus mari sese non dubitarit committere, Sociis tribus, pueris à catechesi quatuor secum assumptis, & Lusitano quodã, qui in Iapone dũ negotiaretur antea, cum Xauerio familiariter vixerat. cõscẽdit igitur à Prorege monitus, vt cum primũ rediẽs appropinquaret ad oppidũ, nuntium ad se præmitteret. Cum pelagó quatuor dies ac noctes errassent, nauim demiq; ad Baticalam, leucas ab Goa 20.

Corpus cũ solemni põp. illatum Baticalam.

reperiunt, & ingrediuntur omnes. Arca dum in biremem ex oneraria, eo ipso quem suprà di-xim⁹ ornatu, deponitur: interea pueri sertis redimiti, ramos tenentes manibus concinunt, Gloria in excelsis Deo: nautæ verò sublatis vexillis, bombardis explosis, cœlum reboatibus complent. Corpus ipsum erat amictum alba, & optimo superpellitio, quod etsi diu latuit in calce demersum: tamen adeò recens videtur, vt cum eo Melchior Iaponium Regem conuenire statuerit. Erat operta facies, manus crucis in formam compositæ, & funiculo vinctæ æquè nouo, ac si tum ex officina prodiret: pedes crepidis calceati. Melchior ad heremitorium beatissimæ Virgini sacrum descendit, passibus circiter 1500. ab vrbe positum, ibíque ea nocte cum comitibus mãsit. Fortè res in ipsum quadragesimæ tempus inciderat: & nostri nihilominus templum, aráisque ornatu festiuo instruxerant. Complures etiam erant in ea sententia, vt campanis in æde maxima, ceteríisque sacris ædibus omnibus, lætitiæ publicæ signum daretur pulsu quam frequentissimo: sed nostri duplici tantum funebri pulsu fuere contenti. Postridie mane confestim cum ipso Prorege Canonicorum sodalitas, quíque misericordię rem procurant, & ingens præterea oppidanorũ vis, deniq; quotquot hîc eramus è Societate, corpori processimus obuiam. Turba verò ad spectaculum effusa, parietes, fenestras, vias adeò

conferta

conferta compleuerat, trãsitus vt redeuntibus vix pateret. Nonaginta pueri cãdidati præibãt cum accẽsis funalibus. Recta qua veniebamus via, multa passim erant odoramenta disposita. Feretri autẽ latera, funde linibus item eodẽ argenteis duobus thuribulis cingebantur. Hoc maximè modo corpus domũ nostram allatum, & statim in sacellũ, recẽtũ, vt erat, repositũ est. ne detegeretur, nimia populi multitudo fuit in causſa: quã ob ipsam rem ne Prorex quidẽ cõtra cupidius institit. itaq; spe videndi amissa, paulatim, omnibus ferè digressis, pauci tantũmodo viri, ac fœminæ remansere, vt ostenderent sibi cum lachrimis obsecrãtes, seq; nisi impetrata re domũ abituros negantes. quorũ precibus, præsertim quòd iam turba, strepitusque resederat, cessit deniq; Melchior: cãcellos, ne sacellũ ingrederẽtur, obiecit: exclusis introspiciẽdi corporis potestatẽ fecit. Sextus decimus tũ à mortu Xaverii mensis agebatur. eo læti spectaculo cum rem divulgassent; tantus denuo cõcursus ũ hominũ factus ad nos, idẽ efflagitantium, vt nẽque negari diutius, neq; tuto ferme quartiduo cõfluentium die, noctẽque ad spectaculũ turba submoveri potuerit, cùm quidam non semel vidisse contenti, iterum iterũmque reuerterentur. Melchior deinde arcam, cum iam satis in aperto fuisse videretur, prope altare loco certo reposuit, & claustro munivit. nos tùm è corporis præsentia magnã lætitiã cepimus; tùm

Magnus hominum concursus ad Xaverij corpus invisendum.

verò maiorem ex eo quòd anitham pro nobis deprecantè assistere Domino credimus. Et sanè multum ei debemus fratres mihi carissimi, propterea quòd laboribus, ignominiis, iniuriis perferendis, quibus ille rebus ingentem vim animarum ad semitam veritatis adduxit: patientiæ documẽta nobis reliquit egregia: & ab initio vsq; ad extremum tanto animi vigore, atq; alacritate perseuerauit: vt iis, quæ de illo subin denuntiabantur, quasi ea vires humanas excederẽt, vix fides ab hisce hominibus haberetur. Id adeò vitæ ipsius exitus comprobauit. diem quippe clausit vltimum in regno, vt dicebam, Sinarum, in monte deserto, in tugurio è paleis, & arborum ramis raptim exstructo, commodis huius sæculi æquè inops ab omnibus, atq; cœlestibus affluẽs DEI solatiis: cui, dum viueret, tanta cum fide seruierat. Ac Lusitani, quos memorauí, qui secus mare diuersabantur, cognita Xauerij valetudine, cùm ad eum in mõtem ascendissent, defectum iam viribus inuenerunt, & morienti affuerũt. Petrus Alçaceua, cùm ex Iapone veniret, locum est contemplatus, montem ait esse admodum editum, arboribus frequentem. obiit ille 4. Non. Decembris. Anno Domini 1552. Venio nũc ad alia, quæ apud nos postea contigere. Lusitanus ille, quem olim in Iapone cum Xauerio versatum fuisse antea demonstraui, negotia cũ Indis, Iaponiis, Peguensibus, Sinis contrahendo, ad amplam pecuniam multis

Xauerius virtutum exemplum reliquit.

Vbi Xauerius finierit vitam.

multis annis re bene gesta, peruenerat. Is, ex quo die aduehẽti corpus onerariæ cum nostris occurrit: nostram omnium, sed præcipuè Melchioris amicitiam, & cõsuetudinem studiosius expetiuit. Templum est Virginis matris Goæ, trans fluuiũ: eò cum Melchior fortè sese conferret, hominem secum duxit. ibi dum vnà morantur, interea Melchior ab eo multa de rebus Iaponiis, de regione, de moribus scisciatari. Ille cùm respõdisset ad omnia, tùm illud præsertim addidit de spe religionis Christianæ in eam insulam inducẽdæ (planè vt cerneres afflatum esse diuinitus) eam se Iaponiorum indolem perspexisse, vt in orbe terrarum vniuerso nusquam prorsus opera locari posset vtilius. sibi quidem maiorem vitæ partem in augenda re familiari esse consumptam, séque iam ad capiendos industriæ suæ fructus Lusitaniam cogitare: veruntamen quod intelligeret, quantum in Iapone profici posset: si Melchior eam prouinciam suscipere in animum induceret: iam tùm relictis omnibus vna profecturum, vt vitam in tam pio negotio poneret. sumpturum ex omni sua pecunia nõ plus, quam tria vel quatuor aureorum millia, ad ædes exstruendas in vrbe Iaponis nobili, qua in vrbe Cosmus Turrianus commoraretur, cui Rex eius ipsius rei caussa ædificiũ quoddã iã assignasset. Melchior cùm videret nõ sine diuino consilio fieri, vt virũ diuitiis affluentẽ tãto præsertim labore quæsitis: tantus

Lusitani mercatorii pium studium ac desiderium.

honoris Dei zelus teneret; cõstituit vicario sibi suffecto Iaponẽ petere: sed à Prorege ne impediretur timebat. ad eum igitur veniæ causſe, simulac in vrbẽ rediit, seſe contulit, & quo suus Dñi dispositio clarius appareret, ſ ipso ianuę ingressu commodùm offendit. Prorege litteras Iaponii Regis legentẽ, in q̃b⁹ erat scriptũ, q̃ illi grata Sociorũ nostrorũ esſet opera in Euãgelio promulgãdo, quãtũ in suo regno ꝓfeciſſent, atque ꝓficerẽt. Cõspicat⁹ Prorex Melchiorẽ aduenientẽ cõtinuò anteuertẽs: Quid agis? inqt: cur Iaponẽ omittis petere, terrã vsq; adeò feracem? atqui ob id ipsum, respõdit Melchior, ad te venio. quod tibi quoniã probat; nulla mora interpoſita, me ad profectionẽ parabo. itaq; domũ reuersus, breui explicatis rebus omnib⁹, salutato Prorege, & summa eũ beneuolẽtię significatione ſocijs valere iuſſis, profectus est, sacerdote vno, fratribus quinque, totidẽ pueris à doctrina, comitib⁹. In Iapone ergò versantur hoc tẽpore è societate nostra duodecim, & pueri catechiſtici quinque. quàm bene in ea insula res procedat, meliúsque ſit sperandum in dies, qua prudentia incolæ sint, qua constantia; dynastæ verò, ac Reges ad Christiana sacra suſcipienda quàm propẽſo sint animo, (id quod ex quo tẽpore Xauerius insulã attigit, perſpici potuit) ex Cosmi Turriani epiſtola cognoſcentis. Coa. 9. Kal. Ianuar. 1554.

Sociorum numerus in Iapone.

Libri Primi Finis.

DE

DE IAPONI-
CIS REBVS EPISTO-
LARVM LIBER
II.

DVARTES A SYLVA
Societatis IESV Goam.

MANGVTIANAS res primum, deinde verò Bungẽses ad Diuinæ maiestatis gloriam hac epistola persequar. Postquam à nobis Petrus Alcaceua discessit in Indiam (discessit autem Octobri mense, Anno Domini 1553) Amangutium veni cum Cosmo Turriano. ibi ex familia Regia multi insignes ac nobiles, & cum eorum singulis 15. alii ferme, vel 20, Christiani facti sunt facti. ad eum numerum accessere Meacenses Bonzii duo, quorum alter, earum regum in primis peritus, multa percontatus à Cosmo, postea illi suam vicissim de mundi opifice, deque hominis anima sententiam patefecerat, cuius erat summa, nullum esse planè rerum omnium

Amangutij multi etiam nobiles facti Christiani.

De duobus Bonzijs cõuersis.

conditorem. Veruntamen ipsemet conditor suam illi gratiam impertiri dignatus est, vt quàm esset vera, quæ à Cosmo dicebantur, liquido cerneret. Itaque Dominum DEVM nostrum ex animo colere statim decreuit. id quo melius faceret, omnibus rebus, quibus ad eam diem vtebatur, abiectis, exiguum sibi tectum, aliqua ex parte à nobis adiutus, cum socio suo Barnaba exstruxit, vbi moratur vterq;, & victum sibimet suis manibus operantes quærunt: nihil è domo nostra, nihil aliunde gratis accipiunt: vnam acquirendæ virtutis rationem scisciantur à nobis, in qua, ceu nouellæ plantæ, adeò feliciter crescũt, vt mei me sapè ex eorum comparatione pœniteat. Eodem tempore Iaponius alius quidã ad DEVM conuersus est, magna humanitate vir, acusq; iudicio, annos natus plus 50. & quinquis, ante quàm constituit CHRISTIANA sacra suscipere, diaboli tentationibus adeò vexatus est, vt in morbum incideret: postea tamen quàm DEO sese commisit: manna absconditũ affatim hausit, & nunc de pristina sua impietate déque excellentia diuinæ legis loqui non desinit. Is nouo nomine Paulus appellatur: & quod magna prudẽtia, & ingenio præditus est, & nihil vnquam adorauit in vita (nam Iaponiorum superstitionem inanem semper nescio quid iudicauit) suo exemplo multos ad religionem impulit Christi: cui ille haud sanè fictè dat operam,

Paulus quidam Iaponius cõuersus multis prodest.

operam, siue transferendis in patriam linguam scriptis quibusdam, (qua in re valet plurimum, & stylus eius valde probatur) siue aliis mortalibus ad veritatis viam trahendis: præsertim verò confirmandis, ac retinendis in fide neophytis, quos antea tam vehementer insectabatur. Vxor eius, & filij sunt iam Christiani, cum ipsius fratre non minus ingenioso, & ornato, aliis præterea ipsius affinibus, & amicis.

De sene quodam conuerso.

Septuagesimum vel 80. annum agens, vir nobilis, ac dynasta, superstitionem suam cum CHRISTIANA religione commutauit: idolorum ante id tẽpus cultor egregius, quippe cui simulacris humi de more statuendis veneradi caussa, præ assiduitate laboris occalluerant manus, nunc verò tanta ei lux veritatis oborta est, vt de laboribus ab se frustra susceptis, déque sua celeritate verba facere nunquam desinat. is idolorum loco templum ædificare decreuit, quo CHRISTIANI ad sermones inter se de cultu diuino serendos augendæ pietatis caussa conueniant: & vniuersis qui sub imperio suo sunt, omni conatu persuadere constituit, vt ad baptismum accedant: quo lustratus est eius quoque filius annos natus 30, qui domum nostram Christianæ doctrinæ, & sacrorũ caussa ventitat. Tria passuum milliа distat ab vrbe Amangutio vicus quidam. ibi ad quinquaginta, vel sexaginta neophytos rusticos operarios omnes, tantũ rerum diuinarũ studium

Rusticorum ardor in tuẽda fide.

cuperat, vt litterarum prorsus ignari, litteratos homines populares suos argumentando conuincerent. Quin etiam eius loci Bonzius ipse, cum illos sæpe sermone atque altercatione lacessiret, turpiter ab iisdem superatus, ac victus, confusioni suæ denique migrãdo consuluit. eius discessu neophyti valde leuati sunt. Iidem pariter vniuersi certũ in locũ sæpe se cõferunt, vbi de cultu diuino disseritur, admonéntq; inuicem sese, & ad fidem, ac religionẽ hortantur. Verùm de statu rei Amãgutianæ plura cognoscetis ex epistola Cosmi Turriani, quam misit Bungum; ex qua ego hæc quæ sequuntur excerpsi. Ex hisce pauperibus multi facti iã sunt, fiuntq; semper alíqui Christiani. iidem precationes tenent, atque adianuã ferè quotidiè recitãt: cũ singulis vasa (quod monetæ genus est) in eleemosynã dantur quare illi admodũ læti, & Domino gratias agentes domũ sese recipiũt. iidẽ, Dominicis diebus, cùm in ordinẽ discubuere; qui Christiani ad sacrificium veniunt, aliquid iis præbẽt eleemosynæ caussa: Itaq; & illi beneficio gaudent, & Christiani rei totius dispositione atque ordine delectantur; & omnes in vniuersum agunt Domino gratias; cuius sibi munere, anteactæ ipsorum vitæ fœditas patuit. Paulus & Barnabas Meacenses Bonzii duo mirabiliter in fide proficiunt. Faxit Dominus, vt ad finem vsque perseuerent. Die qui fuit IX. Cosmo & Damiano sacer, vespere mortuus est Ambro-

Quæ ratio pauperũ habeatur.

Ambroſius Eunadus Faiſumius, Regis œconomus. eius funeri mecum interfuere plus 200. ſexus vtriuſque neophyti, ſignũ crucifixi vnus è neophytis præferebat; & quoniã demortui domus à noſtra plurimũ aberat, pompa mediã per vrbem neceſſariò ducta eſt. Efferebatur autem corpus admodum excelſo feretro, tantáque funalium multitudine, vt ipſam diei lucem repræſentarent; terræque quanto potuimus apparatu ceremoniiſque mãdauimus. Commouit ea res aliquantũ ad impias ſectas deſerẽdas cognatos ipſius, & maiorem ciuitatis partem: quas quidẽ ſectas planè relinquerent, ſi diuinæ legis interpretum hîc foret copia. Vxor autem eius continuò pauperibus fecit benignè: nã & ipſo quatriduo præbuit ipſis epulũ, & è domeſtica ſupellectili multa diſtribuit. in iis etiam veſtẽ ſoricam, ex qua conficietur pecunia ad ædificandã illis domũ in area, quam idcirco nobis neophytus quidã attribuit. Hoc eius recte factum, ceteráq; neophytorum erga inopes beneficia, quibus bis terue cibaria ſingulis menſibus largiuntur, compenſet Dominus: quẽ vos rogate fratres mihi cariſſimi, vt hæc ab illis fiant, nullã ob aliã cauſſam, niſi vt eidem placeant: & ſimul in officio me ſua benignitate confirmet.

Sepultura Ambroſij Eunadi.

Cura pauperum.

Domus ea, cuius meminit Coſmus, perfecta iam eſt. Abſolutũ eſt opus, 5. Kal. Iulii, & diebus aliquot ibidẽ ſacrificatum, ſermonéſque de ipſius fundatione ſunt habiti. Hactenus de reb'

Amangutianis. Nunc ad Bungenſes venio. Anno 1553 noſtri lapidationibus ibi malè acceptiſunt, cõfictis in eos criminibus, quòd carne veſcerentur humana. Sed Rex, cauſſa cognita, rem totam breui cõpreſſit, diſpoſitis cuſtodiæ cauſſa circa domum noſtram interdiu noctúque vigilibus. atque ea ſanè præclara fuit neophytorum probatio: quippe qui, nos quo maioribus cinctos videbant anguſtiis, eò maiorem ipſi firmitudinem animi conſtantiámque præſeferebant. Eo tempore multæ ad neophytos conciones: multæ contra Bonzios diſputationes habitæ ſunt, qui victi, cùm quid agerent non haberent, inſigni mendacio populum onerarunt, nulla re ſcilicet CHRISTIANAM à Iaponia religione differre. Res erat ſanè periculoſa. itaque noſtri diuinæ gloriæ zelo inflammati: nil aliud per eos dies docere populum inſtiterunt, niſi hæ duæ religiones quantopere inter ſeſe differrẽt: legẽ quippe Iaponicam fabulisatque mendaciis: CHRISTIANAM verò planè certiſſimis niti principiis. Atque ob id ipſum Balthaſar Gagus librũ Iaponico ſermone conſcripſit, ac dedit Regi, quem Rex coràm ſe, ſuiſque conſiliariis recitatum, ac veheméter probatum, ſuo ſigno obſignauit, atque ad Balthaſarem remiſit, iubens ei renuntiari, ſe libri eius exemplum deſcriptũ habere apud ſe, proinde exemplar obſignatũ vt erat, oſtẽderet magiſtratibus, vt eos perſpecta Chriſtiana veritate &

Crimina in Socios conficta.

te & doctrina, beneuolos & amicos haberet. Ex eo tempore adhuc in pace fuimus. Bonzij in Dominum credidere complures. in iis quidam legis spiritus ex eorum ordine, qui cõmentationibus vacant, noster antea vehemens aduersarius. huic ita deinde clarũ veritatis lumen affulsit, vt in exquirẽdo Christiani hominis officio nunquam defatigetur. Tanta verò tranquillitate fruitur animi: atque ita Dei beneficia ipsius hærent infixa memoriæ, vt pro iis, à quibus Christiana mysteria didicit, & à quibus huc missus est, denique pro cunctis Euangelij præconibus preces ad Dominum assiduè fundat. Anselmus est quidam dominus vici non longè ab vrbe positi. is, vt vxorem ad cultum Dei traduceret, anno superiore venit ad nos, & Balthasarem domum suam adduxit, qui fœminam, & domesticos omnes, aliósque cõplures necessaria ad religionem rudimẽta edocuit, & conuertit ad Dominum. Horum exemplo tãtus in reliquis eius vici incolis motus animorum est factus, vt omnes ferè Christiana iam sacra susceperint. Vicus est alius, decem leucas ab vrbe: illuc item anno superiore lueri caussa se contulit neophytus operarius quidam, Antonius nomine: ibíque reperit hominem, qui ab dæmone septem iam diebus ita præfocabatur, vt nihil neque esculentum, neque poculẽtum per fauces posset demittere. Hunc miseratus Antonius, & simul recordatus latronis eius,

Bonzij ad fidem veniunt.

Anselmus quidam alios conuertendis dat operam.

Antonius neophytus liberat obsessum à dæmone.

cui culpam ſuam ſuppliciter agnoſcenti Dominus noſter IESVS CHRISTVS ignouerat, aquam in vas infundit, expiátque manu ſua per ſignum crucis. deinde hortatur ægrotũ, vt peccatorum ſuorum agat pœnitentiam, & credat in eum, à quo & conditus fuerit, & ſalutẽ poſſit accipere. Annuit ægrotus, & cõtinuo porrectũ ſibi poculum aquæ totum penitus hauſit, appoſitúmque orizæ paulùm, ſine labore comedit. Quæ res ægrotum ita permouit, vt cùm primũ per corporis vires liceret, ad nos conferre ſeſe Chriſtianæ religionis ſuſcipiendę cauſſa decerneret, itaque fecit; omnem ſuperſtitionem abiecit, Chriſtianos ritus ac precationes edidicit, paucíſque pòſt diebus eſt mortuus. Aliũ etiam conuertit ibidem Antonius, claro admodũ genere natum. Lucas nouo iam nomine dicitur. Is cùm baptiſmi cauſſa ad nos veniſſet, poſtea quã ablutus eſt, Balthaſarẽ domum ſuam cũ Ioanne Ferdinando, Antonióque perduxit. ibi dies aliquot inſtituendis baptizandíſque ita multis vacarunt, vt ex vna tantum Lucæ familia 60. capita (in his vxorem Lucæ, duóſque filios virili ætate) cœleſti lauacro purgauerint. Quorũ tanta conſtantia, tantum animi robur apparuit; vt ſuo exemplo aliis ad fidem trahendis numerum deinde 300. impleuerint. Annus circiter agitur, cùm quidam oculorum acie ſanè debili baptizatus eſt. is DEI benignitate factum eſt, vt vnà cum animi lumine oculorum quoq; lumen recuperet

Oculorũ lumẽ per baptiſmum reſtitutũ eſt.

reciperet: etenim continuò clarè cœpit videre. cuius rei fama cùm latius manasset; Iaponiorũ ad nos concursus hinc inde statim est factꝰ, partim cœcorũ, partim vario morborũ genere, vt lepra, febri, aliisque huiusmodi laborantiũ, in quibus Dominus pro sua sapientia, cœlestis numinis vim sæpe declarat. Quod vt facilius cognoscatis, nonnulla referam, quę in hoc genere cõtigerũt. In popularibus neophyti illius, quẽ ex oculorũ debilitate repente conualuisse docuimus; iam inde ab ipso abauo quidã hæreditario veluti iure, & quasi per manus acceperat, vt à dæmone torqueretur. atque is impetrandæ salutis caussa, in victimas & impia sacrificia patrimoniũ pæne consumpserat. Verùm dæmones idolis inhabitantes, quò maiores sibi honores haberi cernebãt eò vexabãt hominẽ graiꝰ; nec illius tantũmodo cruciatu cõtenti, arreptũ ipsius quoq; filium annos natum 30 adeò malè accepere, vt multos dies nihil omnino gustaret, nec iam patrẽ, vel affines agnosceret, Balthasar vbi id rescisuit, contulit eò sese, cumque filium in ipsis tormentis offendisset, iussit eum Dini Michaelis nomen pronuntiare. paruit ille. & in ipsa pronuntiationis clausula tam vehementer intremuit, tanta cũ gesticulatione, motũque membrorum, vt qui astabant, rei miraculo perhorresceret. Verùm diuinæ placitum est bonitati, vt simul atque Sacra illa verba super eum Balthasar effatus est, scilicet: in nomine

Dæmoniorum liberatio.

Patris & Filij & Spiritus ſancti: à nequiſſimo ſpiritu liberatus, continuò & cibum & vſum mentis rationiſque reciperet. Deinde verò vnà cum patre CHRISTIANA rudimenta edoctus, & vterque ſacro fonte luſtratus eſt, ac filius quidem, Michaelis: pater autem, Pauli nomen aſſumpſit. Paucis pòſt diebus, eiuſdem Pauli filia, ſoror Michaelis, ad templum noſtrũ acceſſit, quæ item, 30, iam annis malè à dæmone habebatur. Ea cùm velle ſe Chriſtianam eſſe dixiſſet, dũ illi benedictionis formula traditur (hora meridiana erat circiter) vehementi pariter ipſa timore corripitur. Tum Balthaſar ad exorciſmos confugit, cœpítq; mulieri ſuadere, vt nomen IESV, nec non D. Michaelis pronuntiaret. illa verò diſcruciata grauiſſimè ore compreſſo, voce veluti in cantũ ſoluta, reſpondit, ſi, Xacæ & Amidæ, qui legẽ dedere Iaponiis, idola repudiarentur, neminem adorandum eſſe præterea: neq; verò ſe cuiuſpiam vi, ab eorũ cultu poſſe abduci. Poſtridiæ (qui dies fuit Beatiſſimæ Virgini ſacer) templo Chriſtianis referto, cùm mulier quoq; adeſſet: Balthaſar ſacro peracto, quæſiuit ex ea quomodo ſeſe haberet. bene cùm reſpondiſſet: Diui Michaelis nomen profer, inquit ille: Tùm fœmina denuo tremere, labiáq; conſtringere. dæmon autem ex illa iam, inquit, abeo: veruntamen quoniã tribus iam ætatibus patris videlicet, filij, nepotíſq; domiciliũ mihi in his ædibus collocatum

tum obtinui, propterea nolo diſcedere. Inſtare Balthaſar iterum, vt D. Michaelem appellaret. ùm energumena, enimuero id eſſe iam putidũ, ac moleſtum: mox etiã cõtracto vultu, cum lacrymis, Quo migrẽ igitur? inquit. Cùm in eo ſtatu res eſſet, Chriſtiani, qui aderant, in preces dedere ſeſe, nec ita multò ſpiritùs ille nequam erupit, mulier autem valde leuata eſt atque integra prorſus mente, potum petiit, porrectámque ſibi aquam luſtralem ſeu benedictam, ebibit. Tùm iuſſa dicere IESVS, MARIA, tam ſuauiter pronũciauit, vt vox Angeli videretur. Ex eo tẽpore nunquã deinceps à dæmone vexata eſt, iámq; Chriſtiana ſacra ſuſcepit. Qui ęgroti huc deuenere, ex iis ad 300 iam Chriſtiani cernuntur. quorum ſermones inter ſe de beneficiis à Domino poſt baptiſmum acceptis, operæ pretium eſt audire, dum hic patientiam in morbo ferendo, ille recuperatam prope valetudinem predicat. ſolét autem huiuſmodi ægroti, decem alios, quindecímue ſinguli ad Chriſtianam religionem ſecum adducere, quorum corpora non alio medicamento curantur à nobis, quàm aqua benedicta, cui' virtus in hoc regno multis experimentis, præſertim verò in oculorum curatione, quibus Iaponij vulgo laborant, eſt comprobata: vt eius petendæ cauſſa à locis 10, vel 12, vndique concurratur ad nos.

Aquæ benedictæ virtus in curandis infirmis.

Hoc anno, qui poſt Chriſtum natũ eſt 1555, in hac æde ſacra Bungẽſi à die cinerum vſq; ad

Paſchæ ſolennia, conciones quotidie cum ſacrificiis habitæ ſunt, tanta neophytorũ frequẽtia, vt eos domus noſtra non caperet, tantóque animi ardore, nonnulli vt è pagis pridie domum noſtram venirent quò poſtridie manè ad tempus concioni adeſſent; nonnulli autem ad templũ duabus ante lucem horis accederẽt. quibus rebus homines ita vehementer inflammabantur, vt quotidiè fermè deni, duodeni, vel etiam viceni poſt catechiſmũ fierent Chriſtiani. Itaque baptizati ſunt eo toto Quadrageſimæ tempore, 400. A Paſchalibus feriis vſque ad Pentecoſten eodem feruore ac ſtudio cõtinuatæ ſunt quotidiè conciones, neophytorum rogatu, qui propitiandi Domini cauſſa myſterium confeſſionis ſanè quàm diligẽter frequentant; quorũ vitę, morũmque immutationẽ poſt baptiſmum, noti affinéſque eorum valde miran tur, quippe, vt quiſq; maxima pro Chriſti nomine ignominia afficitur, ita ſe beatiſſimũ putat. Quidam etiã cùm initio conuerſionis, nonnullo pudore territus latitaret, ita ſe nunc palã penitus in cauſſam Chriſtianam tanta ſua cum delectatione demiſit, vt verbo Dei potiꝰ quàm cibo ſuſtentari alſque videatur. Cæremonia quoque noſtra funebris magna cum admiratione probatur ab ethnicis: vt funus quod primũ duximus, hominum plus tria millia ſpectandi cauſſa celebrauerint. cùm autem pauperibus æquè ac diuitibus honorem à nobis vident haberi,

Neophytorum feruor & conſtantia.

Cæremonia funebris.

beri, tum verò legi Domini Dei noſtri ſimile nihil fatentur eſſe. atque lex ea ſanè latè vagatur in hoc regno Bungenſi: nam præter vrbanum neophytorum gregem, Iacali 50. vel 60. Siquidi totidem, Quinctani (pagorum hæc nomina ſunt) plus 200 viſuntur. neophytus quidã eſt, quem ceteri ob eius virtutem parentis loco venerantur & colunt; qui ſæpe ad ſacrificia & conciones huc venit. Is ea loca circumiens, ceteros ad officium cohortatur & animat. Superioribus diebus Balthaſar Gagus cum Ioanne Ferdinando Firandum profectus eſt ad Luſitanorum qui ibi erant, confeſſiones audiendas. Rex autem ante quàm diſcederet: venit ad nos, iuſſítque Balthaſarem de commeatu ſine cura eſſe: daturum ſe qui eum proſequeretur, & omnia ad iter neceſſaria compararet, idémque, ſi Balthaſar vellet, præſtaret in reditu: præfectis etiam, quacunque tranſeundum eſſet, iumenta & cetera quæ opus forent, ſe imperaturum. Eum nunc in ſingulos dies exſpecto. mecum hîc de neophytis remanſere ſenex quidã, Antonius nomine, 50. vel 60. agens annum: & alij prẽterea quatuor vel quinque homines impigri ad neceſſaria negotia obeunda.

Scriptis iam litteris, ex Ida pago non longe ab vrbe poſito mulier quædam cum marito ad hoc templum baptiſmi cauſſa ſe contulit. Sed vterque, quòd Balthaſar aberat, domum ſuam reinfecta, conſilioq; pænè mutato reuertebanM j

tur. Id vbi cognouit Antonius is quem modò nominaui, me appellauit, vt preces ab omnibus, qui aderant, ad Dominum pro vtroq; eorum habendas curarem. itaque dum orationem Dominicam elata voce multi recitamus, conſpecta mulier eſt adeò vehementer intremere, vt illam ipſi tres homines regere & continere non poſſent: dentibus verò tam acriter infrendebat, vt viderentur effringi. interea conſtrictis ipſius manuum digitis, mulierem ſigno crucis, & aqua benedicta luſtrabat Antonius: nobis ex altera parte in oratione Dominica & Angelica Salutatione perſeuerantibus. Poſt hæc mulier aliquã tulum conſopita, ſimulátque expergefacta eſt: iuſſa dicere, IESVS, MARIA, primùm veluti indignabũda pronuntiauit: tum ei manus arctius iterum vinciuntur, precationi ſimul omnes inſiſtimus: nec ita multò pòſt fœmina dolere manibus, & lamentari, & rogare vt ſeſe quàm citiſſimè ſoluerent. Deinde, pia admodum voce proferens, Ieſus, Maria, verum creatorem ſuum adorare ſe dixit, grauémque ſeſe peccatricem agnoſcere. Eadem mihi poſtea affirmauit ſe toto ſeptennio cordis ingẽtem ſenſiſſe grauedinem, ſed iam ea leuatam, & exhilãratam eſſe. Poſtridiè mane cum marito diſceſſit: reuerſurus ad baptiſmum vterque cùm primùm Baltharſar Firando redierit. Mihi ſanè magnam tota res attulit voluptatẽ, & ex eo die planè alia mulier atque antea viſa eſt. multa præte-

præterea in hac regione geruntur à Domino: qui nos pro ſua bonitate idoneos vineę ſuę cultores dignet efficere. Bũgo 12. Kal. Octo. 1555.

BALTHASAR GAGVS Societati IESV.

ANno Domini 1552. Iaponis inſulam attigi, ac de rebus iis quæ mihi in itinere, quæúe deinceps contigerant, tum ex ipſo portu Sinarum, tum etiam ex vrbe Bungo (quod meum eſt domicilium) ad vos litteras dedi. Hanc autem epiſtolã ſcribebam Firandi, quo me Duartes Gamma per litteras magnis precibus euocauerat, vti ſuam ſuorúmque cõfeſſionem audirem, neophytos conſolarer, alióſque permultos cupientes, aqua ſalutari perfunderem. Itaq; Bungo cõfeſtim in hunc portum Coſmo Turriano autore deceſſi: è quo ſcribam nõnulla ex iis, quæ in hac regione geruntur Dei benignitate, ſed breuiter, quia nautæ feſtinant.

Locis duobus huius terræ præcipuis, areas duas habemus amplas, & ſingula vtrobique ædificia, alteram ſcilicet Amangutij, quæ vrbs permagna in medio totius inſulæ ad Septẽtrionem eſt poſita: Bungi verò alteram, quod oppidum Amangutio leucas 5 & 40, in meridiem diſtat. Amangutianam Coſmus cum Ioanne Ferdinãdo duobúſq; bene varſatis in religione Chriſtiana Iaponiis incoli, ego verò Bũgẽſem.

& Coſmus quidem cùm eſſet antea obeſo corpore, nunc partim ſenio, partim etiam (quæ huius agri ſterilitas eſt) macie pænè conſumptus videtur. quippe oryza exigua, & oleribus, aut leguminibus veſcitur: piſcibus autẽ rarò, quòd Amangutium abeſt à mari leucas 30. caro autem ibi ferè non guſtatur, niſi ſi quando (quod perrarò fit) ſylueſtres feræ capiuntur à venatoribus. nam cicures nec mactant, nec nutriunt edendi cauſſa Iaponij: ſed tamen longo iam vſu Coſmus paulatim huiuſmodi cibariis aſſueuit.

Amangutianorum Chriſtianorum duo millia.

Amãgutianorum eccleſia Chriſtianorum duo circiter millia conficit, qui diebus feſtis aſſiduè ſacris miſſarũ interſunt, concionéſque audiunt, quas habet Iaponicè Ioannes Ferdinandus in ea re præcipuo quodam Dei beneficio excellens. Amangutiano regulo Coſmus admodum æquo, neophytis verò valde beneuolis, dictóque audientibus vtitur. ſunt enim Iaponij ad honeſtatem propẽſi, benéque morati, vt etiam honoris cauſſa nos ſui ſimiles dicant videri: Sinas verò planè deſpiciunt: maximè verò ſunt bellicoſi, etenim armorum vſu à teneris exercentur.

Neophyti mille quingenti.

Bungi cùm Rex aream nobis dediſſet, domum in ea; templúmq; cum excelſa cruce conſtruximus. Habentur in eo quotidie ſacra miſſarum, & ſermones. itaque neophytorum, qui in vniuerſum 1500. numerum explent, tanta ſedulitas eſt, vt eorum complures diem nullum, quin

quin adſint, præterfluere patiantur: Diebus verò dominicis ita multi conueniunt, vt domus eos non capiat: feſtis autẽ præcipuis multò plures, quippe in noſtris ædibus ipſam etiam diei feſti vigiliam peragunt. Sed omnium maximè proficiunt pauperes, quippe qui apud ſeculum, ſeculíque fautores minimum obtinent gratiæ. Facit ad eos verba Iaponicè ſodalis noſter Duartes à Sylua, nec non è neophytis ipſis interdum, ſi qui rerum diuinarum intelligentia præſtant. Paulus quidam præſertim: quem Dominus præcipuis ad hoc munus ornamẽtis inſtruxit. is cùm præclarè popularium ſuorum errores, diabolíque in eis decipiendis verſutias calleat: tam promptus eſt Chriſtianæ pietatis defenſor, vt Iaponios mira facilitate conuincat: ſuperſtitioſa ipſorum mendacia, & religionis noſtrę veritatem illis aperiat. Eum ego mecum vnà Firandum adduxi, vbi neophytis operam nauauit egregiam. Veſtris eum vos precibus fratres mihi cariſſimi Domino commendate. profectò enim ad curationem animarum idoneus eſt. Porrò neophyti ſpiritalibus exercitationibus ita excolũtur à nobis, vt ſacrificio miſſæ quotidiè interſint, diebus verò dominicis audiãt verbum Dei. Peracto ſacrificio, ter Dominicam orationem, ter ſalutationem angelicã pro bene meritis, pro iis, qui nauigant, pro ſtatu & amplificatione catholicæ in his partibus Eccleſiæ, ſupplices recitant. Quadrageſimæ

Neophytorum exercitationes.

Orationis ſtudium.

tempore cùm apud eos eſſet hoc anno Ioannes Ferdinandus, orationẽ dominicam, & ſanctiſſimum Euchariſtiæ myſterium declarauit, cuius quidem myſterij tanta illi veneratione, deſiderióque tenẽtur, vt multi ex iis, qui maximè ſunt in rebus ſacris aſſidui, cæleſtem illum ſibi porrigi panem à me magna cum deuotione atque humilitate petierint, vtpote magnopere neceſſarium, ad corroborẽdam fidẽ. nam quòd ad præparationem attinet, ſeſe quidquid mihi viſum fuerit, facturos eſſe recipiunt. Exequiarum autẽ vniuerſa ratio noſtra hæc eſt: primùm qui moriuntur, eos, antequàm extremum ſpiritum ducãt, de rebus ad ſalutem neceſſariis cõmonefacimus, & animamus: mortuis deinde feretrum neophyti exornant: ſi mortui tanta forte inopia ſit, vt in funus pecunia deſit, collata viritim ſtipe, quæ neceſſaria ſunt, aliqui comparant, feretrum ferica opertum veſte quatuor viri tollũt. Frater noſter amictus ſuperpellitio, ſignum crucifixi geſtat, quem comitatur puer cũ aqua benedicta. Tum deinceps ego ſequor non ſine litaniis, mihíque voce præeunti (neq; enim híc nobis, vt in Europa clericorũ eſt copia) neophyti ipſi reſpondent: multæ vndiq; laternæ collucẽt. Antequàm domo efferatur cadauer, precationem vnam ego recito, deinde orationem Dominicam vniuerſi concinimus, idémq; fit ad ſepulchrũ. poſtridiæ neophyti ad templũ redeunt cum candelis accenſis, ego ſuper

S. Euchariſtiæ veneratio.

Exequiarũ ratio.

per tumulum è reſponſoriis, quæ appellantur, vnum elata modulor voce. Itaq; crucem inauratam cum artificioſa Chriſti pẽdentis effigie, baſiq; deſidero, quam in huiuſmodi pompis erectam, excelſámque geſtemus: quibus hi barbari tantopere permouentur, vt cogantur fateri nihil eſſe IESV CHRISTI legibus comparandũ. & conuertuntur ſanè ad Dominum aliqui, ſed hi fermè egeſtate laborantes, vel morbo, vel à dęmonibus obſeſſi, quorum Dominus animos primùm, deinde etiam corpora curat, alio pharmaco nullo, niſi aqua, panéq; benedicto. Multa mihi in hoc genere ſcribendi materia ſuppetit, verùm temporis anguſtiis premor.

Dæmonis fraudes.

Superioribus diebus in energumenam incidi, quam Dominus neophytorũ rogatu ac precibus liberauit. ex ea dæmõ carmina fundebat interdum Iaponica, quę Iaponij ſanè magni faciũt, ſtudéntq; perdiſcere, tametſi illa quidem ſtatim autorem per ſe ipſa demõſtrant, nam vt eorum bona ſint principia, media tamẽ, vel extrema virus eructãt. Solet autẽ dæmõ cùm verſus huiuſmodi enunciat, vel magis alicuius iam vita functi, vel etiam bruti cuiuſpiã ſibi nomen affingere, vt his cœci Iaponij inducti fallaciis, aut regem illum, aut brutum venerentur vt Deũ. Atq; ea ratione in rebus creatis diabolus adoratur. Alio præterea fraudis genere dæmon Iaponios fallit. nam ſæpenumero Bonziorum rogatu, cùm ſcilicet iis pecuniæ ob eam rẽ, aut

veſtimenta præbentur: vel febrim ſedat, vel è corporibus migrat: ita fit vt quãuis de illo malè Iaponij ſentiant, nihilo minus eum aliqua ex parte ſuſpiciant, metuant quidem certè, eíque magno licet impẽdio honores quàm maximos habeant. Iam verò in ſomniis quoque dæmoni perfacile credunt. qui ſanè per miniſtros ſuos vehementer laborat, vt inſurgens in hac regione Chriſtianæ eccleſiæ deſtruat ædificiũ, cúmque alia ratione non poſſit, calumniis nos oppugnat, nititúrque perſuadere Iaponiis, nos carne hominum veſci. Verum miſericors Dominus, qui ſuorum nunquam obliuiſcitur, ex omnibus periculis eripit nos, ſempérque Dæmon è certamine diſcedit inferior.

Duæ ſunt præcipuè apud Iaponios hæreſes.

Radices in hac terra dæmonis cultus iecit altiſſimas, decem circiter è Sinarũ regione importatis hæreſibus, quæ tamen ad duas præcipuè rediguntur. altera eſt eorum, qui ſempiterna poſt mortem & ſupplicia, & præmia dicunt eſſe: choros, & ſymphonias libris exercent, mortuorum manes conuiuio excipiunt, curant funera, habent cœnobia cum campanis, & cellis: cinericiis quidam, atris alij vtũtur veſtibus; multa cum ſuperſtitione exequiarum iuſta perſoluunt, quibus abſolutis addunt ad extremum Fombexet, quæ Sinarum eſt vox, ſignificátq;, Nugæ ſunt hæc omnia. Itaque ex ea voce nectitur quam dicebam, hæreſis altera illorũ qui veluti pecora iudicio & ratione carentia, nullum

lum esse nec Deum, nec animum, nec dæmonem affirmant: & quoniam intima conscientiæ solicitudine vexantur: ad huiusmodi morsus sedandos, sine pudore vllo metúue, in omni scelerum, & flagitiorum turpitudine volutantur: quos cùm Deus iusti supplicij causſa omni libidinum turpitudine fœdari permisit, tum se (miseri) diuinę ignari iustitiæ, legum vinclis solutos, tum sanctos existimant, tum ad optatam curriculi metam se peruenisse arbitrantur. Atque hæc sanè mendacia, quippe quę nullis fundamentis nituntur, cùm ceteris rationibus, tum ipsa vitæ, morúmque fœditate facile conuincuntur. Bonzij, qui sectam tuentur priorem, chirographis quibusdam quę sanè magno vendunt, cauere solēt Iaponiis, nihil eos post mortem incommodi à dæmonibus accepturos. Quime Bungi primus excepit hospitio, is vnum apud se chirographum habebat eiusmodis sed melius videlicet cauit illi Dominus, cum eum familiámq; ipsius vniuersam à Bonziorum dolis ad baptismum traduxit.

Anno superiore montanus quidam honestus vir, Christianus est factus: cuius rogatu ad patriam ipsius accessimus leucas 9. ab vrbe Bungo. ibi præter eius familiam quæ 100. capitum summam excedebat, alij præterea ad 300, crediderunt Euangeliò. ij Christianum eum qui nos illuc deduxit, eximia virtute hominem, venerantur vt patrem. Erat ibidem præfectus re-

gius quidam insignis, qui cum de rebus diuinis admodum copiosè disserui, tantúsque in eo animi motus est factus, vt in hæc verba prorumperet: Equidem cupio fieri Christianus, ídque reipsa statim perficerẽ: sed quid Domin⁹ meus deinde? quid dicat? quamquã id, quod docetis, cùm sit adeò certũ atq; perspicuum, profectò ne ipse quidẽ poterit Christiana sacra repudiare. Atq; vt ea, quę sentiebat, præseferret palam, ad baptismum nonnullos ipsemet è suis domesticis incitabat. Itaq; assecłę duo, quib⁹ ille pręcipuis in administratione consiliariis vtebatur, cœlesti lauacro expiati sunt. Postremò à nobis petiit, vt eò rediremus quotannis: populum vniuersum paulatim in Christi fidem esse venturum. itaque hoc ipso tempore nos exspectat.

Firandi præclarè in præsentia Christiana res geritur. sacrificanti mihi quotidiè, concionanti verò Iaponice Ioanni Ferdinandi, neophyti adsunt. quamquam Ioãnè quidẽ carebunt propediem, exspectatur enim à Cosmo Turriano, vt neophytos Amangutianos erudiat. mecum remanebit Paulus Iaponius, de quo dixerã ab initio, egregius iuuenis, tantáq; dicẽdi facultate & copia prędituς, vt dies totos in sacris disputationibus sine vlla auditorum satietate consumat. Mirabile verò dictu est, quanto in rebus diuinis animi æstu zelóq; ferueat, quãtáq; dexteritate Iaponios quid sequi debeant, quid fugere, edoceat. Firãdensium neophytorum numerus

merus eſt iam ferme 500. Regulus autẽ, in quo magna ad Chriſtianam religionem propenſio cernitur, areã nobis ad cœmeterium Chriſtianorũ attribuit, in qua ipſo exaltationis Crucis die ſolẽni, ſumma & neophytorũ & Luſitanorũ qui aderant, gratulatione & alacritate, crucis trophæa defiximus. Aloiſius Almeida præter pecuniam ad excipiẽdos infantes collatam, vnguentũ etiam centũ aureorum pretio mittit Vliſſiponem ad Socios noſtros, vt coacta ex eo pecunia, tabulam ad exemplar quod in charta delineatum eſt, quàm elegantiſſimo opere pingendam curent: ſumma quæſo adhibeatur diligẽtia, vt ea tabula perfecta ad hanc Bungenſem Eccleſiam perferatur, in Beatiſſimæ Virginis ſacello valetudinarij quod à pietate nomen accepit, locanda, &c. Firãdo 9. Kal. Octob. 1555.

MELCHIOR NVNNES

Societati IESV in Europam.

ANno ſuperiore, ſuſceptæ à me Iaponicæ profectionis huiuſce conſilium, aduẽtúmque meum Malacam per litteras vobis expoſui. nunc iter noſtrũ Malaca ad hunc vſq; portum Sinarum deſcribam breuiter: nautæ enim perãt, Cùm variis difficultatibus ab nauigando cohibiti, hyemem totã in piis obeũdis ex inſtituto noſtro muneribꝰ Malacę poſuiſſemus, ego verò etiã in morbũ Domino volẽte incidiſſem:

non dum planè recuperata valetudine, paratá, inſtructámque magno labore Carauelem (nauigij genus id eſt) conſcendimus, tãto cum gemitu, luctúque Malácenſium, vt equidem indignitatis meæ conſcius erubeſcerem. cùm leucas 12. à Malaca prouecti eſſemus: tempeſtas adeò ſæua repente coöritur; vt vela diſrumperet, ſanè commodè: ſecus enim omnino vis vẽti nauigium demerſiſſet. Poſthæc ad fretum Sincapuranum in Syrtes ſcopuloſas incidimus, & quidem in hoſtium ora, qui Luſitanos complures variis grauiſſimíſque cruciatibus paulò antè mactauerãt. Hic nos cùm incerti ſpem inter metúmque fluctuaremus, reliqui verò de ſalute iam prope deſperaſſent: ſcapham, eorundem rogatu conſilióque conſcendi ego cùm fratribus duobus, vt roſtratam maioris formæ nauem, quę paulò ante præceſſerat, quęrerem, eiúſque auxilium implorarem. Ac primis tenebris Maurorum Pantanaatum infeſta nobis 50. apparuere nauigia: qui ita prope ad nos acceſſere, vt iam gratulantium prædam inter ſe voces, clamoréſque exaudirentur. Tum verò neceſſe fuit ad arma ſpiritalia fidei & precationis, bellica quoque tormenta arripere, vt hoſtibus terrorem inferremus: atque vt quatuor ſclopettariorum ſpecies præberetur: igniti eminus funiculi oſtendebantur. Verùm nobis Dominus, qui laborantibus præſto ſolet eſſe, ſubuenit. Etenim cùm in hoſtium poteſtatem pænè iam

Mauri Pãtanaates.

iam veniſſemus, ita ad roſtratam appropinquauimus, vt eius metu perterriti Mauri curſum reflecterent. Tertiò periclitati ſumus ad inſulã Pæſotimam. quippe, cùm Luſitani aquatum deſcendiſſent: niſi murmur exauditum eſſet opportunè, latentium in inſidiis Maurorum, venenatis vtique illorum occubuiſſent ſagittis. In ea inſula noſtrorũ è numero quatuor Mauri ad nautica miniſteria in primis neceſſarij, fuga deſeruere nauigium: quæ res gubernatoris, præfectíque animum vſque adeo perculit, vt ægrè ab iis impetrauerim quo minus reuerterentur. Inde ventum eſt ad inſulam Patauen, cuius incolæ iccirco Luſitanis erant infeſti, quòd ab ea roſtrata, quam dixi, captum ipſius inſulæ præfecti nauigium, & omnes quotquot eo vehebantur, occiſi fuerãt. Hinc noſtris è fratribus duo, cùm ad commeatus petẽdos in terram deſcendiſſent, magnum adiere diſcrimen. Verum hæc omnia incommoda mirum quanta animi alacritate, non modò fratres, ſed ipſi quos nobiſcum vnà ducebamus, pueri exciperent. vt ſatis appareret quantum ex vna parte laboris ad noſtram probandam patientiam permitteret Dominus, tantundem ex altera auxilij ad leuãdas difficultates, ipſius begnitate præberi. Ineunte Maio menſe, Pataue ſoluimus læti, quod primus deinde portus nobis Bungus Iaponicæ terræ videbatur futurus: quo in loco & Socij noſtri, & multi Chriſtiani præterea

Inſula Pæſotima.

Patane.

verſarentur. ſed vel noſtris peccatis, vel dæmonis inuidi ſcelere, vel diuino cõſilio nos in ipſo Pulonandaris medio ſinu curſũque atrox adeò tempeſtas oppreſſit, vt nauis, dehiſcẽte carina, ex ingenti fluctuatione, aquæ tãtum acciperet, quantum aſſiduo diurno opere, nocturnóque exhauriri non poſſet. Tum præfectus, & comites Luſitani me per Deum obteſtari, ne Iaponiorum ſalutem ipſorum vitæ, ſalutíque anteponerẽ: eam ſibi perſpectam marium Sinẽſium, ac tempeſtatũ eſſe naturam, vt ſi cœptum curſum tenere pergeremus, nobis pereundum eſſet omnino: itaq; eorum precibus coacti, ad Palotimam, quam initio nominaui, reuertimus: quanto noſtro cum dolore, vos ipſi exiſtimatis fratres, cùm tantopere expetitam à nobis nauigationẽ quaſi retexere, ac remetiri cogeremur. Ad hæc ille quoq; metus animum angebat, ne inuiſa Deo noſtra eſſent ſtudia. cùm interea & nauigium aquam non ceſſare accipere, & redeuntibus ventus nobis tam aduerſus obſiſteret, vt quadrageſimo die, ni fallor, non plus quàm 40. vel 50. leucas remẽſi fuerimus. Verùm immenſa Dei clementia, eos qui ipſi confidunt, cùm in extremum venere diſcrimẽ, tùm ſubleuare maximè ſolita: diutius nobis opem ferre non diſtulit. Nam triduo pòſt quàm Palotimam ex reditu attigimus, eodem naues Luſitanæ duæ aquandi cauſſa, cùm ad Sinas tenderent, acceſſere. quarum præfecti rogauere nos,

vt

vt quoniam tam periculoſè nauigaremus, vnà ſecum onerarias conſcenderemus: tranſmiſſionem ab Sinis in Iaponem, DEO volente, non defuturam. quæ me res tametſi magnam in dubitationem adduxit, tamen vt aliquam Sinenſis prouinciæ notitiam, & vſum acquirerem, & ſimul vt explorarem qua ratione poſſet aditus in id regnum Euangelio patefieri: ſtatui denique magis è re CHRISTIANA futurum, ſi me ad Sinas ex itinere conculiſſem. Sed pridie, quàm in onerariam Franciſci Tuſcani è carauela trāſcēdimus: grauius multò, quàm vnquam antea, vitæ diſcrimen adiuimus. Denſis enim tenebris, intempeſta nocte, procella onerariam tanto impetu noſtrum in nauigium intulit, vt parum abfuerit, quin id prorſus deprimeret. quo circa ſoluto ſtatum retinaculo, quod nos onerariæ coniungebat, anchora iacta, in alteram nauem noſtra multò humiliorem incurrimus, quam ne demergeremus, anchorarios funes coacti præcidere, fluctuantes in ſaxa detrudimur: vbi naufragium faciendum, & moriendum ſine dubio ruerat omnibus, niſi diuina bonitas (humani quippe præſidij nil ſupererat) præſenti periculo nos liberaſſet: cùm multi viuentes adhuc mortem ſuam lugerent, ac mirarētur Dei cauſſa ſuſceptum iter, tot obſtaculis retardari, non intelligentes videlicet, Dominum, quos diligit, eoſdem corripere, & quaſi aurum in fornace probare quos eligit. Conſcendimus

igitur onerariâ, & medio circiter Iulio ad Santianum insulam à Cantonio portu Sinarum celeberrimo, leucas 30. distâtem, scopulosa quædam loca non sine magno naufragij periculo præteruecti: deuenimus. in ea mihi insula Dei benignitate concessum est, vt super tumulum, qui Franciſci Xauerij quondam ossa contexerat, sacra missæ facerem. Et quod Xauerius dũ viueret tanto labore frustra quæsierat, id ego, ipsius apud Deum precibus scilicet adiuuantibus, nullo negotio sum consequutus, vt in vrbẽ Cantonis admitterer. Nunc de Sinarum rebus, quoniam id vobis gratum arbitror futurum, testis oculatus pauca prescribam.

Rerum Sinensium descriptio.

Sinarum regio multas in prouincias, vel regna diuiditur: quorum est celeberrima sua cuiusque metropolis. Harum autem, Cantonem omnium minimam ferunt: cùm tamen (Lusitanorum sententia quotquot eam vrbem inuisimus) Vlyssiponem incolarum frequentia superet: ædificia sanè bona, valida mœnia: viæ inter sese, ne furibus ac maleficis transitus pateat, portarum clausſtris interseptæ. iam verò passim exstructi cum inscriptionibus fornices ad millẽ vrbe tota visuntur: hæc enim fere administrationis suæ monimenta magistratu abeuntes Regij præfecti relinquunt. quæ viæ fornicibus carent, eæ quandam representant amœnitatem hortorum, arboribus lætis ad ianuas ædium in ordinem insurgentibus.

Eorum

Eorum quæ ad victum neceſſaria ſunt, mira in omni genere copia. In ſingulis vrbis viis affatim venalia proponuntur. Circa mœnia nauigatur, magna aquæ vi in foſſam vrbis è flumine deriuata. Cantonem euntibus iter eſt, per infinitam fermè planitiem, & eam quidem irriguam, & opimam. nouas ter in anno fert fruges, quæ in vrbem nauibus conuehuntur. Fructibus, animalibus, plantis, & cultu ipſo regio eſt Europæ perſimilis.

Fœminarum ſumma cuſtodia. in publicum prodeunt tecta vndique lectica concluſæ, corporis ornatu ſanè pudico. in adulterio deprehenſæ capite puniuntur. Errones ac vagi vrbe prohibentur. certus ac ſuus cuique opificum ordini vicus eſt. Cũ externis incolæ varia mercimonia, vt ſericum, prætioſa fictilia, camphoram, cuprum, alumen, lignum Sinẽſe commutant. Natio eſt ventri ac voluptatibus dedita: ſed gubernandi ratio plane admirabilis. Singulis prouinciis noui tertio quoque anno magiſtratus à Rege præficiuntur, non tamen indigenæ: quorum, ex ipſo comitatu atque ordine apparitorum & aſſeclarum, veneranda omnino maieſtas imperij. Qui publicè ius dicit, ac veluti Prætor vrbanus eſt, Hexaſi patrio ſermone appellatur. Qui regiam pecuniam ac vectigalia curat & exigit: Ponchaſi dicitur. Rei autem maritimæ & peregrinorum adminiſtratio, pænes Aitanć eſt. Accedit Chaën: cuius inſignia,

Sinarum gubernandi ratio admirabilis.

cœperunt. Verùm ad captiuos vt redeam, cùm quendam ex iis Matthæum nomine præfectus ad ſe è carcere euocari iuſſiſſet, miſericordiam eius mihi mouit aſpectus: pãnoſus erat ac ſqualidus, capite ac pedibus nudis, manicis ad brachia, ferrea cathena ad pedes iniecta: collo autem inſerto in tabulam, quæ ſcriptam vinculorum cauſſam demõſtrabat: quo maximè modo haberi dicuntur ij, qui ſententia capitali damnati, mortíque addicti ſunt. Ac primo quidem redemptionis pretium mecum attuli, ſuccinum crudum: quod magnis propoſitis præmiis à Rege cõquiri perhibetur, eò quòd perſuaſum habeat hoc gummi genus cum quodam alio condituræ genere ſumptum, ſpatium vitæ producere: ſecundò autem, aureos ad mille & quingẽtos, quos mihi tres amici ea lege commodauerant, vt Luſitani redempti æs hoc alienum, ſtipe à claſſiariis & mercatoribus Chriſtianis emendicata, diſſoluerent. ea pecunia in vrbe depoſita eſt, Chaëni præfecto numeranda, ſi noſtros homines liberos dimiſerit, quorum hoc anno ſaltem vnum ſolutum iri confidimus.

Sed hactenus de Sinarum moribus ac regione: vnde ego in Iaponem Maio menſe diſcedere cogitabam: quo tempore nec trãſmiſſio, nec Luſitani comites deerunt. Nunc autem epiſtolã egregio Aloiſij Almeidæ Luſitani facto concludam. is cum anno ſuperiore in Iaponem veniſſet (vir eſt autem in his regionibus admodũ notus)

notus) & Bungi cum Balthasare Gago cõgressus, eam Iaponensium fœminarum consuetudinem cognouisset, vt modò natos infantes per summam immanitatem necarent, quos propter inopiam alere se posse diffiderent: cum eodem Gago cõdixit, vt cum Rege Bungi ageret, quo mos hic pessimus ratione aliqua tolleretur: ad eam rem sese de suo quantum esset opus pecuniæ, collaturum. Placuit Regi consilium, séque nutrices ad pueros educandos attributurum recepit. Itaque Aloisius Bungi ea de caussa remansit, ædésque cõparat magna populi approbatione, in quas non modò pueri deferantur alendi baptizandíque, sed etiam Christiani pauperes qui sunt in vrbe, confugiant. Idem Aloisius cùm nos nimis diu morari videret (namq; biennium circiter est cùm soluimus Goa, quod tempus nauigando maxima ex parte consumptum est) veritus ne qua difficultas nos retineret Malacæ: duo coronatorum millia ad amicũ misit: quibus nostra sublenarẽtur incommoda. Sed hac eius benignitate spero me nõ vsurum. Accepi autem ab eo litteras quibus nostrum aduentũ auidè ab se exspectari ostendit: vt mecum de instituendo quàm maximè salutari genere vitæ (natus est autèm annos ferè 30) deliberet. &c. Valete. E Sinarum portu Cantonio 11. Kal. Decembris 1555.

Iaponensiũ fœminarũ immanitas.

Aloisij Almeidæ factum egregium.

Scripta iam epistola, exemplum litterarum adiungere mihi visum est, quas Rex Firandi è

vbique ſectandam à magiſtratibus animentur. Altera eſt ratio, quæ non tam humano conſilio, quàm vniuſ Dei præſidio nititur: vt duo aliqui è noſtris in has oras delati, comitibus diſcedentibus ipſi remaneant: cùm Euãgelij promulgatione aliquot arundinum plagas æquo animo paciſcantur: in compitis ac plateis Chriſtum palàm prędicare non dubitent. nec metu, ne ſi in carcerem quidem trudãtur, ab incæpto deſiſtant. quamquam illud in ea re ineſſe videtur incommodi, quòd interpretes, quibus maximè eſt opus, nulli ferme reperiũtur, niſi prouinciales quidam adoleſcentuli, quorum neq; animi fortitudo, neque prudentia, nec vita denique eiuſmodi eſt, vt cũ iis, muneris tanti pars vlla tutò communicari poſſe videatur. Ac mihi quidem valde fuit optatum, poſſe in hac regione conſiſtere, aut certè è Sociis aliquem diſcendæ linguæ cauſſa relinquere: ſed meum hoc conſilium impedit partim delegata mihi Iaponis prouincia, partim etiam ſolicitudo de noſtrorum ſalute, quos in diſcrimen offerre non audeo, non facta à magiſtratibus poteſtate manendi, ad quos tamen ego, licet oppidani affirmarent me nihil tale impetraturum, fruſtra ea de re non ſemel adire tentaui.

Sunt autem Sinæ, quantum eo temporis ſpatio perſpicere potui, ingenio ac iudicio bono: vtique meliore futuri, ſi Chriſtum ſequuti, nũtium remittãt voluptatibus atque libidini, qua

mentis

mentis acies magna ex parte retunditur: sunt etiam ad mechanica, & mercaturam idonei, & quæcunque ad victum & cultum corporis pertinent. Animi verò immortalitatem, Deum verum, æterna præmia ac pœnas ignorant: quo circa spiritalium rerũ cura apud eos postrema. Sacrorum antistites eatenus in honore sunt, vt capitis tegumento in mitræ formam vtantur, mento & capite abraso, despicatissimum alioqui genus hominum. Nullum ex iis, quamuis adhibita diligentia, reperire potui, qui me gentis cæremonias, & iura sacrorum doceret. Incolæ omnes idola apud se habent, quæ odoramentis duntaxat ac suffitibus venerari mos est. Ad rem quamlibet auspicandam per sortes oracula exquirunt: eæ si tristes ducantur, idola videlicet vapulant. Ex quo ad Sinarum terram appulimus, Cantonem contuli me bis, qua in vrbe menses duos circiter posui, vt agerem de redimendis captiuis Lusitanis tribus, qui cum aliis Christianis prouincialibus totidem, admodum arcta sæuáque in custodia detinentur. cuiusmodi calamitate oppressi nonnulli præterea Lusitani variis prouinciæ locis dicuntur esse: cùm enim infestis hucusque Sinarum populis vsi fuerimus, si qua Lusitanorum nauis tempestate in hæc littora eiecta est: vectores & nautæ vel necati ab incolis, vel in vincla cõiecti sunt: quod tamen fieri desitum est posteà quàm legitima pro mercibus portoria soluere Lusitani

Sacerdotes & superstitiones Sinensium.

manus & oculus: munus verò, capitales Regis ſententias, multáſque à cohorte Regia confirmatas, curare exequẽdas: Regios miniſtros vel in officio continere, vel etiam (ſi malè ſe gerãt) magiſtratu priuare. Porrò his omnibus quaſi pro Rege præeſt Tutan: cuius tota prouincia poteſtas admodum eſt formidabilis: pileo ſibi à Rege donato conſpicuus, & veſtimentis leone (inſigne Regis id eſt) inaurato diſtinctis. hoc ille amictus ornatu, ipſa grauitate ac ſpecie noſtris Europæ Regibus antecellit. eũ nobis atq; etiam Lusitanis præfectis nõ niſi genu flexo, & eminus quidẽ alloqui licuit. habitat ſumptuoſè. qui ad eum negotiorũ cauſſa adeunt, iis vt à ianitore admittantur, quid ſibi velint, ad ſingulas fores elata voce pronũtiandũ eſt. ſtipatores corporis habet permultos à Rege attributos. Et ſanè hominum millia cẽtum ad huius duntaxat Cãtoniæ prouinciæ diœceſim, atque præſidium regiis impenſis ali dicuntur. Arma lictorum, arundines igne toſtæ ſunt, cubiti vnius lõgitudine, latæ digitos quatuor: iis nocentium pedes leui quandoq; de cauſſa, acriter adeò atque inhumanè diuerberant, vt quinquageſima plaga, damnatũ vel prorſus interimat, vel certè fractis oſſibus omnino debilitatum relinquat. Verberibus decem quidam, inſpectante me, cæſus eſt: quæ mihi ferre pro Chriſto ſi obtingeret: magnum ſcilicet præmium mihi paratum exiſtimarẽ. Præfectis verò ipſis per vrbem ſella geſtari

geſtari mos eſt. equi frænati ſequuntur: magna præeunte ſatellitum manu, quorum alij, quas dicebamus arundines, alij ferunt clauam, alij pendente ex humeris tabella, ſericis floccis ornata, magiſtratus imperium ac poteſtatem declarant. Hi omnes, in ordinẽ bini, turbam magnis clamoribus ſummouẽt, quæ vel in domos è via ſe proripit, vel etiam honoris cauſſa fores euertit: in tranſitu verò mirum ſilentium.

Iã in his populis ad Dominũ conuertẽdis, illa meo quidẽ iudicio, vel maxima difficultas occurrit: quod plebs nouæ religioni ſe addicere, niſi magiſtratibus approbantibus: magiſtratus, iniuſſu Regis, eã poteſtatẽ facere verebuntur. Veruntamẽ tota de re cogitãti duplex mihi ratio veniebat in mentẽ: altera quodãmodo naturalis: vt cùm à Luſitaniæ Rege legatus ad Regẽ Sinarũ fœderis atq; amicitiæ cauſſa venerit: Sacerdotes aliquot è Societate noſtra ſecũ in hæc loca deducat: qui interea dum legatus Cãtone ſubſiſtit (ſubſiſtere autẽ mẽſes cõplures erit neceſſe dũ à Rege reſpõſum accipiat, regia quippe vrbs, ad quã flumine ditur, diſtat hinc leucas fermè quingẽtas) aliquã huiuſce linguæ, legúmq; nacti notitiã, deinde per occaſionẽ legationis eius vnà cũ legato in ipſam vſq; Regiam penetrent. ibi cũ ſeſe moréſque ſuos genti probauerint, tùm demiq; Regiũ diploma obtinere contendant, quo populi à Chriſtiana religione non modò nõ deterreantur, ſed etiã ad eam

Iapone ad me ſcripſit: nam ipſum archetypum mecum ferebam, quò facilius à Rege, ſi opus eſſet, promiſſa exigerem.

Exemplum litterarum Regis Firandi.

Pater Mag. Franciſcus cùm meum in hoc regnum veniſſet, Chriſtianos fecit magna animi mei voluptate nonnullos, quos equidem commẽdatos habeo, & ab omni iniuria defendo. Bis deinde ad nos venit etiam Pater ille qui Bungi verſatur, baptizauítq; cùm ex affinibus meis aliquot: tùm ex reliqua nobilitate permultos: quem ego virum aliquoties audiui, eiúſque doctrinam, quæ mihi penitus hæret in medullis, ita probaui, vt CHRISTVM ſequi planè decreuerim. Quo circa te in meo Regno videre magnopere cupio: ſemel quippe mentitus, non mentiar iterum. Tu ſi ad nos te contuleris: & rem DEO gratiſſimam feceris: & à me quàm honorificentiſſimè liberaliſſiméque tractaberis. Firando.

Taqua Nombo Firandi Rex.

COSMVS TVRRIANVS
Societati IESV in Luſitaniam.

EX quo tempore à Franciſco Xauerio, qui poſtea migrauit è vita, Amangutij ſum relictus: res per humani generis aduerſarium minimè tranquillæ fuerunt, qui cùm intelligeret quantum Euangelij promulgatione proficeretur,

tur, omni ratione eam impedire conatus est, bellum enim Regem inter ac populares eius ita pernicioſum excitauit, vt vigeſimo poſt meum aduentum die, Rege ipſo cum filiis interfecto, alium, qui Regis Bungi erat frater, in magna tamen principum diſſenſione, ſuffecerint. Nec tamen à nobis interea ceſſatum eſt, nam ad annum 1556. (quod ſpatium fuit annorum circiter ſex) aſſiduis concionibus, ceteriſque ex inſtituto noſtro miniſteriis obeundis, CHRISTIANORVM duo millia fecimus: quo tempore non nulli è proceribus, coniunctis viribus cõtra nouum Regem ſectatoréſque ipſius, vrbi Amangutio, ſæuum adeò incendium intulerunt, vt cùm amplius decem millibus familiarum incoleretur, vnius horæ ſpatio vniuerſam flamma peruaſerit, eo impetu, vt diuinum magis ſupplicium, quàm humanum facinus videretur. Nec ſanè domus noſtra, templúmque ab eo incendio fuit immune. Poſt hæc affertur nuncius, aduentare hoſtes: quo audito Chriſtiani conueniunt, communíque ſententia ſtatuunt, non eſſe mihi in iis tumultibus commorandum: denique vigeſimo poſt incendiũ die, cũm iam hoſtium exercitus ab vrbe non plus tribus millibus paſſuum abeſſet, vehementer à me efflagitãt, orántque vt inde diſcedam. quorũ ego precibus eo animo ceſſi, vt poſt eas turbas ac ſeditiones redirem. Conſilio profectionis meæ cognito, reliqui CHRISTIANI ad

Chriſtianorum duo millia fa-cta. Amanguty.

in Indiam redeundum erat, quem à nobis dimiſimus, nulla ſpe in hac quidẽ vita nos reuiſendi. Inde omnibus muneribus ſpiritalibus fungendis ex inſtituto vacauimus: tametſi non ſine aliqua difficultate propter occultas conſpirationes aduerſus Regem in vrbe conflatas à reliquiis coniuratorum, quos menſe ante noſtrum aduentum Rex capitali ſupplicio affecerat, ac deinde ad ceteros minori ſuo cum periculo puniendos in Inſulam quandam, quæ arcis inſtar eſt, ſeſe receperat. Hiſce tumultibus & recentes Chriſtiani vehementer, & nos etiã aliquantum perturbabamur animis, quòd ex Regis interitu (ſi fortè id contigiſſet) aut mors nobis imminere ſine dubio videretur, aut certè multa ac grauia incommoda, quæ magno nobis impedimento forent quo minus rem Chriſtianam ex animi ſententia adiuuaremus: veruntamen nonnullis à Rege conceſſis, pax inter eum & ciues compoſita eſt, & qualecunque otium cõſecutum.

Perduellium principum ſupplicium

De perduellibus autem (qui quidem principes, ac dynaſtæ ſunt) hoc maximè modo ſupplicium ſumitur. Quo die Rex noxium ſententia capitali condẽnat, eo ipſo die ad illum, vbicunque ſit, vel vrbe tota liberè vagãtem, mittit qui nuntiet eſſe illi certo die moriendum. Quærit ex viatore noxius, liceátne per Regem vltrò ſibi ipſi manus inferre: quod ſi à Rege permittitur, magnum id ſibi decus exiſtimat: optimis veſtimen-

ſtimentis ornatus, ſica ſibimet ſpatij quod eſt à ſummo pectore ad imú ventrẽ in crucis figurã ſecat, atq; ita animam efflat. Hoc genus mortis infamia vacat, nec filij quidquam iccirco de ſuo iure deperdunt. Sin Rex pœnam carnifici reſeruauerit, tũ ille ſeruis, amicis, liberíſq; contractis, in ædes arma comportat, ad prælióq; ſe comparat. Rex Præfecto iudiciorum capitaliũ expugnationis negotium dat: eminus primò ſagittis, propius deinde contis, gladiis, poſtremò ad internecionẽ vſq; certatur: atq; ita perduellis interemptus, vnà ſecum familia tota deleta, perpetua in omnem poſteritatem notatur infamia. Huiuſmodi ſupplicio paulò ante noſtrum aduentum coniurati nonnulli Regis iuſſu mactati fuerant.

Inſtituti noſtri in re Chriſtiana adminiſtranda eiuſmodi ratio eſt. Primùm, quoniam miſeris hiſce hominibus tantæ ſunt tenebræ, vt animam ſimul cum corpore interire, nullúmque Dei iudiciũ de rebus in vita bene, vel male geſtis futurum exiſtiment: duos menſes quotãnis, Nouembrem ac Decembrem, vſq; ad octauum diem ante Natalem Domini diem, ponimus in quotidianis, de morte, iudicio, pœnis inferni, déque celeſti beatitudine concionibus: ad quas vniuerſi ferè Chriſtiani conueniunt. Die verò mortuorũ omniũ commemorationi dicato, in eandẽ rem maiori etiam ſtudio, ac cæremonia incúbimus. Toto autẽ eo tẽpore, cenotaphium

esse, quæ huiusmodi ope, admodum indigeret, orare nos Regem, vt beneficium illud in eam domum cõferret: quod fecit, & simul iussit nobis attribui aream in vrbe imperij sui admodũ ampla ac celebri Facata nomine, ab vrbe Bungo quinque dierum itinere, vbi iam Balthasar Gagus aliquot fecerat Christianos. Eò nunc Balthasar idem est reuersurus, vt ibi diutius cõmoretur, atque commodius Euangelium prædicet. Christus Dominus noster, eas vires nobis. eásque virtutes impertiat, quæ ad assiduos huius prouinciæ labores periculáque sunt necessariæ. Valete 6. Idus Septembris 1557.

GASPAR VILELA SOcietati IESV.

ANno 1555, cùm in hæc loca Melchior comitésque peruenissemus, nihil ad vos scripsi, propterea quòd reuersuro mox in Indiam Melchiore, satis fusè de moribus hisce, ac regionibus ex ipso vos cognituros putabã. Nunc ea persequar quæ post eius discessum præsente me contigerunt, quò in omnibus immensa Dei bonitas magis eluceat.

Vbi terram hanc attigi, iussus sum Bungi habitare cum Cosmo Turriano, partim vt ingrauescentem iam illius ætatem, in tantis ac tam multis laboribus aliquo auxilio subleuarem: partim etiam, vt ex eius consuetudine ediicerem,

rem, qua ratione horum Christianorum inge-
nia colẽda, tractandáque sint. Balthasar autem
Gagus, qui ibi erat, Firandũ est missus, vbi por-
tus est inprimis celebris, & Christiani nonnul-
li. Regulus præterea vrbis eius valde nos dili-
git fecítque nobis potestatem areæ coëmendę,
qua in area Virginis Matris ædem sacram exci-
tauimus, ad pios Christianorum vsus, cùm Ia-
poniorum incolarum, tum Lusitanorum, qui
eò commeant. Gagus à Regulo humanè ex-
ceptus est cum alio fratre nostro, itémque alio
Iaponio Christiano in rebus diuinis admodum
erudito, quos secũ adduxerat. Hos deinde co-
gnouimus in neophytis instituẽdis magna cum
laude versari. post Gagi discessum, campum
coëmimus patentem, nam perexiguus erat is,
quem antea habebamus, donauítque Rex no-
bis peramanter quasdam ędes, quas possidebat:
quod beneficium pro caritate ædificiorum in
hac vrbe non parui faciendum est: attribuit e-
tiam annuos aureos quinquagenos, qua eius be
nignitate adhuc iccirco non fruimur, quòd eã
pecuniam procurator regius interuertit. Ædes,
quas diximus, regiæ, statim nobis vsui fuere. ex
iis quippe in area nostra templum exstruximus,
addidimúsque tecta nonnulla nobis ad inco-
lendum necessaria. Opus ad culmen perductũ
est. die sanctis omnibus sacro, anno 1556. Mel-
chior primum in eo sacrum fecit valde solem-
ne. Inter hæc dies aduenit, quo die Melchiori

me concurrunt, nullã ea nocte partem capiunt quietis, cùm alij peccata confiterentur, meúmque diſceſſum lugerent: alij mecum vnà decedere decreuiſſent. quos ego vt potui, verbis ſolatus, diſceſſi, multis me nihilo minus ad nouẽ millia paſſuum proſequẽtibus ſummo cum dolore, ac gemitu. mortuum parentem inconſpectu eos habere dixiſſes. Nimirum præſagire iá tum videbantur calamitates, quæ poſtea contigere: quippe deinde, & vrbs funditus euerſa eſt, & ſummá annonæ inopia, aliáque id genus permulta incommoda conſecuta. In itinere, cùm diuellerentur à me, ecce tibi denuo lacrymæ, virorum, mulierum, puerorum: quæ me ſanè magno mœrore, triſtitiáque affecerunt: atque ita illi ad ſuos reuerſi ſunt, ego Bungum iter intendi, qua in vrbe verſabatur Balthaſar Gagus cum duobus ferè millibus Chriſtianorum, quos ibi fecerat, erátque magna apud Regem in gratia in Luſitanos valde propẽſum, ad quem Prorex Indiæ certum hominẽ Regis Luſitanię nomine cum pretioſis muneribus miſit, egítq; gratias quòd nos adeò humanè liberalitérque tractaret. Quo ille officio permotus, ædes nobis optimas ex materia cedrina eſt elargitus: à quibus templum extruximus cum reliquis ad incolendum neceſſariis ædificiis, operam ſuam in id nauantibus admodum impigrè Chriſtianis. Decreuit etiam nobis aureorum quinquagenum vectigal. Inde cùm æſtus belli

Bũgi 2000 Chriſtianorum.

Regis Bungi in Chriſtiſeruos liberalitas.

iam

iam deferbuiſſe videretur, multi ad verbum Dei confluebant, ac ferè ſemper ad Dominum conuertebantur aliquot, decem interdum, interdum quindecim, pluréſque aut pauciores, prout mentes eorum Spiritus ſancti claritas illuſtrabat. Amangutio etiam Rex, Regníq; proceres, miſſis per Chriſtianos epiſtolis, nos ad ſe inuitarunt. qua de re cùm Regem ipſum Bungi amicitiæ cauſſa conſuluiſſem, reſpondit adhuc maturum non eſſe: ſimul ac foret, ſe moniturum. ſuſpicati ſumus occultam aliquam coniurationem ipſo conſcio aduerſus Amangutij Regem eſſe cõflatam, vt reuera fuerat. nam ex principibus quidam potens, Amangutium iam ex incendio inſtauratum aggreſſus diruit magna ciuium parte vel directa, vel in ſeruitutem abducta, Regis etiam fratre cum omnibus iis, qui partes eius ſequebantur, occiſo. Ea re cognita, Bungi Rex magnas copias ad Amangutium occupandum miſit, quo euentu adhuc incertũ eſt. Faxit Dominus, quod ad ſuam ipſius gloriam maximè pertinebit.

Anno 1555 octauo Idus Septẽbris Rex apud nos ſanè quàm iucundè cœnauit: à cœna de Deo verba fecimus. ipſe per quẽdam ex amicis iuſſit nobis renũtiari velle ſe certos pecuniæ fructus aſſignare alendis iis, qui in ſua ditione Dei legem docerent. Reſpondimus, nobis hoc non eſſe ita neceſſarium, ſed in pauperum ſubſidium, hoſpitalem domũ à nobis exædificatam

habemus atratum: ſuper id, reſponſum vnum verbis conceptis quotidiè pronunciamus, & ſacra rituum illorum myſteria populo exponimus. Quo quidem anni tempore tanta vis frigoris eſt, vt præter aſſiduum gelu matutinum, ingens etiam vis niuis è cœlo decidat. Sed Dominus pro ſua clementia, neceſſaria nobis remedia ſuppeditare non deſinit.

In feſta Natalia, dimiſſis per finitimas villas nuntiis, Chriſtianorum conuẽtum indiximus: quorum, à viginti quatuor ac triginta milibus paſſuum, tanta multitudo cõfluxit, vt eos templa duo coniuncta, ædéſque noſtræ priuatæ nõ caperent. Media nocte ſacrum ſolemne ritè peregimus cum hymnis quibuſdam piis, de laudibus Natalium Domini, & non nullas è ſacris litteris hiſtorias expoſuimus, quibus rebus Chriſtiani admodum delectati, & in ſacroſancta fide confirmati ſunt. Poſt eorum dierum celebritatem cùm æquum eſſe non videretur, vt intra domeſticos parietes incluſi, animas Ieſu Chriſti ſanguine redemptas in deſertis regionibus perire pateremur: miſſus ſum cum Fratre Ioanne Ferdinando ad vicum, quem Cutamẽ appellant, vbi aliquot Chriſtiani viſuntur, quò & gentilibus viã veritatis oſtenderem, & Chriſtianis ſolatium aliquod, atque vtilitatem afferrem. Et quoniam iter illud pedibus iniquo anni tempore ſine vllo cõmeatu faciebamus, nec frigoris nec famis incommodum defuit: ita tamen

men, vt in eo ipso Dei in nos miserationem agnoscerem⁹. Peruenimus ad montem, vbi nos quidam ethnicus excepit hospitio, & paululũ oryzæ dedit in cibum: & quia lucebat adhuc, ab eo petiimus, vt viam nobis monstraret ad vicum finitimum: quò cùm peruenissemus, ad vetulam Christianam probi viri vxorẽ item Christiani, diuertimus. cuius nobis in ministrando studium & alacritas, cum veteris illius, ac nascentis Ecclesiæ laudibus procul dubio comparanda, omnem præteriti laboris molestiam, ac defatigationem absterſit. Cœnam pro eius angustiis parauimus ex herba iname quam appellant, atq; nasturtiis, cum anus ad nos calefaciendos ignem paucis quas habebat paleis excitasset. Eadem, monita à nobis, vt aliquos ad Euãgelium conuocaret, quãquam nox erat frigúsque permagnum, tamen tãtam in ea re diligentiã adhibuit, vt multos adduceret, ad quos cum apud senem quendam de salutis ipsorum ratione verba fecissemus, decem ex iis permoti diuinitus euangelio credidere: quos simulátque opportunum est visum, magna nostra lætitia baptizauimus. Accessit ad hos etiam senex annos natus septuaginta, cuius domi sermo de Deo (quem diximus) habitus fuerat. Is cùm annos circiter octo graui admodum valetudine laboraret, ita vt membris pænè solutis, inter loquendum vehementissimè tremeret, multis in vita homicidiis perpetratis, dæmonis cultor, cuius

Senex infirmus & dæmonis cultor, baptismo sanatur

ſpeciem ſeſe identidem offerẽtem adorabat vt Deum : biduo poſt baptiſmum, Dei beneficio ſanus, ac liber ab omni tremore ſurrexit, & omnibus inſpectãtibus, diabolicas ſyngraphas aliáque id genus igne combuſſit.

Ex eo loco profecti, antequam Cutamẽ peruenimus, nos in itinere nox oppreſſit. in magnis tenebris, frigore, gelu, incerti qua iter eſſet, aut quem percõtaremur, Deum precati, nos in viã dedimus, & in cuiuſdam ethnici hoſpitium incidimus, qui nos ad Chriſtianum honoratum hominẽ habitantem in ea ſolitudine miſit, quẽ antequam inuenimus, iterum errauimus, ſed ea ipſa noctis hora nobis obtulit Dominus, qui nos ad optatas illius Chriſtiani ædes aliquando perduceret. Is nos ſimul ac vidit, ſtatim nobis, prouolutus ad pedes, nunquam ſe tanto in honore fuiſſe dicebat, confeſtímque ignem excitari permagnum iubet (quo ſanè egebamus) & cœnam, ídq; eo animi ardore, ac iucunditate, quæ caritatẽ à Spiritu ſancto ſibi impertitã non obſcurè indicaret. ea nocte in conſolandis animandíſq; Chriſtianis eius domeſticis ibi poſita, poſtridie manè profecti, Cutamẽ venimus, acceptíq; hilariter ſumus à Chriſtianis, qui cognito noſtro, aduentu obuiam nobis proceſſerãt. Hîc, dierum aliquot moram fecimus, quò & Chriſtianos cõfirmaremus, & paganos ad Chriſtum adduceremus, quorũ decem conuerſi, alij miſerabili quodam errore liberati ſunt: cùm enim

Error miſerabilis.

nim ſeſe de more dominis ſacramento fidelitatis obſtringerent, ídq; ante idolum ſtantes, ſanguinémque mittentes è brachio, deſcriptis ex eo literis quibuſdam, quæ legi non poſſent, & ad extremũ ſyngrapha concremata, hero ſe fidẽ ſeruaturos eſſe iureiurãdo promitterẽt: omni ſtudio fecimus, & effecimus, vt ſi minus eam conſuetudinem antiquare vellent, ſaltem per Deum conditorẽ cœli, terræq; iurarent, quod nobis omnes ſe facturos eſſe polliciti ſunt, potiúſque mortem oppetituros, quàm ad priſtinã iuriſiurandi formulam redituros. Ea res Domino eorũ pergrata fuit, ipſorúmque fidem, nunc multò quàm antea pluris æſtimat. Circumſpectis huius prouinciæ miſeriis & inopia, Coſmo viſum eſt, è re Chriſtiana futurũ, ſi in vrbe Búgo noſodochium inſtitueretur. Itaq; cõſilio cũ Rege communicato, peramplam domum exſtruximus, bifariámq; diuiſimus, vt altera pars leproſos (quorũ magnus in his locis eſt numerus) altera leuioribus morbis ægrotãtes excipe-ret. Confluxere illico leprоſi complures, quorum curationi prefecimus vnum è fratribus noſtris Chirurgiæ peritũ, qui cõtemptis vt Chriſtum pauperem exercitúmque ſequeretur, delitiis ſeculi, diuitiiſque quas poſſidebat, in Societatem noſtrã adſcriptus eſt. Et quoniã vrbe tota mõtibúſque finitimis multi præterea inopes, ægrotíq; verſantur, cõſtitutus eſt Iaponius Chriſtianus annos natus 24, ſpectatæ virtutis

Noſodochium inſtruitur.

adoleſcens, qui caſtitatis voto aliiſque nonnullis votis Deo ſeſe dicauit, vt is egẽtibus, viduíſque diuideret eleemoſinas, quas Chriſtiani cõiiciunt in arcam ob eam ipſam rem publicè poſitam. Augetur autem quotidiè huiuſmodi pauperum, atque ægrotantium multitudo, in hoſpitali quã diximus domo, magno cum rei Chriſtianæ adiumento, & barbarorum pudore, cùm videant populares ſuos ægrotos omnes gratis à nobis curari, neceſſariis medicamẽtis adhibitis.

Ineunte Quadrageſima, inſtituti ſunt ſermones de ſacra confeſſione, quam Iaponij tanto cum labore lachrymíſque peragebãt, vt noſtrum nobis teporem tacitè exprobrare quodammodo viderentur. Fiebant præterea quotidiè ex ethnicis aliquot Chriſtiani: aliiſq; baptiſmum efflagitantibus non concedebatur, niſi prius admodum lentè diligentérq; probatis.

Per idem tempus multa ac magna capitis pericula adiuimus, cum enim Rex arce ſe contineret, quæ abeſt ab vrbe viginti quinque millia paſſuum, cúmque magna latronum vis, ſublatis iudiciis vrbe tota volitaret, quorum animi in cædem noſtram à Bonziis ſolicitabantur: hyeme tota ac pænè vere mortem in horas ſingulas exſpectantes, pauco vino in vſum ſacrificiorum, aliiſque rebus nonnullis vt potuimus abſconditis, cum vel in cibo capiendo mors nobis ob oculos verſaretur, vigiliis inter nos diſtributis (quod nunc etiam facimus) vitam noſtram,

ſtram, magno ſanè labore incommodóque tutati ſumus. Quo tempore iuſſit Rex nobis renũtiari, ſe nihil opis in tali re nobis afferre poſſe: proinde noſtrę ſaluti conſuleremus: moleſtũ ſibi fore ſi quid nobis incommodi accidiſſet. Ac reliqua ſanè vrbe item vigiliæ agebantur, ſed omnis noſtra ſpes, atque fiducia (verum vt fatear) ex vnius Domini clementia ac bonitate pendebat. Inter hos metus hyęme exacta, nullo tamen quadrageſimæ die nõ habitus eſt ſermo de rebus Diuinis, aliquot ſeſe quotidiè diverberantibus, cùm ſexta quaque feria noctu de paſſione Domini verba fierent, flagríſque in corpus ſuum omnes domeſtici noſtri vnà cum Iaponiis centum fermè, ſæuirent, qui ad audiẽdum Euangeliũ ventitabant. Semihora dicendo abſumebatur: inde vexillum Chriſti crucifixi proponebatur, ſat magnum: poſtremò extinctis luminibus veniebatur ad verbera, nec antè cędendi modus fiebat, quàm pſalmus, Miſerere mei Deus, ad finem vſque recitaretur: ídque ea pietatis ſignificatione, vt cuiuſuis animus ad religionem, & lachrymas cõmoueri poſſet. Inter hæc rurſus Amangutium inuitamur: ſed quia Bungi conſtabat operæ fructus: & ſimul ne Ioannis Ferdinandi auxilio priuaremur (nam ei proficiſcendum fuerat) Amangutianis reſcripſimus, Paſchalibus feſtis nos eò venturos. Sacroſancta hebdomada, quanta maxima potuit cęremonia religionéque peracta eſt: Pri-

Corporum ſpontanea verberatio.

Hebdomada ſancta qua religione per acta.

mum Dominico die Palmarum, ſolemni ſacrificio facto, ramíſq; de more diſtributis, prodiimus ſupplicantes, crucémq; præferẽtes permagnã: emenſáq; aream ſpatioſa è regione ianuæ, foribus in reditu occluſis, Coſmus, qui extra templum, cum ſigno crucis populóq; remanſerat, clamare cœpit; Attolite portas, cui reſpondebant è templo muſici, vt ſolet. cùm tertio denique admiſſus eſſet, & ad aram maximã ordo comitantium, non ſine ſumma omnium lætitia peruenisſet, ſacrum miſſæ continuò cæptum eſt. Paſſione Domini decandanda, ingens animorum motus, & eorum, qui recitabant, & eorum qui audiebãt eſt factus, tantúmq; dolorem delictorũ atrociſſimæ innocentiſſimi Domini mortis narratio omnib⁹ attulit, intimúmque ſolatium ita magnum, vt ſatis appareret, omnia hæc à Spiritu ſancto proficiſci: atq; ita ſacrum peractũ, & ritus illi ſanctiſſimi quid ſibi vellent, populo expoſitum eſt. ad hæc templi parietes pullo periſtromate cõueſtiti, & ſepulchrum excitatũ eſt ad ſacratiſſimũ Chriſti corpus condendum, ac perſoluẽda iuſta ſolemnia, adiuuantibus quinq; Luſitanis, qui in hac vrbe hyemauerant, ſéque ad nos confeſſionis generalis cauſſa receperant. Quartæ feriæ tenebras quas appellant, alternantibus choris canticum Zachariæ, cũ ſymphonia: deinde Pſalmus Miſerere mei Deus, magno cum ſenſu lacrimíſq; Chriſtianorum: gentilium verò admiratione,

& ap-

& approbatione concluſit. Poſtridiæ, Chriſti corpus communicatũ eſt cum Luſitanis, & Iaponiis aliquot Chriſtianis, qui quidem ad tantum myſteriũ idonei viſi ſunt: & quia tùm primùm cæleſte illud conuiuiũ inibãt, ſumma animi dulcedine ac voluptate perfuſi ſunt, nec ipſi ſolùm, ſed etiã ceteri, qui aderãt Iaponij Chriſtiani. His ritè peractis corpus Chriſti condidimus, templũ circumeuntes accenſis luminibus. In ſepulchri pręſidio Luſitani duo, cum totidẽ pueris, armati maculis ferreis, & galeis tecti, ſunt collocati, quæ res cũ tẽpus illud referret, quo Chriſtus liberator noſter in terris verſatus eſt, Chriſtianos mirũ in modũ commouebat, magnóq; malè actæ vitæ dolore afficiebat vniuerſos. Eodẽ die ſub veſperã, 400, circiter homines conuenere ad pſalmodiam audiendam. Pſalmodia abſoluta, è templo exiuimus in ordinem procedẽtes, magna prælata cruce, Chriſto affixo velato. ſequebantur accenſis luminibus viri, pueríq; ſe verberantes, atq; ita ad Noſodoehium vſq; peruenimus, atq; inde ad templũ reuerſi verba de Deo [illegible]imus, quibus auditores valde commoti ſunt. aderãt autẽ his rebus omnibus barbari complures, qui conſcientia mendaciorũ ſuorũ cõuicti Chriſtianã religionẽ verã eſſe profitebãtur. Sextæ feriæ exequias maior populi frequentia celebrauit. decantata paſſione Domini, & corpore Chriſti recluſo nõ ſine ſenſu, ac lacrymis omniũ, mirabilis erat

Barbari Chriſtianis ritibus permouentur.

ſacris peractis dolor ac mœſtitia Chriſtianorũ domum redeuntium: iidem ſabbato ſancto ſacris adfuerunt. Ara in medio templo exſtructa, ſacello etiam maximo auleis pictáque tabella exornato, in qua Chriſti reſurgẽtis effigies cernebatur, multis præterea candelis ardentibus, pulla prætendebatur cortina. hæc, ſimul atque chorus Kyrie eleiſon nouies cecinit, ſubitò demiſſa, aram ipſam, & Coſmum ſtantem aperuit, qui è choro ſe naturæ ſubduxerat, ſeque ornatu ſacrificantis induerat. Vbi verò Angelicus hymnus intonuit, confeſtim æra campana vi ſumma pulſantur. quæ res tanta ac tam repentina lætitia Chriſtianos affecit, vt mente pænè emoti viderentur, ſiue id ex præterito mœrore, ſiue ex rei nunquam ante id tempus viſæ nouitate contingeret. ſanè ij nobis dicebant ſe iam nunc in hac vita fructum cœleſtis beatitudinis præguſtare. Atque his rebus in Chriſtiana fide non mediocriter confirmati ſunt. Paſchali die quæ conſequuta eſt, corpus Domini circumtulimus ſub vmbella, cereis & candelis accenſis. Symphoniaci, ceteríq; miniſtri ſertis amœniſſimis redimiti iucundè pſallebant. Nec tempeſtiuus tredecim aut quatuordecim ſclopetariorum ſtrepitus, nec magna populi vis celebritati defuit. itaque cõcurſus multitudinis nullum eo die locum ſacro ſermoni reliquit.

Lætitia Chriſtianorum, Paſchali tempore.

Amangutium vaſtatum.

Dum hæc geruntur, affertur Amãgutio nuntius, dynaſtam quendam nomine Moridonum copiis

copiis adductis, Regéque Amangutij & principibus interfectis, vrbem totam flamma ferróque vaſtaſſe, nec pauperi quidem tẽplo peperciſſe, quod ibi cum quibuſdam libris habebamus. Ac nobis vtique ſi eò veniſſemus, fuerat moriendum: ſed videlicet nos Dominus dignatus hoc honore non eſt: quem habet iis tãtummodo, quos præcipuè diligit. vrbis excidium ingens fames excepit, quæ cùm è barbaris multos, tum è Chriſtianis nonnullos abſumpſit: vniuerſum verò ciuitatis ſtatum ac ſobolem in multos annos omnino perturbauit, ac perdidit. Atque hi ſanè bellorum tumultus, quod adhuc experti ſumus, Chriſtianæ fidei propagationem magnopere diſtinent. ſed nihilo minus eo ipſo tempore in vrbe Bungo vbi commorabamur, multi Chriſtiani fieri cæpti ſunt præſertim ex inopi plebe: nam diuites ferè mundo ſeruiunt, & obtrectatorum voculas pertimeſcunt: Firando etiam à Balthaſare Gago litteras accepimus, in parua quadam inſula, triginta vel quadraginta homines baptiſmum petere, & Chriſtianos eius regionis in IESV Chriſti cultu proficere, templúmq; exſtruxiſſe, quãquam pro multitudine populi exiguum. Quod verò ad nos ipſos attinet, nunquam occaſiones deſunt, quibus probemur & exerceamur à Domino. Etenim Bõzij fictis criminibus falſiſque teſtibus nos apud populum in inuidiam conantur adducere, quòd ſcilicet humana carne veſci.

Bella Chriſti fidem retardant.

Bonziorum in Socios ficta calumnia.

camur: atque ad fàciẽdam mendaciis fidem, veſtes manẽtes ſanguine in ædium noſtrarum fores occultè coniiciunt. ídque non ſemel hoc anno fecerunt, qui eſt à Virginis partu 1557. quo circa toto pænè Iapone percrebuit, nos dæmonas eſſe, qui è corporibus hiſce eloquamur: nec eſſe verbis noſtris habendam fidem. quod etiã ſcriptis in ianua noſtra propoſitis palàm edicũt. A pueris etiam interdum lapidibus petimur. Complures præterea nos fœdè & cõtumeliosè compellant, tametſi contrà honeſti viri permulti reuereantur & colant.

Huiuſmodi periculis (vt dicebam) tentamur à Domino, & præclarè docemur, quàm parum ſine illius ope valeamus ipſi. Idem tamen hæc Iaponiorũ peccata diſſimulans, clementiæ ſuæ non obliuiſcitur, ad alliciẽdos ad ſe animos nõnulla ſupra naturam interdum efficiens. Quẽ-
Miracula. dã multis iam annis pænè paralyticum baptiſmo luſtratũ intra paucos dies ſanitate donauit. Mulierem aſſiduo ſingultu etiam dum loqueretur, & cibum caperet, iamdiu laborãtem per baptiſmum eo vitio liberauit. Aliam energumenam, vt primùm CHRISTIANA facta eſt, dæmon reliquit. E mõtanis quidam cùm febri conflictaretur, ad templum noſtrum deſcendit, certus inde non antè diſcedere, quàm ſanitatem reciperet, poſtridiéque conualuit. Iam in ipſo valetudinario, quod diximus, vulnera, veteréſque decem atq; etiam viginti annorum abſcef-

abſceſſus quarto decimo quandóque die ſanã-
tur. Atque hæc omnia neceſſaria ſanè ſunt ad
huius gentis tenebras diſpellendas, detegen-
dóſque Diaboli dolos, atque præſtigias. ſimu- *Præſtigiæ*
lat quis ex compoſito ſe mortuum eſſe, hunc *diaboli.*
venefici extractum è ſepulchro ſe ad vitam re-
uocaſſe mentiuntur. Interdum etiam adiuuan-
te dęmone ęgrotos aliquos curant. Quidã cùm
multos iam dies nuſquam appareret, venefico-
rum opera repẽte comparuit. Defunctus cùm
efferretur neſcio quis, vbi ad feretrum detegẽ-
dum ſepeliendi cauſſa ventum eſt, nullum ca-
daueris ne indicium quidem inueniunt. Hiſce
aliiſque id genus artibus miſeros Iaponios dia-
bol⁹ decipit: quorũ ad cetera ſcelera, quæ mul-
ta ſunt, illa etiã accedit immanitas, vt filios in-
fantes adhuc, crudeliter enecent, vel quòd vnũ
aut alterum ſobolis cauſſa ſatis eſſe, vel quod in
rei familiaris anguſtiis eorũ felicitati hoc pacto
ſe conſulere arbitrentur. Perſuaſum habent e-
etiam fœminæ quædã, quæ mulieres ventrẽ fe-
rant, eæ fœminã ſi pepererint, ad inferna dam-
nari. quare permotæ fœtum in vtero medica-
mẽtis interimũt. Iam verò vetantur Iaponij de
vitæ exitu cogitare, ne videlicet mortis metu à
flagitiis deterreãtur. Quocirca mortẽ repẽtinã
exoptãt, beatúmq; putãt cui ita obire cõtigerit. *Iamambu-*
Sunt etiã qui dæmonẽ colant, eóq; familiariſ- *xæ, cultores*
ſimè vtãtur, quos Iamambuxas hoc eſt milites *& milites*
conuallium appellãt. ij ad famam ſanctimoniæ *dæmonis.*

colligendam, ſeſe grauiter puniunt; ſtant; vigilant; cibo parciſſimo vtuntur; altero deniq; vel tertio menſe, vbi ſatis factũ eſſe Diabolus pronuntiauerit: nõnullis ſtultitiæ ſociis vnà ſecum adhibitis, emendicata à popularibus ſtipe, mare petunt, nauiculámque conſcendunt, cuius ſentinam ita perforant vt accepta paulatim aqua mergatur. Ad hæc, diabolus curat magnopere, vt brutorum animantium ſpecie vulgo adoretur. atque vt vaccas colant, hominem occupat, percontantibus nomen, reſpõdet ſe Dominum eſſe vaccarum: rogatus vt abeat, negat ſe ex homine diſceſſurum, niſi templum ſibi exædificaturos eſſe recipiant. Si pollicentur, abſcedit. ſi promiſſa non fecerint, rurſus reuertitur, oppreſſúmque hominem variis cruciatibus torquet, quo vſque fanum ædificẽt, in quo diuerſas belluarum figuras pro numine venerantur, capitali etiam alicubi pœna propoſita, ſi quis vaccam occiderit. Interdum etiam venatores, ſi quam feram interemerint, ſuis veneficiis in morbum inducit. itaque eius rei metu feras pro dęmone ſuppliciter colunt. alibi verò, vt in cuniculis adoretur quiſquis, ſanguque id eſt cuniculus dixerit, eius repente fauces opplentur: atque ita ad adorandos cuniculos compelluntur. Quæ omnia facit ille nimirũ ob eam cauſſam, vt mortales vero Dei cultu deſerto mutẽt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & qua-

Brutorum ſpecie adorari quomodo ſatagat diabolus.

Ad Romanos 1.

quadrupedum, & ſerpentium. Iaponiorum doctrina ſeu ſuperſtitio multiplex eſt. alij neſcio quem iam mortuum colunt nomine Amidam, alij quendam, quem Xacam nominant. eſt etiam hæreſis eorum, qui lingua patria Fotoqui vocitantur, in opinionum ſuarum prauitate vſque adeò pertinaces, vt aures Euangelio prorſus occludant. negant enim fidem habendam niſi ſcriptis iis, quæ apud ſe habent: & pro miraculo eſt, ſi quis eorum Chriſtiana ſacra ſuſcipiat. Deniq; Soli etiam, ac Lunæ deorum honores habentur, nec non ipſi dæmoni, cui templa erigunt, atque in ipſis templis effigiem eius multò quàm nos fœdiorem ac deformiorem depingunt. Multi ſunt etiam cœtus cœnobitarum vtriuſq; ſexus, albo veſtium colore, rufo, nigróque diſtincti, vita moribúſq; turpiſſimi. O rem cariſſimi fratres miſeratione dignam: homines alioqui politos bonóq; ingenio prædítos, à procreatoris ſui cognitione ita remotos, ſceleribúſque ac vitiis deditos, tribus præſertim Superbiæ, Auaritiæ, & Inuidiæ, quæ alia multa ſecum adducunt: & quod peſſimum eſt, omni animorum curatione ita neglecta, vt ne filiorum quidem flagitia puniant, quos æquè libenter exoptãt quærúntque omni ratione cùm iis carent, atq; vbi ſuſceperint, facilè perimunt. Iaponiorum tres præcipuè ordines numerantur. Patritij, qui vectigalibus ciuitatis fruuntur: Bõzij ſacrificuli, quorum item ampli ſunt red-

Superſtitio Iaponiorũ multiplex.

Iaponiorũ tres ordines.

ditus: Operarij, qui aliorũ veluti ſeruitia ſunt, ſemper iis laborant, ſemper iis obnoxij degunt. nam nec patritiis inopia quamuis extrema nobilitatem aufert: nec operariis quantauis pecunia dignitatem affert vllam, nec vnquam operarios inter ac̃ nobiles matrimonia commiſcentur.

Societatis noſtræ in his partibus tria domicilia ſunt. Amangutij vnũ, vbi multi erãt CHRISTIANI: verùm ædes eæ vnà cum vrbe ipſa incenſæ, & ſolum à barbaris fano Idolorũ poſt, ea dicatum eſt: tametſi nunc audimus nonnullos qui ſuperfuerunt, CHRISTIANOS id ipſum iudicio repetiiſſe, eiúſque poſſeſſionem noſtro nomine recepiſſe. Alterum eſt domicilium Firandi, licet exiguum. Tertium, idémq; omnium maximum eſt hoc Bungenſe, quod in primis ſtabile Deo propitio futurum videtur, tum propter Regis (quamuis nondum CHRISTIANI) eximiam erga nos beneuolentiam, & aliis rebus & in conſilio dãdo probatam nobis, & cognitam: tum etiam propter exiſtimationem à nobis apud prefectos regios magiſtratúſque collectam. Accedit quòd Rex Euangelij promulgationem in ſuo regno ſibi gratã eſſe demonſtrat. Ad quem ſi Rex Luſitaniæ Ioannes patronus ac parẽs Societatis noſtræ legatũ quempiam mitteret, multũ ea res (vt arbitror) ad eius cõuerſionem valeret. nam ipſe quidem de ſe vſque adeò demiſſè ſentit, vt Luſitaniæ Regem

Regis Bungenſis en Chriſtianos probata beneuolentia.

Regem vel per legatos vel per litteras compellare non audeat, dicátque ſe indignum eſſe qui Regi Luſitaniæ ſeruiat, cuius nomen ac fama vniuerſo terrarũ orbe peruagata ſit, ne dum qui ad eum litteras mittat: ſcripturũ ſe ad eius miniſtros atq; præfectos: quod & facit. denique nos Dei beneficio in his regionibus ipſe ſuſtentat. Vos etiã atq; etiam Dominũ obſecrate cariſſimi fratres, vt eũ excitet: nam vtiq; ex eius conuerſione huius regni totius inſularúmque conuerſio pendet: quippe cùm ſit Iaponis regũ hodie in primis potens. Septembri menſe, Firandum, cùm ibi Balthaſar Gagus eſſet, duæ Luſitanorũ appulſæ ſunt naues. Itaq; à Coſmo ad eius ſubſidiũ in cõfeſſionibus audiẽdis, aliiſque laboribus, quos noua prouincia ſecũ affert, eò ſum miſſus. Meo aduẽtu Gagus, & Luſitani, & ipſe regulus oppidi valde gauiſi ſunt. Et quoniã Chriſtianorum veterum vita moréſq; apud hos populos in vtramque partem plurimum ad exemplum valent: primùm omnium ſuadere Luſitanis inſtitimus, diligenter cauerent, ne quem neophytorum exemplo ſuo offenderent. Multos confeſſione purgatos ſacra Euchariſtia refecimus. omnibus verò dominicis, feſtíſq; diebus ad Luſitanos à nobis, ad prouinciales à Iaponio Chriſtiano comite noſtro magnæ virtutis homine, & ſalutis ſuorum cupidiſſimo cõciones habebãtur: ſemel etiam cũ ſymphonia ſacrificauimus, & ſolẽni ſupplicatione.

præibant ſclopettarij quadraginta cum diſplo-
ſione feſtiua: hos tibiæ ſequebantur : deinde
Luſitani duo cum funalibus, & crucifer vnus
dalmatica indutus: tùm è fratribus duo Lita-
nias concinebant: poſtremum locum tenebat
ornatu corporis pretioſo Balthaſar Gagus ſa-
cerdos. Vbi in conſpectum nauium vẽtum eſt,
in quibus erant vexilla ſublata varijs crucibus
coloribúſque fulgentia, prætereuntes nos ma-
ioribus tormentis honoris cauſſa conſalutarũt.
Frequens tùm ibi fortè mercatus erat, quo ex
omnibus ferè partibus negotiatores conuene-
rant. Itaque ſpectaculum magna Chriſtiano-
rum lætitia, magno barbarorũ conuentu atque
approbatione celebratum eſt. Cùm ad crucem
peruenissemus, quam non longe ab ædibus no-
ſtris locauimus, habita de laudibus Crucis ora-
tione, ad templum eodem ordine redijmus.
Faxit Domin⁹ vt per hos ſanctos ritus qui cer-
nuntur oculis, procreatorem ſuum agnoſcant
homines, qui corporis oculis cerni non poteſt.
Interim nuntiatur lætus rerum Bungenſium
progreſſus, ſimúlque Pauli obitus natione Ia-
ponij, quem ægrum Bungi reliqueram, virum
magnis virtutibus prædituũ. Hunc ferunt agen-
tem animã, intermortuis vocibus nihil tamen
æquè clarè pronunciaſſe ac Ieſus, Maria: cuius
mortem homines pariter vitámque admirati
ſunt. Is triennium iam in vinea Domini labo-
rauerat fidelis operárius coméſque noſter ma-
gno

*Pauli Iapo-
nij obitus.*

gno animi ardore, ſpiritu, curáq; ſalutis humanæ. Itaque multum eius morte damni fecimus. ægrè enim in tanta hominum nequitia ſimilem Paulo reperias. Balthaſar Gagus Coſmi iuſſu ex eo loco Facatam profectus eſt, vt poſſeſſionem adiret areæ quam Rex nobis ad ædes ædificandas attribuit. Inde Bungi regem inuiſet, vt is totam rem ſua autoritate ſua cõfirmet. ſperamus autem id valde è republica futurum. eſt enim ea vrbs ceteris aliquanto pacatior, quòd mercatores opuleriti, qui ibi commorantur, diuitiis metuentes ſuis, imminentis belli pericula largis muneribus & congiariis redimunt. Hic locus quartum iam quintúmue annum abundat annona. exſpectamus viciſsim vaccas Pharaonis ſtrigoſas, quas vtinam Deus arceat. effodit enim pectus infantium multitudo à parentibus tali tempore pereuntium: quibus ſi nunc in ipſa vilitate non parcunt, quid in caritate putádum eſt? Magna enim (mihi credite) fratres cariſſimi ſterilitatis incommoda ac difficultates in his regionibus ſunt, prorſus vt ipſi diuites herbis tolerent vitam. Iccirco nos Ioſephi prudentiam imitati, in annum inſequentem aliquid ſemper cuſtodientes, Chriſtianorum inopiæ ac neceſſitati conſulimus: licet inter Ioſephi horrea noſtráque permultum interſit, quippe apud nos non niſi naſturciorum folia, lactucæque ſole toſtæ adſeruantur. Res frumentaria in his locis eſt perexigua: nam triticum vbi maturũ eſt:

imbrium vi tẽpeſtatúmque deperditur. Oryzam ferè demetunt, eámque non ita multam, vt vniuerſę vrbi ſufficiat: nec ea pauperes, niſi ſi quãdo gratulationis cauſſa veſcuntur: quos tamẽ omnes Domini benignitas alit, ac ſuſtinet.

Scriptis his litteris, cognatus quidam Reguli Firandenſis, armis Regi Bungenſium illatis, acie victus eſt. quem quoniam Firandenſis Reguli ope adiutum Rex Bungi cognouit, vaſtitatem eius regno inferre cõſtituit. propterea Bungo ſcripſit ad me Coſmus rumorem eſſe, Bungenſem exercitũ inteſtis ſignis in hæc loca venturum: proinde ſi opus eſſet, rebus noſtris maturè proſpicerem. Ex hoc denique intellexi quid eſſet, cur antea me Rex Bungi vt Octobri menſe hinc diſcederem, per litteras monuiſſet. Huius belli metu perterriti afflictíq; Chriſtiani quidam ad me noctu venerunt, profeſsíque ſunt, ſi ego Firandi remanerẽ, ſe ad oppetẽdam mecum vnà mortem in templum noſtrum eſſe venturos: ſin minus, intra priuatos parietes vitæ finem exſpectaturos. quos ego ſalutaribus præceptis inſtructos, iis verbis quæ tempori ac rei conuenire videbantur, bono eſſe animo iuſſi. Huius inſulæ Firãdi circuitus nouem paſſuum milſia colligit, & aliquot habet vicos, quorum maximus eſt hic vbi ſum in præſentia, familiarum omnino ducentarũ. In reliquis ſunt Chriſtiani nonnulli, quos, niſi bellum impediat, ſingulis hebdomadis inuiſere ſtatui.

Hæc

Hęc habui, mihi cariſſimi fratres, quę de hoc anno 1557. ſcriberẽ. vos oro per IESVM Chriſtũ, vt precibus veſtris mihi veræ ſummiſſionis perfectęq; obedientię virtutẽ ab eo impetretis, qui mea cauſſa ad ignominioſam vſque Crucis mortem eſſe obediẽs voluit. Ex inſula Firando quarto decimo Kal. Nouemb. 1557.

MELCHIOR NVNNES
Societati IESV in Luſitaniam.

ANno poſt Chriſtum natum, 1555. ad vos dedi literas ex ora Sinarum, vbi hyemare coactus fueram, cùm Iaponem tenere non potuiſſem. Multa in eo itinere & magna vitę pericula adiuimus, cùm aut in vada incideremus, aut inter ſeſe naues incurrerent. In eo autẽ portu Sinarum cum comitibus meis ad mẽſem Iunium vſque ſubſtiteram, quod anni tempus Iaponicæ nauigationi vulgò putatur idoneũ. Sed cùm repente decretum eſſet inſequentem quoque hyemem ibi traducere, cõtinuo Luſitanos qui ſimul aderant circiter trecentos conſuetis officiis ſpiritalibus adiuuare inſtituimus. Caſa itaque & tẽplo è paleis raptim exſtructo, quotidie Chriſtiana doctrina tradebatur: omnibus verò dominicis feſtiſq; diebus ſacrum miſſæ & verba de rebus diuinis non ſine magno fructu fiebãt. Quo quidem tẽpore dici non poteſt, fratres cariſſimi, quãtũ voluptatis animo ceperim,

In Sinarum regione. diuina Sacrificia peragũtur.

cùm viderem in Sinarum regione, inter tot ſæculorum idololatras, diuina ſacrificia peragi, & Euangelium promulgari: & præſertim hebdomadæ ſacroſanctæ Paſchatiſque ſolemnia multis eorum qui aderant lacrimis lætitiaque celebrari. Illud etiam percommodè factum eſt, vt Luſitani aliquot redimerentur, ab incolis iam diu in vinculis habiti, mortíſque licet iniuſtè damnati. Tenebantur autem adeò tetra immaníque cuſtodia, vt niſi hiſce oculis ego ipſe vidiſſem, nunquam fieri poſſe putaſſem, vt quiſquam eo vitæ genere ſpiritum duceret.

Inundatio vrbes & villas complures obruit.

Quadrageſima exacta, Cantonem Sinarum vrbem (quæ Vlyſſiponi magnitudine pænè par eſt) triſtes nuntij perferũtur, quibus omnes valde perterriti ſumus, in prouincia Sancij, è Sinarum prouinciis vna, tantam repente aquæ vim ſcaturigine crebra è terræ viſceribus erupiſſe, vt omnem circa regionem ad paſſuum centum octoginta millia inundauerit, vrbes ſeptem villáſque complures obruerit, omnibus incolis vel ipſa inundatione demerſis, vel ſi inundationem effugiſſent, demiſſo cœlitus igne conſumptis. Quod ita pro certo eſt habitum, vt Chaurel, qui magiſtratum Cantone ſumma cum poteſtate gerebat, quod patrem atque familiam ea calamitate amiſſet, adminiſtratione depoſita (id enim in patris luctu ſolemne eſt) ad obrutam Sancij prouinciam magno cum ſqualore diſceſſerit. Hæc autem de Sinis tantum-

summodo cognita sunt: nam Lusitanis alissue omnino aduenis mediterranea penetrare non licet. Inde, anno proximo, qui fuit 1556, Iunio mense Iaponem versus nauigare perreximus, & duas inter insulas certum naufragij vitæque discrimen Dei beneficio euasimus. cuius clementia, & in eiusmodi periculis cura salutis nostræ, nostram in ipso fiduciam non mediocriter auget magnámque spem affert fore, vt Bũgi Rex ad Christum adiungatur, præsertim cùm eius rei Rex ipse litteris ad Proregem Indiæ scriptis significationes dederit non obscuras.

Cùm ad Bungi portum appropinquaremus, ad oppidum quoddam appulimus, cuius oppidi principes, sumptis armis ab Rege Bungi defecerãt. ibi ex incolis qui ad nauem accesserãt, audimus Bungi vrbem totam euersam esse, aufugisse Regem, putare se nostros etiam Socios, qui Bungi commorarentur, occisos. Ea res quamuis falso nuntiata, omnes quotquot eramus in naui, magnopere conturbauit, ac perculit. Sed Bungum nihilo minus vento aduerso contendimus, & Socios omnes incolumes DEI beneficio offendimus. Quos ego nobis ad littus obuiam prodeuntes quanto meo gaudio viderim, verbis exequi fratres carissimi nequeo, prorsus vt à morte reuocati mihi viderentur. Neque verò in eo congressu Cosmus ille Turrianus temperare lacrimis poterat, bonus vtique senex, & vir planè egregius. Annos aliquot

Cosmi Turrensis vir-tus ratio & labores.

Amãgutij vixerat, in ea vrbe relictus à Francisco Xauerio: toto eo tẽpore nullum gustauerat carnis genus, nec pane piscibúsue recentibus (quibus rebus id oppidum caret) sed oryza tantũmodo Iaponio more decocta (quæ eiusmodi est, vt eam comedas nõ nisi fame ac necessitate coactus) salitóq; pisce, aut oleribus vescebatur: iisque cibariis ita assueuerat, vt carnes iam sine valetudinis incommodo mãducare non posset. Is Amangutij rem CHRISTIANAM administrauit egregiè, multis magnísque laboribus, ac difficultatibus fortiter superatis. Etenim vel intra priuatos ipsos parietes à Bonziis lapidibus sputísque appetitus, illusus, & cõtumeliose tractatus est, cùm sine magno periculo domo pedem efferre non posset, ídque ob eam maximè caussam, quòd post Francisci Xauerij ex eo regno discessum, Rege ipso Amãgutij ex insidiis interfecto, assiduo pænè bello ac seditionibus, cum vniuersæ ferè nobilitatis ac magistratuum cæde regnum illud exarserat: cuius rei culpam Bonzij (quorum est magna apud plebem autoritas) cum in Christiana sacra susceptа, neglectáque Deorum religiones conferrent: tantam in inuidiam Cosmum adduxerãt, vt & mundus illi crũcifixus: & ille mundo vicissim iure optimo dici posset. Sed eum in hisce incommodis, & ærumnis præclara nimirum conscientia sustentabat: quippe qui ad Christi domini nostri gloriam retulisset omnia, & Amangutianorum

Eccle-

Ecclesiam interim conseruari atque augeri intelligeret. Denique mihi narrabat nunquam se in vita lætitiæ, ac voluptatis tantum cepisse, quantum pèr id tempus Amangutij percepisset. planè vt existimem illum è lacrimarum mira suauitate & copia, magna ex parte oculorum aciem perdidisse. Vt Bungum veni, dedi operam vt Regem ipsum inuiserem, multisque eum rationibus ad CHRISTVM traducere sum conatus: sed frustra, partim quòd hostium metu in locum munitum sese præfidij caussa recepisset, partim etiam quòd sibi intelligeret Christiana lege mores esse mutandos. Accedebat illa quoque suspicio, forevt populares sui Christianum regem ferre nollent, ac proinde interficerent. Sed illud maximè retardabat hominem, quòd dæmoni deditus est in hæresi ea, quæ animum ait vnà cum corpore interire, spiritum esse nullũ, & nihil omnino præter ea quæ sensu percipimus. Egimus diligẽter cum eo, vt cum Bonziis aliquot, quorum esset præcipua sapientiæ existimatio, coram se regnique principibus disputatio de religione institueretur à nobis, peruersitatem opinionũ ipsorum, & veritatẽ Christianę fidei nos apertè demonstraturos. quod ille verbo se facturũ nobis promisit: re ipsa quanquã efflagitantibus nobis non præstitit. Sunt autem Bonzij cum regni proceribus affinitate cõiuncti, nobis verò, quòd plebi eorũ scelera fraudésq; detegimus, iniquissimi, tãtisq;

Bungensis Regis cõuersionem quæ retardarint

mendaciis populum onerant, nihil vt Euangelio in his terris maiori impedimento esse videatur. Quod idem Francisco quoque Xauerio (quamuis id nos celaret) vsu venisse nunc demum cognoui. Quot ille in iis locis incommoda superauit? cum pedibus iter assiduè faceret, cùm per vias, ædésque Bonziorũ, ac principum concionaretur, Iaponicísque cibariis, quæ insipidissima sunt, victitaret. In magnis verò frigoribus instar famuli à pedibus Iaponios equites citato gressu persequebatur, talari veste nunquam deposita, & quidem sarcinula onustus, vt eo comitatu insidias latronum effugeret. Idem in castigandis Iaponiorum flagitiis & superstitionibus adeò fuit liber ac vehemens, vt trepidaret comes eius, qui mihi hæc deinde cuncta narrauit. Quoties ille puerorum insectantium vociferationes, iurgia, lapidationes constanti semper, inuictóque animo pertulit? Mortem verò pro Christo vsque adeò optabat, vt eam vltrò pænè quærere videretur. Regis quidem Amangutij nefario flagitio liberè atque acriter accusando, non obscurum adiit vitę discrimen. Iaponiis proceribus quibusdam eum parum honorificè compellantibus, trementem interpretem, & mucronis ictum in singula momẽta exspectantem, iisdem compellationibus (tametsi citra contumeliam) respondere iubebat. idque non contumacia elatus, sed quod illud sentiret ac diceret: nullam (vt tùm res erant) suæ doctrinæ

Xauerij in laboribus et difficultatibus constantia.

ctrinæ dictorúmque in iis locis autoritatem futuram, nisi maiore apud eos esset in honore, quàm ipsimet Bonzij, quos illi sanè valde reuerentur. Quam eius animi magnitudinem vitęq; contemptum Iaponij vsque adeò mirabantur, vt etiamnũ magnũ apud multos nomen sanctitatis obtineat. Ego in grauissimam febrim incidi magno sanè vitæ periculo: ex qua tertio denique mense euasi: cúmque res Iaponicæ turbulentæ exiguam spem profectus ostenderent, infirmo etiamnum corpore ad meum prouinciale munus in Indiam mihi renauigãdum existimaui. Quò licet sæuissima (qualem nec videre me in vita memini, nec verò existere vnquã posse putaui) dierum quinq; tempestate iactati, incolumes Deo miserante peruenimus: cuius bonitatẽ supplices exoramus, vt quos è tot periculis ereptos in hæc loca perduxit, eosdem obedientia duce ad cœlestia regna sedésq; peruenire patiatur. Cocino 4 Idus Ianuarias 1558.

GASPAR VILELA SOcietati IESV Goam.

ANno superiore, fratres mihi carissimi, ad vos fusè perscripsi res cùm aliis huius prouinciæ locis, tum præsertim Firandi gestas, vbi annum sum commoratus. quo temporis spatio Christiani mille & trecẽti facti, templáque tria Christo exædificata sunt, quæ Idolorum ædes

Anno vno 1300 Christiani facti.

antea fuerant. quam rerum conuerſionem aduerſarius ægrè ferens magnas in nos turbas per Bonzium quendã excitauit, qui ex incremento rei Chriſtianæ acri odio in nos iam ante concepto, habita etiam nobiſcum diſputatione litte concertatione turpiter victus, tanta cum indignatione diſceſſit, vt ſuum dolorẽ alia ratione punire omnino decreuerit. Confeſtim praua Bonziorum dogmata atq; mẽdacia vulgo prædicare inſtituit, ſdq; eo euentu, vt cuius nomen Firãdi ante id tempus obſcurum atq; ignotum fuiſſet, plurimos iã ſectatores haberet, nec plebs modò, ſed ipſi Bonzij ex eius ore penderent. Is populum in nos vehementer ſuis concionibus incitabat, monebátque & hortabatur, vt nos, ſicuti Frãciſcum Xauerium antea, finibus pellerent, atq; ita Deorum ab ſe iram ac minas auerterẽt. quibus rebus effectum eſt, vt non ſolum multi in nos falſum dicerent teſtimonium, ſed etiam (quod Chriſtianos vehemẽtius pupugit) crucem effringerent in ſacro cœmeterio poſitam: quam iniuriã & Regulus oppidi, & aliquot alij Chriſti gloriæ cupidi quanquam vlciſci parati, iuſtis tamen de cauſis patienter tulerunt. Dominus verò Deus noſter nihil iis aliiſq; multis eorum ſceleribus motus, ſed recordatus miſerationum ſuarum antiquarum, pro flammis atq; fulminibus ſigna miſit è cœlo ad eorũ tenebras diſpellendas perquam clara & illuſtria: etenim in media aëris regione ſpecies crucis apparuerunt

Crucis ſpecies in aëre apparuerũt

paruerũt aliáque prodigia valde conſpicua. verùm enimuero vſque adeo denſa caligine mentos eorum obductę ſunt, vt inſolitam lucem intueri nequiuerint, ſed potius in ſua pertinacia obfirmatiores, neophytos à Chriſti cultu ſummа vi reuocare conati ſint.

Meacum eſt vrbs totius Iaponis caput, frequentiſſima academia, litteratorumq́; conuentu percelebris, cui ciuitati quod Euangelij lux nondũ affulſit, Coſmo Turriano rectori noſtro viſum eſt faciendum, vt aliquis noſtrum ad explorãdum ciuitatis ſtatum, ſimúlq; tentandum quis ibi locus Euãgelio ſit, mitteretur. Eius rei gratia crebris ſupplicationibus ac ſacrificiis ritè peractis, hæc mihi prouincia obtigit, licet ad tantum onus haud quaquam idoneo. Sed qui illud mihi per obediẽtiam impoſuit Dominus, idem ferẽdo quoque ſuppeditabit vires. Equidem, quod ad me attinet, mortem, iniurias, incommoda, & frigora quæ in iis regionibus maxima ſunt, mihi propono. Iaponicæ linguæ tametſi conſuetudinẽ aliquam nactus ſum, tamẽ quò facilius atque commodius cum Iaponiis agere poſſim, interpretẽ è Societate noſtra Iaponium mecum duco, iámque me ad iter accingo. Itaque ne longior ſim temporis anguſtię prohibent. Illud à vobis fratres cariſſimi enixe peto quæſóq;, vt me in tali tãtáq; re omnis opis egẽtẽ Domino quàm diligẽtiſſimè cõmẽdetis.

Ex Iapone Kalendas Septembris 1559.

IOANNES FERDINANdus Melchiori Nunni.

ACta proximi ſuperioris biennij cognoſces ex litteris iis, quæ pùblicè miſſæ ſunt. Nũc accipe quæ mihi in præſentia occurrunt. Bungenſium Chriſtianorum in ſuſcepta religione maior in dies firmitas atq; conſtantia cernitur: quippe ſeſe pœnitẽtiæ, & euchariſtiæ ſacramẽtis identidem muniunt: ſacris concionibus adſunt, ſubinde ſe verberibus puniũt, aliáque pia munera diligẽter obeunt: horarias preces quotidiè recitant, cruciatibus Domini in horas ſingulas ita diſtributis, vt vniuerſam eius hiſtoriæ ſeriem ſingulis diebus ea ratione percurrant. Neque verò Facatæ, quanquam templo à militibus direpto & diſturbato, ceſſatum eſt. Nam præter fœminas puerósque, patres familiarum ſex baptizati ſunt, quorum opera illam Eccleſiam propediem reſtitutum iri confido. Atque vt intelligas, Iaponij Chriſtiani quãtum in virtute profecerint, narrabo quid vni eorum nobili genere nato contigerit. Is cùm eſſet Amanguti apud amicum opulentum, qui agros oryzæ feraces ei fruendos dederat, cúmque videret ſe occupationib⁹ diſtineri, quo minus Chriſto, quemadmodum optabat, totum ſe mancipáret ac traderet; fundo vectigalibúſque relictis,

Chriſtianorum exercitationes.

Nobilis cuiuſdã Chriſtiani praeclara in vita et morte facinora.

ctis, Facatam vnà cum vxore, liberis, ac ſeruis venit, vbi non modò ſe ipſum Deo verè atque ex animo dedidit, ſed filium quoque indolis egregiæ nobis tradidit tenera adhuc ætate, Societatis noſtræ doctrina præceptíſque imbuendum. Idem, vt vni Deo vacaret, depoſitis omnibus ſeculi negotiis, totum Quadrageſimæ tẽpus apud nos poſuit, vbi quidquid à quotidiano miſſę ſacro & concione ſupererat temporis, precando, contemplandis ſempiternis pręmiis, mortéque, & extremo iudicio, cõſumebat: quibus rebus in Domini noſtri IESV Chriſti cognitione, & amore creſcebat in dies. Accedebat ad eius cõſtantiam, virtutémque corroborandam, rerum à martyribus piè fortitérq; geſtarum aſſidua cogitatio; ex quibus præcipuè diui Stephani delectabatur præclaro facinore, pro lapidatoribus ſuis in extremo ſpiritu Dominum deprecantis. Vbi hebdomadæ ſacræ dies venerunt, vitæ maculis per confeſſionem diligenter elutis, ipſo Paſchatis die cum aliis quatuor aut quinq; cœleſti pane ſeſe pauit ac muniit. Quinto autem ſextóue pòſt die, vrbe Facata euerſa, ex principibus quidam (qui ſeditione commota in Regem Bungi arma ceperat, is apud quem noſter Chriſtianus (vt diximus) Amangutij antea vixerat) ſe ab illo deſertum indignatus, eum à ſicariis ad necem conquiri iubet: quos ille vbi ſe adorientes aſpexit, nõ modò arma non ſumpſit, cùm eſſet vir alioqui for-

tis ac ſtrenuus, ſed etiam quaſi manſuetus agnus in genua procubuit, tam diu ad Dominũ Deũ oratione cõuerſa, quo ad vſque eidem animam reddidit. nec dubitamus quin preces pro interfectoribus fuderit. Etenim diui Stephani exemplum intimis eius medullis inhæſerat. Filius apud nos, vxor autem & filia apud ſanctam fœminam precationi ac pœnitentiæ deditæ in virtutibus valde proficiunt.

Alexander eſt quidam alius Chriſtianus. is cùm eſſet in famulatu potentis viri in agro Facatenſi, haberétq; in eodem famulatu ſocrũ & coniugem, quę vxori domini ſeruiebant, à Spiritu ſancto permotus, ea familiaritate ſalarióq; relicto Facatã iniuſſu domini, baptiſmi petendi cauſſa conceſſit. quo impetrato, perceptis iam Chriſtianæ fidei rudimentis, tota de re dominũ fecit per litteras certiorem, eúmq; ita IESV fauente commouit, vt coniugem & ſocrum ad ipſum cõtinuò dimiſerit, quę item ad eccleſiam aggregatæ ſunt. & coniunx quidem quindecim poſt diebus exceſſit è vita, IESVS, MARIA piè pronuntians, quam multis de cauſſis in cœlum aſcendiſſe confidimus: Alexander verò vxoris morte ſanctiſſimè obita adeò permotus eſt, vt omnem pecuniam abiicere, vitam cœlibẽ agere, & quoad ſpirauerit, Coſmo Turriano parere decreuerit. Piis ſacrificiis tuis, & reliquorum patrũ fratrúmq; mihi cariſſimorũ me valde commẽdo. Bungo 3, Nonas Octobris 1559.

EX

EX EPISTOLA GVLIELMI ad Societatem IESV in Lusitaniam.

EGo cum Gaspare Vilela Firandum in subsidium Christianorum Bungo contendi, annúmq; ibi totum vterque partim in baptizãdo, partim in Christiana doctrina pueris tradẽda consumpsimus: qui per vias campani æris sonitu (qui tum primùm in ea vrbe exauditus est) conuocati, eam paulatim edidicere, peritioribus quibusdam ex eorum numero constitutis, qui magistrorum vice apud ceteros fungerentur. Atque etiam per vrbẽ publicè quæ didicerãt alacriter concinebant, nec barbarorum nos insectantiũ clamore, derisionibus, probris deterriti sunt, quo minus cæptis alacri studio insisterent. réſq; eo iam loci processit, vt filij priuatim parentes ipsos edoceant, séq; inuicẽ inuitẽt ad eam noctu, modò apud hunc, modò apud illũ decantandã, quo parentes etiam vocãt suos. Hebdomadæ sacræ diebus, Gasparis hortatu certus in vrbe locus ad mõtis Caluarij speciem est comparatus, quo Christiani ad audiendum verbum Dei, séq; diuerberandos piè admodum ventitabant. In Iaponis proceribus Christianus est quidã Antonius nomine, cuius in ditione sunt circa Firandũ aliquot insulæ, ac vici. In ea loca Gaspar Christianorũ rogatu profectus, incolas pęnè omnes tãto Antonij gaudio voluptatéq; cõuertit, vt Antonius ipsemet incendiũ

Ædes idolorum incẽduntur.

ædibus idolorum inferret: quarum cuſtodes, quam dæmonibus dederant operam, eandem conditori ſuo, qui verè Deus eſt, deinceps dare cœperunt. Firandi, in ædibus Antonij nouis, Gaſpar habuit concionem, ibíque Antonius eo ipſo die Chriſtianis omnibus epulum præbuit: &, quo nihil gratulationi deeſſet, diuinitus factum eſt, vt filius eius etiam tum ethnicus cum quibuſdam domeſticis mulieribus conuerteretua ad Dominum. Multa prætereo, quæ ex noſtrorum litteris cognoſcetis. Chriſtus dominus noſter nos tum ad perſpiciendam penitus voluntatem ipſius illuminet, tum ad eandem ritè exequendam pro ſua bonitate confirmet. Bungo 4. Nonas Octobris 1559.

BALTHASAR GAGVS Societati IESV Goam.

QVæ mihi in mentem venerint de ſtatu rerum Iaponicarum ſiue præſenti, ſiue præterito, complectar his litteris, tametſi in magna rerum varietate ac mutatione, quæ nobis benè de re Chriſtiana merendi laborandíque maiorem etiam occaſionẽ præbuit. Verſamur in hoc Bungenſi domicilio nouem omnino patres fratréſq; cum Iaponiis aliquot hoſpitalium domorum miniſtris. oppidani quotidiè, ſed dominicis præſertim diebus feſtíſque præcipuis ad templum ita frequẽtes à millibus paſſuum

passuum amplius nouem conueniunt, vt ædes multitudinem vix capiãt, interdum etiam bonam eorum partem excludant. Quotidiè sacris peractis elatâ voce recitatur Christiana doctrina. Complures Iaponij qui propius absunt, singulis sabbatis confessione, celebrioribus verò diebus etiam communione sese confirmant. Et mirum, ipso statim generalis cõfessionis initio, quæ sacrum præire solet, ac Iaponicè recitatur, ex auditorum oculis emicant lacrymæ, ac multò etiam vberiores, cùm sacerdos corpus Domini tenẽs manibus, Domine (inquit) non sum dignus: quæ verba tunc ipsi quoque Iaponico sermone pronuntiãt. Itaque mei sanè valde me pudet, cùm hosce homines video vix ante biẽnium ad lumen à cœcitate conuersos, tãto sensu ac dolore affici delictorum suorum. Iam verò sortiuntur etiam apud quem dominicis diebus coëãt ad sermones inter se de religione serendos, eóque è nostris aliquem accersunt, qui matutinam concionem ipsis in memoriam reuocet. atque in ea quid quisque potissimum animaduerterit, in medium afferũt. Hac sermonis cõmunicatione absoluta, symbola pro cuiusque facultatibus in pauperum funera conferuntur. Atque hoc ipsum institutum & consuetudinem Amãgutiani quoque sibi à Cosmo Turriano iam ante quadriennium traditam, retinent. Bungi hospitales ædes habemus duas, alteram plagis vlceribúsque curãdis, aliis mor-

Iaponiorũ erga res diuinas studium.

Bungi hospitales ædes duæ.

borum generibus alteram, exſtructam hoc ipſo anno 1559, ex lignea materia, multò amplioré, in qua media aram excitauimus. Abſolutum eſt ædificium die viſitationi beatæ Virginis ſacro, ibíque poſtridiè primùm ſacrificatum eſt, habitáque oratio de rebus diuinis magna cum voluptate, lætitiáque Chriſtianorũ: quos vniuerſos eodem coactos vnus ex iis conuiuio excepit. Eius Noſocomij cõclauia ſexdecim ſunt, quibus medici quoq; hoſpitium eſt contiguum, viri in curandis ægrotis diligentiſſimi. Ab æſtate proxima ad hoc vſq; tempus amplius ducenti omni morborum genere liberati ſunt, cùm neminé Coſmus, quamuis deſertum ac deſperatum excluderet: cancríq; ac fiſtulę veteres amplius decem & ſeptem annorum, ac viginti, tanta felicitate curatæ ſunt, vt Dei potius beneficiũ, quam humana medicina fuiſſe videatur. Quamquam in chirurgia ſanè excellit vn⁹ è noſtris, qui alios etiam domeſticos docuit, in quibus eſt qui propter egregiam Iaponicę linguę notitiã ſimul & pharmacis corpora, & animos monitis ac ſaluta ri doctrina curare poſſit. Itaq; multi ex iis paulatim conuertuntur ad Dominũ. Iaponius erat quidã Meacenſis, domeſtica Bonziorum diſciplinã ac ſuperſtitionibus à puero inſtitut⁹. Is nõ ſolùm audito Euangelio credidit, ſed etiam cognita noſtræ vitæ ratione ad nos Bungum vnà cum Coſmo conceſſit. Incitabat ipſe ſe ad omnẽ virtutẽ, ſecúmq; præclarè pugnabat: & quoniam

niam rei medicæ vacauerat, cumpoſita quædã expoſuit duobus libris, Sinarum lingua. deinde migrauit ad Dominũ. huic ſucceſſit Michael, quo itẽ ſanctiſſimè vita functo, Sinę duo à Coſmo ſunt ſubſtituti, qui eos libros ediſcerẽt. Cõpoſita ſanè facilia, & efficacia ſunt, prorſus, vt eorũ quibuſdã ſtatim admotis morbi pellãtur. Gulielm' quidẽ Pereria cùm huc áppuliſſet, ægrot' ipſe, & reliqua ipſius turba naualis: iis medicamẽtis omnes ad ſanitatẽ perducti ſunt. atq; opus hoc ære priuato hactenus Chriſtiani prouinciales & mercatores aliquot Luſitani ſuſtẽtãt. Sed Rex præterea in eoſdẽ ſumpt' vectigal attribuit, ex quo pacatis reb' annui capiẽtur aurei trecẽti. Fœmina eſt ſeptuagintà annos nata, maiorẽ Iaponis pærtẽ emẽſa, cùm ſtipi à Principibus cogẽdæ vacaret, exſtrucẽdis idolorũ templis, quorũ illa præcipuo quodã ſtudio cultúq; tenebatur. Hæc vbi Firandũ venit, Dei verbis auditis baptiſmũ enixè petiit, quo impetrato, Bungũ ſe cõtulit, factáq; ibidẽ habitandi poteſtate, prope ædẽ noſtram perpetuũ ſibi domicilium cõparauit. huius virtus Chriſtianis ad exemplũ prędlucet, victúmq; ſibi ſuis manibus ipſa cùm quæritet, tũ duas præterea mulieres, Chriſtianis maritis defunctis honoratis hominibus alit viduas, & in officio atque opere continet: ſingulis ſabbatis peccata confitentur, inopem ducunt vitam, carnémque ſuam ſolitudine ac pœnis voluntariis edomant. Quidquid

Infirmorũ cura.

Fœminæ ſeptuagenariæ conuerſio: eiúſque in Deum et pauperes ſtudium.

ex parta labore ſuo pecùnia ſupereſt, id continuò in valetudinarij ſubſidium conferunt: iámque præter lineas tunicas aliáque ſimilia, in vſus pauperum aureos etiam nummos plus centum, & quinquaginta erogarunt: ſunt etiam ex Chriſtianis qui ceteros, & per vrbem, & per vicinos montes aliquo morbo laborantes inuiſant, quorum inopiæ, cùm opus eſt, aliquod per eoſdem viatores è Valetudinario ſubſidiũ mittitur. Chriſtianus eſt Michael quidam, cuius hero vita functo homine pecunioſo, qui magnam alebat familiam, ad funus cõuenere Bonzij permulti, qui vnà cum familiaribus eius Iaponico ritu quotquot habent idola, ſuis quæq; nominibus clata voce inuocare cœperũt: quos Michael, quamuis mortis metu propoſito non modò noluit imitari, ſed etiam multis eos rationibus, ſanè conſtanter ab ea impietate reuocare conatus eſt. Alius erat in eadem familia Chriſtianus, nomine Emanuel, qui Bonziis aliqua ex parte in ea vociferatione conſenſit. is deinde à Michaele obiurgatus culpam agnouit, atque vltrò ad pœnam delicti poſtulandam venit in templum, & die quodam dominico dum ſacrificatur, ſeſe flagris acriter non ſine copioſa ſanguinis profuſione cæcidit. Qua ſatisfactione à reliquis Chriſtianis accepta & probata, cum Eccleſia in gratiam rediit. Alius item Chriſtianus, cui nomen eſt Paulo, quòd in ſolemni quadam barbarorum gratulatione vexillifer

Michaelis cuiuſdam ſanctæ libertas.

lifer esse recusasset, Regis autoritate ac beneficio vix obtinuit quò minus ab iis malè multaretur, eiúsque domus disturbaretur. Mos est Christianorum in vsus templi aliquid semper è suis fructibus cõferre, ipsúmque templum magna admodum cura tuentur: in grauioribus verò difficultatibus, siue turbines ac procellæ sæuiant (quæ in his locis ita sunt vehementes vt ædificia euertant, euellant arbores, si verò imbribus mixtæ sint, emota etiã loco semina dissipent) nobis præsto sunt: siue belli vis ingruat, armati statim ad templi defensionem accurrũt. in eo quidem tumultu, qui hoc ipso anno excitatus est, cùm Balthasar Gagus Facatæ pænè obsessus ab hostibus teneretur, Christiani permulti sese ad eum liberandum, vel capitis sui periculo comparauerant. Sed eum Dominus, vnà cum reliquis ea obsidione locóque, insciẽtibus inimicis exemit.

Christianorum in Socios officia.

Superioribus diebus Gaspar Vilela Meacũ est missus, quod etsi iam dudum erat in optatis, nunc tamen opportunius visum est, cùm simul omnes in hanc Bungi vrbem conueniissemus. Interpres eum comitatur Laurẽtius frater, cùm Iaponicæ linguæ, morúmque, tum rerũ Christianarum peritissimus, excellentíque ingenio præditus. secum ferunt librum, à Melchiore conscriptum, ab ipso autem Laurentio Iaponicè versum: cõmodum etiam accidit, vt eo ipso tempore hinc proficisceretur Meacẽsis quidã,

qui illis dux itineris optim⁹ esse possit. quatuor in vniuersum hoc iter ingressi sunt, quibus Dominus vtinam pro sua infinita bonitate aditum muniat, gẽtémque illam ad suas tenebras agnoscendas, moréſq; mutãdos illustret. in ipso discessu, supsidium aliquod spiritale in eam expeditionem à nobis omnibus petiere: sacra missarum permulta, septem psalmi, aliáq; huiusmodi suffragia delata: séque in viam dederunt sexto Idus Septembris 1559, non sine magno omnium dolore ac lacrimis. Iámque eos Meacum DEI beneficio peruenisse cognouimus. Quid ibidem egerint, qui status sit rerum, vt ex hac parte, prout è re Christiana fuerit, absentibus consulatur, propediem cognoscemus.

Nunc venio ad res Facatẽses. ea est vrbs ampla, & opulẽta, negotiatoribus frequẽs, in planitiæ sita. Bũgo distat pedestri quinq; dierũ itinere. Inde Firandũ maritimus traiectus est passuũ octoginta milliũ. Anno superiore, paschalibus festis exactis, cùm Rex nobis domũ, ac tẽplum Facatæ secus mare dono dedisset in suburbano, in quo agricolę ferme septuaginta versantur, eo missus sum, cũ Ioãne Ferdinãdo qui Iaponicam linguam tenet optimè, cuius ad cõciones cùm magnus concursus fieret, baptizari aliqui cœpti sunt, veruntamen lentè, nam ante baptismum Christianis rudimentis diligenter instituuntur, & certas precandi formas mandãt memoriæ, denique intelligunt in ea religionis muta-

mutatione quid ſuſcipiant, quidue deponant. conuerſi ſunt ex eo numero ſex patres familias, nec inepti homines, & locupletes. eodem conueniebant etiam indidē Chriſtiani aliquot, qui iam antea Euangelio crediderant, itémq; Amāgutiani nōnulli. Habebatur autē quotidie cōcio, deinde ad litanias veniebant, tùm conferebant inter ſe, quæ in concione audierant, deinceps doctrina Chriſtiana Iaponicè, oratio verò dominica, Angelica ſalutatio, & Symbolū Apoſtolorū latinè recitabantur. Cùm res ita procederent anno 1559, officiis hebdomadæ ſacroſanctæ perſolutis, cū ceteris (locus enim erat idoneus) ſacratiſſimæ Euchariſtiæ myſteriis ac cęremoniis: altero paſchalium die armatorū duo millia poſſeſſionibus ſuis pelli ſe ab Rege, præfectóq; regio Bungēſi, (qui fortè ibi tùm erat) acriter queſti, Facatā aggrediūtur: atq; eo quidē die excluſi ab incolis, nocte verò inſequēte prodentibus Bonziis, vrbe vicóq; potiti ſunt. Hic nos in dēſis tenebris, ſublata humeris cruce, rebus noſtris diligēter quiſq; pro ſua parte cōſulere. Ac primū omniū quædā templi ornamenta cum Ioanne Ferdinando, puerīſq; domeſticis, in Firandenſem nauē imponimus: quæ continuò diſceſſit. Inde ego & Gulielmus, comitibus Chriſtiano quodam incola Syluestro nomine, & Luſitano, qui in his locis eo tēpore verſabatur, in nauē confugimus duobus paſſuum millibus ſtantē in ſalo. nauarchus, qui ex hoſtiū

Facta oppugnatur.

factione esset, simul atq; oppidum captum cognouit, statim cum suis de nostro interitu cœpit inire consilium. suadentibus cunctis, vt nos è medio tolleret, & periculosum fore dicentibus, si nos direptos, ac spoliatos abire permitteret: vnus ipse, non tam misericordia adductus, quam lucri spe, quòd multo plura nobis superesse arbitrarètur, eam sententiam dissuasit. quo quidem tempore cum actum de nobis esse arbitraremur, veniam delictorum apud se quisq; suorum à Deo supplices præcabamur. Syluester autem ille Iaponius, non necessitate compulsus (omnia enim ea pericula effugere poterat) sed beneuolentia, & caritate, quamquam enixè recusante me, vnà conscenderat, cum diceret certum sibi esse nobiscum mori. eum ego noctu sæpe singultientem, effuséque plorãtem audiebam, quòd agi de nece nostra à nauicularijs cognouisset. quinimmo facta sibi ab illis abeundi potestate nunquam est vsus. idem ex iis quæ secum attulerat, ita multa cum nostris amisit, vt vnum ei supereresset indusium: interim cibaria nobis vnciatim dabantur æquè malè acceptis, ac si in Turcarum triremibus teneremur. quarto pòst die Facatæ cognitum est nos ibi esse, quod vbi nauarchus resciuit, tota de re hostes, qui vicum ceperant certiores facit: tùm nauiculæ tres armatis hominibus refertæ nauem inuadunt, ipsúmque nauarchum arreptum expilant, nos verò ipsis etiam vestibus,

Syluestri erga Socios fides.

Sociorum calamitates & pericula.

bus,quæ nobis erãt reliquæ, vna tantùm relicta intima tunica exuunt. cum iis deinde in nauiculas deſcendimus. qui tria paſſuum millia cùm proceſſiſſent,antequam ad terram appellerent, inter ſe ſpolia diuiſerunt. quod illi dum faciũt, vir quidam ex eo comitatu præcipuus qui me nouerat, mihi togam, comitibus verò meis aliquid ſingulis ad corpus tegendum reddidit. deſcenſione in littus Facatenſium facta , nouinos labores , noua pericula excipiunt. nam ex hoſtibus hi qui in terra remanſerant, partem prædæ ab eis qui in mari nos diripuerant, efflagitare cœperunt, qua cùm iis communicata diſcedunt. nos in littore ſumus relicti. magna autem erat eo loco vis populi,portæ verò oppidi clauſæ, diſpoſitáque præſidia. hic nobis alius pugionem,alius haſtam intẽtans, dari ſibi aliquid minaciter poſtulant:alij verò nobis manus etiam inferunt, vt vinctos in ſuas villas abducant. denique nos veſtimentis planè omnibus nudant. in ea turba, ac tumultu coniicimur in aggeris quendam hiatum , quod apud eos futuræ necis indicium eſt. tùm verò plebs in nos vniuerſa irruere, nõ clamoribus ſuis ad cædem expoſcere:nos regnorum euerſores appellare, aliiſque huiuſmodi probris contumelioſe proſcindere. quæ voces dum ab incondita plebe iactantur, ecce tibi miles ſpecu illo nos extrahit ſtrictóq; gladio, vbi ſunt, inquit, pecuniæ? Cui nos : vides in quo ſtatu ſimus, & petis ea, quæ non ha-

bemus. mittit ille confeſtim in oppidum ſciſcitatũ, nobis porrò quid faceret. Dum in his vitæ periculis verſaremur, Syluester interea admiſſus in oppidum, Ioãnem quendam Chriſtianũ, cui cui cum hoſtibus magna erat neceſſitudo, de noſtro ſtatu fecerat certiorẽ. qui veſtimẽtis quatuor ſumptis, cõtinuò ad litt' excurrit, ſummotáq; magno impetu multitudine, ex eorum manibus, qui nos iam captos tenebãt, eripuit. ſimul etiam adfuit ex oppido nũtius, qui nos occidi vetaret. Inde Ioannes domum ſuam perductos, cibo nos, ignéq; refecit, vadimonium etiã pro nobis magiſtratibus promiſit, eóſq; tum pollicitationibus, tum verò muneribus mitigauit. Et quoniam in iis tumultibus caſu diſiũctus à nobis Gulielmus cũ puero Chriſtiano in manus militis cuiuſdam inciderat, eo ipſo die nulla interpoſita mora Ioannes militem adiit, pretióq; redemptionis tranſacto (id fuit aureorum viginti) noſtros domum reduxit: in qua decem dies morati, quòd ea negotiatoribus valde frequens eſſet, magiſtratuum iuſſu ad alium Chriſtianũ diuertim⁹, ibíq; dies quinquaginta latuimus. Breuiarium ego per eos dies cum reliquis rebus amiſeram: id quoq; Ioãnes & reperiit, & mihi ſũo ærẹ coëmptum reddidit. Tertio menſe inter eos labores ac metus exacto, veniã deniq; profectionis ſine vlla vel hoſpitum noſtrorũ vel Chriſtianorum aliorũ moleſtia aut detrimẽto à magiſtratibus impetrauimus. mihi enim

Chriſtiani cuiuſdam pia in captiuos officia.

vtique

vtiq; certum erat quiduis perpeti potius, quàm damni quidquam cuipiam eorum importare. Bungi autẽ vt nos euasisse cognitum est, ingẽs cùm Regis ipsius, ac procerũ aliquot, tũ Christianorũ gaudium fuit: quorũ nonnulli nobis obuiam ad vrbem accedentibus ad tertium lapidem non sine cibariis prodiere: ad secundum verò, atq; ad primum alios item offendimus vino fructibúsq; ad nos recreandos aduectis, atq; ipsis etiã vmbellis ad solem arcẽdum. nec verò mulieres ei gratulationi defuere, quę sublatis in sinũ infantibus item longè nobis occurrerãt: atque hæc omnia mira cum alacritate, lætitiáque fiebant: plorare alij gaudio, alij sublatis in cœlũ oculis Deo gratias agere, quòd preces ipsorum exaudisset: omnes verò & mihi, & inter se gratulari, narrare, quãto nos beneficio Dominus, è quot quantísq; periculis exemisset. Nam quid ego de patribus nostris, & fratribus dicã? qui vt nos iam à se desperatos incolumes redeũtes viderũt, tãta voluptate lætitiáq; perfusi sunt, tantáq; nos vicissim, vt ærũnę omnes præteritæ tãquã somniũ euanescerẽt: laudetur Dominꝰ, qui in his partibus ita remotis gentẽ hanc vix dum posito Christianæ militiæ tyrocinio, tãto diuinarũ rerũ studio inflammat. magnũ hæc, mihi credite fratres carissimi, solatiũ afferũt: nec regnũ est vllũ cum Christi obsequio cõferendũ. in illis calamitatibus etiã Firando Christiani ter quatérue nõ modò farinę, carnis, piscíũ, vestiũ,

Insignis Neophytorum pietas.

ſed etiam pecuniæ tantam ad nos copiam ſubmiſerunt, vt ego valde timerem, ne ea res ab aduerſariis cognita dimiſſionis noſtræ, ac liberationis negotium retardãret. Nec verò Facatenſium quoque Chriſtianorum eo tempore ſubſidia defuerunt, vt affirmare poſſim, Socios noſtros nunquam ita omnibus copiis abundaſſe, vt nos in eo ſtatu Dei beneficio abundauimus: quam eorum in nos caritatem ac ſtudium Dominus ipſe compenſet. Ab vrbe Facata condita nihil vnquam ſimile iis tumultibus extitiſſe ferebatur: quo facilius perſuaſum eſt barbaris omnes eas calamitates noſtra cauſſa contigiſſe: quare tanta in nos ira perciti ſunt, vt ædes noſtras, ac templum, & cetera omnia diruerint, denique puteum ipſum quo vtebamur, glebis oppleuerint.

Vita & mors egregia cuiuſdam Chriſtiani.

Ineũte quadrageſima honeſtus vir Chriſtianus, quo commodius rebus diuinis vacaret poſſeſſionibus relictis, amicóque potenti, apud quem familiariter viuebat, ad nos ſe recepit, filióque vno quem habebat, in Societatis noſtræ diſciplinam tradito, ipſe toto eo quadrageſimæ tempore pedem finibus ædium noſtrarum nuſquam, ne ad ſuos quidem extulit: quinta autem ſacræ hebdomadæ feria in cœna Domini cùm ante aram in primo fidelium ordine conſtitiſſet, præſentem in Euchariſtiæ ſacramento Dominum alloquens, omnes eius cruciatus, quos optimè nouerat, memoriáque tenebat, ſigillatim

tim ita recẽſuit, vt vniuerſi generis humani redemptionem æquè ſibi vni, ac ceteris omnibus applicaret: ídque eo animi ſenſu, ac diſpoſitione verborum, vt omnes in ſui admirationem conuerteret. vbi perorauit, flagris in ſua terga cæpit fæuire tanta cum perſeuerantia, vt eum cohibere neceſſe fuerit. is deinde Paſchali die Dominico cum aliis aliquot corpore Domini ſumpto, paucis pòſt diebus ab interfectoribus circumuentus, quos iratus barbarus miſerat, is quem diximus ab eo relictum fuiſſe, magno ſanè animo ſublatis manibus, oculíſque in cœlũ defixis, occiſus eſt. vxoris ſolitudinem, ac liberorum orbitatem, qui bonam virtutis frugem pollicentur, nunc res familiaris noſtra ſuſtẽtat. Superioribus litteris alterius Chriſtiani hominis item honeſti multos iam annos nati mortẽ expoſui, quam ipſe quoque in ædibus noſtris obiit. is allato ad ſe extremo corporis Chriſti viatico, cùm iam præ imbecillitate loqui non poſſet, aſpectu Domini recreatus, in eiuſmodi verba vocem ſoluit, quæ inhabitare in eius animo Dominum teſtarentur. In agro Firandenſi, Gaſparis Vilelæ Antoniíque viri principis, & Chriſtiani maximè opera, Chriſtiana res ita feliciter geſta eſt, idola tot igne conſumpta, euerſa fana, ipſis ædituis ad cultum Chriſti traductis: vt eius rei dolore accenſi barbare, diabolicis inſtincti furiis crucem inſignem Firandi iam diu poſitam à nobis, præciderint: templum

verò Gaſpare expulſo, cum ipſa ara & imaginibus diſturbarint, atque ita noſtros exterminarint, vt ne tranſitus quidem illac, quamuis alio tendentibus, pateat: ſed Dominus horum neophytorum educationi, qui laborãtibus nobis adeò amanter affuerunt, conſulet: id vtique ſe admodum optare nobis per litteras ipſi demonſtrant: cognouimus etiam vnum ex iis rei Chriſtianæ peritum infantes baptizare. Dominũ obſecrate etiam atq; etiam cariſſimi fratres, vt afflictam eccleſiam hanc pro ſua clementia excitet. Bungo Kalen. Nouemb. 1559.

Libri Secundi Finis.

DE IAPONI-
CIS REBVS EPISTO-
LARVM LIBER
III.

LAVRENTIVS IAPO-
nius Societati IESV &c.

ACCEPI vestras litteras, quæ mihi periucundæ fuerunt: & quoniã intelligo quanto vicissim desiderio teneamini aliquid de statu nostro cognoscẽdi: exponam paucis, quæ nobis in hac Meacensi prouincia cõtigerunt. Primùm igitur Didaci domum deuenimus in Sacomoto vico: qui vicus iacet ad montis Frenoiamæ radices, in quo cùm cœnobia litteratíq; permulti: tùm verò insignis cuiusdã principis Bonziorũ domicilium cernitur. ad eum montẽ cùm peruenissemus, misit me Gaspar cum litteris ad Bonzium nomine Daizembum, quibus ille perlectis, aduentúsque nostri caussa cognita: respondit magistrum suum ex

principibus eius ordinis vnum, qui Bungo nos euocauerat, anno superiore extremum diem obiisse, & se tenui re familiari, autoritate nulla in monasterio relictum, præsidio nobis esse nõ posse. ad eum tamen postridie Gaspar, & ego reuertimus: & quoniam nos auidè ipse, decémque eius discipuli Bonzij audire videbantur: apud eos verba fecimus: à quibus admoniti nullas religiones in ea loca iniussu Bonzij eius regionis maximi induci posse: dedimus operam diligenter, vt eum conueniremus. Sed cùm res parum procederet, oppidi præfectum postremò rogauimus, vt nos ad illum introducere ne grauaretur. tum ille, si disputandi causſa venistis (inquit) excludemini: sin ædium visendarũ, id spectaculum vobis pecunia, muneribúsque mercandum est. Gaspar, vt omnes aditus clausos Euãgelio vidit: Frenoiama profectus, Meacum contendit. In ea vrbe quatuordecim dies in ædibus conductis morati ad docendum minimè accommodatis, in alias migrare coacti sumus loco celebriore positas. Huc Meacenses iam ad audiendum Euangelium ventitabant. Post quintum autem & vigesimum diem, Bonzio nos deducente, viro in primis ciuitatis honesto, Regem seu Imperatorem Gaspar adiuit. à quo ita amicè acceptus est, vt ex ipsomet eius poculo, honoris & amicitię causſa biberet. tùm verò frequentiore etiam vrbis parte nobis ad habitandum assignata, magna vis omnis generis ho-

Meaci Euãgelium promulgatur.

ris hominum ad nos, vel audiẽdi, vel disputandi causſa, confluxit: sed animis initio tam obduratis, vt verbo DEI audito partim blasphemarent, partim etiam irriderent nos, atque deluderent. per eos dies cùm honesta mulier Meacensis ad concionem venisset: vbi peroratum est, baptismum petiit statim: sed rem distulit Gaspar, eò quòd mulierem nondum ad id Sacramẽtum idoneam reperit. Cunnæ præterea duo (magni honoris nomen id est) noctu ad nos audiendos ita se conferebant, vt nostram doctrinam valde probare viderentur. quidam verò è principib⁹ oppidi Gamãgoxini, qui Meaci habitat, cum decem aliis apud nos CHRISTIANVS est factus. postea cùm Gaspar ad Mioxondonum, qui præcipuum Meaci obtinet dignitatis locum, auxilij petendi causſa à primario quodam ciue deduceretur: tota vrbe percrebuit Mioxõdoni iussu primarium illum virum in vincula Gasparem coniecisse. rursus cum vrbis præfectus per verbis compita edixisset, ne quis Gasparem læderet, fictis rumoribus multi edictum esse mentiebantur, vt Gaspar oppido pelleretur. huiusmodi multa prætereo, quę singillatim enarrare nimis longum est. Sed iuuante Domino IESV Christo confidimus nos vt adhuc fuimus, ita etiam in posterum incolumes futuros magna cum diuini nominis gloria, rabiéque ac dolore diaboli, quando iam nostri in hanc vrbem aduentus ad Banduensem vsque

Vir princeps cum decem aliis Christiãn⁹ est factus.

Banduensis Academia

Bonziorum academiam fama penetrauit, ſexcentis paſſuum millibus Meaco diſtantem. interim Bonziorum minis, atque importunitate compulſus hoſpes is, ad quem diuerteramus, nos domo ſua dimiſit: itaque in aliam nos recepimus. Hîc acrius etiam in nos aduerſarij ſæuire cæperunt, cùm nos alij ſimias, vulpes alij, alij deniq; à Dæmonibus occupatos, antropophagóſque appellarent: pueri etiam eorundem inſtinctu cùm ceteris iniuriis, & illuſionibus, tùm etiam lapidum, glebarum & arenæ coniectu infeſtarent, atque laceſſerent. Quanquam his rebus, Domino adiuuante, minimè deterriti ſumus, quo minus Euangelium ad menſem Aprilem vſque nuntiaremus, cui Iaponij cẽtum circiter fidem habuere, baptizatíque ſunt. ſub id tempus Bonzij quinque nos cõuenerunt ex ea ſecta, quam Baracaque appellant, qui meditationibus quibuſdam arbitratu ſuo compoſitis vacant. ij cùm nonnulla de nobis quæſiſſent eiuſmodi, vt appareret eos à Dæmone agi: Gaſparis reſponſis victi, abiectíque conciderunt. Duo præterea ex ea ſecta quę Tendaui dicitur, cùm diu nobiſcum de religione atque acriter diſputaſſent: conceſſere ad extremũ veram noſtram eſſe doctrinam, tametſi eorum nemo ſe ad Chriſtum adiunxit.

Iaponij 100 baptizati.

Alius in primis erudit⁹, cùm è ſermone Gaſparis cognouiſſet vnum eſſe opificem rerum omnium, animóſque hominum nunquam interire,

rire, idcirco negauit se baptismũ petere, quòd ex impurissimo flagitiorum cœno emergere, castéque viuere se posse diffideret.

In Bonziorum ordine magnum est nomen eorum, quorum eruditionem duo ex principibus (quorum est hoc iudiciũ) suo chirographo comprobauerint. Ea veluti quædam canonizatio est: in sella constitutos adorant, eorúmque approbationem scripto testantur. ex eo tempore qui probati sunt, certos locos ceteris ad meditãdum proponunt. Hunc dignitatis gradum adeptus Bonzius quidam, nomine Quẽxu, qui ipsos triginta annos in meditando consumpserat, in charta pratum & in eo aridam arborem depingendam curauit. ad arboris autem radices carmina duo descripsit iudicum chirographo confirmata, quorum hæc erat sententia. *Bonzius Quenxu ad Christum cõuertitur.*

Prioris
Cedo, quis nam te seuit arbor arida?
Ego, cuius principium nihil est, finis nihil.

Posterioris.
Meum cor, quod neque esse, neq; non esse habet,
Neque it, neque redit, nec retinetur vspiam.

Is igitur Bõzius cùm ad Gasparem venisset contumacia inflatus, quod diceret sibi iam clarũ esse quidnã antequã nasceretur fuisset, quid tunc, quid denique post mortem esset futurus:

ſéque non diſcendi cauſſa, ſed animi tantùm, ad nos acceſſiſſe: diuinitus ita repente immutatus eſt, vt verè nihil eſſe quidquid ſciebat, ſibíque Chriſtianam doctrinam eſſe neceſſariam intellexerit. Baptizatus itaque ſumma populi admiratione, vitæ exemplo, quâ ducit ſanctiſſimam, alios aliquot partim conuertit ad Chriſtum, partim vehementer commouit. Coſmus autem amicus noſter qui ante ſexennium Bungi baptizatus eſt, aduentu noſtro cognito nos ſtatim adiuit, parentibúſque ac patria relictis Dominum cœlebs colere, & Gaſpari obedire conſtituit. Bonzius erat quidam admodum ſenex, annos iam quadraginta in meditando verſatus. is Chriſtianam religionem ita auidè arripuit, vt id ætatis homo ad verbum Dei audiendum à ſex paſſuum millibus ventitet. Ad hæc Bonzij circiter quindecim Chriſtum ſecuti, partim legitimis iungi nuptiis, partim cœlibem vitam agere (quod in eo hominũ genere maximè mirum eſt) decreuerunt. In vico Farima habitat Bonzius, qui piſcibus, carnibus, tritico, hordeo, denique oryza abſtinet, herbis tantùm victitans, arborúmque baccis ac pomis, quíque æternæ ſalutis adipiſcendæ cauſſa voto ſe obſtrinxit è libro quodã Xacæ, quem Foquequio appellant, ſe gratis plebem eruditurum. Narrauit autem nobis, ſe ante decennium per nocturnam quietem ſibi viſum eſſe verſari cum ſacerdotibus, qui è Cenghequu hoc eſt Europæ regione

Bonzij complures ad Chriſtum ſe adiungunt.

gione veniſſent, ſibíque rectum ad ſalutem iter oſtenderent, experrectúmque poſtridie, ſtatim audiſſe Amangutij eſſe presbyteros quoſdam è Cenghequu, de vita futura publicè diſputãtes. Hic audito euangelio gauiſus eſt: ſed quoniam ſine commeatu Meacum feſtinè venerat, dixit ſe Farimam rediturum eo animo, vt ſublatis rebus neceſſariis, votíſque neglectis, & fallaci illa vitæ aſperitate depoſita, Meacum reuerteretur, & Chriſtiana ſacra ſuſciperet. occultè etiam ad nos contulere ſeſe audiendi Euangelij cauſſa viri inſignes duo, quorum alter in meditando exercitatus, quodam veluti epiſcopi munere fungebatur: alter erat Bonzius litteratus, & concionator, qui in eo congreſſu Gaſpari apertè cõfeſſus eſt, in lege Iaponica ſimplex nihil eſſe, vel ſolidum. Bonziorum familia, quæ à Foxequu nomen duxit, vitámque ſeueriorem ceteris omnibus profitetur, audito Dei verbo, noſtráq; vitæ ratione perſpecta, quòd Gaſpar gratis populum doceat, & cum ipſe omni fœminarum conſuetudine abſtineat, tum laicos vna tantum vxore iubeat eſſe contentos: offendi cæperunt in Bonzio quodam præfecto cœnobij, quem antea venerabantur vt Deum, quòd clam amicas habeat, & laboris in docendo ſui mercedem exigat: cúmque carnium ac piſcium eſu ceteris interdicat, ea ipſe clã comedat: quo circa eum è cœnobio pellere, aliúmque pauperem ac bene moratum in eius locum ſufficere

decreuerunt. Tres præterea iisdem meditationibus clari, quintum iam dič conciones nostras assiduè celebrant, quos propediem baptizatum iri confidimus, eámque rem ad exemplum magnopere profuturam. Non longè ab ædibus nostris incendium excitatum est: cuius incendij in nos vt veneficos, diabolíq; præcones caussa conferebatur: sed iam Bonziorum furor aliqua ex parte deferbuisse videtur. quorum cùm ita multæ, ac diuersæ numerentur sectæ, suá quisq; profiteri nos dicunt: Xingouini, id ipsum Denichi, quod illi prædicēt: Ienxuani Foben quoddam suum: Foquexani Mion (disciplinarum ea nomina sunt) Iondaxuenses Amidam: Xintani denique Quoqùium: sed vt speramus, non lōgè aberit, quin omnes fateantur legem summi cœlorū terræq; opificis nostro præconio promulgari: quem pro sua infinita clementia facturū esse confidimus, vt ipsum cognoscāt, cognitóq; omnem laudem, & gloriam tribuant. Vestras etiam, atq; etiam, fratres mihi carissimi, & istius Ecclesiæ, quib' egeo maximè, deprecationes imploro. Meaco. quarto Non. Iunias 1560.

CONSALVVS FERDIñandus, Cuidam è Societate IESV.

HIsce litteris nonnulla, frater mihi carissime persequar, quæ, in Iapone dum essem, in vinea Domini gesta sunt. Versabatur eo tē-

pore

pore Firandi Gaſpar Vilela, cuius iuſſu Guliel-
mus vias vrbis ære campano circumiens, pueros
ad Chriſtianam doctrinam Iaponicè diſcẽdam
in templum cogebat: ex quibus vnus admodũ
paruulus non dum ad cœtum Chriſtianorum
adiunctus, Gaſparem adiit baptiſmum magno-
pere efflagitãs. quem Gaſpar, id ætatis puerum, *Paruuli eu-*
patre ethnico, cum prius perdiſcere Chriſtianã *iuſdam ex-*
doctrinam iuberet: reſpondit ille nequaquam *cellẽ ſpectas.*
ſe inde abiturum, quoad baptiſmo luſtratus eſ-
ſet. denique domum ad ſuos reuerſus, ita cum
parentibus egit, vt patrem, matrémque, fratres,
ac ſorores ad baptiſmum adduxerit. Ad aliud
venio non minus mirabile. Diuturno morbo
vexatus Barbarus quidam ex optimatibus, cùm
varias curationes fruſtra tentaſſet, ſuadẽti Chri-
ſtiano cuidam, vt ad valetudinem recuperandã
Chriſtiana religione ſuſcepta ad templum no-
ſtrum accederet, aquámque luſtralem ſeu be- *Morbi com-*
nedictam ebiberet: paruit ægrotus: ſtatímq; in *plures aqua*
priſtinam valetudinem eſt reſtitutus. alij præ- *benedicta*
terea morbi complures in his regionibus eadẽ *pelluntur.*
aqua pelluntur.

Alius Chriſtianus cùm è graui morbo iam
prope animam ageret, me accerſitum rogauit,
vt quoniam eſſem è Societate IESV, pro ſe Do-
minum deprecarer: ſanitatẽ ſe continuò rece-
pturum. pſalmis ſeptem pœnitentialibus recita-
tis, magnam ipſius fidem Dominus reddita ſta-
tim valetudine remunerari dignatus eſt.

Barbari plº 600. triduo baptizati.

Profectus ex eo loco Gaſpar in inſulã quandam ad promulgandum Euangelium, barbaros plus ſexcentos triduo baptizauit, Chriſtianæ fidei præceptis imbutos: quæ res tanto diabolum affecit dolore, vt vnum è Bõziis eò miſerit, qui populo perſuaderet, falſa eſſe quæ Luſitanus concionator docuiſſet: qua re cognita Gaſpar confeſtim eodem legauit è noſtris, qui apertis rationibus aduerſarij mendacia redargueret. quæ res Chriſtianos nõ mediocriter recreauit.

Haud ita multò pòſt, barbari tres è principibus ciuitatis communi conſilio ad excindendã crucem à Chriſtianis erectam in monte, profecti, vix dum ſcelere perpetrato inter ſe rixari ceperunt, ſibíque inuicem id ipſum facinus exprobrare: demum eo rixa peruenit, vt eo ipſo in loco, vbi Crux poſita fuerat, inter ſe ex prouocatione dimicauerint: quorũ duo poſtridiè manè mortui ibidem reperti ſunt: tertius verò nuſquam poſtea apparuit (ablatus à Dæmonibus crẽditur) nec aliud quidpiam de illo auditum eſt, niſi quod biduo pòſt adoleſcens barbarus repente ab immundo ſpiritu occupatus palàm dicebat: ſe nimirum eſſe, qui Crucem præciderat, & propterea ſe in altera vita torqueri acerbiſſimè. quod vbi videre Iaponij, rei occultandæ gratia adoleſcẽtem abſcondere ſtatuerunt, atque ita ex oculis noſtris euanuit, vt nihil de ipſo deinde cognouerimus, incertúmque ſit, eũ ne barbari interfecerint. qui partim hiſce de

Crucis euerſores miſerè pereunt.

çauſſis,

cauſſis, partim quòd ſexcentos, quos dixi neophytos viderent alios idola cremantes. alios in mare prociicientes: concurſu ad Regem facto poſtularunt, vt Gaſparē regni finibus pelleret. quibus Chriſtiani cùm ex altera parte reſiſterent, réſq; iam ad arma ſpectare videretur: Rex miſit qui Gaſpari nuntiaret, nequaquam ſibi placere eum in ſuo regno interimi: proinde ad Socios ſeſe reciperet. quo circa Bungum vbi erat eo tempore Coſmus Turrianus, inde conceſſit, non ſine magno quidem animi dolore: quippe qui in ſpem veniſſet Regis ipſius ad Dominum traducēdi. is enim ſæpius Gaſpari præſente me dixerat, ſe animo, ac voluntate eſſe Chriſtianū, & pro Chriſtiano ſe gerere, quod præclarè intelligeret barbarorum ſuperſtitiones quantum à veritate diſtarent.

Valetudinarium, & ſodalitium, quod Miſe- *Sodalitium* ricordiæ vocant, à Coſmo Bungi inſtitutum *miſericor-* Barbari magna cum approbatione ſuſpiciunt: *dia.* cùm enim inter ſe ex animo ac verè nō ament, mirantur in primis reperiri in toto orbe terrarum, qui pauperes curet, iſſque neceſſaria cuncta ſuppeditet.

Duo ſanè admirabilia mihi narrata ſunt, quę *Ancillæ* in hoc oppido contigere. ethnicus quidam ex *Chriſtianæ* primoribus ciuitatis ancillā habebat Chriſtia- *perſeueran-* nam. atque, vt ethnici fermè Chriſtianos auer- *tia.* ſantur, conuerſus ad famulam, Cur, inquit, tu Chriſtiana es, cùm ego ſim ethnicus? niſi con-

tinuò ab iſta religione receſſeris, hiſce ego te manibus interficiã. Cui ſerua Dei, non eo conſilio ſe Chriſtiana ſacra ſuſcepiſſe reſpondit, vt iis mox deſertis ad barbaros ritus rediret. tum herus eius perſeuerantia cognita, cũ mortis minis interdixit, ne ex eo tempore ad Crucem adorandam ſeſe conferret. illa verò diuino fulta præſidio, nihil iccirco ab inſtituta Crucis latria deſiſtere, quoad eam herus obuiam in itinere factus, occidit.

Alterum illud eſt. Paucis ante diebus, quam ego ad hunc Firãdi portum venirem, Sinarum nauis Luſitanum quendam, qui apud Sinas in vinculis fuerat, in eundẽ portum aduexit. Sinæ aliquot ibidem cõmorantes cùm ad nauim acceſſiſſent, vt Luſitanũ viderent: quærere de nauarcho Sina populari ſuo cæperunt, quo conſilio Luſitanum in ea loca perducere auſus eſſet, cùm Rex Firandi ſacerdotem Luſitanum ex oppido pepuliſſet: niſi ſpoliari ſe ab Rege nauigio vellet, cõtinuò Luſitanũ interficeret. Hæc dum agitantur, diuinitus factum eſt, vt Chriſtianus Iaponius quidã interueniret. is vbi mærentẽ Luſitanum aſpexit, ad eum confeſtim accedens, cauſſa mæſtitiæ cognita, manu apprehẽſum bono animo iubet eſſe: quantũ per ſuas facultates liceat, nihil ei apud ſe defuturum. inde perducit domum, ibíque hominem habuit, quo ad vſque nos eò peruenimus. Et ſanè Luſitanos Chriſtiani tanta beneuolẽtia proſequuntur,

tur, vt in eorum ædes æquè liber atq; in ſuas ipſorum, Luſitanis aditus ſit : ſed tum præcipuè præclarum amoris ſui documentũ dedere, cùm Barbari facta in Luſitanos coniuratione arma ceperunt. quod vbi à Chriſtianis cognitum eſt, cõmuni ſtatim cõſenſu ad eorum defenſionem ſe vel capitis periculo compararunt : cùm quidam è Chriſtianis extrema iam ætate, reliquorum domos circum curſaret, hortaretúrque omnes ad mortem pro Chriſtianis fortiter oppetendam: quare perterriti barbari, pace cũ Chriſtianis facta à ſuſcepto conſilio deſtiterunt. Orate fratres cariſſimi Dominum, vt huius gentis animos ad ſuos errores, ac miſerias recognoſcendas illuminet. Kalen. Decembris 1560.

Neophytorum erga veteres Chriſtianos am...

ALOISIVS ALMEIDA
Societati IESV in Luſitaniam.

IN iis litteris, quæ à vobis ad nos aſſiduè perferuntur, inſignes amoris erga nos veſtri, & caritatis notæ cernuntur. apparet etiam quanto ſtudio teneamini ad nos ſubleuãdos in hæc loca veniendi. hanc plenam pietatis voluntatem, quoniam nos remunerari nõ poſſumus, Dominus ipſe pro ſua benignitate compenſet : quanquam vt amori veſtro nos etiam aliqua ex parte reſpondeamus (quoniam auetis ſcire quid à nobis in re Chriſtiana gératur) anni huius præſertim acta ad vos perſcribere ſtatui.

Balthaſar Gagus hoc anno ex Iapone profectus in Indiã, aduerſa tempeſtate retentus, hyemauit in ora Synarum: atque id fuit cauſſæ, cur à nobis huiuſce anni litteras non acceperitis. Poſt eius diſceſſum nuntij Meaco allati ſunt, Bonziorum in Gaſparem Vilelam odium aliquantulum refrixiſſe: itaque rurſus aures dare cæpiſſe Euangelio, fieríque aliquos Chriſtianos, atque in iis nobiliſſimos homines, & in rebus Phyſicis admodũ intelligentes. Miſſæ ſunt etiãm aliquot à Meacenſibus illis neophytis ad Bungenſes Chriſtianos epiſtolæ: quarum vna duodecim circiter paginarum, magnam harum regionum Chriſtianis attulit voluptatem, ſæpiúſque deſcripta, omnia Chriſtianorum loca percurrit, & ſimul recitabatur etiam ethnicis. Summa erat epiſtolæ, ſectarum Iaponis omniũ (quæ plus vndecim ſunt) expoſitio ſimul, & cõfutatio, cum religionis Chriſtianæ cõfirmatione. nec verò pacatas vnquam res Iaponiorum fore, quo ad omnes fierent Chriſtiani: atque id ipſum multis apertíſq; rationibus probabatur. Menſe Iunio ineunte, ex Gaſparis ipſius litteris cognouimus illum iter cepiſſe ad vrbem Sacaium, quę bidui diſtat Meaco, vbi ſpes magna meſſis vberrimæ oſtendebatur, nõ modò quod ſit libera, & in primis ampla Iaponis totius: ſed multò etiam magis, quòd eum quidam è principibus ciuitatis illuc per litteras inuitaſſet, ædéſque ſuas ipſi ad Euangelij promulgationem obtuliſ-

Vrbs Sacaium.

obtuliſſet. cuius tãtum eſt eius rei deſiderium, vt Bungum etiam certum hominem cum mandatis miſerit ad Coſmum Turrianum Recordabitur, vt ſperamus, pro ſua bonitate Dominus harum gentiũm, eáſque cõuertet ad ſe: nos autem in ſuo confirmabit obſequio.

Quod ad Bungenſem Eccleſiã attinet, quæ nunc quidem eſt Iaponis omnium maxima: admodum augetur in dies (cæptis adſpirante Domino) cùm virtus veteranorum, tum etiam tyronum numerus: quorum tanta eſt pietas, vix vt poſſim verbis aſſequi: nonnulla tamen attingam, vt ex iis reliqua intelligatis. Primum nulla nox præterit (vt mihi quidẽ videtur) quin verberationes in templo fiant, ac ferè ſemper omnium quotquot ibidem eo tempore ſunt. quibus in templo nõ licet, ij ſeſe intra priuatos parietes cum vniuerſa familia verberãt. quotidiè, quamuis ningat, Chriſtianis refertum eſt templum, nec reſeratur ferè, quin multi reperiãtur ad limina præſtolantes. Feſtis autem anni celebrioribus, tanta vis hominum confluit, vt ad multitudinem capiendam vmbrãcula è frondibus raptim exſtructa cum templo continuare neceſſe ſit: atque alij quidem præcipuis anni feſtis, alij verò diebus beatiſſimæ Virgini ſacris, alij quintodecimo, alij etiam octauo quoq; die confeſſione maculas abluunt. Sed Bungẽſium ſtudiũ, ac pietas quadrageſimæ præſertim diebus elucet. res profecto viſenda: quippe in ſin-

Religio ac probitas Bungenſiũ.

gulos annos creſcit huius Eccleſiæ religio ac probitas.

Puerorum miranda pietas.

In pueris iis, qui ad nos Chriſtianæ doctrinæ gratia ventitant, aliqui ita parui cernuntur, vt nihil pænè præter catechiſmũ eloqui poſſint: itaque idipſum oppido concinunt. Prope templum noſtrum duodecim circiter Iaponij patresfamilias habitant, quorũ filij, pueríq; ſingulis noctibus audito ſigno ſalutationis angelicæ, ad Crucẽ conueniunt in ea vicinitate defixam, ibíq; nixi genibus totã horam quotidiè in Chriſtiana doctrina recitanda conſumunt: ídque parentum iuſſu, quorum tãta eſt pietas, vt infantibus Chriſtiana rudimenta vnà cum lacte paulatim inſtillent, eóſque tenera adhuc ætate noſtram in diſciplinam domeſticam traditos Domino conſecrent. nec verò parentum pietatem non imitantur liberi, atq; vnus præſertim natu maximus omnium, annum agens tertium decimum, cui ſuper menſam cruciatus Chriſti Iaponicè recitanti, fluunt quandoq; ex oculis lacrymæ, nulla vultus mutatione. alij verò eorũdem cruciatuum recordatione commoti, piis Chriſtum liberatorem verbis affantur, ita ſuauiter, vt cuiuſlibet ferreum quamuis pectus emolliant. Itaque horum quos domi educamus operam ad conuerſionem harum gentium magno nobis vſui fore ſperamus: quippe cùm Iaponios auditores patria lingua magis quàm peregrina retineat. alios præterea quinque Iapo-

mios

nios apud nos habemus prouecta iam ætate viros admodũ probos: tres videlicet Bungi, quartum Meaci cum Gaſpare Vilela: poſtremus comes eſt peregrinationis meæ, annum agens alterum & vigeſimum, tanta in dicendo ſuauitate ac lepore præditus, vt auditorum animos mirabiliter capiat: hæreſes verò Iaponicas, multáque de phyſicis ita callet, vt hoſce litteratos omnes refutet, ac vincat. faxit Dominus, vt eorum animis ignem iniiciat. Chriſtiani Facatenſes, & præſertim vnus è principibus, Coſmum miſſis nuntiis per Deum obteſtati ſunt, vt eò aliquem è Societate, mitteret: velle ſe optimum templũ exſtruere, & ſuis alere ſumptibus quotquot è noſtris ibi commorarentur, quod iam fieri cæptum eſt. hiſce de cauſſis, & ſimul quod multi Chriſtianorum vici alicuius è nobis aduentum, ſermonéſque iam diu deſiderabant, decreuit Coſmus, vt initio Iunij anni 1561, ad eos pagos, & loca finitima inuiſenda diſcederem.

Pridie quàm Facatam peruenì, aduentu meo cognito Chriſtiani obuiam mihi alij ad tria paſſuum millia, alij etiam longius magno cum gaudio proceſſerunt. ego complures dies in ea vrbe moratus, barbaros circiter ſeptuaginta ſacro fonte luſtraui. in quibus erant Bonzij duo Iaponicarum legum ſanè periti, cùm alter etiam regius concionator fuiſſet. is ſeptem dies mecum diſputando, interrogando, quæ

70. Barbari baptizãtur, in quibus Bonzij duo.

dicebam in commentarios referendo consum-
pserat, cùm immensa Dei domini nostri lux i-
psius mentem illustrauit, & eius exemplo mul-
torum præterea tenebras dispulit.

In eadem vrbe Facata cùm multi, tùm præ-
cipuè duo morbo graui laborantes diuina ope
sanati: quorum vnus paterfamilias tanto capitis
dolore torqueri solitus, vt violẽtas sibimet ma-
nus inferre sæpè tẽtasset, tertiodecimo die Dei
benignitate cõualuit. alter erat iunior lepra fœ-
dissima coopertus. is, quod de Christianis ho-
norificè piéq; sentiret, putarétque iuuante Do-
mino sibi per me sanitatem reddi posse, in meũ
conspectum adductus est: quem vt vidi, negaui
me ei morbo posse facere medicinam: veruntа-
mẽ ne planè mœstus à me discederet ipse, quí-
que eum adduxerant: remedium quoddam illi
præscripsi facillimum, & post tertium diem ad
Leprosus sanatur. me redire iussi: ita nitidus rediit, vt nunquam
lepra laborasse videretur: equidem obstupui
perspecta hominum fide, apertéque denuntia-
ui Christianis, ne sanitatem pharmaco, sed Deo
domino fideíque suæ acceptam referrent: quæ
quidem etiam in animos eorum qui morbo li-
berati fuerant, redundauit. nam vterq; baptis-
mo petito, & post catechismum impetrato, ad
Ecclesiam aggregatus est. cúmque iam discес-
sus mei tempus appeteret, quò æquiore animo
id ferrent, spem Christianis maturi reditus præ-
bui: quorum duo è primoribus ita obfirmato

animo itineris mei comites esse statuerunt, vt eorum studiis remittere, aut eos de sententia dimouere nulla ratione potuerim.

In exitu Iunij Facata discessimus in insulam Tacaxumam, ambitu passuum sex millium, stipendiariam viri principis Firandensis, Antonij nomine, vbi cũ essent quingenti circiter Christiani, ethnici tãtùm octo: ij quoque ad Deum nostro aductu conuersi sunt. Præest autem eorum institutioni, excellenti virtute vir, qui è Bonzio Christi seruus effectus est. ædem habent, quæ idolorum antea fuerat, in primis ornatam: cuius redditu, itémq; eleemosinis quas erogat institutum ibi quoque misericordiæ sodalitium, non modò ipse antistes alitur, sed etiã inopes peregrini, qui illuc sanè multi (quod vidi per eos dies) religionis causſa ventitãt. eadem stipis per misericordiæ sodales ritè fideliterque distribuendæ ratio, seruatur etiam in vicina insula Iquicuchi, itémque in ceteris insulis, in quibus ecclesiæ sunt quo fit, vt ad iter in iis regionibus faciendũ sarcinæ & impedimenta minimè sint necessaria: quippe quocunque peruenias, omnia tibi gratis, ac sedulò comparantur, maritimo itinere naues, terrestri comites & iumenta: quæ si recuses, iniuriam videlicet sibi fieri, séque in Christianis officiosis numerari non putant.

Tacaxuma insula.

Neophyti quàm sint officiosi.

Firando cùm ad hanc inuisendam ecclesiam aliquot Lusitani venissent, horum Christiano-

rum religione, precandi ſtudio, obedientia, amore quo non modò ſacerdotes noſtros, ſed etiã omnes eorũ vicarios proſequuntur, tãtopere delectati gauiſiq́ue ſunt: vt mihi affirmarẽt, Socios noſtros, qui in ceteris orbis terræ partibus verſantur, ſi vel particulam norint eorum, quæ cum his Chriſtianis geruntur, omnes Iaponicam hanc prouinciam, expetituros: quod equidem credo: nam vna profectò Chriſtianæ doctrinæ decantatio multas vobis præ lætitia lacrymas exprimat. quid enim ſi videatis pueros centum, ac puellas, bis quotidie catechiſmi cauſſa conuenientes, qui paucis antè diebus dicati diabolo fuerant, iam Chriſtianos templum ingredi, aqua benedicta ſe aſpergere, demũ ad precationẽ ritè genua flectere? quid ſi duobus eorum voce præeuntibus, ſubſequentes ceteros, doctrinaq́ue præcepta concinentes audiatis? ídque tanta cum modeſtia, ac verecundia, vt oculos ſemper humi defixos habeãt, ac duo illi præſertim, qui voce præeunt (quos ego de induſtria non ſemel, & curioſe notaui) & quidẽ in maximis caloribus, cùm facies eorum ſudore manarent tanta fuere conſtantia, vt manus, oculos, pedes nunquam mihi mouere conſpecti ſint: raptos profunda aliqua contemplatione dixiſſes. nec verò doctrina tantum recitanda contenti ſunt. nam eius quoque explicationem libentibus nobis requirunt. Iam verò quanta cum animi veſtri voluptate intueamini Iapo-

Sancta puerorum inſtitutio.

Iapónios hoſce CHRISTIANOS poſitis genibus manibúſque ſublatis. Chriſtum è cruce pendẽtem adorantes, lacrymis ad ſolum vſque fluentibus, in tormentorum Domini cogitatione ità demerſos, vt pæne ecſtatici videantur? atque hæc quidem in hiſce inſulis prope deſertis. quid de iis locis exiſtimãdum eſt, in quibus (vt Bungi) Sacramentorum eſt vſus frequens? neq; verò putare vos velim me litteris aſſequi quæ oculis video: ſcriptum enim hoc res ipſa multis partibus ſuperat. quæ cùm ita ſint: miſereat (quæſo) vos fratres cariſſimi harum eccleſiarum, Deúmq; cum gemitu obſecrate, vt ſupplemẽtum aliquod è Societate noſtra dignetur huc mittere. quod ſi fortè nimis diu diſtulerit, quam vereor, ne qui venerint paucos ſuperſtites è nobis offendant: ſiquidem tres hac æſtate magnum vitæ diſcrimẽ adiuimus, quam tuetur Dominus, vt opinor, quo ad alij nobis ad nouã hanc vineã tuendam, colendámque ſuccedant.

Ex ea quam dixi inſula, in aliam traicci maiorem, quæ Iquicuqui vocatur. incolas habet circiter mille quingentos, in iis CHRISTIANOS ferme octingentos. ij, quod iam ante de meo aduentu cognouerant, obuiam mihi nauem cum primoribus aliquot CHRISTIANIS miſerunt: quam vt conſcendi, in ipſa nauigatione, tribus paſſuum millibus ante quam ad inſulam peruenimus, Crucem aſpexi edito loco poſitam, quam ſatis *Iquicuqui inſula.*

amplo interuallo circumiens murus, ſepeliendis Chriſtianis cœmeterium efficit. vbi deſcendimus, humaniſſimè excepti continuò ad ſalutãdam Crucem de more perreximus: inde templum eorum inuiſimus amœno admodum loco, eleganter ornatum, ſexcẽtorum hominum capax. atque eos in præſentia quidem ne inopẽ plebem non ſine iactura ab inſtitutis operibus auocarem, dimiſi, concione in matutinum & veſpertinum tempus, puerorum verò catechiſmo in pomeridianum indicto. itaque tanti concurſus fieri cæpti ſunt, vt cùm multi excluderẽtur, aream, quæ ad veſtibulum templi eſt. ſtoreis pro re nata contegere neceſſe fuerit. Templum eſt autem excelſo loco, lucóque dẽſo, & ad aſpectum iucundo. in id aſcẽditur gradibus, quibus in imis ſtagnum eſt aquæ, nudis pauperum pedibus abluendis, non ſuperſtitione, vel ceremonia, ſed ne templi cataſtromata calcata commaculent. Poſtridie quàm huc veni, cetera quoque fana luſtraui pulcherrimè poſita, quippe quæ ante id tempus idolorum fuiſſent, quibus colendis optima loca diligenter exquirebantur: hoc autem tempore eorum cuſtodes illi ipſi Iaponij ſunt, qui antea Bonzij, nũc Chriſtiani appellãtur, antea dæmonem, nunc Ieſum crucifixum ſupplices venerantur, & colunt. & quoniam ex altero pago eiuſdem inſulæ ſanè frequenti, quod æde ſacra carerent, ad alterius pagi templum tribus ferè paſſuum millibus diſtans

distans Christiani magno suo incommodo venire cogebantur: templum ibi quoque exædificandum curaui, quod paucis diebus multorum subsidio, magnáque omnium alacritate perfectum est, tabula picta, ceteróque templi ornatu ex vrbe Firando aduecto. Christianorum animis recreatis, cœlestíque fonte purgatis iis, qui ad baptismum videbantur idonei: ad alium Christianorum pagum, quem Xixi vocant, ire perrexi, vt eos per Euãgelium solarer, & simul vt in æde noua, quæ tùm ab iis ad tectum perducebatur, sacellum exstruẽdum curarẽ, Iquichuchẽsibus Christianis officiose nobis in eam rem fabros tignarios septem, aliáque auxilia necessaria deferentibus. ibi igitur amantissimè excepti à Christianis, qui quasi regem expectarent ita sedulo vias antè purgatas ornauerant, summo mane, noctúque de rebus diuinis disputare instituimus, quo commodius ceteris horis diei sacello exædificando vacarent, quod summa eorum diligentia paucis diebus est absolutum. Catechismi deinde cura certo homini tradita, Iram traiecimus eo consilio, vt Facatam propediem reuerteremur, quod eius peregrinationis spatium Cosmus nobis ad Augustum exeuntem vsque præscripserat. Iræ, cruce salutata, cum incolis egimus, vt ibi templum (nullũ enim erat) communi consilio facerẽt: ad quod nobis Firãdo sacræ imagines, ceteráque necessaria ornamenta transmissa sunt. nonnullis con-

cionibus habitis, quibus in fide Christiani sunt confirmati, baptismóq; lustratis qui baptizandi supererant, Casungam inde contendimus, vbi tanta nobis hominũ multitudo sese obuiam effudit, vt festi alicuius diei solemnis celebritas videretur. Cruce adorata, ad primarium quendam Christianum diuertimus, apud quẽ nonnullis concionibus habitis, magna omnium voluntate decretum est templum, in quo sacerdotes sacrificarent, si qui in ea loca venirent: quo item Firando necessarius sacrorum apparatus est missus. Interea dum hîc agimus, mihi grauis homo narrauit Iquichuchi mulierem Christianam suadente diabolo, siue eius ministris, abortus faciendi gratia pharmacum sumpsisse eiusmodi, vt infantem, ipsámque parentem necauerit. Huius corpus Christiani, vt quæ noxa capitali obstricta migrasset, in ipsorum cœmeterio in quo Crux est posita sepeliri cùm vetuissent: illa post aliquot dies periculose ægrotanti adolescẽti cuidam Christiano per visum, Corpus (inquit) meum sacra sepultura prohibitum est illud quidem: sed ne idcirco me Christiani damnatam existiment: quippe ante quàm è vita discederem, Dominus cõtritione mea lacrymísque placatus est. quibus rebus Christiani ex adolescente cognitis (námque is deinde conualuit) valde animati sunt.

Mulieris scelerate per contritionem in extremo vitæ salutio.

Ex eo loco rursus ad pagum Iquichuchi, atque inde spe reditus Christianis relicta, Firandum

dum diſceſſi ad quædam ſacrorum inſtrumenta accipienda, quæ nobis Luſitanorum nauis aduexérat.

Firandum vt venimus, nauarchum Luſitanum allocuti, ad Antonium diuertimus ſtatim, qui cum vniuerſa familia nos peramanter accepit, detinuítque ad multam noctem nonnulla de officij religione percontãs: poſtridie nauarchum adiui, vt permagnam tabulam pictam in naui proponeret Chriſtianis viſendam, quos in proximum Dominicum diem (quod eorum commodo fieret) ad concionẽ ſimul, & ſpectaculum, dimiſſis per agros nuntiis, euocauimus. interea nocturnis hortationibus cùm ceteri Chriſtiani in fide animati ſunt, tùm ethnici circiter quinquaginta ad baptiſmum adducti: in iis è proceribus quidam Antonio non inferior. Et quoniam Firãdi ſacra ædes erat nulla, petiit nauarchus ab Rege, vt liceret in area noſtra ædificare templum, quo Luſitani, qui verſabãtur ibi nonaginta, religionis cauſſa ſeſe reciperent, eóque Firandenſes Chriſtiani deinceps vterentur. Cui Rex ſe deliberaturum reſpondit. ea erat diſſimulata negatio. itaq; id vbi reſciuimus, apud Chriſtianum in area noſtra habitantem priuatum ſacellum excitare, atque ornare conſtitui. quod ille tanta animi alacritate ſtudiósque recepit, vt ædium duarum, quas poſſidebat alterius vltro mihi optionem daret, ſéque ædituũ fore profiteretur. igitur, Antonio præſertim

operas & cetera neceſſaria benignè ſuppeditã-te, ædicula comparata eſt, & omnibus rebus inſtructa, in qua ſingulis noctibus Litaniæ & conciones habebantur. vbi Dominicus dies aduenit, è pagis inſulíſque finitimis ingens Chriſtianorum multitudo confluxit tùm ad verba Dei audienda, tùm verò ad ſacram viſendam imaginem, poſitam, vt dicebamus, in naui, loco periſtromatibus, vexillis, virentibúſque arborum ramis ornato. referta iam ſpectatoribus naui, cùm peroraſſem, eos omnes nauarchus, quod longè ab domibus ſuis abeſſent, liberali cibo, potúque refectos dimiſit.

Iam dies obrepſerat, quo die mihi Bungum redeũdum eſſet: quo circa ſacra tabula ex oneraria in nauiculam tranſlata, vt inde Facatam deueheretur, Chriſtianos Iquichuchẽſes monui me ſabbato proximo (vt promiſſa facerem) ad eos ex itinere venturum, & inde poſtridie veſpere profecturum: qua illi re audita, parata naui continuo ad me deducendum venerunt. ſub noctem conſcendi, comitibus piis aliquot Luſitanis, qui me rogauerant, vt mecum ſe ad illas eccleſias inuiſendas venire permitterem. Deſcendẽtibus nobis ad littus obuiam prodiere Iãponico more cum facibus multis: eodémq; comitatu ad templum venimus, vbi nos magna populi multitudo cum pueris exſpectabat. Cõcione habita, & puerorũ catechiſmo peracto, quod iam intempeſta nox erat, plebem dimiſi, manéq;

manéque poſtridie (dominicus erat dies) poſt concionem incolas circiter tredecim Chriſtiana doctrina iam inſtitutos baptizauimus. Inde profecti, magna in itinere ac varia incommoda moleſtiáſque pertulimus. Nam & mari, paruis lintribus, iiſque monoxylis, vaſtos quandoque ſinus traiicere ſumus coacti, víxque imminentium piratarũ manus effugimus, qui captos homines diu multúmque vexatos in ſeruitutem diuendunt: & terra, iumentis conſulto relictis, lutulenta via atq; teterrima cingulo tenus quãdoque cœno demergebamur: quæ tamen ſordes occurrentibus paſſim riuis eluebantur. Acceſſit ad hæc aſſiduum pænè profluuium ſanguinis, quo ſanè grauiter, acerbéque vexabar. Sed eas omnes difficultates, Chriſtianorum erga nos ſtudium caritáſque compenſabat egregia: cùm & hoſpitij, commorationíſque noſtræ mercedem conſtanter ac benignè reſpuerent: & abeuntes, viatico omnibúſque rebus neceſſariis liberaliter inſtructos vberrimo fletu proſequerentur: &, quod longè admirabilius eſt, impreſſa à nobis humi veſtigia ipſa obſtupentibus rei nouitate, ac míraculo qui mecum aderant Luſitanis, oſcularentur. Verum, ne longior ſim, modum epiſtolæ faciam, ſi vnum addidero, ex quo facile iudicare poſſitis, quanta ſit Iaponicæ gẽtis ac nominis ad humanitatem religionémque propenſio. Cùm feſſus è via, morbóque pæne confectus in quodam barba-

Incommoda varia & moleſtiæ itineris.

rorum oppido ſubſtitiſſem, tametſi nullum erat deſiderium cibi, tamen ne plane deficerem, oryzam reformidãs, putridáque piſcium ſalſamenta (hæc enim incolarum cibaria ſunt) miſi qui oua coëmeret. is autem mihi mox oua cum ipſis nummulis retulit. Cauſam quærenti, reſpondit, Barbaros oua, quòd dies ille feſtus ipſorum eſſet, vendere noluiſſe: quod ægroto quærerentur, dono dediſſe. Denique Bungum ægrè peruenimus, ibi quanquam à Coſmo, ac Sociis, amantiſſimè acceptus, humaniſſiméque tractatus, vix tamẽ adhuc è diuturna ęgrotatione conualui. Vos clementiſſimum IESVM obſecrate fratres, vt mihi ad ſe perfectè colendum vires, animúmque ſuppeditet. Bungo Kalen. Octobris 1561.

COSMVS TVRRIANVS
Antonio Quadrio Indiæ Prouinciæ pro Societate IESV Præpoſito.

LÆti rerum Indicarum euentus: quos ex litteris à vobis publicè ſcriptis hoc anno cognouim⁹, cùm eiuſmodi viſi ſunt, propter quos ingentes immortali Deo gratias ageremus, tùm etiam nos monuere, vt Iaponicas res (quæ nunquam ante hac meliore loco fuerunt) viciſſim perſcriberemus ad vos. Primùm igitur de regionis ipſius natura nõnulla (tametſi multa iam in eam ſententiam ſcripta ſunt) tùm verò felicem,

cem, hoc anno præſertim, Chriſtianæ religionis progreſſum ad eius gloriam, qui bonorum omnium eſt autor, hac epiſtola perſequar.

Iaponis regionis natura.

Iapon insula, eodem climate quo Hiſpania, continetur: terræ atque arborum fructus varij, & plerique Hiſpanicis non abſimiles: multæ etiam argenti fodinæ cernuntur. Gens admodũ bellicoſa, & in retinenda omni ſtudio dignitate proximè ad Romanos veteres illos accedit, prçcipuúmque eſt apud eos idolum honoris, & ob id ipſum bella ſæpe mouentur, multi partim occiduntur, partim etiam ignominiæ vitandæ cauſſa mortem vltro ſibimet inferunt. eadem eſt cauſſa, cur parentes reuereãtur, amicis fidem præſtent, ſcelera, flagitiáque vt furta, adulteria, aliáque eiuſmodi refugiant.

Iaponij ſupremum habẽt ſuarum religionum antiſtitem vnum.

Publica adminiſtratio eſt triplex. Principem omnium tenet locum ſupremus religionem antiſtes, cuius decretis, ac ſcitis omnia publica, priuatáque ſacra ſubiecta ſunt. Naſcentes præterea Bõziorum ſectæ nullam exiſtimationem, vel autoritatem obtinent, niſi eas idem ſuo diplomate ac teſtimonio comprobauerit. Tũdos etiam (qui velut epiſcopi ſunt) tametſi eorum nominatio, quæ dicitur, quibuſdam in locis pçnes Regulos ſit, confirmat tamen, & creat ipſe: qui deinde magno apud ſummos infimóſque in honore ſunt, & ſacerdotia conferunt. Iam verò priuilegia quoq;, & immunitates à profanis muneribus, ab illo petũtur. Nã quæ leuiora

sunt, vt carnis gustatus religiosis diebus cùm ad idolorum delubra vulgo peregrinãtur, aliáque similia, eorum potestas pænes Tundos est. Porrò sacerdos hic maximus, tametsi apud Sinas ab eruditione, ac sapientia: apud Iaponios tamen vel à stirpe, vel à nobilitate, & pecunia legitur. latè admodum imperat, magnísque vectigalibus fruitur, & cum profanis regibus sæpe certat. Atque hæc de religione, sacrísque. Cetera gubernatio bifariam diuiditur. præfecti duo summa cum potestate sunt: quorum alter honoribus præest, alter iudiciorum, & caussarũ cognitiones exercet. Honoris præfectus, quem vocãt Vò, stirpis successione delectus, in Deorum numero colitur. Hunc terram pede contingere religio est: si tetigerit, magistratu depellitur. domesticis finibus nunquam egreditur, nec temerè sese in conspectum dat. intra ædium suarum septa, vel lectica gestatur, vel soccis ligneis ambulat spithamam altis. In sella fere quiescit, ex altera parte pugionem habens, ex altera verò arcum ac sagittas. intima tunica vtitur nigra, extima autem rubra, quæ tenui serico, ceu velo quodam, obducitur. pileum gerit in capite pendentibus vitis, ad instar pontificalis tiaræ: frontem habet rubro, candidóque colore depictam, & fictilibus ad cibum vtitur patinis. Eiusdem vnius in toto Iapone iudiciũ est, quo quisque honoris titulo sit decorandus. multi enim dignitatis grad' ac discrimina sunt, eaque

Honoris præfectus in deorum numero colitur.

eaque certis characteribus dignoſcuntur, quibus in obſignandis epiſtolis vti mos eſt: iiſq; pro varietate graduum ſubinde mutantur. Regem quidem hunc Bungi, ex quo die in hãc vrbem migrauimus, eiuſmodi honorũ vocabula quater & tricies iam mutaſſe animaduertimus. Habẽt autem dynaſtæ omnes regníque proceres, ſuos quiſque apud Vò procuratores: & quia natio eſt laudis ac dignitatis mirum in modũ appẽtens, ad ineundam ipſius gratiam pretioſis inter ſe muneribus certant: quibus ille adeò creſcit, cùm ceteroqui fundos ac vectigalia nulla poſſideat) vt hac vna ditatus præda, Iaponiorũ pæne omnium pecunioſiſſimus habeatur. & quamuis tanto in honore ſit, tribus tamen de cauſſis eo dignitatis gradu deiicitur: Si pede cõtingat ſolum, vt diximus: ſi quempiam occidat: denique ſi pacis & otij inimicus euaſerit: nunquam tamen idcirco capite plectitur. Reſtat extremus iudiciorum prefectus nomine Quingue, præcipuis adminiſtris duobus, quorum vnum Enge, Goxum alterum appellant. is cùm reliquæ iuriſdictioni, tùm etiam bellis præeſt indicendis, quæ ipſe iuſta eſſe decreuerit, itémque ſedandis: nec non puniendis iis, qui in regno ſeditionem excitauerint: quas ad res regulorum opera, atque opibus vtitur, quorum, niſi paruerint, bona proſcripta finitimis ciuitatibus addicit. Hæc ſunt magiſtratus huiuſce iura, & imperium, cui tamen non omnino obediunt

Præfectus iudiciorũ.

proceres, quòd fere armis, ac vi magis quàm iure certatur. Quod ad reliqua pertinet, Iaponij regibus quisque suis in profano foro, in sacro sectarum principibus ac Tundis obtemperant. Eæ sectæ (quod iam antea scripsimus) circiter duodecim sunt: quæ licet inter se cultu, ac superstitionibus differant, omnes tamen in tollenda animorum immortalitate consentiunt. & quamuis plebi varia DEORVM nomina ad adorandum proponunt, ipsi tamen apud se nihil esse præter ortum & interitum existimant: aiúntque homines, bruta animantia, plantas, redire omnia quendam in locum, vnde profecta sunt. ad cuius opinionis prauitatẽ penitus imis sensibus inculcandam paratas habent cõmentationes circiter bis mille, & quingentas. quas vbi quis diuturna cogitatione animo impresserit: omni relione solutus, prorsus in illa cœcitate ac tenebris conquiescit. nonnullas attingam, vt genus videas. percontare (inquiunt) caput hominis abscissum à trũco, tu qui es? audiemus quid respõdeat. illa est etiam: eundem ventum pro corporum diuersitate quæ offenderit, varios edere sonitus. denique statuunt, quodè nihilo existit, in nihilum reuerti, essèq; tres hominis animas: quæ ordine alia post aliam deinceps corpus & ingrediantur, & deserant. illud vnum interesse, quod quæ prima ingressa est, postrema discedat. Has autem ineptias in arcanis habent, vendúntque carissimè.

Iaponij regibus in profano foro, in sacro sectarum principibus parent.

Ineptiæ sectarum Iaponicarum.

In iis

In iis qui homines doctrinæ laude illuſtres in deorum numero venerantur, ſunt qui quẽdam in primis eruditum fuiſſe: is praua dogmata poſteris ſcripta reliquit permulta. Itaque librum eius quem Foquequium vocant, pariter venerantur, negántq; ſine eius voluminis ope quenquã poſſe ſeruari: eiuſdẽ beneficio ipſas quoq; herbas, & ligna beatitudinem eſſe adeptura. Omnis autem illius libri doctrina eo refertur, vt perſuadeat nihil eſſe, ex quo omnium eſſe pendeat.

Xaca praeſtigiator. Praua dogmata.

Qui Solem, ac Lunam adorant, delubrum habent etiam nomine Denix, cuius imaginem pingunt tricipitem, quam Solis, ac Lunæ, & elemẽtorum eſſe virtutem affirmant. Iidem oſferentem ſubinde ſeſe Demonis ſpeciem ita vt eam clarè conſpiciant, multis, iiſque admodum pretioſis ſacrificiis venerantur. Hominum genus in primis veneficum, & Chriſtianę religionis inimicum. Delubrum eſt aliud Quanonis, quem Amidæ filium fuiſſe perhibẽt. hunc pauci colunt, ſed eam ſuperſtitionẽ magni faciunt, precéſque aſſiduè recitant.

Delubrum Denix.

Delubrum Quanonis.

Nam de ceteris, qui commentationibus vacant, iam antè diximus, quorũ maior eſt numerus. Venio ad res Chriſtianas, quæ mihi nunquã æque bene ac nũc, ex quo Iaponem attigimus, habere ſunt viſæ. Nam ante hac, bellis ac ſeditionibus prouincialium impediebamur nõ

modò ne religionem latius propagare, ſed ne parta quidem cõſeruare poſſemus. Hoc autem anno Bungi rex amicus noſter ita feliciter cum hoſtibus dimicauit, vt propemodum debellauerit. quare ipſius victoriam tantum eſt otium conſecutum, vt ingens planè porta Euangelio patefacta eſſe videatur. Verſamur autem in Iapone non plus ſex in vniuerſum è Societate noſtra variis locis atq; prouinciis. Primum eſt hoc Bungi domicilium, quæ vrbs ab ipſo Rege incolitur, poſita ad Septemtrionem gradibus tribus & triginta & ſemis, quæ tota pars inſulæ in arcticum vergens polum, cùm multos iam habeat Chriſtianos, eóſque conſtantes, tum iis augetur in dies: in quibus litterati nonnulli ſunt ex ordine commentantium, qui ſe inuicem ad Chriſtum alliciunt, de quibus ex aliis litteris plura cognoſces.

Sex omnino Socij in Iapone.

Chriſtianorum loca.

1. *Bungũ.*

2. *Cutame.* Alter Chriſtianorum locus eſt Cutame in agro Bungenſi, ab vrbe Bungo circiter ſeptem, & viginti millia paſſuum. Chriſtiani ſunt ibi amplius ducenti, quorum vnus ære ſuo egregiũ templum exſtruxit, & aliquem è noſtris efflagitat: ſed quo minus ei concedatur, Sociorum in his locis paucitas facit.

3. *Firandũ.* In Firando inſula tertia eccleſia eſt, quam ſeptem octóue loca Chriſtianorum efficiunt. ſita eſt autem hæc inſula ex altera parte Iaponis ad occidentem, ab vrbe Bungo paſſuum ad cẽtũ, & quinquaginta millia; Chriſtiani bis mille cenſentur:

censentur: à quibus colendis, iuuandísque nos annis superioribus bella intercluserũt. Sed iam Firandi Rex ab hoc Bungensi deuictus, stipendiarius ipsius est factus; erítque posthac nobis tutus ad eam insulã aditus. ac mense Iulio proximo inuisit eam ecclesiam Aloisius Almeida, multáque ad Christi cultum ibi præclarè constituit, quæ Aloisij ipsius litteris ad vos perscribentur.

Accedit Facata vrbs in primis opulenta, & mercatoribus celebris. distat à Firando circiter septuaginta millia passuum. templum est ibi, Christianíque permulti. horũ vnus aliud quoque se templum ædificaturum promisit. Ibidẽ ex itinere Almeida paucis diebus baptizauit incolas amplius sexaginta, multò etiam plures baptizaturus in reditu, nisi repẽte in morbum incidisset. 4. *Facata.*

Quintum obtinet locum Cangoxima oppidum, quo primùm in Iaponem veniens Franciscus Xauerius appulit, ibíq; primùm Iaponij Christiani fieri cæpti sunt. posita est autem ea regio in meridiem ad alteram procurrentis insulæ cuspidem, gradibus vno & triginta, ab vrbe Bungo passuum ferè ducenta millia: quam item ecclesiam nuper Almeida lustrauit. 5. *Cangoxima.*

Neque verò Amangutium omittendum est. ea vrbs magis ad Septemtrionẽ spectat, abéstque Bungo passuum centum & quinquaginta millia. ea vinea quo minus annis superioribus 6. *Amangutium.*

inuiſeretur conleretúrque; bella prohibuerũt: quãquam pacatis iam rebus, ex Chriſtianorum litteris (quibus ad copioſam meſſem in ea loca inuitamur) didicimus cõſtanter eos in fide perſiſtere.

7. Meacum. Sequitur Meacenſis eccleſia, ad alteram huius inſulæ cuſpidem. Ex iis locis cùm primarius quidam Bonzius mihi per literas demõſtraſſet magno ſe deſiderio teneri legis diuinæ cognoſcẽdæ, ſed confecta iam ætate ad me venire non poſſe, orare ſe, vt ſi mihi minus eò proficiſci liceret, quempiam alium mitterẽ: Gaſpari Vilelę Meacum rei Chriſtianæ cauſſa proficiſcenti mãdata cum litteris ad hominem dedi: ſed eum Gaſpar mortuũ offendit, quem ferũt ante obitum dixiſſe, præclarè ſibi cognita, ac percepta fuiſſe, quę tũ ego, tũ Iaponij noſtri ad ipſum de Chriſtiana religione perſcripſeramus, ſęq; è vita ea ipſa fide ac religione diſcedere. ac Meaci quid actum ſit, fuſius ad vos Vilela perſcribet.

Bonzius primarius fidei Chriſti diſcedit è vita.

8. Sacaiũ. Nouiſſima eſt omnium eccleſia Sacaiana nõ longè à Meaco: opulenta vrbs, emporiúmque percelebre, ſuiſque Venetorum more legibus vtens, inde ad me cum muneribus litteræ miſſę ſunt, quibus etiam atque etiam rogabar, vt eò legarem ad promulgãdam Dei legem aliquem è noſtris. quod mihi cùm Sociorum paucitas non permitteret, nullúſque mecum eſſet ſacerdos, ad Gaſparem ſcripſi, vt eò ſeſe conferret, reíque Chriſtianæ cõſuleret, quoad ſubſidium nobis

Præconum Euangelij paucitas.

nobis ex India mitteretur. quo circa te per Dominum obsecro, vt operariis saltem sex, aut minimum quatuor inopiæ nostræ subuenias: nam præter has octo iam institutas ecclesias, eiusmodi est in præsentia status rerum Iaponicarum, vt minimè dubitem, quin omnes huius regni atque insulæ partes (modò præcones non desint) Euangelium Christi peruagaturum sit.

Quod ad Christianorum mores vitámque pertinet, plura ex litteris Sociorum cognosces. Vnum illud dicam, me tot barbarorũ, & Christianorum terras emẽsum, gentem vidisse hunquam aut rectæ rationi, vbi eam cognouerint, æque obtemperantem, aut ita pietati ac pœnitentiæ deditam, planè vt in Confessionis & Eucharistiæ mysteriis obeũdis, religiosi Cœnobitæ potius, quàm tyrones ac neophyti videãtur esse. Iam quanta sit eorum in fide constantia, vel ex eo facilè coniici potest, quod cùm Firãdenses Christiani vnius tantùm susceptæ religionis caussa cùm aliis afficerẽtur iniuriis, tum etiam in exilium pellerentur; multi re familiari neglecta Bungum commigrarunt, paupertatis incommodis Christi domini caritati postpositis. pietatis verò illud sit argumẽtum. cùm ære campano statis horis datur signũ precandi, tanta est omnium in eo genere alacritas, nõ modò vt viri, fœminæ, & pueri; sed pœnè infantes ipsi, qui non dum rationis compotes sunt, nixi genibus illico preces fundant. Sanè Christianus

Iaponiorũ laudes.

Excellens pietas & in fide constantia.

quidam mihi narrauit, cùm paucis hiſce diebus puellam tenera admodũ ætate ad vinum à propola coëmendum miſiſſet, dum vinum è cupa depromitur, puellam audito ſalutationis Angelicæ ſignò, relicta illico lagena genibus poſitis fixam ſtetiſſe, quoad orationem Dominicam, & Angelicam ſalutationem quinquies recitaſſet: eámque rem barbaros qui aderant ita admiratos, vt dicerẽt nullum eſſe Deum cum Chriſtianorum Deo comparandum, quorum pueri etiã ipſi bonos mores docerent. Iam verò quãti grana, quæ benedicta vocantur faciant Chriſtiani, præclarè demonſtrant, cùm pauca quædam à noſtris huc miſſa celebrioribus locis publicè poſita aſſiduè precando percurrunt: & ſi quod eſt alicuius priuatum, ſemper de manu in manum traditur, nec quicquam donari gratius his hominibus poteſt. Proinde vnà cum operariis mitte quæſo ex iis etiã granis aliquot, quoniam tanto in honore ſunt. & noli dubitare, quin vtrunque beneficium melius hîc, quàm apud Malucos, aut Braſilicos collocetur. Quod reliquum eſt, faxit Deus vt quantum ſubſidio egeamus, intelligas: tibíque ac nobis omnibus ad ipſum ritè colendum vires impertiat. Vale. Bungo 7. Idus Octobris 1561.

GASPAR

GASPAR VILELA SOcietati IESV.

ANno superiore, Cosmi Turriani missu, Bungo discessurus Meacum, de mea profectione feci vos per litteras certiores. Nunc, quoniam id fore vobis gratum atque iucúdum existimo, ea persequar, quæ mihi ex eo tempore contigerunt: vt cum Deo domino gratias agatis: tum fratrem hunc vestrum à vestra consuetudine tãto locorum interuallo disiunctum, supplicationibus vestris adiuuandum intelligatis.

Anno igitur à Virginis partu 1559, comite Christiano Iaponio, Laurentio nomine, probo iuuene, & linguæ huius rerúmque peritissimo, nauigium barbarorum conscendimus: iter autem nostrum (quod facile iudicari potuit) aduersarius multis rationibus impedire conatus est. primùm enim ipso nauigationis initio, tanta repente malacia ac trãquillitas extitit, vt nauis loco moueri non posset. Tum barbari vt muneribus pacem ventúmq; à Diis obtinerẽt, stipem sigillatim à vectoribus corrogare cæperunt. Vbi ad me ventum est, negaui me vnius Dei cõditoris cœli terræq́ue cultorem, in quò spes meas omnes haberem repositas, quidquam in ipsorum delubra collaturum. quo illi respõso adeò excáduerunt, vt eius incommodi causam apud me residere, ac proinde me in mare

Aduersarius Sociorum iter multis rationibus impedit.

proiiciendum esse affirmarent. Hîc nos ad Deũ mente animóque conuersi: cuius beneficio inflari vela manè postridie cæpta sunt. Sed cum aliquot passuum millia processissemus, aduerso vento rursus retenti, quatriduum stare coacti fuimus. Tum verò barbari planè in nos caussam eius rei cõferre, verbísque & significationibus conceptam iram ostendere: quæ tamen Domino miserante cohibita est. Denique ad portum quendam delati, ibíque decem dies tempestate coacti subsistere, communi sententia decreuerunt, nequaquam nos secum ex eo loco auehẽdos: & ipso quoque nauarcho in eam sententiam adducto, nos discẽdere coëgerunt, quem tamẽ cùm aliam nauem nullam in eo portu offendissem, precibus placatum, inuitis omnibus perpulli, vt me vltra eum locum passuum sex & triginta millia deferret. Et quoniam nauarcho vlterius progrediendum non erat: barbari circum naues quotquot in eo portu erant circumcursare statim incipiũt, & gubernatoribus apertè denuntiare, si prosperam optent nauigationẽ, nos è nauali comitatu omnino reiiciant: quo circa omnibus abeuntibus, relicti sumus in littore: sed paulò pòst diuinit⁹ alio cõfestim appulso nauigio, tã feliciter nauigauimus, vt portum citius iis, qui ante nos soluerãt (cùm etiam aliquot eorum in piratas incidissent) sine vllo periculo teneremus. Tum denuo instare barbari, & nauicularijs suadere conati sunt, ne porrò nos

rò nos ad vrbem Sacaium, quo tendebamus, perducerent. ſed fruſtra. etenim quarto idus ſextilis incolumes eò peruenimus: qui dies quoniam Diuo Laurentio erat ſacer, ipſum Chriſti martyrem, eius nationis patronum aſciuimus. eſt autem vrbs Sacaium perampla, plurimíſque ac pecunioſis mercatoribus frequentiſſima, ſuíſque legibus ac moribus more Veneto gubernatur. Hic nos ex itinere aliquantulum recreati, ad montem contendimus Frenoiamam, ab vrbe Meaco paſſuum millibus decem, & octo. mons autem eſt permagnus: habitatur à Bonziis, & caput eſt regni, ad cuius radices iacet lacus plenus piſcium, paſſuum nonaginta millia in longitudinem, vnum & viginti in latitudinem colligens, quem multi confluentes omnes efficiunt. in eius litore locus eſt ad montem pertinens cœnobiis plus quingentis viſendus, multis aliis bellorum iniuria deletis, quæ quondam trium millium, & trecentorum ſummam impleſſe dicuntur. His autem in cœnobiis Bonzij diuerſarum ſectarum habitant, bipedum ſuperbiſſimi: ac ceteri quoque montis incolæ ad litteras natura propenſi videntur, in quibus (vt opinor) excellerent, ſi ſe ad Chriſtianam religionem adiungerent. quibus nos Euangelij lumen inferre conati, nihil profecimus, & nemo nobis aures, præter ſenem quendam Bonzium, dedit: cui, & ſimul diſcipulis eius

Vrbs Sacaium.

Mons Frenoiama.

Bonziorũ cœnobia plus quingenta.

aliquot, demonſtrauimus vnum eſſe Deum opificem rerum omnium, animóſque hominum eſſe immortales. tum ille mihi in aurẽ inſuſurrans, orationem meam, quamuis placitis Iaponiorum aduerſaretur, planè ſibi probari dixit, & præſertim quæ de animorum æternitate à me fuerant diſputata: ſed quo minus Chriſti ſacra ſuſciperet, ſe Bonziorum metu, capitíſque periculo deterreri. vbi igitur fruſtra nos laborare intelleximus, inde profecti, paucis diebus Meacum hyeme tum ineunte peruenimus: eſt autem vrbs perampla, tametſi maior olim fuiſſe traditur, cùm eſſet eius longitudo paſſuum vnius & viginti millium, nouémq; latitudo. Hanc montes editiſſimi cingunt: quibus in imis ingentia vbique & opulẽta cœnobia, atque ædificia antiqua cernuntur: quanquam ſeditionibus & incendiis vnà cum ipſa vrbe magna ex parte diſiecta & exciſa: vt, quod nunc vrbis incolitur, priſcæ magnificentiæ tenuis quædam veluti imago eſſe perhibeatur. Regio eſt in primis frigida, partim ex copia niuium, partim ex arborũ cæduarum inopia. Sterilis autẽ adeò, vt raphanis, rapis, melongenis, & leguminibus vulgò veſcantur. hæc autem ciuitas dicitur quondam religione ac litteris floruiſſe: cuius rei argumẽtum etiam illud afferunt, quod ex eadem vrbe montéque, omnes Iaponiorum ſectæ manauerint, quarum principes ac magiſtri in hic locis ſibi in hoc vſque tempus ſedes, ac domicilium

collocarunt. Meaci igitur, conducto hoſpitiolo, cùm nemo ferè ad nos ignotos adhuc, & obſcuros audiendos accederet, mihi faciendùm exiſtimaui, vt primùm omnium Regẽ ſiue imperatorem honoris cauſſa inuiſerem, vt eo beneuolo, propitióque vteremur: deinde ſumpta Cruce, in mediã viam ex ædibus prodiẽs Chriſtum palam prædicare inſtitui. quas ad voces ingens continuò populi multitudo conuenit, alij rerum nouarum ſtudio, alij etiam cauillandi atque irridendi. Quorũ interrogationibus cùm ita Deo adiuuante reſponderetur à nobis, vt ipſorum rationes planè infirmari, ac refutari cõſtaret: aduentus noſtri fama totã vrbem ita peruaſit, vt omniũ ſermone celebraretur: partímque improbaretur noſtra doctrina, partim etiã defenſores aliquos inueniret. Bonzij quidem furẽtes circumcurſare vicos, plebem in nos incitare, Euangelium probris maledictíſque proſcindere, falſis etiam teſtibus criminari, nos carnes humanas vorare, reperiáque domi noſtræ oſſa cãdauerum: alij deniq; nos hominum ſpecie Dæmonas dicere: hortari etiam vicinos, vt nos finibus pellerent: ædium verò domino exprobrare, quod nos in ſuis tectis morari paterẽtur: qui ipſorum dictis impulſus, mihi renuntiari iuſſit, vt confeſtim migrarem: cúmque incertus quo me reciperem, haud ita continuo pariiſſem, euaginato gladio in me impetum fecit, tametſi intelligeret, ſi me occidiſſet, ſe vel pa-

Chriſtus palam Meaci prædicatur.

Perſecutionem cõmouent Bãzij.

triis legibus capite punitum iri, vel eius ignominiæ vitandæ cauſſa mortem Iaponico more ſibi vltrò eſſe oppetendam. Ac meus quidem quis tũ eſſet animi ſenſus ac ſtatus, cùm impendẽtem mihi è barbari manibus euaginatum enſem aſpicerem, exiſtimare poteſtis ipſi. Et ſanè mihi affirmanti credite fratres, permultum intereſſe, vtrũ quis mortem apud ſe tacitus meditetur & cogitet, an oblatã ſibi propius intueatur ac cernat. Ego me (ad quem enim cõfugerem?) Domino totum commendaui, ac tradidi, cùm vna me res eo tempore ſolaretur, quod inter eos terrores, minaſque verbum Dei in hac vrbe, quæ omnium Iaponicarum ſuperſtitionum eſt parens, diſſeminari & creſcere intelligerem. Eo periculo perfunctus, cùm iam aliquot Chriſtianos feciſſem, iniquorũ furori cõcedere, & in alias ædes migrare conſtitui, quas nobis vini propola quidam exhibuit perincõmodas. quippe quæ Ianuario menſe in magna niuium copia, frigoribus maximis, & parietibus, & omni alio muniměto carerent. Hic nos maiore etiam animo cæptis inſtitimus, Dei beneficio parati, vitam, ſi opus eſſet, in Chriſtiana cauſſa profundere. iámq; & è ciuibus plures, & è paganis permulti Chriſto nomina dare non dubitabant: quamuis & vulgò deſpicerentur, & Bonzij, licet aliqua ex parte placati, nõ dum tamen calumniis ac maledictis nos lacerare deſiſterent, quinimo ne vſpiam conſiſtere nobis

Meacũ Iaponicarum ſuperſtitionum parẽs.

Permulti Chriſto nomina dant.

liceret

liceret, communi consilio emptores ab eius taberna qui domũ nobis locauerat, auocare cœperunt: quo ille permotus incommodo, sæpius egit mecum, vt inde migrarem, sed tamen solitudinem nostram miseratus, quod nullus præterea foret nobis in vrbe locus, tres menses de habitatione commodare constituit. quo temporis spatio multa frigoris, laboris, valetudinis incommoda non solùm æquo, sed etiam lĩbenti animo (Domino auxiliante) pertulimus. Iámque æstas appetebat, cùm Regem rursus adiuimus, vt nobis in vrbe tuto manendi faceret potestatem. ac, tametsi obtrectatores nõ defuere, feliciter tamẽ diploma statim abstulimus, mortis pœna proposita, si quis nos aut iniuria afficisset, aut quò minus suscepto munere fungeremur, impedire ausus esset. Ea re & iniquorũ impetus retardati, & Christianorum numerus ita auctus est, vt necesse fuerit perampla domo ad eam rem coëmpta templum instruere, quò non Christiani solũ, sed etiam ethnici confluebant. quorum alij se ad ecclesiam aggregabãt, alij cùm verba nostra vehementer probarent, baptismi tamen petitionem se differre dicebãt, quo ad latius res Christiana pateret. Annum iam in opere versabamur, meliúsque res ibat in dies, cùm perpetuus ille hostis bonorum omnium, Bonzios, aliósque barbaros impulit, vt magna pecuniæ vi in commune collata magistratus corrumperent: qui muneribus deliniti

Rex Sociis diplomate cauet.

Templum instruitur.

Barbarorũ in Socios conspiratio.

inſcio Rege nos ſumma cum ignominia exterminare decreuerãt: ídque feciſſent, niſi cognita re ethnicus quidam primarius, vir bonus, & noſtram cauſſam apud Regem agere ſolitus, nocte antequam inimici domũ noſtram irrumperent, me per nuntium monuiſſet, vt Bonziorum rabiem in præſentia declinarem, méque in arcem quandam ſuam ad ſextum decimum lapidem ab vrbe, reciperem. Conſilio à Chriſtianis probato, magna eorum manu, ea ipſa nocte ad arcem vſque deductus, ferè quatriduum latui. Sed cùm iam res poſtulare videretur, ne abeſſem diutius, Meacum occultè reuerſi ad Chriſtianum diuertimus. quo tempore varius erat de noſtro diſceſſu populi rumor: cùm alij iniuria, alij iure optimo nos oppido pulſos dicerent. Chriſtiani verò clam eò ventitantes, quibuſcunque rebus poterant, conſolari nos & iuuare conabantur: quorum ſuaſu quatuor menſium induciis impetratis, vt interea de noſtra manſione, vel profectione ageretur, in publicum magna omnium bonorum gratulatione prodiuimus, atque etiam ſacra ædes nobis eſt reddita. Quæ dum geruntur, ad Regem delatum eſt, contra ipſius edictum quam iniqui in nos Bonzij ac magiſtratus fuiſſent. qua re permotus, multò nobis in poſterum diligẽtius cauit. aduerſarij verò fracti ac debilitati non modò nos vltrà perſequi deſtiterunt, ſed etiam facta iam nobis libera commorandi poteſtate,

Aduerſarij fauere incipiunt.

non-

nonnulli fauere cœperunt. ita, quod consilium diabolus in nostram perniciem sumpserat, id ipsum maximè nobis diuinitus profuit.

Restat vt nonnulla de superstitione, sacrisque huius gentis attingam, vt ipsorum cæcitate perspecta, enixius pro ipsis Dominum deprecemini. Primùm Augusto mense conselebrant ludos quos vocant Gibon (quæ vox hominem significat) quod ij ludi homini sacri esse dicantur: quorum eiusmodi est ratio. Primum in vrbis vicos, opificúmque collegia, pegmata excogitanda moliendáque distribuunt. inde vbi festus dies aduenit, veluti ad supplicationem populus coit. Agmen currus quindecim, vel viginti præcedunt sericis pretiosisque tapetibus cooperti: in iis pueri multi psallentes, vel tympana pulsant, vel tibiis concinunt. Singulos autem currus hominibus tricenis, aut quadragenis impulsos sua quemque artificum turba sectatur. Alia deinde sequuntur vehicula hominibus armatis instructa, sericis item variisq; priscarum rerum monumentis ornata. Hoc ordine pompa delubrũ prætervehitur, cuius delubri ea celebritas est: qua in re matutinum tẽpus omne consumitur. Sub vesperam inde binę lecticæ prodeunt: altera illius quem colũt Dei, lecticariis ita compositis, vt præsentis numinis pondere valde fatigari premíque videantur: alteram esse aiunt amicæ cuiusdam ipsius. nec ita multò pòst tertia lectica vxoris iustæ gestatur,

Ludi Gibon.

cui ſimul ac maritus per nuntium ſignificauerit ſe vnà cum pellice aduentare: lecticarij ſtatim huc atque illuc lymphati diſcurrunt, itáque vxoris Zelotypiam inſaniámque ſignificãt. Hic populus magna edit ſigna doloris, atq; mœſtitiæ: plorant multi, multíque ad conſolandum Deę animum poſitis genibus eam ſupplices venerantur. denique lecticæ coniunctæ ad fanum redeunt: atque ita ludis finis imponitur.

Error miſerabilis in colendis Manibus mortuorũ.

Nec ille mĩnus miſerabilis error eſt. Eodem Auguſto menſe biduum tribuunt colẽdis Manibus mortuorum. ſub imminentem noctem in ædium foribus lampadas multas accendunt vario genere picturæ, & ornatu: inde vrbem tota nocte perambulant, alij religionis; alij etiam ſpectandi cauſſà: magna etiam populi vis cùm adueſperaſcit, ex vrbe, aduentantibus (vt ipſi ſtultè opinãtur) ſuorum Manibus obuiam prodit. Vbi quendam ad locum peruentũ eſt, quo loco eos ſibi occurrere arbitrãtur, humanis primum verbis excipiũt: Felix (inquiunt) fauſtúſque ſit veſter aduentus. Iam diu aſpectus veſtri fructu caruimus: cõſidete parũper, cibóq; vos ex itineris defatigatione reficite. Tùm oryzã, arborũ fructus, aliáq; cibaria apponunt: & quibus ea per inopiam non licet, ij aquam calidam ſecum afferũt. ibíq; totam horam morati, quaſi finem epularum expectent, precibus eos in ſuas domos inuitant, aiúntque ſe precedere, vt domum inſtruant paréntq; conuiuiũ. Vt biduum illud

illud effluxit, accensis funalibus oppido plebs egreditur, lumina discedentibus præferens, ne videlicet in tenebris offendant, aut quopiam incurrant: indè in vrbem reuersi ædium tecta lapidationibus diligẽter excutiunt, ne qui fortè ex Manibus (à quibus nimirum aliquod sibi incommodum metuunt) occultè remanserint: tametsi eos miserẽtur nonnulli, quod paruulos dicant esse, &, si fortè eos in itinere imber oppresserit, extingui misellos. Interrogati Iapponij, cur illis epulum præbeant, respondent, eos ad paradisum tendentes suum, qui abest leucarum decies millies millena millia, quod iter nõ minus quàm triennio conficitur, fessos è via recolligẽdarum virum causſa huc diuertere. Per eos etiam dies omnia sepulcra diligenter purgant: Bonzij autem videlicet regnant: nemo est enim re familiari quamuis exigua, quin ad expiandos ritè suorum Manes Bonziis munus aliquod afferat. Videtis fratres mihi carissimi huius gentis errores, & tenebras in quibus hæret adeò pertinaciter, vt eam indè ægrè admodum eruas. Obsecrate Dominum vt eos pro sua bonitate luce Euangelij illustrare dignetur.

Ludi detestabiles.

Ad hæc alios etiam agunt celebri cum certamine ludos mẽse Martio sanè detestabiles. Cõueniunt post meridiẽ quibuscunq; libuerit, armati, Deorúmq; suorũ imaginibus picti humeros. tùm duas in acies diuisi, pueri primùm lapidibus, deinde ceteri sagittis, & sclopis, mox

contis, poſtremò gladiis dimicant. qua ex pugna ſemper fere nonnulli deſiderantur, complures vulnerati diſcedunt, omnibus qui in eo prælio quempiam occiderint, aut plagis affecerint, impunitate propoſita. omnino bellicoſa eſt natio. hoc ipſorum ſtudium, hæc eſt oblectatio: militibúſque pro numero ac dignitate capitum, quæ ex hoſtibus cæſa retulerint, præmia perſoluuntur.

Dæmon quanto in honore ſit.

Dæmon autem tanto apud hoſce miſeros in honore eſt, vt ei magnificẽtiſſima fana exſtruã. tur: in quibus horribili ſpecie ſeſe identidem offerẽs, cùm alibi adoratur à populo, tùm præſertim in mõte ſuburbano, in quo fuiſſe quondam aiunt cœnobiorum ſeptem millia, quamuis nunc minus multa viſantur: quorum eſt vnum in primis opulentum, & confluenti omnium ordinum multitudine vſque adeò celebre, vt cum Reges bella geſturi ingentem auri vim ei delubro voueant, & victoria parta perſoluant: tùm infima quoque plebs in ſuis difficultatibus atque periculis eodem auxilij cauſſa confugiat, quibus Dæmon per quietem apparens perſuadet ſe ipſorum religione placatum, eos è periculo eripuiſſe, perindéque iis cetera in poſterum ceſſura, vt ipſum ritè negligentérue coluerint. quibus ille artificiis ita imperium in has gentes exercet, vt magnopere metuatur, obſeruetur, denique adoretur ab omnibus.

Ille quoq; deplorandus hominum error eſt,

Bonzium

Bonzium quendam Combadaxi nomine, ante octingentos annos ferũt in hac vrbe verſatum: quem equidem exiſtimo hominis forma Dæmonem fuiſſe: adeò nefaria ſcelera ab eo excogitata, ceteriſque demonſtrata narrantur. hunc tradunt deducere ſtellas è cœlo, & futura prædicere ſolitum: inuentorem etiam litterarum fuiſſe, quibus Iaponij vtuntur, ſibíq; multa eáque magnifica templa ædificari iuſſiſſe, extremáque iam ætate ſubterraneum ſibi effodi ſpecum, in quem vltro ſe condidit, cùm diceret, ſe iam vitæ huius ſatietate teneri, & in eo ſpecu viuentem velle quieſcere ad annorum decies millies millena millia. quo tẽpore fore, vt magnus quidam in Iapone doctor exiſteret, ſéque cùm in lucem hanc eſſe rediturum. Eo ſermone habito, ſe intra ſpecum obturato oſtio occludi imperaſſe. magnum eſt eius vbíque nomen, & viuere etiamnum creditur, multíſque ſe per viſum offert, & ab eo plerique ſupplicíter opem implorãt. anniuerſaria verò illius diei ſolemnia, quo die ſeſe in ſpecum abdidit, mirũ quanta remotarum etiam gentium frequentia celebrentur. *Bonzius Cõbadaxi.*

Alij præterea diuerſis ætatibus fuere tres, vel quatuor Bonzij ſumma eruditionis exiſtimatione, quibus item magni honores habentur: & vni præſertim, quem ante annum trigeſimum vixiſſe perhibent, autorem ſectæ eius, quam Icoxos vocant: magna apud plebem autoritate: *Secta Icoxos.*

cui ſectæ Bonzius ſemper cum imperio præſidet, ſtupris, flagitiiſque palam turpiter deditus. quem plebs nihilo minus tanta pietate, ac veneratione proſequitur, vt eum ſi modò aſpexerit, vim lacrymarum profundat, ſoluíque ſe admiſſis noxis ab eo ſuppliciter petat. eidem tantum pecuniæ deferunt, vt magnam Iaponicarum diuitiarũ partem vnus obtineat. Feſtos verò eius dies quotãnis ita cõferta populi multitudo concelebrat, vt in ipſo cœnobij aditu, cùm fores aperiuntur, obtriti aliqui ſemper intereant: quibus cum ita præclarè agi putatur, vt nonnulli religionis cauſſa ſeſe pedibus irrumpentium vltro calcandos necandóſque ſubſternant. nocte autem, oratio de laudibus eius dum habetur, tanta auditorum comploratio oritur, vt ſi publicè magnum aliquod incommodum ac vulnus eſſet acceptum.

Magna eſt etiam ſanctitatis opinio Bonzij Nequiron, qui ante quingenteſimum annum floruiſſe dicitur, & Foquexanæ familiæ princeps fuiſſe.

Foquexana ſecta.

Hactenus de rebus Meacenſibus. venio ad Sacaianas. Ego Sacaium Coſmi iuſſu Meaco me contuli, vbi ſum in præſentia: quam vrbem, cùm ex cõcurſu hominũ ad nos audiẽdos (quorũ aliqui iam baptizati ſunt) lætã nobis animarum ſegetem allaturam: tùm quod copioſiſſima ac munitiſſima eſt, tutum nobis in tumultibus bellicis perfugium fore confidimus.

Multa

Multa vidi poſt meum aduentum memoratu digna, è quibus ne longior ſim, vnum duntaxat exponam. Iulio menſe feſtum diem agunt Daimaogini, quem excelléti ſanctitate virum, aſſeclam aiunt fuiſſe priſci cuiuſdam imperatoris. hunc Sacaienſes adorant, templis complu- *Feſtus dies Daimaogini.*
ribus ei dicatis, & ludos eiuſmodi faciunt. Horis pomeridianis viam vrbis longam ad paſſus ducentos tranſuerſis vtrinque tignis ac tabulatis obſepiunt, ne plebi introſpicere liceat: tùm magna hominum multitudo à tribuis paſſuum millibus eò contendit. in primo agmine idolum procedit equo inſidens, ſtricto manibus enſe permagno, pueris duobus deinceps comitantibus, quorum alter arcum eius & pharetram, alter accipitrẽ gerit. pueros multæ equitum turmæ certis inſignibus diſtinctæ ſequuntur, & magna præterea peditũ vis, qui voto ſeſe ei celebritati obſtrinxere, ſaltantéſque concinunt, Xenzairaquu, Manzairaquu. hoc eſt annos mille voluptatis, mille millena millia gaudij. Hanc turbã Bonzij primùm candidati pſallétes, deinde vniuerſa nobilitas in equis mitrata, poſtremò quinque vel ſex veneficæ magno mulierũ comitatu linteatę ſequuntur: extremũ agmẽ claudũt ingentes armatorũ copiæ ad excipiendã Daimaogini lecticã prodeũtes ad viã, quam clauſam eſſe dicebamus. Lecticam verò ipſam inauratã lecticarij ferunt viginti, qui varias cantilenas veluti intercalari quodã carmine

concludunt Xenzairaquu, Manzairaquu. Eandem, simul atque profertur in publicum, iactata suppliciter stipe, aliisque similibus veneratur populus. Hanc ego superstitionem, & alias in hac vrbe conspexi, quas Dominus aliquando penitus abolere dignabitur. Meacum ad natalem Domini cum Christianis agendũ post mẽses quatuor cogitabam, vt mẽse Martio Sacaiũ denuò reuerterer, Christianámque rem omni conatu fulcirem, quo ad nobis supplementum isthinc in tanta operariorum inopia submittatur. Vos per Dominum obtestor fratres mihi carissimi, animum inducatis ad hanc prouinciã adiundam. Etenim si quod vnquam tempus amplificandæ Catholicę Ecclesiæ fuit idoneũ, nunc certè egregia sese præbet occasio. Iaponica lingua haud sanè difficilis est, saltem ad intelligendum. patientia tantum, animíque submissione opus est ad ea, quæ Dominus permiserit, perferenda: quas ille virtutes pro sua benignitate vtique impertiet iis, qui huic colendæ vineæ sese alacri animo obtulerint. Quem nos etiam atque etiam obsecramus, vt in animis vestris, & omniũ semper inhabitet. Sacaio. sexto decimo Kal. Septembris 1562.

EX EPISTOLA ARIÆ Sanctij ad Societatem IESV.

EGo in hac vrbe fratres mihi carissimi operam nauo curandis ægrotis, qui in nosodochio

chio sunt, & simul pueros quindecim partim Iaponios, partim etiam Sinas, qui apud nos educantur, litteras & musicen doceo, quo maiore cæremonia cultúque sacra in posterũ peragantur: quam rem ad conuersionem Barbarorum non mediocriter profuturam esse confidimus. In his pueris duo numerantur, alter quartumdecimum, alter vndecimum natus annum, tam excellenti ingenio prædíti, vt id ætatis, Christianos cõcionibus suis ad lacrymas vsque permouerint, Sed maiorem Cosmus Turrianus Meacum misit ad ædem sacram tuendam, & Gasparem Vilelam in opere subletrandum: minor apud nos remansit. Institutum nostrum in Iaponiis erudiendis eiusmodi est. Ioannes Ferdinandus, qui bene iam nouit Iaponicè, edocẽdis neophytis primùm operam dat: deinde certum in locum se confert, quo multi ad eum sciscitandi & quærendi causſa conueniunt, quibus ille respondet, refutatque cùm opus est, errores ipsorum: idque sæpenumero bis in die. transferendis etiam Iaponicè necessariis quibusdam libris vacat, admoditis ad eam rem nonnullis incolis Christianis, vt versio purior, clarior, atque suauior fit. ex iis, qui Christiana disciplina instituuntur, aliqui sunt viri primarij, quorum vnus ante baptismum, Bõziorum cœnobio cum potestate præfuerat, in Iaponicis superstitionibus, litterisque apprime versatus.

Ad concionem, quæ singulis anni festis die-

bus, per quadrageſimam verò multo ſępius habentur, operibus ſuis & ratione lucri neglecta, tam alacriter auidéq; plebs vẽtitat, vt frẹno potius, quàm calcaribus egeat. quãtum verò concionibus proficiatur, ſatis apparet vel ex pietate, cultúq; ſacrorum, vel ex conſenſu, mutuáq; Chriſtianorum beneuolentia, quam ſanè augeri cõſtat in dies. Hebdomadę ſacrę diebus cùm cętera ſolemnia ritè ſunt perſoluta, tùm verò quinta feria in cœna Domini, poſteaquam pauperum pedes de more abluti ſunt, agmen proceſſit eorũ, qui ſeſe flagris cędebant: ſequebantur tredecim pueri ornatu funebri, paſſionis Domini argumenta geſtantes: ij ſuum quiſque carmen elata voce tanto cum animi ſenſu pronuntiauerunt, vt nemo omniũ, quotquot erant in tẽplo, lacrymis temperare potuerit. Paſchali autem die Dominico hiſtoriæ quædam è ſacris litteris actæ ſunt: vt exitus Iſraelitici populi ex Ægypto, ſpecie rubri maris in veſtibulo tẽpli machinationibus artificioſis exhibita, quæ tranſitum Iſraelitis præberet, ingreſſum autem Pharaonem vnà cum exercitu obrueret. Ionæ quoq; Prophetæ caſus, aliáque ſimilia ſpectacula edita ſunt. Supplicationibus abſolutis, dialogus publicè eſt habitus, in quo ſuperiorũ dierũ ex morte Domini luctus atque mœſtitia cum Paſchalis celebritatis lætitia & gratulatione cõferebatur: quibus rebus mirũ quanta voluptate afficerentur Chriſtiani. Atq; iam ante, ipſis

quoque

quoque natalis Domini feriis, orbis terrarum totius inundationem, custodias Loth, Abrahami victoriam, denique pastorum aduentum ad oppidum Bethleem, sermonésque cum Virgine Dei matre habitos ita ad viuũ expressérant, non modo vt spectatores, sed actores etiam ipsi præ intima animi dulcedine collacrymarétur. Atque hæc de rebus Bungensibus.

Nunc de ceteris Iaponis partibus pauca cõplectar. Gaspar Vilela Meaco Sacaium profectus primarij cuiusdam viri precibus inuitatus, non solùm peramanter ab eo acceptus est, sed etiam eiusdem sumptu ac benignitate templum ædificauit, quo populus ad Euangelium conueniret, statimque constitit operæ fructus, nõnullis ad baptismum adductis, in iis adolescẽte filio eius apud quem Gaspar diuerterat, præclara indole puero, qui tã illustria virtutis, ac pietatis dedit indicia, vt eius opera parentes quoq; ipsius, fratrémque natu maiorem, qui iam ad religionem Christianam valde se propensum ostendit, ad Ecclesiam Dei aggregatum iri Domino fauente speremus. Puerum hunc Gaspar deinde parentibus non inuitis, quos nimirum adolescentulus precibus vicerat, Bungum misit, vbi quid egerit, ex Aloisij Almeidæ epistola cognoscetis.

Quod ad Amanguticam Ecclesiam pertinet, quã iam diu nobis lustrare nõ licuit, morẽ præceptáq; sibi à Cosmo tradita Christianor stu-

dioſe retinere cognouimus. Dominicis diebus in templum ſacra tabula picta quam eò miſit Coſmes ornatum, frequentes conueniunt. atque vbi Deum ritè precati ſunt, vnus eorum ex catechiſmo Iaponicè ſcripto nonnulla recitat, de quibus deinde differunt inter ſe.

Habent etiam quoſdam quaſi œconomos ægrotis ac pauperibus ſubleuandis pecunia, quæ tum ad eam rem, tùm ad curanda Chriſtianorum funera in commune conferetur. Aliqui etiã Bungum ad confeſſionem, & audiendum verbum Dei ſe conferunt. eam eccleſiam Coſmus, quoniam per operarios non poteſt, ſaltem per litteras conſolari & confirmare non deſinit.

Rex Firandenſis Chriſtianus aquior fa-ctus.

De Firandenſibus autem rebus illud accepimus, Regem hoc anno ſe Chriſtianis æquum præbere cæpiſſe, templóq; exſtruendi iam nunc illis poteſtatem feciſſe eo fortaſſe conſilio, vt cum Coſmo in gratiam redeat, & hac ratione cum Luſitanis fœdus & hoſpitiũ renouet: quorum ſibi amicitia, atque commercium quàm ſit fructuoſum, vt clarius deſiderando ſentiret, nauem eorum, ſuperioribus diebus Firandum appulſum, & Coſmo, & Luſitano viro nobili, qui Bungi eo tempore verſabatur, nauarchi eius auunculo, viſum eſt faciendum, vt in alias oras auerterent. Igitur abeundi poteſtate ab Rege Bungenſi quamuis ægrè impetrata de Coſmi valetudine atque incolumitate ſolicito, Firandum vterque profecti ſunt. Bungi autem, vbi à Chri-

Christianis auditum est, Cosmum profectionē parare, mœrentes continuò ad eum ventitare cæperunt, parentem illum, atque pastorem agnoscere, manibus hi, illi etiam humi prostrati, pedibus oscula figere: quibus Cosmus expofuit, quam iustis de caussis iter illud ingrederetur, & simul mandauit, vt vicariis ipsius, donec rediret (quod propediem erat futurum) diligēter obtemperarent: atque ita ab eis digressus est multis eum viris, mulieribus, pueris magno cū luctu ac mœrore extra oppidum prosequentibus. quo absente, cùm barbari se in templum nostrum insolenter inferrent, ea re cognita Rex misit è familiaribus suis, qui templum assidùè custodiret, & in vincula abriperet, si quis in eō locum se contumelioſe gessisset, atque eiusdem præsidij negotium duobus etiam primariis ciuibus dedit in ea vicinitate habitantibus. In ipso autē itinere labores atque pericula Cosmo non defuere: tertio quippe die in latronum insidias incidit, quorum vnus intentum iam arcū in Cosmi pectus non sine magno eius vitæ discrimine obuerterat, cuius ei ipsius comitibus quidam, ante sagittam emissam, adductas arcus habenas præcidit. Firandi autem magna cum gratulatione à Lusitanis exceptus, qui nactis vexilla sustulerant, & tormentorum strepitu lætitiam significauerant, in aedibus diuersit ab Aloisio Almeida raptim, dum templum ædificatur, exstruēdum: vbi cum reliquis Christianis

STIANOS, cognito Cosmi aduentu terra ac mari vndique confluētes, tùm nautas ipsos Lusitanos admissis noxis per confessionem absoluit, iisdémque facile persuasit, vt cum oneraria ex eo portu discederent. Hæc habui de Iaponensium rerum progressu quę scriberē. Vos Dominum precari assiduè insistite fratres, vt nos idoneos veritatis Euangelicæ præcones efficiat. Bungo 5. Idus Octobris 1562.

ALOISIVS ALMEIDA Societati IESV.

ANno superiore cùm Ecclesiis Facatæ, Firandi, aliisque lustratis Bungum ægrotus ex itinere rediissem, vt primùm è morbo conualui, de tota peregrinatione mea feci vos per litteras certiores. quās quoniam vobis esse gratas intelligo, pergam ea scribere quæ quidem in iis locis contigere, in quibus mihi versari ex eo tempore contigit: nam cetera ex aliorum literis cognoscetis.

Christiani cuiusdam illustre factum.

Firandi erat Christianus quidam quintum circiter, & sexagesimū natus annum, scriba Regis intimus, quem ille apud se in honore habebat, liberalitérq; tractabat. is igitur Christianus cùm animaduerteret se iam ad vitæ exitum appropinquare, suscepta in vita maculas matura confessione delere, & (quoniam nullus erat ibi sacerdos) Bungum vel cum Regia offensione, pericu-

periculóque rei familiaris omnino ſeſe conferre cõſtituit. rem itaq; cum vxore communicat: quæ (vt erat præſtãti virtute ac pietate mulier) consilium vehementer probauit: illud solum modo monuit, vt quam occultiſſimè abiret, ne in ſe Regis iracundiam prouocaret. Quo circa nauem Chriſtianus intempeſta nocte conſcendens, Bungum iter intendit: cuius diſceſſu poſtridie cognito Rex, partim quòd eius operæ admodũ indigeret, partim quòd ſe inconſulto inuitóq; abiſſet, iratꝰ, nauigio ſtatim inſtructo, miſit qui hominem perſequerentur. Iámq; magno ſuo bono à finibus Firandẽſis regni in Reguli cuiuſdam ditionem euaſerat, cum ſuperuenientibus qui ad eum capiendũ miſſi erãt, Reguli iuſſu, cui cum Firandenſi rege amicitia intercedebat, eodẽ Rege poſtulãte oppreſſus, & in cuſtodiam traditus eſt. Firãdi vbi cognitum eſt illũm inuentum fuiſſe, nec tamen vt rediret vllo modo adduci potuiſſe: legauit ad eũ Rex cognatos ipſius nonnullos, qui ad redeundum hortarentur: ſed vxor contrà per litteras ei fuaſit à ſuſcepto itinere ne quam deſiſteret, bonóq; animo eſſet, ſe laborũ ipſius periculorúmque breui conſortem futuram. Sed videlicet currentem incitabat. Coſmus autem vbi id reſciuit, egit cum Rege Bungi, vt Chriſtianum abregulo per litteras impetraret: quas qui pertulit litteras, offendit hominem magna in Deum fide, ſpéq; ſubnixũ, de ſe ipſo autẽ adeò demiſſe

maléque ſentientem, vt nõ modò qui Bungum ad cõfeſſionem incolumis perueniret, ſed qui vllo prorſus beneficio afficeretur à Deo Domino noſtro ſe prorſus indignum aſſereret: tãtóque in ſe ipſum odio erat incẽſus, vt ad quotidianas verberationes, & precandi aſſiduitatẽ, alia quoque voluntaria ſupplicia adiungeret, tanta cum ſui cognitione, vt precibus CHRISTIANI, qui regiam epiſtolã attulerat, adduci nequiuerit, quicquam vt de inſtituta vitæ auſteritate remitteret. Denique ſolutus Bungum ægrè peruenit tanta animi ſui cum voluptate, tantáque Deo gratias agens, vt rem verbis aſſequi nequeam. Cuius aduentus cùm ad cetera multa profuit, tum ad Chriſtianorum fidem, ac ſpem in Domino augendã. Eum Coſmus, pueris, quos alimus domi, inſtituendis præfecit, & piis quibuſdam libris in Iaponicum transferendis. Magnum apparet in eo precandi ſtudium, & caritas; &, licet extrema iam ætate, vix vnquam conſuetem repetias. Eum Dominus ad finem vſque conſeruet.

Vxor ciuis primarij, baptiſmi beneficio, dæmonis vexatione liberatur.

Per idem tẽpus nobilis quædam mulier primarij ciuis vxor ex familia regis Bungenſis à Dæmone agitata, per tempos tanto eum vlulatu, atque impetu ferebatur, vt à nemine contineri poſſet. Hanc ſibi Coſmus à Chriſtiano quodam inſigni viro commendatam ad ſe perduci, & in cubiculo publici valetudinarij perpetuis cuſtodibus adhibitis, collocari iuſſit. Et quoniam

quoniam in ſpem venerat mulier, ſe baptiſmi beneficio ſanitatem eſſe recepturam, habebátque mentis eius animíque vexatio dilucida interualla: iis opportunè Coſmus eſt vſus ad eam Chriſtianis præceptis ritè imbuendam. quibus vt ſatis erudita viſa eſt, in magna Chriſtianorũ corona, eam dominico die baptizare cõſtituit. Erat mulier tum ſanè quieta, ſed cùm primùm caput ſalutari aqua perfundi cæptum eſt, tanta repẽte vi ſe commouit, clamoréſque edidit ita magnos, vt omnes quotquot aderamus perterrefecerit. Tum Coſmus à quatuor viris apprehenſam teneri ad finem vſque baptiſmi imperauit. quo abſoluto miſera fractis viribus concidẽs, inter famulorum manus in hoſpitale cubiculum eſt relata. Ex eo tempore nullũ eiuſmodi incommodum, aut moleſtiam hucuſque perpeſſa eſt. quare & Chriſtianorum fides non mediocriter aucta, & maritus ipſius ita permotus eſt, vt ab Rege petierit, vt ſibi per eum liceret Chriſtiana ſacra ſuſcipere: quod ei Rex ita prolixè, libẽtérque permiſit, vt diceret gratum ſibi fore, ſi eum reliqua familia imitaretur, itaque baptizatus ipſe cum liberis, cognatis, & famulis ſanè quàm in virtute proficiunt. Ego interea vires à morbo collegeram. quo circa mẽſis Octobris initio miſit me Coſmus, comite è Chriſtianis domeſticis vno, ad templa quinque viſenda, variis locis agri Bungenſis commodo Chriſtianorum exſtructa. menſem in eo itinere

posui, multos baptizaui barbaros. Christianos autem docui, qua ratione templa concelebrarent, sermonésq; inter se de religione fererent, si quando Bungum venire non possent. quasdã etiam areas defixis crucibus Christianorum sepulturæ dicauimus: déniq; in singulis tẽplis benedictũ, seú piaculare granũ relictum cum codicillo, qui descriptas grani indulgentias cõtineret. Inde Bungũ reuersus, Cangoximã mense Decembri profectus sum. profectionis caussa fuit Emanuelis Médozij cũ sex Lusitanis aductus, qui vt per confessionẽ peccatis sunt absoluti, Cosmũ rogarunt etiam atq; etiam, vt me Cangoximã ad hyemẽ ibi cum ipsis exigẽdam, Christianos visendos, & promulgandũ barbaris Euangeliũ mitteret. id ipsum Regi quoque Cangoximano fore gratissimũ, quippe qui magnã eius rei voluntatẽ scriptis ad Proregẽ Indię litteris, itémq; ad Antoniũ Quadriũ eidẽ proüinciæ pro Societate præpositum, ostendisset. Bungo igitur (vt dicebamus) profecti, gelu, & frigoribus maximis quatriduo ad mare peruenimus: cùm semper vbi sub vesperã constiteramus, verba de rebus diuinis ad barbaros fecissemus. Inde solutis anchoris inter nauigandum aduerso vento in oppidum sanè frequens cosecti descendere, cum spectaculi nouitate permota (nunquã enim Lusitanos antea viderant) magna incolarum vis ad nos conuenisset, per eã occasionem eis Euangelium nuntiaui: quo illi audito,

Barbarorũ ad Euangelium concursus.

audito, obſtupefacti, ad nos audiendos iterum ac tertio rediere, atque vniuerſi pænè profeſſi ſunt, niſi Reguli metus obſtaret, ſe Chriſto nomina libenter daturos, ídq; eo cum animi dolore ſenſúque, vt ad miſericordiam prouocarent. Dixi me cum Regulo acturum (qui Bungenſis Regis eſt ſtipendiarius) vt cuilibet Chriſtiano eſſe impunè liceret, eóſque ſolatus vt potui, ex eo loco diſceſſi. digreſſu meo lacrymæ nónullis ortæ, vt ſi diu mecum vixiſſent, apud quos non toto biduo fueram. Ex quo facile iudicare poſſitis, quanta ſit huius gentis ad humanitatẽ, religionémque propenſio. Angunem delati, & à Regulo peramanter excepti, vt primú opportunum eſt viſum, de rebus diuinis, & animorũ immortalitate cum eo colloqui cæpimus, multíſque ſermonibus vltrò citróq; habitis, cùm etiam familiæ partem à cœna ad audiendum accerſiſſet, ſera iam nocte ab Rege dimiſſi, nauarchum quendam Luſitanum ſanè tempeſtiuè conuenimus: cùm enim noſtra hortatione permotus, cõcubinã, ex qua duas ſuſceperat filias, iuſta cũ dote in matrimonio legitimo collocaſſet, paucis poſt diebus eſt mortuus. Ex eo portu Tamarim tẽdentibus, vbi Emanuelis Mendozij nauis in ſtatione erat, arx in itinere occurrit Hexandoni viri principis, in edito mõte poſita, omniũ, quas in vita videre me memini, & loco, & opere munitiſſima. quippe quã decem ferè propugnacula cingũt, inter ſe nõ niſi põte

Hexandonus princeps.

ſubductili pernia, magnóque interuallo diſtantia, foſſis ita profundis, vt deſpicientium oculis altitudo caliginem offundat, perpetuo (vt aiũt) ſilice ferramẽtis exciſo: quod equidem vix hominũ manu fieri potuiſſe crediderim. ibi cùm Hexandoni vxorem, & quatuordecim præterea Chriſtianos multis iam annis Frãciſcus Xauerius feciſſet, mihi faciendum exiſtimaui, vt me ad eos conſolandos, confirmandóſque conferrem. qui me omnes, ſed vxor præſertim Hexandoni amiciſſimè acceptum multa tum de Franciſco Xauerio, tum de Bungenſi, Meacenſi, ceteriſque in Iapone cõſtitutis eccleſiis percõtati, felicíque ipſarum progreſſu valde lætati ſunt. me autem iccirco etiã libentius viderunt, quòd iam diu neminem omnino ex Societate noſtra conſpexerant. quo toto temporis interuallo eos in Chriſtiana fide partim ſenis cuiuſdam Chriſtiani honorati viri velut magiſtri familiæ ſtudio, partim etiam quibuſdam miraculis diuina prouidentia retinuerat. Relictum ſibi libellum deſcriptis Xauerij manu Litaniis, aliíſque precandi formulis, æquè ac ſacras reliquias pia mulier admodum religioſè cuſtodiebat, expertæ virtutis remedium. Etenim ægrotos complures, in iis Hexandonum iam deſperatum, corporibus ipſorum impoſitus libellus ille ſanauerat. Nec minore cura ſenex traditum ſibi ab eodem ſeruabat flagellum, quo ſinguli Chriſtiani interdum (nec enim ſæpius permittebat

Libellus, Xauerij manu deſcriptus, expertæ virtutis remedium.

tebat ſenex, veritus ne vſu nimio attritum flagellum abſumeretur) ſeſe cædere conſueuerãt, quod eam rem non ſolùm animis, verùm etiam corporibus ſuis prodeſſe diuinitus intelligerẽt. itaque mulier ipſa quam diximus, morbo grauiſſimo implicita, cùm varia medicamenta fruſtra tentaſſet, ad ipſum flagellum poſtremò cõfugiens. Franciſci Xauerij vt putandũ eſt, meritis continuò in priſtinam valetudinem eſt reſtituta. cum omnibus igitur de re diuina familiariter colloquutus, ara etiam excitata cum ſacratiſſimæ Virginis imagine admodum elegan-
ti, quam eò mecum attuleram, pueris nouem, in iis duobus Hexandoni filiis baptiſmo luſtra- *Hexandoni filij baptizantur.*
ſtis (quos iam ſenex ille Chriſtianis rudimentis imbuerat) incredibili cum eorum mœrore poſtridie manè diſceſſi commeatu ab ipſis affatim inſtructus, atque pollicitus me in reditu quindecim dies apud ipſos commoraturum. Cangoximam ſimul atque peruenimus, Regem a- *Rex Cangoximanus.*
diui confeſtim, eóque collaudato quòd Euangelium in ſuo regno promulgari cuperet, multíſque præterea verbis habitis, petij, vt liceret mihi in præſentia Tamarim vſque ad Luſita- *Tamaris portus.*
norum ſtationem excurrere. quod ille cùm permiſiſſet ea tamẽ conditione, vt auum ipſius ex itinere inuiſerem; Tamarim tridui itinere, diuertentes ad Regis auum, ire perreximus, maxima niuium copia, quæ aciem oculorum retunderet, viáque teterrima, occultis paſſim oc-

currentibus foueis, è quibus iumenta ſeſe ægrè admodum expedirẽt. In eo igitur portu, ægrotis primùm curatis, quorum ingens erat numerus partim ſæuitia frigorum, partim etiam cibariorum inopia: deinde barbaris nouem, qui id ipſum à me diu, multúmque contenderant, baptizatis: certo præterea nauis loco, ad fœminarum tutelam de Iaponiis coëmptarum (quas illi ex ora Sinarum aduexerant) cuſtodibus binis appoſitis: deniq; communi conſilio indicta pecuniaria multa, ſi quis temerè iuſiurandum vſurpaſſet; (latè enim patebat hoc vitiũ) Cãgoximam redij, & conciones ad Chriſtianos habere inſtitui. nam ethnici veriti Bonziorum offenſionem, ad nos venire non audebant: quod ego cùm animaduertiſſem, cæpi conſilium familiaritatis, ſi quo modo poſſem, atque amicitiæ cum Bonziis ineundæ, quo deinde populus ad nos maiore cum fiducia vẽtitaret. Erat in eo ordine vir quidã inſignis magna etiã ante id ſacerdotium exiſtimatione, tum verò & Regis ipſius cõſiliarius, & amplis cœnobiis tribus ſum ma cum poteſtate præpoſitus. Hũc igitur adij, collirio ad oculos curandos, quibus ipſe laborabat, allato: atq; ille meo ſanè quàm lętatus aducẽtu, ſibi valde optatũ fuiſſe dicebat, quæ Xauerius diſputaret, cognoſcere, ſed interpretem defuiſſe. Inde me multa de ſummo rerũ opifice, de immortalitate animorũ, de tempeſtatum varietate, terrę tremoribus, pluuiis, aliiſq; rebus huiuſ-

huiuſmodi interrogans, magna ſua cum voluptate totam eam noctem apud ſe detinuit. Quibus ille ſermonibus captus, cùm ad me ſæpè, alio item Bonzio comite, ego viciſſim ad illum familiariter ventitarẽ, cúmq; doctrinam noſtrã cùm apud alios, tum apud Regẽ ipſum ita collaudaſſet, vt Rex Xixona (hoc eſt ſanctã rem) publicè reſponderet: vel eo Regis teſtimonio, vel confirmata atque illuſtri mea cum Bonzio conſuetudine animati barbari ad nos audiẽdos venire cæperunt. Ex quibus multos Deo adiuuante ad Chriſtum adiunximus. In eo numero fuere primarij duo Regis ipſius cognati, quos catechiſmo inſtitutos vnà cũ vxoribus & parte familiæ (triginta quinq; in vniuerſum fuere) baptizauim⁹. quorũ deinde omniũ ope, ac ſtudio ſacrum Deo domino templum exſtructum eſt.

Duo regis cognati primarij, cum vxoribus et parte familiæ, ad Chriſtum adducuntur.

Rebus ita conſtitutis, per Chriſtianum nuntium in arcem Hexandoni magnis precibus acceſſitus, optimis cùm Chriſtianorum, tum etiã ethnicorum ſtudiis me magnopere expetentium deeſſe non potui: è quibus circiter quinq; primarij audito aliquoties Euãgelio in eccleſiã adſcripti ſunt. in iis quidam adeò excellenti ingenio, vt in cõmentarium relatis iis, quæ de me didicerat, librum confecerit exorſus ab ipſo mũdi initio, ad vſque Chriſti domini noſtri in terras aduentum, eius præcipuè cruciatibus ſingillatim enumeratis. quæ ipſius lucubratio & hominibus illis, & aliis etiã populis, ad quos

Eximia pietas cuiuſdã neophyti.

eam ego ipſe deinde circumtuli, maiorem in modũ profuit. Idem iuſſus à me Iaponica quædam ſcripta de Chriſtiana religione deſcribere, mandatum ita auidè arripuit, vt opus vniuerſum (omnino chartis quinque & quinquaginta conſtabat) vnius dimidiatíque diei ſpatio abſoluerit. Hunc ego, & Hexandoni filium natu maximum, quem Xauerius baptizauerat, docẽdis in templo ceteris Chriſtianis præfeci, regula præſcripta, quam in eo munere obeundo tenerent. quam quidem in rem, vt quibus otium ſuppetit, diligenter incumbunt, præſertim verò librarius ille, quem dixi, qui quidem Chriſtianis lectionibus, & commentationibus mirificè delectatur, ſéq; cum libro quem à me deſcripſit, in lucum abdens, quęque legit ex eo ſecum identidem reputans, tãta voluptate perfunditur quod ad hanc Dei rerúmque cœleſtiũ cognitionem peruenerit, vt lacrymas præ gaudio continere non poſſit. Is ipſe in Chriſtianorum cœtu poſt Litanias publicè decantatas interrogatus à me quidnam eſſet facturus, ſi Rex ei diceret, Chriſtiana ſacra fac deſeras, quoniã ex meis popularibus es, meiſque ſumptibus victitas: reſponſurum ſe dixit illico: Here, vis ne me in te ſine fuco ac ſimulatione beneuolum? in rẽ tua familiari procuranda fidelem? vis me ſubmiſſum? vis perferentem iniuriarum? vis denique in omnes clementem, ac benignum? iube me eſſe Chriſtianum. haſce enim virtutes omnes

nes vna religio Christiana complectitur. Ac ceterorum quoq; Christianorum (ad quorum numerum ibidem alij septuaginta per eos dies accessere) egregia pietas, assiduum præcãdi studium, mirus inter se amor atque concordia cernitur. vna tantum res ipsorum animos vehemẽter angebat, quod Hexandonus communium meritorum ecclesiæ expers tam diu in Iaponica superstitione persisteret. pro cuius conuersione cum preces ad Deum, lacrymásque (vxor ipsius præsertim) quotidie funderent: tum ego vxoris rogatu hominem adij, & ex eo quæsiui, cur veritatem sæpè iam cognitam depositis Iaponiorum erroribus sequi negligeret. Tum ille Deum testatus Christianam religionẽ sibi planè probari, secus permissurum se nequaquam fuisse, vt eam familia sua tota susciperet: vna re quo minus eos imitaretur, impediri se dixit, quod vereretur, ne grauius animum Regis offenderet: sperare se Deo propitio fore aliquando, vt Rege ipso libente Christum, quem intimis sensibus adorabat, palam ac libere profiteri posset. quo illius responso Christiani valde lætati sunt. Ex eo loco rursus ad Cãgoximanos reuersus, Cosmi litteris per Christianum Bungensem ad me perlatis eo consilio sum reuocatus, vt ad Regem Icoxiuræ proficiscerer, qui nos in suum regnum liberalissimis conditionibus inuitauerat: cum præter alia multa & Lusitanis omnibus in eum portum commeantibus,

Hexandonum metus Regis à baptismo retardat.

Rex Icoxiuræ.

quíque cum ipſis negotia contraherent, in decẽnium ab omni portorio immunitatem ſe daturum eſſe promiſiſſet, & quicquid circa eſt agri ad paſſuũ octoginta millia Coſmo obtuliſſet, vt intra eos fines ethnicus nemo ipſius iniuſſu habitare poſſet. Congoximæ igitur inſtitutis qui Chriſtianorũ cœtu in templum ſtatis diebus aduocato, doctorũ vice ac munere fungerẽtur, baptizatíſq; iis, qui iam ad id ſacramẽtũ idonei videbãtur, ceteros quibus potui verbis ſum cõſolatus: duos præſertim Bõzios illos, de quibus dixi, quos in diſceſſu meo perquam ſtudioſè Chriſto nomina profitentes in aliud tempus iccirco reieci, quod à curandis Iaponico ritu Regis procerúmq; funeribus, nulla ratione ſe poſſe deſiſtere dicerẽt, eáq; re Chriſtiana ſacra, quæ ipſi apud ſe taciti colerent, minimè pollutum iri arbitrarentur. deniq; à Chriſtianis vario commeatu peramanter inſtructus, & magna cum doloris amoríſq; ſignificatione dimiſſus, ad arcem Hexandoni (quæ ab oppido Cangoxima paſſuum abeſt decem & octo millia) dum nauis paratur, biduũ ſubſtiti. atq; inde incredibili Chriſtianorũ dolore, ac gemitu ipſis etiam ex arce ſumma fœminis ad mare me deducentibus, &, quaſi in eo ſalus omnium verteretur ita me vt celeriter ad ſe redirem enixè rogantibus, conſcendi, & decimo ſeptimo die Bungum magna noſtrorum gratulatione perueni. atque inde tertio Nonas Quintiles Icoxiuram,

xiuram, qui locus vltra Firandum eſt quatuor & viginti paſſuũ millibus, diſceſſi. quo vt perueni, ſalutatis ex itinere Facatenſibus (qui cùm initio diu multúmque Euangelio reſtitiſſent, bellis deinde perdomiti ac velut ſubacti, diuinum ſemen libentius acceperũt, bonámque in primis virtutum frugem tulerunt) Regem Icoxiuræ primùm adij, qui me honorificè ſanè bis cõuiuio excepit. deinde cum eius miniſtro, qui Regis ipſius nomine ad Coſmum litteras dederat, de re communi agere inſtitui. cúmque ille quædã ex ijs, quę per epiſtolã nobis vltrò detulerat reuocaret, faciendum mihi exiſtimaui, vt ad Coſmum ſcriberem, eíque totam rem integram reſeruarem. Ad portum igitur reuerſus, dum in Chriſtianos ex inſtituto adiuuandos incumbo, Firãdo nuntij perferũtur, quanto cum rei Chriſtianæ adiumento Damianus Iaponius familiaris noſter excellenti pietate, virtutéque iuuenis, qui nuper Facatẽſibus quoque ſumma cum omniũ admiratione operam nauarat egregiã, in eo oppido verſaretur. nec ita multò poſt quædam parantibus nob[illegible], quæ ad Coſmũ mitterẽtur, ecce tibi repentè affertur ipſum adeſſe Coſmum. Primo incredibilis viſa res: ea Coſmi ætas, ac valetudo, ea difficultas itinerum eſt, ſed vbi iam ad portũ applicuit, quanto gaudio affecti ſimus facilius eſt vobis exiſtimare, quã mihi ſcribere. is me confeſtim ad Regem legauit, vt cum eo rem omnino tranſigerem. quod ego

Damianus Iaponius.

cum feciſſem ablatis etiam ſyngraphis, Bũgum ipſius Coſmi iuſſu ad epulas in ædibus noſtris (id enim ſemel in anno ſolemne eſt) Regi Bungenſi parãdas excurri: quo ſecum ille filium hęredem regni futurum meo rogatu cum proceribus duxit. Cúmque in eo conuiuio candidati pueri noſtri domeſtici quatuor magna cum omnium delectatione fidibus canerent, Regis filius menſa relicta ſeſe ad æquales ſuos hilariter, ac feſtiuè recepit. puer ille quidem, ac pænè potius infans (annum quippe agit quintum) ſed in quo ſenſus animi ac ratio longe præcurrat ætatem. Bungo rurſus Icoxiuram reuerſus, qui locus à Chriſtianis incolitur, habétque in monte ſummo Crucem, quæ eminus valde conſpicitur à Petro Barreto Nauarcho Luſitano deſiderat, quod eodem loco tribus deinceps diebus ſub veſperam inſpectante ſe, aliiſque complu-

Signum crucis tribus diebus apparet in aëre.

ribus ſublime in aëre ſignum Crucis apparuiſſet: Coſmum ſanctiſſimis (vt ſolet) occupationibus diſtrictum offendi. Tanti ad eum cõfeſſionis & Euchariſtiæ cauſſa concurſus vndique Chriſtianorum fiebant, vt omnis perturbationis vitandæ cauſſa, triceni per vices ordine ſibi ſuccedere iuberentur. quorum erat ita magna in Coſmum obſeruantia ac veneratio, vt coram eo oculos attollere non auderent: tanta religio ac pietas, vt in ſacris myſteriis obeũdis, ac præſertim in corpore Chriſti ſumendo copiam lacrymarum effunderent; ea denique animi virtus,

tus, ac probitas morum, vt barbari ipſi Chriſtianorum vitæ admiratione ſeſe colligerent, & ſeueriorem vltrò diſciplinam induerent. Per 90s dies Facatenſium Præfectus nauigium cum hominibus ferè triginta ad Coſmum miſit rogatum, vt quoniam tres è militibus ſuis in prælio ſclopis icti grauiter ægrotarent, opem illis ferre ne grauaretur. Fecit Coſmus, vt Facatam è domeſticis noſtris adoleſcentem Iaponium mitteret chirurgiæ laude præſtantem, qui non modò vulnera extractis artificioſè glandibus mira felicitate ſanauit, ſed etiam oblatam ſibi mercedis loco magnam argenti vim, ſtupentibus barbaris conſtãti animo excelſ- que repudiauit. Qua re commotus Præfectus, vt nos aliqua ratione remuneraretur, immunitati noſtræ toto ſuæ ditionis imperio, qua ſæpè nobis iter habendum intelligebat, publicis diplomatibus cauit.

Adoleſcẽtuli cuiuſdam egregia dicta & facta.

Reſtat vt epiſtolam hanc eximiæ indolis adoleſcentuli commemoratione concludam: in quem cùm omnia & animi & corporis bona quaſi ſecum ipſa certãs natura congeſſerit: tum etiam dona acceſſere cæleſtia, quæ ſingulare pueri ingenium, memoriam, oris corporiſque totius dignitatẽ ac ſpeciem multò admirabiliorem efficerẽt. tãta enim in eo caſtitas ac ſanctimonia cernitur, vt octauo quoque die poſt cõfeſſionem ritè peractam cœleſte Euchariſtiæ conuiuium non ſine lacrymis ineat: tanta verò

animi ſubmiſſio, & humilitas (cùm illuſtri admodum loco ſit natus) vt Bũgum ad eam inuiſendã eccleſiã à Gaſpare miſſus ex vrbe Sacaio, bona cum parentũ venia, quos puer precibus expugnauerat, eo ſimul atque peruenit, vt ſcilicet vnus è Chriſtianorum grege videretur, nõ modò comam ſibi totonderit, quod in Iapone valdè inuſitatum eſt, verùm etiam omni delicatiore cultu ornatúque abdicato, de contemnendo ſeculo publicè diſputare inſtituerit. Idem in patriam à parentibus reuocatis, Icoxiuram, vt inde Sacaium renauigaret, à Coſmo perductus eſt. quem aiunt ex itinere in vrbe Firando apud vxorem Antonij viri principis, eiúſque ancillas, cùm ſe per id tempus ad ſacram confeſſionem pararent, de pœnitentia ſanè opportunè verba feciſſe. quã ille Chriſtianæ Philoſophiæ partem iam antea ſæpius à ſe tractatam callet egregiè. Huiuſmodi pueri ſunt (fratres mihi cariſſimi) quorum opera faces amoris diuini Deo adſpirante Iaponiorum cordibus iniectum iri ſperamus: atq; ob id ipſum apud nos delectam eorum manum Societatis noſtræ præceptis atq; inſtitutis imbuimus. Interea Socios omnes noſtros per Ieſum Chriſtum obteſtor, ab eo precibus impetrent, vt me vitam ponere in ipſius obſequio ac famulatu concedat. ex Iapone. octauo Kal. Nouemb. 1562.

EXEM-

EXEMPLVM REGIS

Cangoximanorum epiſtolæ ad Luſitanum Indiæ Proregem.

ANno ſuperiore cum duo ex Societate IESV meum in hoc regnũ concionandi cauſſa veniſſent, bellicis occupationibus impeditus, quem & ego cupiebam, & ipſi merebantur honorem, illis habere nõ potui. Eadem fuit cauſſa, cur Luſitani ad Omangum portum naui delati, non modò perinde ac deſiderium meũ, & ipſorum dignitas poſtulabat, accepti non ſint: ſed etiam pro piratis habiti, quibus ora maritima per id tempus erat infeſta, commiſſo prælio Alphõſum Vazium non ſine meo quidem dolore, è ſuorum numero amiſerint. Tu ſi ad me litteras dederis, magno me decore auctum atq; ornatũ exiſtimabo, atq; ipſe viciſſim ad te ſcribã quotannis. Luſitani verò, vel ſacerdotes tui ſi ad me cum tuis litteris venerint, eo erũt apud me loco, qui rebus tuis iure debetur. Xaxuma. anno quarto.

EIVSDEM REGIS LITterarum exemplum ad Antonium Quadrium Indiæ Prouinciæ pro Societate IESV præpoſitum.

SOcij duo Coſmi Turriani, qui Bungi verſatur, meum in hoc regnum ſe contulerunt,

quorum ea eſt animi magnitudo robúrque, ea in dicendo vis atque doctrina, vt mihi cœleſtia quædam tonitrua eſſe videantur. Sed illud in primis admiror, aut Luſitanos mercatores negotiorum cauſſa, aut veſtri ordinis homines vnius rerum opificis gratia (præſertim cùm ita late pateat propiúſque abſit India) è remotiſſimis regionibus totum pæne terrarum orbem circumeuntes, ad aquam calidam ebibendam paruas in haſce inſulas tam longa, & periculoſa nauigatione contendere. Sanè ante Chriſtiana ſacra ſuſcepta nihil erat in his locis, præter calores maximos: vt mihi Socij veſtri Nauabangi, quaſi ventilatores videantur, qui corda mortalium ſalutari aura opportune refrigerent: qui profecto libenter meum in hoc regnum eſt cur veniant, quamuis exiguum. nam vt alibi aduerſos maris æſtus, hic quidem certe ſemper ſecundos offendent. Ac licet populares mei Chriſtiani ipſorum præſentia deſtituti, ſe interea crucis aſpectu excelſo loco ſublatę ſuſtentent, meum mihi tamen hoc regnum à Sociis veſtris relictum, quandam obducti nubibus cœli, aut ſolis propria luce defecti repræſentat imaginem. Simul etiam Luſitanos negotiatores, quorũ mihi perſpecta fides ac probitas eſt, in meæ ditionis terras commeare mihi gratiſſimum fuerit, qui ſic habeant, ſe non modò ab omni iniuria tutos fore, ſed etiam amiciſſimè, liberaliſſiméque tractatum iri. nec

Chriſtiani Sociorum præſentia deſtituti, ſe crucis aſpectu ſuſtentant.

latro-

latronum insidias metuant, qui, quibus in oppidis Christiani sunt, nulli versantur. Te quidem certè obsecro, vt de tuis aliquos primo quoque tempore mittas, quos ego magno cum desiderio in ipso littore operior. Datæ anno quarto, mense septimo, octauo die, & vigesimo.

Libri tertij finis.

DE

DE IAPONI CIS REBVS EPISTOLARVM LIBER IIII.

GASPAR VILELA Societati IESV.

ANNO 1561, Auguſto menſe vrbem Sacaium ingreſſus ſum, quæ in Septemtrionem ſita, gradus obtinet quinque & triginta, & ſemis. Cúmque Euangelium in ea promulgare cæpiſſem, multos reperi, qui verum id eſſe faterentur, ſed quo minus ex eo viuerent, famæ & exiſtimationis ratione impediri. gentem enim diuitiis affluentem, & dignitatis in primis auidam facile abſterret diabolus: iniuriis & contumeliis proponẽdis, quibus in hac vita Chriſtiani fere ſemper obnoxij degunt, ſi ducem ac liberatorem ſuũm imitari voluerint. quo fit, vt ægrè admodum Sacaiani ad baptiſmum accedant. quanquam in iis ipſis difficultatibus quadraginta circiter baptizati ſunt, in quibus erãt milites quatuor-

tuordecim prætoriani, quorum ita inſignis, vitæ morúmque mutatio conſtitit, vt ex lupis agni manſueti non ſine magna omnium admiratione facti eſſe videantur.

Atq; vt Sacaium per eos dies Meaco diſcederem, diuinitus equidem factum exiſtimo, ne videlicet in ea pericula incidere̅, quæ mihi nec opinanti imminebant. Etenim menſe poſtquā inde exceſſi, Meacum quadraginta millium armatorum obſedit exercitus: quæ etiam cauſſa fuit, cur ad Chriſtianos, ſicuti promiſeram, nō redirem. Illius autē belli incommodis hæc Sacaij vrbs fuit immunis, in primis Iaponis totius contra omnes hoſtiū impetus munitiſſima. nam ab occidēte alluitur mari, ab aliis verò partibus foſſa cingitur profūdiſſima, & aquis plena perpetuis. Atque etiam inteſtino omni tumultu, ac ſeditionibus vacat, nec rixæ ferè audiuntur. cùm enim vrbis viæ ſuas quæq; portas, & cuſtodes habeant, ſtatímq; cùm opus ſit, occludātur; nullus noxiis ad fugam exitus patet, ſed continuò comprehenſi ad tribunalia pertrahuntur. Quanquam ij, qui inter ſe inimicitias gerunt, ſi alter alteri ad iactū lapidis extra mœnia occurrant, ſe inuicem malè admodum accipiunt. Sed ad bellū Meacēſe reuertor, cuius exitus fuit eiuſmodi. Cognita vrbis obſidione patruus Regis, cōfeſtim ei cum exercitu in ſubſidiū venit: huic obuiā iere ex altera parte Neugori Bōzij, qui hominū ordo quādā militiæ Rhodiæ ſpeciē

Bellū Meacenſe.

refert. Caſtris igitur Meacum inter, & Sacaium locatis, crebra prælia committebantur: ita tamen, vt res Bonziorum ſemper eſſet ſuperior. denique vigeſimo die, cùm ad vniuerſam dimicationem ventum eſſet, Regis patruus victus, quoddam in caſtrum confugit. Rex autẽ Meaci, eius rei nuntio audito, ſe in arcẽ recepit vrbe deſerta, quæ ab hoſtibus capta rapinis, incendióque vaſtata eſt. iidem ſequuti victoriam ſignis ad caſtrũ de quo diximus, motis, patruum Regis: eiúſque copias omnino delere parauerant, cum Rex Meaci exercitu viginti millium hominum quam occultiſſime inſtructo, & ingenti flumine ſuperato, hoſtes repente nec opinantes tanto impetu oppreſſit, vt cùm eſſent ad hominũ triginta millia, fuſi fugatíque ſint. quos Rex deinde coniunctis cum patruo viribus fugientes Meacum vſque inſecutus, tanta ipſorum cæde vrbẽ recepit, vt multos in annos ea victoria debellatum eſſe exiſtimetur. Itaque aduerſa factio extremam ſibi perniciem metuens, pacem ab Rege petiit, ſéque interponẽte Vò, ſiue Cubo, qui rebus ad honorem, dignitatémque pertinentibus toto Iapone præſidet, impetrauit. In his tamen belli periculis, & calamitatibus, templum noſtrum Dei beneficio integrum, & incolume perſtitit, & in ipſa obſidione Laurentius Iaponius Meacum bis penetrauit (nam me ipſum per litteras Coſmus ante ſedatos tumultus eò redire plane vetuerat)

rat) ſemel ad celebrandas cum Chriſtianis natales Domini ferias: iterum ab iiſdem euocatus ad gratias principibus ciuitatis agẽdas, qui Bõzios cùm templum noſtrum per vim occupaſſent, iniuſta poſſeſſione magno bonorum gaudio depulerant. Toto eo belli tempore, quod annum circiter viguit, pia quædã munia Chriſtiani Meacenſes obiere, tribus in ſingulos mẽſes hominibus inſtitutis ad pauperum incommoda ſubleuanda eleemoſynis, quæ ob eam ipſam rem in commune conferebantur: cùm etiam ſemel in menſe in cõſilio publico de ipſorum pauperum commodis ageretur. mulier verò Chriſtiana in primis locuples, & honeſta, cùm liberos non haberet, partem ſuam bonorum à marito obtinuit, eámque in mendicos, lepra vlceribúſque tota vrbe finibúſque Meacenſibus laborantes, quanquam nonnullis obtrectantibus Bonziis, magna tamen ceterorum omnium, qui nihil vnquam ſimile viderant, admiratione, atque approbatione diſtribuit.

Chriſtianorum Meacenſium pia munia.

Multa in his locis cœnobia Bonziorum viſuntur, in quæ (vt aiunt) pœnitentiæ cauſſa ſe recipiunt, qui mundo nuntium remiſere, denſis adeò tenebris obcœcati, vt nefaria flagitia in hiſce cœnobiis admittere nulla religio ſit. nam diſcrimine rectè vel perperam facti confuſo, ſeditionibus, furtis, rapinis, cœdibus, cuncta miſcentur. Quam etiã ob cauſſam ex iis quidã

nomine Cacubau, vt ex ea videlicet hominum colluuione, fæcéque emergeret, Sociis aliquot ſecum adhibitis, Bonziorum formam inſtituit, eorum qui Neugori nominantur: quorum alij precibus vacant, alij militiæ, alij quinis quotidie ſinguli perficiẽdis ſagittis. Arma verò ſemper habent parata, principémque familiæ ſuæ Cacubau in Deorum numero venerantur. Rectorẽ cui pareant, habent nullum. viribus namque certatur. & quamquam in cõſiliis, qui ætate præeunt, priores ſententiam rogantur: ſuffragiorum tamen vis, & iura vſq; adeo promiſcua ſunt, vt quod reliqui omnes communi ſententia decreuerint, vn' modo ſi interceſſerit, prorſus impediat. Itaque ad vnam eandémque deliberationem toties cõuenitur, quo ad planè diſſentiat nemo. Vbi verò tenebræ ſe intendere, continuo ſeſe inuicem perimunt, ac diripiunt: nec tamen iccirco ſe violare leges exiſtimant, cum iidem muſcam, aut paſſerem necare nefas ducant. quod legibus ſuis viuẽs quicquam vetentur occidere.

Bõzȳ Neugori.

Deplorandæ Iaponiorum cæcitas.

Nunc paucis exponam, quod anno ſuperiore me fugit, Iaponij miſeri cum ad ſedes, vt ipſi putãt, beatorum migraturi ſunt, qua ratione ſe ad iter accingant. Eas autem eſſe varias opinãtur: alias infra maria, alias alibi, certis præpoſitis Diis, qui à quibus in vita culti ſunt, eos in ſuum quiſq; domicilium præmij loco perducant. atque ad infernas quidem ſedes qui profecturus eſt,

est, hoc maximè modo se comparat. Dies complures stat vigilans, & ex quodam quasi suggestu de mundi contemptu cõcionatur. huic alij sese comites adiungunt, alij stipem eleemosinæ causſa largiuntur. nouissimo autem die orationem habet ad comites, qui pro amicitia simul omnes epoto vino, paruum nauigium conscendunt, imposita falce ad spinas rubósque qui occurrunt in itinere præcidendos: nouísque induti vestimentis, manicas lapidibus infarciunt: ad collum autem ingenti saxo religato, quo citius ad paradisum illum suum perueniant, sese è nauigio sponte præcipites dant. Quem mihi videre contigit, hunc septem comites sequebantur, qui quidem tanta cum animi alacritate & gaudio in mare sese proiecerunt, vt nouitate spectaculi plane obstupuerim. Qui autem Amidam venerantur, alium ritum obseruant. Cùm eos tædiũ cepit vitæ, in specum ad instar dolij, in quo considere possint, sese coniiciunt, superne ita contectum, vt vna tantum ex arundine perforata spiritum ducant. atque ita ieiuni ad mortem vsque persistunt, assiduè DEVM illum suum, seu potius Dæmonem inuocantes. Nuper in hac vrbe Sacaio contigit (quod tamen vt audio haud insolitum est) vt Bonzius quidam pecuniosus omni scelere, ac nequitia infamis, annos natus septuaginta, cum in morbum incidisset, se mori nolle affirmaret. Idem interdiu comedens repente ex omnium

cõſpectu prorſus ablatus eſt: quod ipſi quoque Iaponij malum & infauſtum interpretãtur. Eſt autem in his locis opinio è falſis vatum prædictionibus, ex hoc tempore omnia fore ſemper pacata. id autem ea ratione confirmant, quod annus hic poſt milleſimum & quingẽteſimum alter & ſexageſimus: poſtremus ſit (vt ipſi aiũt) inferiorum, quos à quadringenteſimo ſeptuageſimo numerant: & propterea hoc anno dicũt facinoroſos omnes bello cõſumptum iri, vt pax in poſterum vigeat, quam illis Dominus noſter dare dignetur, quo latius ſanctiſſima ipſius lex atque religio peruagetur.

BALTHASAR GAGVS Societati IESV.

QVI ſtatus eſſet rerum Iaponicarũ, & quibus Deo fauente laboribus in vrbe Facata perfuncti eſſemus, per litteras vobis expoſui anno 1559. nunc ea perſcribam, quæ mihi Goã ex Iapone petẽti in itinere ſeſquianni ſpatio contigerũt. Cum certis de cauſis Coſmo Turriano neceſſariũ viſum eſſet, vt aliquis noſtrum proficiſceretur in Indiam; ego eam peregrinationem obire iuſſus comite vno è fratribus qui cœlum Iaponium non ferebat, Rege, Sociis, & vniuerſa Bungi eccleſia ſalutata, ſexto Kal. Nouemb. 1560, iuncum (nauis genus id eſt) vterque conſcendimus, & duodecim dies

dies vento vſi ſumus ita ſecundo, vt nobis iam in conſpectu eſſet ora Sinarum, poſtridiéque nos putaremus portu Veniaga potituros, vbi ſemper quingenti, aut ſexcenti Luſitani morantur. vectores igitur & reliqua naualis turba, proſpera nauigatione plus æquo elati, præmaturis gratulationibus atque conuiuiis commeatum nauticum conſumere atque exhaurire cæperunt. In hac animi iucunditate, cum ita prope ab continente abeſſemus, vt quolibet vento littus teneri poſſe videretur, eo ipſo die ſub veſperam aduerſo repente vento increbreſcente, imbribúſq; denſiſſimis tam ſæua tempeſtas exorta, adeóque ingentes excitati ſunt fluctus, vt iuncus modo attolleretur altiſſime, modo infime magno omnium cum horrore deſideret. Augebat perturbationem ac metum, cum intempeſta nox cœcæque tenebræ, tum minãtes circa ſcopuli: quo in diſcrimine cum aduerſo flatu retineremur, ecce tibi noctis hora circitur decima gubernaculum nauis effractum in mare delabitur, quo amiſſo de huiuſmodi nauibus plane actum exiſtimatur, ſtatímque propterea præciditur malus, ne iuncus ex vehemẽti agitatione mergatur, & ſimul ipſa quoq; vela cum antennis in mare prolapſa ſunt. Tùm verò omnes longe aliis ac pridie ſenſibus animi, ſerio de morte cogitare, certatímque ad confeſſionẽ concurrere incipiunt, tãto omnes terrore perculſi, vt mente pæne emoti viderentur, neque

Portus Veniagæ.

iam in ſumma naui quiſquam appareret. vnus gubernator in vado explorando, contemplandóq; per magnetem curſu totam eam noctem abſumpſit. Poſtridie, ſæuiente adhuc mari, fuſiſque armamentis, ſalutis ſpes iam fere nulla ſupererat. tantum argenti pondo ad aureorum centum millia vehebantur, quæ tali tempore nulli nobis vſui eſſe poſſent, cum ita vehemens eſſet agitatio, vt alterum in latus procumbente iunco, ima carina (Quillam vocant) appareret: & ſimul ex leuitate ſaburræ, & pondere tabulatorum non modò diu retineretur, quo minus in alteram partem recumberet, ſed etiam compagibus reſolutis, carina fatiſceret. quo circa tertio tempeſtatis die malum alterum, qui ſtabat ad puppim, nautæ præcidere, & mercatorũ cubicula leuandi oneris cauſſa diſturbare. ipſos denique foros è craſſis trabibus aſſeribúſque compactos reſoluere ſunt coacti, vaſto iam nauis alueo, ac propemodum vacuo. hic velum exiguum nauclerus è mappis cubiliúmque linteis & ornamẽtis, veſte ſerica, aliiſque nonnullis, quæ tùm ſeſe obtulerant pro re nata concinnat & cõparat: quod ipſum ſtatim impetu venti diſcerptum eſt. iámque humanæ opis vnum illud ſupererat: validus nempe clauus ad extrema tempora reſeruatus, ſed in iis procellis metuendum erat, ne repoſitus ad puppim ſtatim effringeretur. Veruntamen, ne in Bornei ſyrtes inciderem⁹, quo in loco nonnulla nauigia Lu-

ſitano-

fitanorum è Sinis in Indiam curſu directo perierant (præſertim cum illuc nos impetus maris deferret, nec plus centum & quinquaginta millia paſſuum inde abeſſemus) tutius viſum eſt gubernaculum reſtituere, paruúmque ſarcire velum, quod vnum reſtabat. Sed omni iam veſte conſumpta, mœrentibus omnibus, quod nihil ad reſarciendum occurreret, diuinitus factum eſt, vt qui rimas iunci, obturandi cauſſa ſcrutabantur, in farcinã veſtiũ incideret, cuius antea non ſine luminibus diu multumq; fruſtra quæſitæ, cum merces in Iapone exponerentur, prætium domino magiſter nauis aureis octoginta perſoluerat. Ex hac igitur ſarcina aduerſus venti vim duplici velo cõfecto, & baculis quibuſdam, arundinibúſque craſſis aptato, clauóque ſummo conatu locato, quẽ ego prius precationibus piis, & aqua benedicta rite luſtraueram, ceteris eo tempore vota nuncupãtibus variáſq; fundentibus nõ ſine lacrymis preces, diẽ vnũ, noctémq; proceſſimus: ſed cum nauis iuſtis careret velis, atroci tempeſtate vſque adeò quaſſabatur, diffractum vt[illegible]enuo ſit gubernaculum. Tùm verò ſeruandi argẽti ſpes prorſus amiſſa. accerſiti nautæ barbari Sinæ, vt vectoribus in ſcapham cõfugientibus, ipſi in iunco remanerẽt, aliámq; ſibi raptim extruerẽt, ſe deliberaturos ea nocte reſpondent, inde ad ſortes dęmonémq; inuocandũ conuerſi: quod ego cũ cernerẽ, orabam Dominum, ne nos Dæmonis

arbitratu interire permitteret. Mane, ſimul atque illuxit, nautæ ſeſe ſtatim ad alium clauum reficiendum, ſcaphámque parandã expediunt. Clauus è refixis iunci tabulis refectus, & collocatus, non diutius ſuſtinuit impetũ maris, quàm quanto temporis ſpatio Litaniæ recitatæ ſunt. quo magis in ſuſcepta ſententia perſiſtebant Chriſtiani, vt in ſcapham quotquot ea caperet, ſeſe reciperent, & iuncum vnà cum argentó, ceteríſque deſererent. atque ego ſane liberaliter inuitatus in ſcapham, partim ne pericula adirem noua, partim ne plus ducentos mortales, ſcaphę excluſos anguſtiis, omni ſolatio deſtitutos in iunco relinquerem, ſacerdotes duos è noſtris, & fratrem vnum imitari omnino decreueram, qui ſuperioribus annis è Luſitania proficiſcentes in Indiam, ad inſulas Maldiuanas naufragio & fame perire, quam ſcapham conſcendere, quæ Cocinum in columis tenuit, ceteris vectoribus deſertis in extremo periculo vitæ, maluerant, ínque eo officio vitam naturę debitam Chriſto domino piè fortitérque reddiderant. Sed interea fabri lignarij quartum iam gubernaculum reparauerant, ad quod collocandum, pacémq; à Deo expoſcendam ſtipe à vectoribus in hoſpitale domiciliũ Bungenſis Eccleſiæ corrogata, miſerante Domino factum eſt, vt clauus is omnium infirmiſſimus nos ad continentem aliquando perduceret. Quindecim ipſos dies ea tempeſtate iactati ſumus,

Inſulæ Maldianæ.

quotidiè

quotidiè (vt erant pericula) morientes. cum etiam vulgò neglectæ, nec iam clauibus custoditæ argenti laminæ pedibus traherentur. Eiusmodi quippe temporibus pauper spiritu est quilibet.

Initio tempestatis eius, vectores, nautásque maturè monuimus, vt animarum saluti consulerent: qui in mea potestate se planè fore cum promisissent, ego vt sublatis peccandi occasionibus ad gratiam diuinam magis essent idonei, primùm illud curaui, vt fœminæ quæ vehebãtur in naui, certum in locum abderentur, vbi quinque menses remotæ à virorum oculis perstiterunt: Deinde ad ceteros animandos confirmandósque conuersus, tantum Deo adiuuante profeci, vt qui principio abiectis animis concidissent, ad æquitatem, ac fortitudinem reuocati, pro admissis in vita noxis leue sibi supplicium illud atque incommoda ducerent: placandóque Domino certatim dediti vel precibus ac litaniis vacarent, vel sublatis in cœlum oculis pia cum prece suspiria mitterent, vel alta apud se cogitatione defixi lachrymas funderent: alij etiam flagris semet cæderent, alij mare sacris reliquiis, & aqua sancta lustrarent, alij denique nummos in cultum Diuorum à vectoribus peterent, quorum vis tanta collecta est, vt quindecim duntaxat viri locupletes aureos ferè mille contulerint. Ac mihi sanè credite fratres, in hac vita labores, & incommoda esse *expetenda.*

In hac vita labores & incommoda esse

expetẽda, quippe quorum amaritudinem, magna ſuauitas, & firma ſpes comitetur: quod ſecus in rebus proſperis vſu venire vel primis nauigationis diebus clarè perſpeximus. Inter has igitur difficultates rurſus in terræ conſpectum delati, & cum iam contenebraſſet, nimia cupiditate prouecti, periculum fuit, ne vi ventorum ad terram allideremur. Sed ex eo periculo, cum primum illuxit, euaſimus, & à Sinis nautis cognitum eſt, nos per magnam Sinarum ad inſulam proceſſiſſe, nomine Ainanem. ex qua inſula nautici commeatus, & anchoralia à Sinis fere petuntur. hic dum portum ſubimus, qui in ſeptemtrionem ad gradus decem & nouem eſt poſitus, in aliud repẽte omnium maximum vitæ diſcrimẽ incidimus. In ipſo enim aditu iuncus in arenam bis adeo vehemẽter incuſſus eſt, vt plane iam carina dehiſceret. ac pereundum nobis vtique fuerat, niſi Præfecti ſeu Limenarchæ permiſſu, præſentem incolæ nobis opẽ tuliſſent: quos nonnullis donis remunerati deſcendimus 11 Kalen. Decembris, quemipſum in diem præſentatio Dei matris MARIÆ ſacratiſſimæ Virginis incidebat. & quoniam iunco afflicto, ac pænè iam diſſoluto, ad portum Veniagam nauigari non poterat: Luſitanum quendam continuo ad Cantonem oppidum, atque inde Amacanem ad Luſitanos mercatores pedeſtri itinere miſimus, qui de noſtra ſalute iam deſperauerant. Amacanẽ peruenit nuntius

tius natali ipso die Domini, anno 1561, statímque ad nos deportandos Lusitani aliquot nauigia submiserunt. Et quoniam in Ainane insula menses quinque posuimus, ex qua deinde Amacanem trigesimo die paruentum est: de eius insulæ, & incolarum natura, ac moribus, ne longior sim, pauca de multis attingam. Est autem Ainanis regio cum fructibus Indicis, & omni cibariorum genere abundans, tum etiam margaritis & vnionibus nobilis. frequenter incolitur, vrbibus opere lapideo extructis. gens verò ipsa moribus rustica, vestitu brachata, eminentibus è capite ad instar boum cornibus binis è tenui confectis velo, forficibúsque ceu tonsorum è summa fronte, peracutis. eius ornatus caussam cognoscere nunquam potui, nisi, si forte Dæmonem effingunt specie belluæ sese offerentem. In hac ego Insula sacrificaui aliquoties, & sacramenta distribui. Inde proficiscentes ad Sinas, cum parua nobis insula ipso paschali die dominico sese obtulisset, partim eius diei celebritate, partim etiam ipsius loci amœnitate inuitati, descendimus, & commodũ in monte quodam ingenti specum & fornicem in templi formam excauatum offendimus, ibique ara excitata, sacróq; peracto, cælesti pane Lusitanos refeci. Ex eo loco ad Sinas delati, idoneam tempestatẽ exspectantes, ad alterã vsq; feriam natalium Domini anni 1562 substitimus. atque inde solutis anchoris tertio decimo

Ainanis insula.

Petra alba. die Petram albàm felici nauigatione tenuimus. Hic imminentibus tenebris territi quo minus fretum Sincapuranum inueheremur, exſcenſione facta Domino gratias agebamus vniuerſi, cùm repente vela complura pyratarum apparuere (Aceni vulgo appellantur Iaprobanę populi) ad regnum Iantanæ tendentium. Tum nobis Malacenſis quidam denuntiauit, nos vt inſtrueremus, Acenorum regem centum nauium claſſe aduentare, quónam conſilio, ſibi incertum eſſe. Ea res nobis ſanè metum attulit, quod oneraria pretioſis mercimoniis referta, ab armis autẽ eſſet inops. nihilo minus nautæ, vectoréſque ſeſe ad pugnam expediunt. Sed claſſe Acenorum ſine iniuria præteruecta, ad dimicationem ventum non eſt. Poſtridiè verò Sincapuranum fretum inuecti, cum ventus deficeret, anchoras iecimus. interim Acenorum naues fermè triginta, in iis maioris formæ decem, quibus totius claſſis vehebatur Prefectus, ad nos aduentantes, partim ad puppim onerariæ ſeſe opponunt, partim etiam latera ipſa pænè abradunt, vt appareret eos mercibus adamatis (nec enim ignorabant ex quo loco profecti eſſemus) pugnam optare. Cúmq; biremes maioribus bombardis, atque ſagittis, quas præſenti veneno in ipſa naui aſſiduè inficiebant nos infeſtare cœpiſſent, quanquam noſtri, quorum erat numerus ad ducentos, arma parauerant, ſéque omnes ad propugnandum inſtruxerant, tamen

Aceni Iaprobanę populi.

tamen certissimo in capitis discrimine versabamur; cum ex altera parte hostium classis multo viris, armisque superior immineret, ex altera verò littus esset propinquum, salo in quo stabamus nõ plus cubitos quatuor profundo, itaque aut præcisis ab hoste anchoralibus, quod vrinantes faciunt, in vada incurrendum, aut in manus hostium plane deueniendum fuisset, nisi nos insperantes præsenti periculo Dominus exemisset. quippe hostes comiter amicéque à nobis compellati, nonnullisque muneribus deliniti, nõ modo nos lacessere, desierunt, verum etiã ita beneuoli discessere, vt sibimet ipsi Lusitanos, & nobilitate, & belli gloria comparatos. Malacam inde peruenimus tertio decimo Kal. Februarias, qui dies Diuo Sebastiano sacer est: vbi à Sociis nostris amantissime excepti, ad octauum vsque Idus Februarij piratarum metu commorati sumus. Malaca dum ad Colanum portum, in quo arx est Lusitanorum cõtendimus, Ceilaniis iam syrtibus superatis, vento admodum prospero in Cilanos scopulos recta deferebamur, nisi ad iactum lapidis animaduerso periculo, & mutata repente velificatione Comorinum promontorium feliciter præteruecti (quod vix fieri posse videbatur) ipso die paschali dominico, magna Melchioris & reliquorum Sociorum gratulatione qui in eo Matris Dei Collegio sunt, Cocinum appulissem: quo ex loco ad hoc Goanum diui Pauli collo-

Colanus portus.

gium dudum expectati quinto decimo die peruenimus. Cuius equidem Collegij cum egregia rei Christianæ adiuuandæ studia, tum varias plurimásque exercitationes, & spiritales, & litterarias, deniq; ipsius ecclesiæ incremẽta vehementer sum admiratus: quã porro Dominus ad gloriam suam tueatur, & augeat. Hactenus de nauigatione. nunc de Iaponicis rebus pauca perstringã. In Iapone ecclesiæ numerantur nouẽ templo quæq; suo instructę: quorum tẽplorum quinq; circiter Idolis ante dicata, nunc sacris altaribus, & IESV Christi MARIÆQVE Virginis Dei matris imaginibus exornata diuino cultui seruiunt. Facatense templum Christianus quidam, Cosmus nomine extruxit. idémque vt nos in ora Sinarum tempestate retentos cognouit, argenti laminam mihi in subsidium misit. Nam Cutamense (quod templum est permagnum in agro Bungensi, passuum ab vrbe viginti quinq; millibus) suo sumptu ædificatũ Christianus Lucas cœmeterio circũdedit, excelsa lapidea cruce in medio posita, ad quã se post mortẽ sepeliri iussit. Cutamensis ager, quẽ diximus, vectigalis est dynastæ cuiusdã ethnici, cum quo ipsiúsq; comitibus, dum ecclesiã Cutamensem inuisimus, de rebus diuinis sæpe collocuti sumus. quibus ille sermonibus, nostráq; consuetudine vsq; eo delectabatur, vt quatuor horas totas quandoq; nobis aures præberet, atq; ita cõmoueretur, vt velle se Chri-

Ecclesiæ nomen in Iapone.

Christianũ fieri diceret: sed hominũ rumuſculos veritus (quæ res toto terrarũ orbe plurimũ poteſt) à ſuſcepta ſentẽtia deſtitit. Idẽ apud Lucã rurſus totũ veſpertinũ tempus nos audiendo conſumpſit, clareq; perſpectis ex ea diſputatione Iaponicarũ ſectarum omniũ erroribus atq; fallaciis: comitibus ſuis, qui ſecũ aderant, aperte profeſſus eſt gratũ ſibi fore, ſi quis eorũ Chriſtiana ſacra ſuſciperet. quæ res nonnullos ex iis adduxit, vt conceptũ animo baptiſmi deſideriũ expromerẽt: quo ille ita gauiſus eſt, vt eos ipſemet hortaretur, vt conſtanter in propoſito perſeuerarent. Ac ferè omnes Iaponij proceres nobis amici ſunt. nam etſi aliqui, acie mentis retuſa flagitiis, lucem Euangelij aſpicere nequeunt: valetudinis tamen cauſſa, ſi quando ipſi, aut ipſorum familiares in morbum incidunt, ad nos confugere conſueuerunt. vt iam in his terris Chriſtianam rem non modo Theologi ſed etiã medici chirurgíque promoueant. quod ipſum apud Sinas quoque propediem fore confidimus: qua in prouincia rumor iam diſſipatus eſt, candidam gẽtem, promiſſa barbarorum imperij potiturã. quod ſi (vt ſperamus) euenerit, paucę omnino pro meſſis eius, itémque Iaponicæ, & Indicę copia, Chriſtianarum ſodalitatum omnium operæ fuerint.

Medici, chirurgíque Chriſtianorum rem promouent.

In Iapone, ſimul atque cognitum eſt me in Indiam profecturũ, Chriſtiani omnes à viginti ſeptẽ paſſuum millibus ad me ſalutãdi cauſſa

venerunt: qui verò longius aberant, mihi ſe per litteras excuſarunt. Itaque in meo diſceſſu tanta hominum multitudo conuenerat, vt eos nec templum, nec atrium noſtrarum ædium caperet. Hic ego fratres mihi cariſſimi, Chriſtianorum lacrymas conſulto prætereo, quorum mœrorem ſolari conabar noui ſupplementi ſpe, cuius cauſſa me ad Socios mecum ex India reducendos abire dicebam. Ad mare tendentem ingens agmen omnis ætatis virorum, atque mulierum ita obfirmato animo me proſequutum eſt, vt ad eos domum remittendos bis in itinere mihi ſubſiſtere neceſſe fuerit. quorum equidem precibus (nam iis me magnopere cõmendaueram) nos è tãtis periculis diuinitus ereptos exiſtimo. Sunt autem Iaponij acceptorum beneficiorum adeo memores, gratíque, vt ſi modo ipſorum eleemoſinas acceperimus (quod illi ſibi honoris loco exiſtimant) ne dum ſi eos inuiſerimus, aut alia quapiam re adiuuerimus, eorum primarij ad agendas nobis gratias domum vſque ſe conferãt. quod ipſum interdum etiam ethnici eorum cognati faciunt. quod ſi qui nobis (vt fit) in domeſticis miniſteriis operam dederint, illam dũtaxat mercedem requirũt, vt ſub veſperam hilari vultu dicamus: Goxinro de oniar, hoc eſt, laboraſtis egregiæ. Id ſi reticeatur: valde mœſti afflictíque diſcedunt.

Iaponij acceptorum beneficiorũ admodum memores.

Bungenſium Rex proficiſcenti mihi enſem dedit elegãti opere, aureáque vagina in anguis formam

formam elaborata, mittendum ad Regem Lusitaniæ, quem esse tenera adhuc ætate cognouerat, itémque pugionem Indie Proregi præclarum: quæ omnia in Iaponem idcirco remisimus, quòd tempestatis iniuria nitorẽ suum atq; decorem amiserant. Ad ipsum autem Bungi Regem Constantinus Prorex munera & litteras miserat: & simul eum affecerat laudibus, quod Euangelij præcones in suis regnis tueretur, benignéque tractaret. quod ille munus ac litteras ita illustri gratia excepit, vt non modo eum qui attulerat, aureis amplius sexcentis donauerit, sed etiã ad Proregem vicissim miserit in bellicos vsus affabre factum thoracem auro sericóq; distinctũ, cum inaurata galea cupreóq; frontali, item hastilia duo pugionibus præfixa, argenteis crustis ornata, quas Nanguinetas appellãt, aliáque similia. Nos autem ipsos misium quanta beneuolentia prosequatur. nam cum ceteris rebus amice nobis fauet, & commodat, tum in consilio dando fidem præstat cum humanitate, ac facilitate cõiunctam, liberúmque permittit, vt sequamur id, quod optimum esse iudicauerimus. In Christianorum vero negotiis, quanti nos faciat, plane demonstrat. etenim vel infimorum hominum res, commendatione nostra si accesserit, suas putat; eósque nominatim appellat, quod magnum est apud Iaponies honoris indicium, aditúsque eis ad se præbet facillimos: denique illis etiam internuntiis

Humanitas & potẽtia Regis Bũgi.

ad nos vtitur. quibus rebus Christiani maiorem in modum animantur. Ipse autem Rex opulentissimus est, cogítque exercitum, quoties libet, armatorum hominum ad cétum millia, habétque in sua ditione nõ modo magnates, Comites, & Præfectos, sed etiã dynastas quolibet Hispano principe potentiores. Quod si quando à nonnullis Iaponiis dux potius, quam rex appellatur: id accidit propterea quod speciosa hæc vocabulorum insignia ac titulos, non tam ab se inuicem Iaponij proceres, quam ab externis atque aduenis expetunt.

GASPAR VILELA SOcietati IESV.

ANNVM in vrbe Sacaio moratus, Meacum pacatis iam rebus discessi anno 1562, magnáque Christianorum lætitia acceptus, concionesque habere continuo instituí: & quo maiore gratulatione, studióque celebrarentur instantes iam natales Domini ferias, Iubileũ promulgaui septimo ante anno datum à summo Pontifice. quo illi ita permoti sunt, vt ipsorum & in confessionibus diligentiam, & in festorum natalium exspectatione pietatem ac studium magnopere admirarer. Natalis Domini dies festus cum aduenisset, nouem, qui mihi max imè idonei vili sunt, exposita prius ipsi sancti illius ac tremẽdi mysterij sanctitate, ad sacram Eucha-

Iubileum Meaci promulgatum.

ristiam

ristiã admisi, ita religioſe accedentes, vt magno tẽporis ſpatio lacrymãtes ante perſtiterint. Reliquorum autem deſyderiã id ipſum auidè expetentium verbis leniui, totáque ea nocte natali in laudibus ſummi parentis ac Domini exacta, matutino tempore ſacrum feci, déque ipſo Natali tanto cum ſpiritali omnium gaudio ac voluptate differui, vt identidem priſca illa mihi ſubirent naſcentis eccleſię tempora, cum Chriſtiani omnes vno amoris vinculo caritatiſque coniuncti, ad feſtos dies agendos, & conuiuia ſpiritalia celebranda coirent. Peractis feriis, deinceps cõcionibus inſtiti, ad quas ethnici multò iam tum pauciores quam antea ventitabant: credo propterea quod initio ad nos audiendos cauillãdi ſtudium ac petulãtia complures impelleret, quos nunc perſpecta veritas ab ea deriſione atque illuſione deterret. Nec fere nobis iam aures atque operam dant, niſi qui ſerio ſaluti ſuæ conſulere, ac rationi parere in animũ induxerunt: quod ipſum ceteri quoque Mecenſes vtique facerent, niſi eos fictis rationibus deceptos ab eo conſilio Dæmon abduceret. aiunt enim, cum perpetuum quendam innocentis vitæ curſum religio Chriſtiana requirat, ſe militiæ Chriſtianæ ſacramento obligari, & pugnam aduerſus voluptates delitiáſque nolle capeſſere, vt cum ſe magna ex parte huius vitæ iucunditate priuauerint, tum ſempiternis in altera vita ſuppliciis, niſi ad finem vſque per-

Dæmon à Chriſti religione quibus rationibus Mecenſes abſterreat.

ſeuerauerint, deinde mactentur.

In hebdomadæ ſacroſanctæ, Paſchæque ſolemnibus, eadem Chriſtianorum pietas, animi ſenſus, atque religio conſtitit. quorum ſolemnium celebritatẽ auxere nouem baptiſmo luſtrati, in iis ciuis quidam locuples, & Iaponicis ſuperſtitionibus admodũ eruditus, cuius oculos mentis, cum nihil poſt mortem omnino ſupereſſe putaret, Dominus ita aperire dignatus eſt, vt ſacroſanctum baptiſmum magno animi ardore lacrymiſque ſuſceperit.

Per eos dies ſeditione Meaci rurſus exorta, quam iniqui in Chriſtiana ſacra conferebant (multò iuſtius Regis ipſius tyrannidi tribuendam, qui regna ſeptem vi, metúque tuetur, nec ſpei quicquam habet in ciuium caritate repoſitum) ad reuiſendos neophytos, Sacaium, de Chriſtianorum Meacenſium ſententia diſceſſi. Meacẽſis templi eccleſiæque cuſtodia Chriſtiano admodum ſeni relicta. Meacum reuertar (vtſpero) ad feſtum diem agendum natalis reginæ cœlorum MARIÆ Virginis, cui ædem ideirco dicauimus, quod eo ipſo die Meaci primum ſacra miſſæ peracta ſunt. In hac autem vrbe Sacaio, non admodum magna mihi ſpes propinquæ meſſis, nunc quidem oſtenditur. tanta enim eſt incolarum ſuperbia ac leuitas, vt cœlum honoris exiſtimationiſque iactura mercari ſe nolle fateantur. quanquam tempore precedente ſperandum eſt agrum hunc ipſum bonam

Sacaij incolarũ ſuperbia.

bonam pietatis frugem laturum. Rationem instituti nostri in Bonziis hisce tractãdis, aliáque nõnulla cum de ipsorum ornatu cultúque cõporis, tum de incolarum natura moribúsque seperatim perscripta ad vos mitto: quo iis cognitis gratias Domino nostro agatis, qui nos ex infinito prope cœcorum numero exemit, & simul eidem supplicetis, vt ad ipsum conuertantur hæ gẽtes, Indica Braçmanum superstitione depositа, quã ab Indico magistro ex regno Sionis acceptam huc vsque retinent: quod ipsum ex delubris etiam apparet, quæ in Ceilone oppido Indiæ eadẽ quæ in Iapone videre me memini, idque vobis obiter significandum putaui, vt praua huiusce religionis origine cognita vos ad eam reprehendendam, & cõfutandam facilius comparetis. Precibus vestris, ac sacrificiis vt me Domino cõmendetis à vobis etiam, atq; etiam peto. Sacaio. quinto Kal. Maij. 1563.

Iaponica superstitio vnde accepta.

Scriptis iam litteris, rogat me per nuntiũ barbarus quidam vir opibus præpotens, vti ad se baptizandum veniam in vrbem Naram. Omnino vereor vt verbis hominis fides habẽda sit: grauem enim adhuc se rebus diuinis aduersarium præbuit. Veruntamen, quicquid sit, experiar: præclare mecum existimans actum iri, si in Christiana caussa vitam ponere mihi contigerit. nec enim permittet Dominus, vt huiusce lucis vsuram animæ meæ saluti, atq; immortalitati anteponam. Sin barbarus ille vera narrã-

Naraũ vrbs.

uerit, ſéque ex animo ad ſacroſanctam eccleſiã aggregarit: nę ego tum omnia Societatis noſtrę Collegia nouam in hanc meſſem per litteras euocare non dubitem. magnum enim in his locis eius viri nomen, magnáque eſt autoritas. Faxit Dominus quod è ſua gloria maximè fuerit, cui me inter acies gladiorum, intentáque in me inimicorum tela verſantem plane commiſi totum ac tradidi.

ALOISIVS FROES SOcietati IESV In Indiam & in Europam.

EMaximis nauigationis periculis ſummo Dei ac domini noſtri beneficio liberati, ex ora Sinarum incolumes in hũc Iaponis portum deuenimus quem Icoxiuram appellãt, obuióſque habuimus in littore Chriſtianos incolas omnes tanta ex aduentu noſtro voluptate ac lætitia geſtientes, vt nos humeris ipſimet ſuis ſublimes tollere atque aſportare velle viderẽtur. quorum ducenti circiter nos ad templum vſq; deduxerunt. Coſmi vero Turriani gaudium fuit ita magnum, vt collacrymaretur, ſatíſq; ſe vixiſſe iam diceret, quoniam quidem operarios ſibi in ſubſidium miſſos à Domino in tanta negotiorum mole, támq; opportuno tẽpore cerneret. Ioannẽ autẽ Ferdinãdum è magnis aſſiduíſq; laboribus ita conſumptum maciéq; confectum offendimus, vt animã agere pæne videretur.

retur. Etenim ad domesticas quidem & quotidianas Cosmi occupationes, principum etiam virorũ, & Christianorum tùm ex aliis regionibus tùm ex hoc regno vel baptizandi vel salutandi cãussa ad eum venientiũ, frequentia atq; celebritas accedebat: Ioãnes autem, post sacra missæ à Cosmo peracta, totum fere diem & sæpe noctem partim rudimentis Christianæ doctrinæ vulgo tradendis, partim etiam proceribus Bonziis qui ad baptismum accederent, seperatim instituẽdis ponebat. Mihi verò baptizandi onus impositũ est: ac nono post nostrum aduentum die primum sexaginta baptismo lustrati sunt, multíque deinceps, ex prima nobilitate, Bartholomei regis maxime hortatu ac persuasionibus incitati: quorum pleríq; catechismum sua manu continuo describebant, quo facilius memoriæ commendarent, eundémque domesticis traderẽt. singulis autem, à baptismo, sane quam enixe ac studiose petẽtibus, Crucis sigillum è collo gestandum, itémque Rosarium precandi causa dabatur.

60. Barbari & multi ex prima nobilitate baptismo lustrantur.

Firandi autem, simul atq; Sodales ex India aduenisse auditum est, Antonius & vxor ipsius Elisabetha misso confestim nuntio Cosmum magnopere obsecrarunt, vt quoniam tres è nostris in hoc portu sacerdotes essent, vnum ex iis ad Firandensem ceteráque eius tractus ecclesias inuisendas omnino mitteret. quod si per litteras ab ipso non impetrassent, duos è filiis

In vrbe Ximabara Christiani plus. 1500.

ſuis ab ſe legatum iri, qui id iſpum humiſtrati ſupplices peterent. Neque ita multò poſt ab vrbis Ximabaræ Tono (honoris ac præfecturæ nomen id eſt) qua in vrbe CHRISTIANI eo tempore plus mille & quingenti numerabãtur, nobilis vir cum mandatis ad eundem Coſmum eſt miſſus, vt ab eo promiſſa exigeret. promiſerat enim Coſmus, ſimul atque ſupplementum ex India aduenisſet, miſſurum ſe qui Ximabaræ commoraretur. Eadem erãt poſtulata Regis quoque Bungenſis, qua in vrbe annum iam ſacra miſſæ facta non fuerant. Ac Bungum quidẽ, quod eius Regis gratia ad rem CHRISTIANAM iuuandam in primis eſt neceſſaria, Baptiſta paucis poſt diebus profectus amiciſſiméque ab ipſo Rege acceptus eſt. Antonio autem Firandenſi, itémque Tono Ximabarano Coſmus reſpondit, ſimul atque per occupationes liceret, ſe ipſum ad illos eſſe venturũ. Chriſtiani verò, quique inſulas quíque Firandum oppidum incolunt, vbi reſciere nos piaculares orbiculos ſeu grana benedicta ex India itémque veronicas attuliſſe, multi cum vniuerſa familia, iíque admodum pauperes, cõductis mercede nauigiis ad hunc portum traiecere. interrogati cuius rei cauſſa, nullius prẽterea, reſpondebant, niſi vnius petendæ Veronicæ. nam qui orbiculum optabant, octo diebus ante, ſupplicationes ad Deum habebant quo facilius impetrarent: atque etiam, cum ſibimet ipſi diffiderent,

derent, Lusitanis apud nos deprecatoribus vtebantur: eáque dona quam sibi grata essent, ipsis etiam lacrymis testabãtur. Iam verò alij Christiani Anguitio, quinquaginta aut sexaginta leucarum itinere, alij Facata, alij denique aliis è regionibus ad nos huc vsque confessionis causa contenderunt. quorum sane religio caritásq; est admirabilis. Per idem tẽpus Bartholomeus quoque Rex ad Cosmum inuisendum in hæc loca se contulit: quem continuo adiuimus, eíq; xenia dedimus rosariũ ex equo marino itémq; grãnum benedictum vnum auro insertum. quæ ille quanti faceret, vel ex eo ostendit, quod vtrumque statim è ceruice suspendit. cuius aduentus magna Lusitanorum quoq; gratulatione (namq; illum omnes admodũ diligunt) concelebratus est. Regis autem ipsius animi submissio ac pietas cum sacro missæ interesset potissimum elucebat. Etenim cum in templum qũotidie mane, multo ante lucem veniret, (maximam enim noctis partem fere Iaponij proceres vigilant) non modo sacerdotem ad statam horam vsq; præstolabatur, sed etiam plebẽ infimam aduentu suo summoueri plane vetabat, vixq; parato sibi honoris caussa stragulo ad cõsidendum vtebatur: prorsus, vt quilibet vnus è populo videretur esse. Sermones verò de rebus diuinis ita auide expetebat, vt sacro quandóq; peracto, ante recitatum à pueris de more catechismum templo nequaquã excederet. idémq;

Admirabilis neophytorum in Deum caritas.

Regis Bartholomei pietas ac animi submissio.

vt quædam ſacræ miſſæ & Euchariſtiæ myſteria probe cognoſceret; accerſitum ad ſe eius rei gratia nocte Ioannem Ferdinandum ſumma ſua cum animi voluptate pæne ad lucem detinuit multa percontans, quæ ſibi partim ad comites ſuos docendos, partim ad Bonzios refutandos, eſſe neceſſaria diceret. quę ille, & ſimul purgatorij ignis inferníq; ſupplicij diſcrimen à Ioanne cum didiciſſet, ad Coſmum ſalutatum acceſſit, cui id honoris etiam habebat, vt in ædium ingreſſu pugionem ceteráque arma deponeret. Paucis diebus in his locis morat⁹, ad ſubſidium fratri ſuo germano Rimanorum Regi ferendum, qui bello erat implicitus, proficiſci coactus eſt. & quoniam conſueuere Iaponij principes Manibus mortuorũ decemdialia fere ſacra, non ſine magna Bonziorum præda ſaginaque perſoluere: Bartholomeus rex patre ſuo per eos dies adoptiuo vita functo, re cum Coſmo communicata, pro exequiis illis, Bonziorúmque cõuiuiis, totidem dierum epulum ſex pauperum millibus præbere conſtituit: partim vt ſibi ipſi, quoniam impio patri non poterat, diuinam gratiam conciliaret: partim etiam, ne poſt Chriſtiana ſacra ſuſcepta, priſtinæ benignitatis atque clemẽtiæ oblitus eſſe videretur. Idem, in rebus diuinis multo plura præſtare quam polliceri ſolitus, ſimul atque Vmbram regiam vrbem regreſſus eſt, demortui Regis imaginem quam odoramentis ſuffire veneraríq; ſolebat

Rimanorũ Rex.

Sex pauperum millibus epulum præbet Rex.

Vmbra regia vrbs.

solebat antea, igne comburi iussit: quod à Bonziis ingens piaculum est habitum. cúmque ex itinere ad oppidum Muram se contulisset, vbi erat eo tempore vxor ipsius Regina: multis ei rationibus persuasit vt vna cum omni famularum comitatu baptizari decerneret. quæ res eo mirabilior visa est, quod ea Regem ab eodem consilio antea reuocare tentauerat. simul etiam Rex templum ibidem magnificum ædificare constituit, Bõziis ad eam rem è cœnobio quodam ædéq; pulsis. quapropter etiam Aloisium præstãti virtute virum, regiæ vrbis præfecti fratrem, sibíque in primis familiarem, ad Cosmum cum mandatis misit. quibus rebus ira permoti barbari impellente dæmone, Regi ipsi insidias compararunt. Capita coniurationis fuere duodecim viri vrbis administrationi præpositi. ij ad rem occultandam, Regémque fallendum, CHRISTIANOS fieri velle se simulant. quos tamen Rex, quasi eorum scelus præsagiret, diu multúmque ante baptismum probari iussit. Et quoniam Cotondonus spurius regis demortui filius, Bartholomeo in legitimi filij locum ab Rege ac Regina adoptato, hæreditario iure regnóque priuatus fuerat, Gotondonum coniurati cum alio quodam è proceribus facinoroso homine Feribo, in societatem consilij assumunt. omnes denique Bartholomeum hortãtur vt regni possessionem cum pompa solemni aliquando capiat, & simul Reginæ baptismũ

Regina, vt cum omni familia baptizari decernat persuadetur.

Regi insidiæ comparantur.

ac ceterorum. Cosmo accersito quãta maxima possit cæremonia & ciuium gratulatione cõcelebret. nãque eo ipso die statutum facinus perpetrare decreuerãt. Sed veriti mox ne ipsorum consilia patefierent, rem aggredi anteuertunt. Aloisium regis internuntium vltro citróque ad Cosmum rei Christianæ caussa commeantem Feribus in itinere adortus interimit, cuius in comitatu ne Cosmus esset, diuinitus factũ est: præmisso quippe ad Regem Alexandro, Aloisium subsequi deinde ipse decreuerat. Eadem ipsa nocte 12. viri. regiis ædibus vrbiq; incendium inferunt, ex quo Rex cum prefecto vrbis Aloisij fratre paucísque præterea comitibus, in arcem proximam confugiens, haud ita multo post Rimanorum Regis auxiliis regnum prope vniuersum ingenti Christianorũ gaudio recepit, misitque Cosmo nunciatum se Icoxiuram, cum primum posset, ad ipsum inuisendum esse venturum. Interea Gotondonum & Feribum alióque rebelles variis locis Rex Rimanorum obsidebat, eorúmque agros ita vastabat, vt ex hoc ipso portu incẽdia cernerentur. multi etiã seditiosi, Regis imperio capite plectebantur. quam rem ad Christianę religionis propagationem magni momẽti fore confidimus. Sed paucis mihi perstringendũ videtur qua nam ratione Bartholomeus Rex sese ad Christum adiũxerit. Is claro in primis genere natus, Cegando no patre admodum sene (qui viuit adhuc) acerrimo

Seditiosi multantur & in regnum Rex restituitur.

Qua ratione Bartholomeus Rex sese ad Christum adiunxerit.

rimo & Bŏziorum fautore, & Chriſtianæ religionis inimico; ab Rege vt dicebamus adoptatus eſt, (quem arcta affinitate contingebat) populo magiſtratibúſque approbātibus. Aliquot deinde poſt annis Coſmus cum Icoxiuram ſe cōtuliſſet, Rex ad eum ſalutandū ineunte quadrageſima venit, quem antea nūquam viderat. Ad ipſum verò poſtridie Coſmus Luſitanis nōnullis comitantibus qui in hoc portu hyemabāt, honoris cauſſa adiit, eúmq; in ædes noſtras in poſterum diem ad prandiū inuitauit. A prandio Coſmus partim ſuo ipſe ſermone, partim Ioannis Ferdinandi, qui bene Iaponice nouit, opera, cūm alia multa Regem de rebus diuinis edocuit, tùm de animorū æternitate, inſcitiáq; & errore illorum qui nihil eſſe omnino præter materiam primam opinarentur. habita eſt hæc diſputatio in ſacello quodam optime ornato, propoſita MARIÆ virginis ſacratiſſimæ imagine cum filiolo IESV, cuius ille tabulæ cum cetero aſpectu mirificè gaudebat, tùm ſtupebat in primis quod quamcumque ſe in partem verteret, defixos in ipſum oculos puer IESVS habere videretur. Atque ille quidem omnia quæ dicebantur clare percepit. in digreſſu autem, Coſmus ventilabrū aureū Regi donauit, cruce præfixum cum clauis tribus, & nomine IESV eleganter ſanè deſcripto. quod ventilabrū Gaſpar Vilela ex vrbe Meaco miſerat. cuius argumenti litterarū mq; nouitate permotus Rex, vt

ea omnia per otium cognoſceret, rurſus ad nos cum magno comitatu ſe contulit, ceteríſque in atrio relictis, vno Aloiſio ſecum adhibito, templum ingreditur, ibíque rurſus de ſacris fidei Chriſtianæ dogmatibus, déque ſanctiſſimi nominis IESV crucíſque myſteriis atque virtutibus, Regis ipſius rogatu Ioannes admodum fuſe copioſéque diſſeruit. è quibus multa Rex ſua ipſe manu in commentarium retulit. ex eo die, aureæ crucis ſigillo munitus, quod ſecum de Coſmi ſententia geſtabat aſſidue, ſe identidem IESV Chriſto commendans, crebríſq; Coſmi cohortationibus incitatus, denicq; nomen Chriſto domino dare conſtituit. Nocte igitur domum ad nos cum ſuis familiaribus venit, piis de religione ſermonibus ad inſequentem vſque lucem aures præbet, quibus Coſmi iudicio iam ſatis inſtitutus, ſacro baptiſmate ab eodem luſtratus eſt, manibus in modum precãtis magna cum ſubmiſſionis pietatiſſq; ſignificatione coniunctis, comitum ſuorum ex præcipua nobilitate corona circundatus, qui pariter eius conſuetudine moniſíſque adducti in eandem baptiſmi voluntatem vehementer incubuerant. Xumitanda appellabatur antea: ex eo tempore Bartholomeus nouo nomine vocitatus eſt. Inde ad bellum diſceſſit, Coſmum obteſtatus, vt pro ſua ſuorúmque ſalute, ac felici vxoris partu Dominum precaretur. Porrò in itinere Mariſtenis delubrum, quem Deum rei militari præpoſitum

Mariſtenis delubrum Rex igne conſumit.

positum Iaponij magno cultu ceremoniáque vener ntur, iniecto igne cõsumpsit, eodémq; loco signũ Crucis erexit, quod ipse & vniuersus ipsius comitatus supplices adorarunt. In castra vero simul atque peruentum est, misit qui toto regno Deorum fana comburerẽt. Ex ipsis verò lucis materiam cæduam gratis ad naues parándas ac reficiẽdas Lusitanis attribuit. Quin etiam in castris, quicquid à bellicis occupationibus otij supereſt, id totũm nocte diéq; in militibus ad Christianam pietatem informandis insumit, quos paulatim ad nos, quo res minus inuidiosa apud ethnicos ac Bonzios sit, baptismi causſa dimittit. Eiusdem, in bello insignia sunt nomen IESV cum clauis tribus in humerali depictum, crux è collo depẽdens, granúmque benedictum in baltheo. Denique tanto rei Christianæ studio incensus est, vt neminem intra insulæ huius fines habitare patiatur, quin concionibus sacris interſit. Christianos vero contra omnium, etiam parentis Cegandoni iniurias ac vim tuetur egregie. & quoniam Rex est splendore atque autoritate conspicuus, magnopere, vt dixi, fore speramus rebus pacatis, vt Euangelium ipso adiutore Dominus longe, latéque disseminet. Vos ego etiam atque etiam oro, vt sacrosancta sacrificia vestra, piásque suffragationes mihi deesse ne patiamini. Icoxiura 18. Kal. Decemb. 1563.

Insignia Regis.

EPISTOL. IAPON.

ALOISIVS ALMEIDA SOcietati IESV In Indiam.

EXponam his litteris fratres mihi cariſſimi, qua nam ratione Rimanum in regnum, vrbémque Ximabaram nuper inducta Chriſtiana religio fuerit. Ac portus quidem hic ſeu emporium Icoxiuræ, quod commutato iam nomine Mariæ virginis adiutricis vocatur, compluribus Facata, Firando, Meaco, aliíſque ex oppidis huc ad Coſmum Chriſtianæ doctrinę cauſſa commigrantibus, ita frequenter habitari cæptum eſt, vt eccleſiam hanc regionis huiuſce totius caput aliquando fore ſperemus. Bartholomeo etiam rege vna cum ipſo flore nobilitatis haud ita pridem ad fidelium numerum aggregato. Eius autem frater Bartholomei monitis precibúſque ſæpius excitatus, vt à Iaponicæ ſuperſtitionis erroribus ad rectã veritatis Euangelicæ ſemitam ſe traduci pateretur; à Coſmo magnopere petiit, vt aliquẽ ad ſe inſtituendum in caſtra (bellum enim per id tempus gerebat) omnino mitteret. Miſſus ego ſum, benignéque ab eo acceptus, nocturno tempore, quod à negotiis magis erat vacuum, de rebus diuinis ad Regem diu multúmque dixi. quod ipſum deinde per alias occaſiones alibi cum ipſius rogatu feciſſem, iis ſermonibus admodum delectatus permotúſque Rex, certis de cauſſis Chriſtiana ſacra ipſemet in præſentia ſuſcipere ſuperſedit,

perſedit, ſed duas mihi dedit epiſtolas, alteram ad Coſmum, cui poteſtatem per eas litteras faciebat Euangelij toto ſuo regno libere promulgandi, alteram ad incolas oppidi maritimi Cocinoci, in qua erat ſcriptum, vt ad audiendum Euangelium ad me conuenirent. ad quos me qui perduceret vnum ex amicis, ac familiaribus mihi comitem dedit: quo ſane breui perdeuenimus, hoſpitióque excepti ab vrbis Præfecto, verbum DEI diſſeminare inſtituimus. Nec ſane fruſtra. etenim baptizati ſunt quinquaginta ſupra ducentos, in quibus fuit cum vxore, ac liberis ipſo ad quem diuerteramus, vrbis præfectus. Deinde cum in ædes regias in primis inſtructas loci maieſtate deterriti timidius inoobq ad nos & ipſi venirent, & filios mitterent, veriti, ne ab iis ædium ornatus, & cataſtromata foederentur: vbi id animaduerti, egi cum Præfecto de aliis ædibus, populi docendi cauſſa, comparandis. ille mihi ſane liberaliter omnium quotquot eſſent in oppido, dedit optionem. delecta eſt ædificium quoddam peramplum, ſed magna ex parte dirutum, ſecus aream, quam nobis Rex templo ædificando attribuerat. Operæ centum ad ruinas inſtaurandas, ædémque ſacrá exſtruendam Præfecti imperio ex cõſu ciuium exhibitæ, opus vtrumque celeriter abſoluerũt. Tum vero liberius ad Chriſtianæ doctrinæ rudimenta, ſacráſque conciones pueri ſenéſque ſeſe conferre: è quibus deinceps non ita multo

Præfectus vrbis Cocinoci cum 250 baptizatur.

temporis ſpatio cẽtum & ſeptuaginta baptiſmo luſtrati ſunt. deſignatum eſt etiam Chriſtianis humãdis prope ædem ſacram cruce defixa peramplum ſoli ſpatium, quo primum illati ſunt infantes duo tertium circiter annum agentes, quos Dominus pro ſalute harum gentium deprecatores in cœlum aſciuit. Secuta deinde eſt in Bartholomeum regem coniuratio, bellicíq; tumultus, quibus tametſi oppidani commoti, atque à Bonziorum fautoribus potentibus viris ad Chriſtianam religionem deſerendam ſolicitati ſunt, Cruce etiam ipſa cõtumelioſe diffracta: ipſi tamen in fide fortiter perſtiterunt. quod egomet deinde ex eorum ſermonibus clare perſpexi, cum ad eum portum per id tempus naui acceſſiſſem. cum enim ab hoſtibus Chriſtianæ religionis vrbe occupata, publico edicto nos intromitere vetarentur, ad ſtationem noſtram ſera admodum nocte parato nauigio frequentes venerunt, ſe diligenter excuſantes, quod nos excipere hoſpitio ſibi per aduerſarios non liceret, pietatẽ tamen ſuam atque conſtantiam verbis teſtantes huiuſmodi: Chriſtiana religione deſerta, quam porro ſectabimur? in difficultatibus noſtris, atq; periculis ad quem confugiemus? an ad lignea ſiue lapidea ſimulachra, quæ huc vſq; coluimus? quis inſitam vnius Dei caritatẽ ex animis noſtris euellet? Quibus ego verbis maiorem in modum recreatus, eóſq; viciſſim, vt potui, conſolatus, ad Coſmũ ceteróſque

Neophytorum conſtantia.

que ſocios Icoxiuŕ ex eo loco profectus ſum, qui ſeſe cum Chriſtianis ad hoſtium furorem vitandum, in onerariam receperant. verum ſedatis iam maxima ex parte tumultibus, & Bartholomeo, qui in arcem quandam ex incendio regię vrbis cum paucis vix viuus euaſerat, in regnú reſtituto, metus hoſce omnes iuuante Domino propediem ſublatum iri confidimus. ſed de his hactenus.

Venio ad res Ximabaranas: quam ego in vrbem ab ipſo Tono, ſeu Regulo accerſitus, Coſmo iubéte, me contuli, benignéque exceptus, & in optimo totius vrbis domicilio ſum collocatus. Poſtridie me Rex inuitat ad cœnam. A cœna familiares ſuos atq; domeſticos in cœnaculum conuocat. Hic ego bene longá de Chriſtiana religione diſputationem inſtituo. illi verò multa ac varia me interrogant: quibus ego dum ad ſingula reſpondeo, noctis magna pars abiit. Mane cum illuxiſſet, Tonus rogatu meo popularibus omnibus CHRISTIÀNÆ capeſſendæ religiónis fecit publicè poteſtatem. ex eo tempore ter quotidie concionari cæpimus, matutinis primum horis, tùm pomeridianis, poſtremo veſpertinis, tanta hominum vi confluẽte, vt non domus ſolum, ſed etiam via auditoribus oppleretur. Secúdum hunc rei Chriſtianæ curſum more ſuo aduerſarius non ſemel impedire conát' eſt. Tria viſuntur Ximabaræ cœnobia Bõziorum, qui cum aliis de cauſſis plurimũ

Regulus Ximabaranus.

possunt, tùm quod principes ciuitatis affinitate contingunt. Eius ordinis hominum fallacias atque superstitiones quod palam coarguimus, populúmquè ab ea secta ad Christum omni ope traducimus, capitali nos vbiq; ferè odio prosequuntur. Ximabaræ autem, simul atque ita propensam in nos populi voluntatem intelligunt, inimicitiis quas antea inter sese exercebant, communi metu suadente depositis: calumniis fictísq; criminibus nos oppugnare constituunt. Ad Tonum adeunt, mirantes cur in suis terris tam improbum genus hominum versari patiatur. Antropophagos esse nos, & quocunque Christiana sacra inferamus, eodẽ continuo bellum excidiúmque importare. Si nobis in vrbe habitatio detur, Lusitanos ipsos illi imperium erepturos. Ad hæc, plebem incitare conantur, partim vt nos ex vrbe pellendos vna voce abs Tono deposcat, partim etiam vt nos publicè conuitiis maledictísque proscindat. Eã rem vbi parum procedere animaduertunt, cõsilium etiam audacius capiunt. Dum ego in ædibus nostris de re Christiana ad populum maximè differo, facta manu quidam è Bonziis de communi ceterorum sententia in ædes nostras irrumpit, positámque ibi Crucem effringit. Sanè indigna visa res est, valdéq; omnes, sed hospes præcipuè noster eo facto commoti. Itaque nihil propius factum est, quã vt eum interficerent. Bonzij autem furore elati scelus scelere cumulant.

Bonziorum calumniæ & scelera.

cumulant. Mos eſt neophytorum ſuſceptam à ſe Chriſtianam religionem cruce in charta depicta, atque in ædium foribus collocata publicè profitgri, id illi ſibi non modo apud Deum ſalutare, ſed etiã apud homines glorioſum exiſtimant. Hæc omnia inſignia Bonzij poſtridiè, primoribus vrbis pro affinitate fauentibus, diſcerpere ac lacerare decernunt. Quod vbi Tonus reſciuit, Chriſtianis confeſtim totam rem iuſſit renuntiari, eóſque hortatus eſt, vt tumultus vitandi cauſſa, eam iniuriam æquo animo ferre ne grauarentur: ſe ipſum in Bonzios vtiq; animaduerſurum, ſed tempore. Quorum amẽtia ac furor eo vſque proceſſit, vt quicumque ad nos audiendos venirent, eos vſu etiam fontis arcerent in proximo ſiti, ad quem plurimi aquationis cauſſa ventitabant. prorſus, vt nobis eius moleſtiæ vitãdæ cauſſa, in aliam vrbis partem migrare neceſſe fuerit.

Mors neophytorum.

Iam verò illa quoqueres accidit, non minus euentu felix ac læta, quàm initio triſtis ac turbulenta. Adoleſcentes duo ad nos audiendos rei nouitate inuitati ex oppido Firitimo veniebant, dúmque in ædibus noſtris morãtur, in familiari & iuuenili colloquio (vt fit) vnus eorum alterius procaci interrogatione laceſſitus, ſtricto mucrone in ſocium præceps iracundia ferebatur: cum illum ex his qui aderant Iaponij quidam (aderant autem fere centum) vi arreptũ retinent, eíque de manibus ſicam extorquent:

quo ille facto ita iratus inde discessit, vt aut eam vlciſci iniuriam, aut mortem ſibimet inferre, Iaponico more, decerneret. Acceſſit ad exiſtimulandum iuuenis animum ſatis iam per ſe incitatum, patris quoque denuntiatio vehemés, ne ſuum in conſpectum veniret omnino, niſi prius ab ædium præcipuè domino apud quem res illa contigerat, doloris pœnas exegiſſet ſui. igitur adoleſcens, amicis affinibúſque coactis, vim comparat: quod vbi Ximabaram allatum eſt, Chriſtianos omnes magnopere conturbauit, me verò potiſſimum, verẽtem, ne ſi ad manus ventum eſſet (quæ res non ſine multorum cæde erat futura) tum verò Bõzij ciuibus quod cupiebunt plane perſuaderent, nos rixarum ac ſeditionum vbíque terrarum autores eſſe perpetuos. Iámque ſe, quanquam in magno omnium mœrore oppidani ad Ioánis (ſic enim appellabatur) hoſpitis noſtri defenſionem inſtruxerant, aduentabátque armatum agmen aduerſariorum, cum iuuenis ille dux agminis repente præter omnium ſpem gentíſque conſuetudinem exterritus ſubſtitit, ſatis dignitati ſuæ, ſatis parentis imperio factum exiſtimans, ſi vacuam nobilis cuiuſdam viri domum ingreſſus in ſuburbano poſitam, reſiſtẽte nemine, pugionem inde viciſſim abſtuliſſet, atq; ita (vt fecit) in patriam reuertiſſet. Id à Chriſtianis vbi relatum eſt, tanta voluptate lætitiáque perfuſi ſunt, vt ab ipſo noctis crepuſculo, quamquam

eos

eos domum dimittente me, nihilo minus gratias Deo cuncti simul agentes, factúmque inuicem gratulabundi narrantes, ad insequentem hucem vsq; perstiterint. Nec tamen inter hasce aliásque difficultates, & Bonziorum insectationes, domino Deo fauente, cessatú est. nam præter quotidianas conciones & catechismum, baptismi celebres variis tẽporibus complures habiti sunt. Ac primum quinquaginta barbari nomen Domino dedere. deinde rursus circiter septuaginta. tertio deniq; baptismo, cãdidati trecentum numerati sunt, è quibus baptizauimus duntaxat eos, quos satis probe institutos Christianis præceptis inuenimus. ceteri, qui minus adhuc idonei videbantur, in aliud tempus reiecti. Christianorum primitias libauit Dominus in hoc itẽ oppido, sex videlicet trimos, aut quadrimos infantes; quorum qui primus excessit è vita, Christianæ fidei veritatem illustri sanè testimonio comprobauit. Cum enim iam ageret animam, sublatis ad sydera manibus. Tem iangatomairo, id est, confestim (inquit) in cœlum migrabo. Cui⁹ rei miraculo neophyti magnopere cõfirmati sunt. Ipse autẽ Regulus tametsi nec dum Christianus est, & certis de caussis in aliud tempus Bonziorũ scelus ac maleficia debitis vindicare suppliciis distulit: suam tamen erga nos beneuolentiam, & Christianę religionis vel tuendæ, vel amplificandæ studium plurimis rebus ostẽdit. primũ enim nobis honoris

Totam nocte in agendis Deo gratiis persistunt Christiani.

Celebres aliquot baptismi.

Regulis erga Christianã religionem studiũ.

cauſſa familiariter ſæpe conueniendis nomen noſtrum apud Ximabaranos in admiratione & in gratia poſuit. deinde aream templo ædificiando optimam, materiámque ſuo ſumptu conuectam, operáſque ducentas nobis attribuit ad arcis ruinas æquandas ſolo, quæ arx quondam illa ipſa in area fuerat. in templi verò ipſius apparatam & cultum familias ſeptuaginta in ea vicinitate habitantes certum vectigal pendere iuſſit, exturbationis pœna propoſita, niſi in officio perſtitiſſent. Idem, quod Chriſtiani ad templũ æſtu maris accedente ægrè admodum veniebant, ingenti ponte ad ipſius templi valuas vſque perducto, facilem iis tutúmq; aditum præbuit. Auctus verò filiola (quam nos quod clariſſimo genere orta eſt, magno Chriſtianæ rei adiumento futuram aliquando ſperamus) eam nobis tradidit baptizandam, quod fecimus, & nomine Chriſtiano Mariam appellauimus, vt eam videlicet nomen ipſum ad omnem virtutem, ac ſanctimoniam incitaret.

Hæc ferè in oppidis Cocinoco, & Ximabara geſta ſunt: quam ego vtrámq; eccleſiam per id tempus ſæpe reuiſi, & alteri Damianum, alteri Paulum comites ac familiares noſtros interim dum ego abeſſem præpoſui. Vos etiam atque etiam obſecro fratres, vt pro hac vniuerſa Iaponica vinea domino Deo noſtro quam diligentiſſime ſupplicetis. Ex portu Mariæ virginis adiutricis. 5. Kal. Decembris 1563.

IOAN.

IOANNES BAPTISTA

Montius Michaeli Turriano è Societate IESV.

ANno superiore in Iaponem peruenimus, & maritimum in oppidum Christianorum descendimus, vbi Cosmus Turrianus cum vno è fratribus nostris rem Christianam præclare gerebat. quibus ego cum nauare operam ibidē vellem, Bungum à Cosmo iccirco sum missus, quod sesquiannum iam ea princeps Iaponis totius ecclesia sacerdotem desiderabat. Ibi quanta Bungensium & lætitia, & benignitate acceptus fuerim, exponere nimis longum esset. Regem ipsum etiam inuisi aliquoties, à quo semper honorificè humanissiméque tractatus sum, qui tametsi ethnicus adhuc est in ea secta quæ nihil superesse post mortem existimat: Christianæ tamen religioni tantum tribuit, rebúsq; nostris vsque adeo fauet enixè, vt vnus è fidelium numero esse videatur. credo propterea quod omnibus ducitur, vidétq; se ex quo tempore Euangelium in suis terris promulgari cæptum est, non solum imperio, atque opibus auctum, sed etiam filio, quod vehementer optabat. Quod ad conuersionem harum gentium attinet, Euangelium longe, latéque iam peruagatum est, & sane probatur in vulgus, & fere semper ad baptismū Dei beneficio aliqui perducuntur. Ratio autem nostra cum illis agendi

Ratio cum barbaris agendi.

eſt eiuſmodi. Quæritur primum quam ſectam ſequantur. deinde non modo quam ipſi profitẽtur, ſed etiam reliquæ omnes Iaponicæ ſectæ multis rationibus ita cõfutantur, vt earum ope, ac præſidio æterna ſalute ſe nequaquam poſſe potiri intelligant. Id vbi perceperunt, docẽtur eſſe vnum rerũ omnium opificem, qui ex nihilo cũcta procreauerit, eáq; omnia fungi officio præter Angelos deſertores, & hominem, qui è primo illo ſtatu ſua culpa exciderit, in quo ab Deo parente poſitus fuerat, idémq; naturæ legibus, rectæq́; rationi aduerſetur. Diſcunt deinceps Deum eſſe trinum & vnum, cuius imperium primus ille homo neglexerit. Et quoniã infinitę maieſtati ac numini facta iniuria, infinitam quoq; ſatisfactionẽ exigeret, ſecũdam Trinitatis perſonam, cum genus humanũ, aliáue omnino creata natura ſoluendo non eſſet, humanitatem noſtram vltrò aſſumpſiſſe atq; induiſſe, vt idẽ homo ſimul & Deus innocentiſſimus pœnam noſtris ſceleribus debitam precioſo ſanguine ſuo acerbáq; morte perſolueret, & nos in omnipotentis Dei gratiam reſtitueret. Hæc illis omnia clare & copioſè explicantur. tum ad eorum quæſtiones probe reſpõdetur, & omnis ex eorũ animis, quoad eius fieri poteſt, dubitatio tollitur, atq; vt illis certæ precandi formulæ traditæ, præceptáq; Decalogi expoſita ſunt, promittunt ſe barbaros ritus, ſuperſtitionéſque depoſituros. deniq; ſacri baptiſmi vis atq; myſteria

steria iisdem explicantur, atq; ita Christo dant nomina ac baptizãtur. Versamur autem in his Iaponis regionibus hoc tempore è Societate sacerdotes septem, fratres quinq;. multi præterea sunt incolæ familiares, ac veluti sodales nostri præstanti virtute homines, qui nos in opere haud segniter adiuuant. Sed vniuersi pro messis copia sane quã pauci sum⁹, nec nobis (quod facile credas) ab occupationibus multũ superest ocij. itaque subsidio veheměter indigemus. Piis deprecationibus tuis & ceterorum me valde commendo. Bungo 5 Idus Octobris 1564.

EX ALIA EIVSDEM IO.

Baptistæ epistola ad Ioannem Polancum presbyterum Societatis IESV.

NVnc aliqua mihi de Bungensium Christianorum pietate, ac deuotione dicenda sunt: quæ virtus cum semper in iis apparet eximia, tum verò Quadragesimæ tẽpore maximè cernitur. etenim præter asperitatem vitæ priuatam, & assidua supplicia voluntaria, Christiani in templum sexta quaque feria cõueniunt frequentissimi, atque vbi de passione Domini peroratum est, extinctis luminibus atrocissime cõtusi sese diuerberãt. Equidem vt primum interfui, attonitus rei nouitate, atq; miraculo prorsus obstupui, Neque verò duntaxat virorum

Supplicia voluntaria neophytorum.

hoc decus eſt: ipſe quoque mulieres in hãc partem ſe admodum ſtrenue atque acriter incitãt. quarum nõnullæ cum me ſummis precibus obſecrarent, ſibi vt in templo ſumptis ne dignoſcerẽtur virilibus tunicis, echinatis globulis ferreis in ſua terga ſæuire liceret: negaui ſcilicet: primum id minus decorum arbitratus, deinde etiam veritus, ne ſi ad ceteram auſteritatem & pœnitentiam, qua ſe ipſæ pænè conficiunt, verberum quoque tormẽtum ac dolor accederet, certum adirent vitæ diſcrimen. id ipſum graui admodum ætate ſenes à me magnopere contenderunt. Iam vero ſacræ hebdomadæ officia, quo animi ſenſu ac lacrymis, paſchalia autem ſolemnia quãto animi gaudio, atque hominum multitudine celebrentur, dici vix poteſt. Nec ſanè minor eſt Natalium feriarum gratulatio & celebritas. quin etiam pia ſimul & iucunda per eos dies ſpectacula committuntur, illuſtribus aliquot actionib' è ſacra hiſtoria Iaponico verſu deſcriptis: quæ poëmata Chriſtiani magno ſuo bono memoriter hauriunt, namque ea ratione & magnam ſacrarum litterarum partem addiſcunt, & hiſce carminibus identidem concinendis prophanas cantiones quibus antea aſſueuerant, paulatim dediſcunt. Nam quid ego de confeſſionibus dicam? quo in genere ita ſolertes accuratiſq; ſunt, vt aliud nil egiſſe videantur in vita. Quibuſdam ego, id vehementer optantibus, per interpretem auctor præbui, quorũ nonnulli

nonnulli ſcriptam confeſſionem ſuam ſecum attulerant. Credas mihi affirmanti velim, quotidianas me ſeſquianni totius (tam diu enim ſacerdote carẽrãt) recognitiones actionum ſuarum, quæ examina dicimus, in iis ſcriptis liquido comperiſſe: ea diſpoſitione atque ordine in commentarium crimina ſuis quæque diebus notata retulerant, cum ante id tempus octauo vel quinto decimo quoque die ſacramentum cõfeſſionis obire eſſent ſoliti. quæ mihi eorum diligentia eo laudabilior videtur, quod ex mediocribus interuallis peccata ritè cõfiteri haud ita difficile duxerim: ipſorum verò octodecim menſium errata in temporum ſeriem digeſta proferre, id verò in primis mirãdum eſt. Quid quæris? contritione ſua, animíque candore ita me ſibi obligarũt, vt cum Chriſto Domino ingentes & agam, & habeam gratias, quod me in hæc loca perduxerit: tum etiam tibi plurimum R. P. vel eo nomine debeam, quod autoritate ſtudióque tuo perfectũ eſt, vt aliqua mihi pars demandaretur huiuſce tam fructuoſæ prouinciæ: quam ego vt ex inſtituto ac ſpiritu noſtræ Societatis geram, peto abs te, vt infirmitatem meam tuis ad Deum precibus ac ſacrificiis ſubleues. Bungo ſexto Idus Octobris 1564.

Diligentia in notandis & explicãdis peccatis.

ALOISIVS FROES SOcietati IESV in Indiam.

ANno proximo, Icoxiuræ vico ab hostibus concremato, & exciſo, Coſmus Turrianus cum Aloiſio Almeida, & Iacobo Conſaluo officij cauſſa conquiſitus à Chriſtiana quodam nobili viro Tacuxim oppidum Regis Bungēſis æger naui deductus eſt. Ego autē ab Antonio Firandenſi viro principe accerſitus, Coſmi iuſſu Tacaxumam condendi febri frigoribúſq; vexatus, quæ me quatuor menſes male habuerunt. Eodē venit poſt menſem Ioannes quoq; Ferdinādus. Inſulani ſunt numero trecenti circiter, & quinquaginta, omnes Chriſtiani, quorum quibus licuit, aduenienti mihi nauigiolis obuiam prodiere, ceteris in littore præſtolantibus. quorū omnium quanta ſit pietas atq; religio, ex eo facile iudicabis, quod bis in nocte ad Dominum deprecandum, Chriſtíue paſſionem ſecum reputandam ſurgere è lectulo conſueuerunt. Quin etiā primis tenebris multi cum ſe in preces fuderunt, ad mediam vſq; noctem in ea cogitatione ſuimet pænè obliti perſiſtunt. Pyxidiculam ego cerearum agni cœleſtis imaginum, quas Romæ ſummus Pontifex conſecrauerat, Sociis noſtris attuleram ex India. id vbi reſciuit Chriſtiana quædam anus Facatenſis, multis precibus vnam mihi earū extorſit. Eius rei fama ſtatim hoc toto tractu percrebuit. itaque

Tacuxim oppidum.

Bis in nocte orādi cauſſa ſurgunt Chriſtiani.

Cerea agñi cœleſtis imagines.

que ad me quotidiè & Firando, & aliis ex locis nauigia veniebant virorum fœminarúmq; plenissima, è reliquiis illis amoris (sic enim appellant) aliquid à nobis efflagitantium, negari non poterat. itaque totum eius ceræ confectionisque mysterium exponebat Ioannes, deinde in eos distribuebatur. & sanè ceram in particulas ita minutas secarę coacti sumus, vt Christianis mille quingentis ac triginta sufficerēt. quas pro suis quisque copiis vel argentea theca, vel ænea, vel stannea, vel ex aurichalco includebant, ex altera parte nomine IESV spinea corona circumdato, ex altera tribus ad imam crucem clauis incisis. Templum autem ipsum, quod Firando, aliisque ex insulis confluentem ad nos multitudinem non caperet, per eos dies amplificatum, & sacrario, atq; ædificiis ad hyemem traducendam ornatum est. opere absoluto, dum Iaponius quidam apud nos ceram in candelarum vsum ad ignem liquat, arida palearum materia, è quibus parietes erant exstructi, flammam ita auidè arripuit, non modo vt hospitium nostrum, ædémque sacram, sed etiam quindecim ferè vicina Christianorum tecta comprehenderit atque consumpserit. quorum sanè mihi æquitas animi ac patientia visa est admirabilis, cum incensis domibus domestico-que instrumento, in publicum se coacti properare, tempestate perfrigida, cum è cœlo densa nix caderet, vna cum coniugibus liberisque,

qui nonnullis eorum erant ſepteni, octoníue, noſtram tamen vicem magis quàm ſuam ipſorum dolerent. Ex ea clade ſacrorum apparatus Dei beneficio ereptus eſt, & aliquid è ſupellectili veſtibúſq;, quas nos omnes egẽtibus Chriſtianis iis, quorum domus arſerant, miſeratione commoti diuiſimus. Ioannis verò Ferdinandi commentarius multis iam annis elaboratus, in quem ille ſacras conciones, & catechiſmi explicationem Iaponico ſermone retulerat, ſanè quam incommode periit. Ego interea cum ægrotus decumberẽ, ex eo periculo me ad quendam Chriſtianum recepi, ibíque in ſumma egeſtate ſtorea mihi pro ſtrogulo fuit, lignum pro ceruicali: eo ſtatim magna vtriuſque ſexus hominum, ac puerorum turba confluxit, incómoda noſtra & calamitatem lacrymis proſequentium: mortuos parentes lugere dixiſſes, atque, vt eſt gens ad omnem humanitatem ac miſericordiam prona, quanquam in ſummis rei familiaris anguſtiis, alij ad me contegendum propriis veſtimentis exuere ſeſe, alij in cibum duas tréſue cocleas, alij virides cepas, alij denique ſilueſtre allium afferre. aliquot etiam Firandenſes, & Facatenſes Chriſtiani, qui in eam inſulam anno priore Icoxiura migrauerant, cocta nobis cibaria ſeptem octóue dies è ſuis domibus miſere. Eius incommodi nuncio Firandum vicináſque in inſulas perlato, confeſtim ad nos ſubleuandos Chriſtiani cum fabris, paleis,

Chriſtianorum caritas.

leis, funibus, arundinibus aduolarunt: quorum opera cum ædes noſtrę, templúmq; tum etiam incenſa Chriſtianorum tecta magno omnium gaudio ac voluptate refecta ſunt.

Sub idem tempus ecce noua calamitas. Aduectum ex India pretioſum ornatum ſacrorum vnà cum aureo textili, & ſimul vitrea vaſa donanda principibus, Firádum Coſmus, vt ibi videlicet ab incendiis tutiora eſſent, ad Chriſtianum amicum cuſtodienda tranſmiſerat. Hic dum ludos quoſdam profanos ipſo cinerum die agũt barbari, vnus ex iis temere arreptũ ignem in ædificium coniicit, qui vento adiuuãte, adeo vehemens ac ſæuum excitauit incendium, vt bonam vrbis partem cum ædibus Antonij dynaſtæ, & Chriſtiani eius qui noſtra ſeruabat, momento pæne temporis hauſerit. quæ res magnam mihi præcipue, febri, tali anni tempore, laboranti, patientiæ materiam præbuit, quod in eas ego quoque ſarcinas, Diui Thomæ partes, quæ appellantur, itémque nonnulla valetudinis aduerſæ remedia, quibus admodum inops eſt hæc terra, conieceram. Inde, paucis interiectis diebus, vigilias agere ſumus coacti latronũ & hoſtium metu, quibus paruum hoc Firandi regnum infeſtum eſt: paratíſque nauigiis quibus alio, ſi res ferret, aueheretur ſacra veſtis & inſtrumentum, nos cum Chriſtianis in editum locũ munitúmque recepimus. Sed belli tumultus ille Deo fauente ſublatus eſt. Et quoniam

Iaponicæ linguæ ignoratio rem Chriſtianam magnopere diſtinet, erepto ex aſſiduis occupationibus tempore, faciendum ſibi frater noſter Ferdinãdus oxiſtimauit, vt de Iaponico ſermone grammatica præcepta conſcriberet. iis duplex etiam Lexicon addidit: in altero Iaponicas voces, in altero Luſitanicas alphabeti ordine cum ſua cuiuſq; ſignificatione prætexens. Sexto vel ſeptimo menſe, haud tamen iccirco intermiſſis concionibus, ceteríſque muneribus, eam lucubrationem abſoluit, in primis vtique neceſſariam Iaponiis excolendis.

In feriis natalibus, atque paſchalibus incolarum ſumma deuotio. Nocte natali ſub veſperã ientaculo exceptos bifariam in templo diuiſimus. Ibi alternantibus choris certos ex veteri teſtamento locos, ſacráſque prophetarum prædictiones tempori accommodatas verſũ Iaponico decantarunt. Deinde ſolemnia miſſarum ſacra peracta ſunt. Dominica in palmis cùm ſacrum fieret, paſſione Domini per vices, vt fit, recitanda, tanta populi comploratio orta eſt, vt vix inter pronuntiandum nos mutuo exaudire poſſemus. Iam ſexta feria, quæ proxime conſecuta eſt, complures tùm Firando, tùm ex finitimis pagis Chriſtiani ad verberationem cũ flagris ac tunicis confluxere, quod Firãdi conuentus huiuſmodi ab Rege prohibentur. nec fæuiẽtibus eo die procellis atque imbribus deterriti ſunt, quo minus acriter ſeſe cædentes,

ſangui-

ſanguinémque mittentes per multos paſſus agmine compoſito incederent. quod ipſum ſeparatim mulieres quoque Chriſti amore incenſæ fecerunt, ídque ſumma cum religione, & ſanctimonia. Porro aquam ſabbato ſancto benedictam, magno ſtudio ac fide ad morbos pellẽdos partim apud ſe religioſe aſſeruandam ſumpſerunt, partim etiam Firandum, ceteráſque in inſulas, atque oppida Chriſtianis dono mittendam. Paſchali verò die dominico ad ſummam gratulationem ſpecies tãtum & pompa magnifica defuit. cetera ſane egregia. vnum duntaxat pallium erat nobis, quo eodem pro vmbella in ſupplicatione vſi ſumus. ſub ea geſtabam ego ſacratiſſimum Chriſti corpus in calice. linteatus præibat Ferdinãdus corona roſea redimit', & quanquam macie ita confectus, vt vix hærere veſtigiis, poſſe videretur, valde tamen iucũde canebat, Dic nobis Maria, quid vidiſti in via? Cui reſpondebat ex altera parte Iaponius quidam ſenex, trullã bacillo pulſans, nec enim vlla in his locis organa muſica ſunt. Eo die cibum apud nos cuncti ſumpſere, quod feſtis ferme celebrioribus factitant, præſertim vero die viſitationi MARIÆ virginis ſacro, quem diem præcipuo cultu, atque honore exigunt Miſericordiæ ſodalitia conuiuij curatoribus in qualibet eccleſia conſtitutis.

Ipſis hebdomadæ ſacro ſanctæ diebus Firandi res accidit ac prouidentiam Domini iuſti-

tiámque declarádam admodum illuſtris. Princeps Bonziorum erat in vrbe quidam Saſimandaque nomine, regni totius huiuſce tanquam Archiepiſcopus, capitalis Chriſtianę religionis inimicus, cuius ſcelere antea & cruces præciſæ & Gaſpar Vilela cum reliquis omnibus è Societate noſtra Firādo pulſi excluſiq́ue fuerant, quā rem Antonius dynaſta grauiſſime tulerat, nec tamē vindicauerat, eo quod Bonzius principum affinitatibus admodum potens eſſet. Is igitur ab eodem Antonio, qui regij exercitus Imperator vna cum Rege eo tempore militabat, per interpretem petiit fundum quendam continuandum prædiis delubrorum ſuorum. Id cum Antonius aperte negaſſet, accenſus ira miſit continuo Bonzius primum, qui Antonij villas, deinde ſex circiter Chriſtianorum Antonij popularium domos incēderent. Enimuero tum Antonius rei atrocitate commotus Regem adit, Bōzij improbitatem diutius ait tolerari non poſſe: niſi in ipſum Rex animaduertat, ſeſe confeſtim rei militaris cura depoſita, ad vlciſcendam eam iniuriam profecturum. cui Rex quanquam inuitus ac mœrens, tamen quod Antonij viri nobiliſſimi, & ſecundū ſe opulentiſſimi opera plurimum indigeret, reſpondit ſe totā rem ipſius arbitrio plane permittere. Tum recordatus iniuriarū noſtrarum poſtulauit Antonius, vt Bonzium eo dignitatis gradu deiectum Firandenſis regni finibus in perpetuum exter-

exterminaret: & ne qua ſpes reditus ei relinqueretur, agros illius ac bona aliis poſſidenda aſſignaret. Quo ſtatim facto: & Chriſtiani moleſto grauíque aduerſario liberati, & Bonziis dedecus ingens, ac dolor inuſtus eſt.

Decem menſes Tacaxumæ fuimus: quo temporis ſpatio vicinas inſulas, quæ in Antonij ditione ſunt, bis Ferdinádus inuiſit. nec ſane fruſtra. nam & Chriſtiani, ipſius aducᷣtu mirum in modú recreati, & barbari multi ad ouile Chriſti perducti ſunt. in iis vetula quædam annum agens circiter nonageſimum, mulier honorata, multúſque affinitatibus pollens. Hæc æternæ beatitudinis gratia, multa Iaponis delubra ſuperſtitioſis peregrinationibus cricumierat, habebátque papyraceam tunicã, quæ deſcriptam Amidæ vitam continebat, quam illi cum aliis diplomatibus, & indulgentiis (eccleſiaſticos enim ritus dæmon effingit) Bonzij pretio ingẽti vendiderãt, polliciti, ſi eo amictu, ſupremo die ſuo efferretur, omnibus noxis ſolutam, recta ad beatas Amidæ ſedes procul dubio peruenturã. Ægrotum quendam eius propinquum Ioannes inuiſerat, cuius domi caſu ipſa quoque tum aderat. Eam igitur Ioannes accerſi iubet, ſi pauca de redemptore generis humani, déque altera vita cognoſcere cupiat. auditurã ſe reſpondit mulier: verum enimuero falli, ſi quis iccirco ſe Chriſtianam futurã exiſtimet. Sed vbi Dæmonis malitiã, fraudes Amidæ, cui illa tãto-

Vetula 90 annos nata ad Chriſtũ perducitur.

pere fideret, Euangelicam denique veritatem Ioannes aperuit: vt Iaponica ingenia facile rationibus cedunt, eius orationem mulier ita approbauit, vt lacrymis obortis baptiſmum continuo peteret. quid multa? ſolemnes precationes edidicit, chartaceam illam tunicam, aliáq; Bonziorũ ſcripta quæ diximus, ad Ioannẽ attulit cõburenda, ſibi poſt hac ſacrum fore nihil, aut religioſum affirmans, præter nomẽ IESV. ac deinde baptizata, tãtam animi pietatem atq; ardorem oſtendit, vt cum vniuerſos Chriſtianos, tum eos præſertim, qui eas antea nouerant, ingenti gaudio affecerit: quam metuebãt prius, nũc autem metu duplicatum in amorem conuerſo, maxime diligunt: ac mirantur quæ prius vix præ imbecillitate corporis ſtare poſſet, eam nunc quotidie templum petẽtem, Angelicámque ſalutationẽ trecenties recitantem, & ſingulis noctibus bis orandi cauſſa è cubili ſurgentem. Eadem poſtea ad me Tacaxumam cum aliis Chriſtianis naui contendit, vt rei diuinæ intereſſet, & granum aliquod benedictũ, & ceræ, quam diximus, conſecratæ particulam à nobis expoſceret.

His rebus, aliiſque peractis, quas ego breuitãtis cauſſa prætereo, Ferdinandus ad me reuertit. Et quoniam Firandenſes Chriſtiani magno noſtri deſiderio tenebãtur, mihi autem per Regem à Chriſtiana religione contra quam initio ſimulauerat, alienum, in ea vrbe rem diuinam

facere

facere non licebat: ſupplicationibus habitis, & re cum Antonio communicata, omnino viſum eſt faciendum, vt Ferdinandus ſaltē eo ſeſe conferret, vbi ille dum fideles in officio retinet, labantes in fide confirmat, barbaroſq; præceptis Chriſtianis inſtituit: īterea naues Luſitanorū duæ in hāc oram è Sinis delatæ. quarum magiſtri cum iniuſſu meo Firandi portū inuehi nollent, Rex ratione lucri coactus(nam alioqui, ſecus ac primis aduentus noſtri in Iaponem annis ſimulauerat, & nobis, & Chriſtiano infenſus eſt nomini) ſe mihi per quēdam è ſuis familiaribus excuſauit, quod bellicis diſtrictus negotiis nōdum mihi ſalutem nūtiari iuſſiſſet, & ſimul magnopere petiit à me, vt Luſitanos vrbis aditu ne prohiberem: ſe primo quoque tempore de mea quoq; introductione cum nauarchis acturum. Illi igitur, permittente me deſcendunt, & promiſſa ab Rege ſæpius exigunt, templū ære ſuo ſe exædificaturos recipiunt. Rex tergiuerſando rē extrahere, nōſq; iam aperte fruſtrari, cum eo ipſo tēpore oneraria cui à ſancta cruce eſt nomē, aduenit, ſane opportune: erā & ſacerdotes è Societate tres Melchiorē Ficaredum, Balthaſarē Acoſtam, & Ioannē Cabraliū, ſumma cū animi noſtri voluptate ac lætitia nec opinantibus nobis aduexit: & occaſionē optimam prębuit Regis ab ea perfidia reuocādi. Hāc ego nauem actuario quæſitam reperi in ipſo curſu velis adhuc inflatis, & Petro quidem Almeida

Nauarcho pro excellenti eius probitate, & in Societatem noſtram obſeruantia, facile perſuaſum eſt, vt vela ſubmitteret ſtatim, ibidémque ſubſiſteret: mercatóres autem ſiue nauigationis nauſea tædióque, ſiue alia quauis de cauſſa nullis rationibus de ſententia deduci potuere quominus ſcaphis oppidum peterent & mercimonia exponerent. magno illis ea deſcenſio ſtetit: namque à furibus igne apothecis eorum iniecto, magna mercium parte vel flamma ventóq; ſæuiente conſumpta, vel etiam ab ipſis furibus inter eam trepidationem ablata, aureorum circiter duodecim millium damnum fecere. Interea Petrus Almeida, qui iactis anchoris, ab oppido ſex millia paſſuum ſtabat, rogatu meo Regi aperte denuntiat, ſe niſi nobis reſtitutis nequaquam appulſurum. Rex autem dierum aliquot mora interpoſita ad extremum metuens, ne ſi rem diutius diſtuliſſet, magna rerum ſuarú iactura nauarchus alios portus peteret, nobis & vrbem intrádi, & ſacræ ædis exſtruendæ poteſtatẽ fecit. Deſcendẽtibus nobis ad littus die natali D. Bartholomei apoſtoli, gratulatio ingens & à nautis Luſitanis ſignificata eſt, & ab incolis Chriſtianis, cum ſe præter ſpem voti cõpotes factos viderent. Nos cũ nauarchis & magno præterea comitatu Regem adiuimus, eique gratias egimus. accepti ſane frigide, quod dedit accepimus. inde Antonio eiúſque matre ſalutata, ad inſtaurationem templi continuo animum

animum adiecimus. ex onerariis Lusitanorum tribus, pecunia in ædificationẽ corrogata, opus celeriter ad culmen perductum est. Itaque in eo templo natalem diem MARIÆ virginis egimus Balthasare sacrificante, & magno omniũ gaudio concionãte. Tanto autem studio à nobis de hac Firãdensi commoratione multis de caussis laboratum est. Primum quod ita mandauit Antonius Quadrius, deinde ne Christiani incolæ summa virtute ac religione homines deserantur: tùm vt iacta à nobis in animis puerorum, qui sane præstanti sunt indole, semina Christianæ doctrinæ ad bonam frugem nostra opera perducãtur. postremo Lusitanorũ etiam gratia, qui ad hoc emporium libentissime commeant, ad merces distrahendas ac diuendendas opportunissimum. Dum hæc ad Firandum geruntur, cognitum est Cosmum Turrianũ Bungẽsis regis hortatu, atq; auxilio ad oppidũ Rimani regni Cocinocum perueniſſe, eámq; ecclesiã, quam hostes afflixerant, eiusdem Regis ope, ac beneficio restitutã. Eo Melchior Ficaredus cum mãdatis ac litteris, quas afferebat ex India, ad Cosmũ profectus est. Nec ita multo post Cosm' ad nos scripsit, vt ad se ego & Balthasar Acosta, veniremus, Cabralio, & Ferdinãdo Firandi relictis. quę prima nauigãdi facultas fuerit, proficiscemur. atq; ego me, nisi per mea fieterit peccata, Meacũ ad Gasparẽ Vilelã missum iri cõfido. nam nostrorũ hominũ subsidiũ

aliquod nõ ipſe modo, ſed etiã Meacẽſes vehemẽter exoptãt: quippe qui ad eũ, ſacrorũ cauſſa, ex armotis vrbis ampliſſimæ partibus ægre admodum ventitant. Cuius profecto res geſtæ ſatis declarant nihil eſſe tam arduum atq; difficile, quod non animi robur ac perſeuerantia ſuperet. Nam qui primis legationis ſuæ temporibus, contumeliis, probris, lapidationibus nullo defenſore appetitus, diúq; vexatus eſt, tantum cõſtantia, patientiáq; profecit, non modo vt populo, ſed etiã vt principibus, Regéq; iam ipſo æquo, ac beneuolo vtatur. In agro Meacẽſi intra quadrageſimũ circiter lapidem eccleſias ſeptẽ inſtituit, multis è prima nobilitate ad Chriſti cultum adductis: magnũ deniq; rei Chriſtianæ ſtudium in illis gentibus excitauit. Verum hęc, & reliqua huius prouinciæ acta ex aliorum litteris fuſius cognoſcetis. Vos ego patres, fratréſq; mihi cariſſimi per Deum obſecro, vt veſtris in ſacrificiis precibúſq; memoriam mei retineatis. Firando. Quarto Non. Octob. 1564.

In agro Meacẽſi ſeptem Eccleſia.

IOANNES FERDINANdus Franciſco Perezio ex Societate IESV.

ETſi putabam vos de rebus Meacenſibus è Gaſparis Vilelæ ipſius litteris cognituros: tamẽ cum Chriſtiani duo certi homines nuper ad nos Meaco veniſſent, faciẽdum mihi exiſtimaui

mauí vt quæ ab illis accepimus tibi per litteras primo quoque tempore exponerem. Anno superiore, cum Gaſpar ad Bonziorũ furorem atque impetum declinandum ex vrbe Meaco Sacaium CHRISTIANORVM hortatu precibúſq; ſe recepiſſet: Didacus quidam neophytus ad Xamaxinodonum in ius adiit, debitũ ſibi à neſcio quo pecuniam iudicio repetens. hunc Xamaxinodonus vt agnouit, per ludibrium ſit ne Chriſtianus interrogat. Ego verò ſum, inquit ille: cui rurſus Iudex: cedo, veſtra quæ dogmata ſunt? recuſanti reſpõdere Didaco, ſéque excuſanti quod tyro eſſet etiam num; acrius inſtare denuo barbar⁹, & vrgere, vt aliquid in mediũ afferat. Neceſſitate pæne coactus Didacus de animorum immortalitate, déque æterno totius vniuerſitatis parente cæpit nonnulla diſſerere: quibus permotus Xamaxinodon⁹, abi (inquit) nuncia magiſtro tuo vt ad ſuam mihi doctrinam declarandam accedat. nam ſi tu rudis adhuc & nouitius tam bene diſputas, quid de ipſo doctore tuo putandum eſt? quod ſi veritatem religionis Chriſtianæ probauerit: eam ego fortaſſe & Quequidonus collega me⁹ ſuſcipere non grauabimur. Didacus igitur nõ ſine diuino conſilio id factũ exiſtimans, forẽſi actione depoſita, Sacaium illico ad Gaſparem excurrit, éque iudicis mandatum exponit. Gaſpar rem cum Chriſtianis qui ibidem aderant communicat. illi negãt ſe dubitare quin ea ſit inſidioſa

uocatio; proinde nequaquam eundum omnino probabilis erat ea sententia: verumtamen, ne cui verbum Dei audire se velle dicenti, aliquo pacto defuisse videretur, Laurentium Iaponium comitem suum ad eum legauit: qui, quanquam proposito vitæ periculo, libens discessit, ea conditione, vt nisi intra quatriduum reuertisset, minus cõmode cum eo actum existimaretur. Dies duo, tres, quattuor, nec tamen redit: pro mortuo scilicet vel certe male accepto est habitus. mittitur de communi sententia Meacũ vnus è Christianis Antonius nomine, vt cuncta Sacaium explorata certáque referat. Huic in ipso itinere occurrit Laurentius & comites duo cum iumento tendentes ad Gasparem deportandũ, quod iam Xamaxinodonum & Quequidonum Laurẽtij opera Dominus ad se conuertisset. Meacum igitur cum Sociis tribus Gaspar profectus (ij sunt Iaponij Laurentius, Augustinus, & Damianus missus ad eum mense Decembri) Xamaxinodonum & Quequidonum baptismo lustrauit. Erant ambo venefici, & dæmone familiariter vtebãtur. iidem iuris Iaponici peritissimi, summáque prudẽtiæ & eruditionis fama. itaque ab ipso Rege & iis qui rerum potiuntur, de religione, bellóque consulebantur: Christianæ autem religionis adeo acres aduersarij, vt in ea affligenda & Gaspare exturbando Bonzij ipsorum præcipue opibus, gratia, autoritate niterẽtur. Nunc autem diuinitus

Duo apud Iaponios celeberrimi ad Dominũ cõuertũtur.

diuinitus immutatus vterque tanto ſtudio in Chriſtianæ cauſſæ defenſionem incumbũt, vt Iaponicarum opinionum prauitatem atque fallacias ſcriptis arguere atque aperire inſtituerint, Euangelica veritate ad calcem operis addita. quem librum ad communẽ omnium vtilitatem ſalutémque ſunt edituri. Sane grauem ex eorum conuerſione plagam ac dolorem Bonzij accepere, præſertim quod illos imitatus Xuicaidonus quoque vir in Iaponicis meditationibus exercitatiſſimus, & Mioxindoni rei militaris præfecti cognatus, ad Chriſtum acceſſit, atque inde in patriam reuerſus paſſuum ab vrbe Meaco 24 millia quæ Imoris appellatur, eſtque in Mioxindoni ditione, tãtum apud affines & amicos exemplo ſuo monitíſque profecit, vt eo Laurentius ipſorum rogatu miſſus à Gaſpare, patritios ſexaginta eorúmque familias (omnino erit hominum numerus ad quinque millia) baptizauerit, æde ſacra confeſtim exſtructa. quorum tanta fuit in fide virtus atq; conſtantia, vt poſt Laurentij diſceſſum, à Bonziis ethnicíſque ad defectionem ſolicitati laceſſitíque partim altercationibus, partim etiam ludibriis & inſectationibus, non modo non ab incæpto deſtiterint, ſed etiam pro defenſione Euangelij diem vnum in armis fuerint. Quibus rebus Xamaxinodonus cognitis, Gaſpari perſuaſit vt ad Mioxindonum cuius domicilium ab Imori caſtro, vnius diei diſtat

5000. *hominum accedunt ad Chriſtum.*

itinere, sese conferret, caussámque Christianorum apud eum ageret. Ab eo Gaspar benigne acceptus, cum de rebus diuinis ipso valde approbante verba fecisset, summa eiusdem voluntate obtinuit, vt Imorenses ethnici Bonziique neophytis negotium postea ne facessérét. qua re Christiani molestia liberati & magnopere confirmati recreatíque sunt: ad quorum numerum tredecim alios in reditu Gaspar adiunxit, postridiéque Meacum reuersus est. Ex eo tempore in agri Meacensis munitis oppidis quinq; ad passuum non vltra quinquaginta millia totidem ecclesiæ institutæ dicuntur. Regis autem ipsius Meacensium tanta esse fertur in Gasparé animi propensio, vt cum Gaspar ab Amangutianis litteras accepisset, eam Ecclesiam à Moridono tyranno vexari, piis ipsorum discussis cœtibus, euerso templo, areáq; ipsa per vim occupata: Regem adiuerit atque ab eo impetrauerit, vt ad Moridonum scriberet, gratum sibi esse facturum, si Christianos populares suos cõmendatos haberet, eorúmque templi instaurationem atque ædificationem adiuuaret. Eam epistolam Rex insigni cuidã viro dedit ad Moridonum in castra leucas triginta vltra Amangutium perferendam: eiusdam epistolæ separatim exemplo ad Christianos Amangutianos allato, qui propterea magnam in spem rerum meliorum venerunt. Hæc habui quæ de Meacensibus rebus in præsentia scriberem, vt tam læti nuncij

nuncij quam primum in Indiam peruenirent. Gaſparem ipſum de eiſdem rebus aiunt ſcripſiſſe. Eius litteræ, quas Bungi itinere pergens alius neſciò quis ferre dicitur, vt ſperamus, propediem ſubſequetur. Hactenus de aliis. Quod verò ad me ipſum attinet, te per IESVM Chriſtum R.P. obteſtor, vt mei in ſanctis ſacrificiis tuis nominatim memineris, atq; id ipſum à reliquis omnibus Sociis peto: quo ipſorũ deprecatione placatus mihi Dominus tantum virtutis impertire dignetur, vt Societatis noſtræ diſciplinam, ac leges ad finem vſque vitæ cuſtodiam. Firando 6 Idus Octobris 1564.

Libri quarti finis.

DE REBVS

INDICIS EPISTOLARVM LIBER. ANNO 1568. 69. & 70.

DE REBVS INDICIS EPISTOLARVM LIBER.

ORGANTINVS BRIXIENsis fratribus Romani Collegij Societatis IESV, gratiam & pacem Christi Domini, &c.

NON eram nescius (fratres mihi carissimi) quàm grata vestris auribus accidere soleãt ea, quæ de nostrorum hominum laboribus atque periculis ex India perferuntur ad vos. Quocirca prætermittere nolui quin ex iis quę hoc anno præcipuè contigerunt, nonnulla perscriberem, præsertim verò felicem Frãciſci Lopis obitum, qui vnà cum fratribus nostris duobus, ante vnũ mensem, pro constanti catholicæ fidei confessione à Mauris interfectus est: vt simul intelligatis & quantopere diuino subsidio vestrísque deprecationibus egeamus, & quæ maximè requirantur in eo, qui Indicam hanc expeditionem atque prouinciam expetat.

Illud igitur primum: Patres duos, Ramirem

& Alcaram è vita migraſſe (quos ignota quapiã in regione viuere putabamus) hoc anno denique pro certo cognouimus. Ij, ante biennium Iaponis inſulam petitũri, onerariam quandam in vrbe Cocino conſcenderant, ſanè inuiti, vel quod nauicularius vir potens nimia lucri cupiditate, mercatores in ſuam vnius nauem merces imponere per vim & iniuriam cogeret: vel quod ob idipſum nauis iniuſto pondere prægrauata preſſáque, interitum haud obſcurè denuntiaret. Verùm, vt æquè clemẽs ac iuſtus eſt Domin⁹, ſacerdotes hoſce duos permiſit in eodem verſari diſcrimine, quorũ officium ac pia ſedulitas tot mortalibus per confeſſionem ſacram expiandis confirmandíſq; in extremo ſpiritu nõ deeſſet. Secunda nauigatione Malacam vſq; delati, atque inde curſu in Sinas directo, cum iã in Sionis peruenìſſent ſinum: atrox repente procella cooritur, eo vento excitata quẽ Typhonem appellant. Is, ex occidentali fermè plaga violentus erumpens, & rapida vertigine circa orizontem rotatus, aſſiduis incrementis horarum circiter viginti ſpatio circulum conficit: impetu horribili ſæuíſq; turbinibus vaſta illa æquora vehementiſſimè commouens: decumanis vndiq; fluctibus inſurgẽtibus, qui inter ſeſe velut arietantes atque colliſi, omnem ſalutis ſpem nauigantibus adimunt. Ad hanc igitur tempeſtatem adeo periculoſam, cũ ingẽs etiam oneris iniqui pondus accederet, ſolutis carinæ compagibus totam nauem æſtus abſor-

pſit, ſic, vt nullæ plane reliquiæ ſuperfuerint. Erat in eodem curſu iuncus(onerariæ Sinenſis eſt genus) qui ſingulari Dei beneficio portũ tenuit. ex eo deinde cognitum eſt nauẽ cũ imminentis exitij ſignũ æneo tormẽto fruſtra dediſſet Sinis, proprio motu laborãtibus atq; ſollicitis, paulo poſt hauſtã fluctib⁹ apparere deſiiſſe.

Perculit caſus is vehemẽter Indiæ populos: nã & aureorũ quadringẽtorũ milliũ, & permultorũ hominũ damnũ eſt factũ, cõplures etiã viduæ atq; inopes relictę mulieres. Neq; verò, humana ratione rẽ æſtimãtibus, ei⁹ incõmodi pars minima peruenisſe videtur ad nos: duobus è Societate noſtra viris amiſſis, quorũ opera magno rei Chriſtianæ vſui in hiſce regionib⁹ eſſe proculdubio potuit. quamquam ſperamus illos eò migraſſe, vbi vel maiori eſſe nobis auxilio ſuis apud Deum ſuffragationibus poſſint: neque enim parui ducendum eſt, in eiuſmodi cauſa pro Chriſto laborantes, è vita exceſiſſe.

Periculo ſimili perfuncti ſunt etiã Andreas Ferdinãd⁹, & Ioãnes Cabralius: alter Sinas, alter è Sinis Iaponem petens: quorũ vterq; aſſeuerat pro miraculo haberi, ſi quis Typhonis violẽtiã effugiat, pręſertim verò, ſi totã noctẽ ſęuire perſeuerauerit. itaq; in tali re nautas, deſperata ſalute corporis, ad vota potius quã ad armamẽta: ad expiãda peccata, quã ad humana remedia ſolere conuerti: quippe nõ modo vela vis vẽti dilacerat, diffringit malos, & q̃quid extat ex aqua

diſſoluit: ſed etiam ipſa nauigia (preſertim ſi minus onuſta ſint) arrepta, & in terras vſque longo tractu contorta affligere dicitur. Occupat autem ventus hic marium quicquid eſt Malacæ inter & Iaponis inſulã, frequens à menſe Maio vſque ad Septembrem, quo maximè anni tempore hæc maria nauigantur. Vos itaque, fratres cariſſimi, qui Sinenſem hanc & Iaponicam expeditionem Chriſtianæ fidei propagandæ gratia optatis, comparate vos ad mortem in itinere obeundam, ſicuti obiere duo illi priores: & cõtra, putate vos iter incolumes poſſe conficere, quemadmodum poſteriores hi duo, quos diximus, confecerunt. qui in hiſce verſatur orbis terræ partibus, huic nihilminus quàm de tuendo corpore laborandum eſt: ea quotidie vitæ pericula occurrunt. Et ſane ità conſtitutum & affectum animo quemq; eſſe oportet, mortem vt omnino contemnat: nimius quippe metus, & cura corporis, ſpiritalẽ & noſtrum & aliorum profectum haud mediocriter impedit: quod in ſe quiſque reipſa experiri & cognoſcere facilè poterit.

Anno proximo, Franciſcus Viera Goam è Moluco veniẽs, cum paululum proceſſiſſet, nauis in Syrtes & ſcopulos incidit factóque naufragio, mari ſeſe commiſit imperitus homo natandi: & bis ad ima demerſus, ab vrinatoribus deniq; ſemiuiuus ad littus extrahitur. quo cum ceteri quoq; comites fere omnes, aliqua etiam

parte

parte commeatus tormentorúmque recepta, ſe contuliſſent: nouum eos periculum confeſtim excepit. cũ enim incolæ Mauri à Luſitanis hoſtiliter diſſiderent, magna eorum manus ad eos trucidandos accurrit: ſed noſtri in locum natura munitum ſeſe receperant, cuius opportunitate, itémque tormẽtorum vſu, ab hoſtium incurſibus tamdiu ſe defenderunt, quoad nauis alia Malucẽſis ereptos eo periculo Malacam abduxit. Multa Franciſcus capitis pericula narrat, quæ noſtræ Societatis homines in Malucis inſulis ferè quotidie ſubeunt: mira etiã de neophytis prædicat, qui eo præcipuè anno Chriſtianæ fidei cauſſa crudeliter oppugnati, magna etiam ex parte variis cruciatibus interfecti ſunt, cùm quidem mulieres ipſæ filiolos partim ſinu complexæ, partim manu trahentes, opulẽtis inſtructíſque domibus conſulto relictis, per ſyluas errarent, ne ſuſceptam recens Chriſtianam religionem abiurare aut deſerere cogerẽtur: aliæ verò vna cum liberis, in Ieſu Chriſti confeſſione fideliter perſiſtẽtes, gladiis impiorum occumberent: multi præterea adoleſcentuli, eiuſdem fidei retinendæ cauſſa, ingentia maris ſpatia traiicerent, ex inſula tranantes in inſulam. Atque etiam illud, idem Franciſcus addebat: quo tempore Maurorum metu, poſt naufragium ſeſe munito illo quem diximus, continebant lóco, eodem contendiſſe pueros, non plus decimum aut duodecimũ agentes an-

num, qui noctu natantes, veriti ne per imprudentiam iaculis peterentur, clamarẽt. Ne librate, ne librate: Christiani sumus: quorũ constantia nostri ad lacrimas vsq; permoti, & ceterorũ quibus opem ferre non poterant calamitatem miserati, eos in comitatum suum gratulãtes acciperẽt. Quin petitis, fratres, vt vitam vobis in hisce regionibus ponere liceat, quoniam quidem ipsæ mulierculæ puerique ad mortem pro Christo obeundã exemplo suo nos prouocãt?

Quii ẽ nostris in ora Comorinẽsi rem Christianam procurant, iis grauissima impẽdent pericula tum à Mauris, tum ab aliis ethnicis, quos Badagas vocant, regiorum vectigalium exactoribus. Est etiam imprimis importunum & contumax genus hominum militarium, qui Naires vulgo dicuntur. Ex iis quidã iuri dicundo præpositus, cùm in templo nostro forũ ageret, Andreas Ferdinandus (qui in Romano isto collegio quondam versatus est) indignitatem rei nõ ferens, Maurum inde amouere omnino constituit: ad eúmque conuersus: an tu facile patiaris (ait) eiusmodi munera in vestris fanis exercere Christianos? respõdit ille: nequaquam. Rursus Andreas: ita ne vero? delubra vestra Dæmoni dedicata, nulli functioni quæ vobis minus decora videatur, patere permittitis: nos nostra tẽpla vero Deo ad Domino consecrata per summum scelus profanari ac pollui negligemus? tũ acriori etiam spiritu: Apage, inquit, apage te. Atque hac increpatione permotus barbarus in

præſentia exceſſit ille quidem, ſed paulo poſt, vt erat animo elato ac ſuperbo, doloris huius impatiens, armatorum plus centum coacta manu reuerſus eſt vt Andreã occideret: quaſi verò non vnus in id facinus foret ſatis. Andreas autem cognita re, neophytum comitem ſuum, ne quid primo illo impetu caperet detrimenti, magna feſtinatione in tẽplo concluſit: ipſe pro foribus, innixus arundine cõſtitit, mortẽ exſpectans. & Mauri quidẽ arcubus & ſclopis inſtructi cũ adeſſent, hortati ſeinuicẽ ad manus Andreæ inferẽdas, ibidémque ſatis diu morati (ex quo diuinã prouidentiã in Andrea tuẽdo facilè intelligas) deniq; re infecta, nullo plane reſiſtẽte, diſcedũt, hominẽ prorſus intactũ atq; illæſũ relinquunt: ille verò, eiuſmodi euentu erectus & in ea ſentẽtia cõfirmatus eſt, placere Deo, vt ethnicorũ illa improba iuris dicẽdi cõſuetudo è ſacris ædibus tolleret. itaq; rẽ magno conatu aggreſſus, q̃ voluit ea tota regione perfecit. Idẽ, cũ neophytum, q̃ à baptiſmo ſeſe Mauricis ritib' cõtaminare nõ dubitauerat, in cuſtodiam tradi iuſſiſſet: pagani ij apud quos neophytus pia culũ illud admiſerat, publicis nũtiis ab Andrea petũt vt hominẽ eximat è cuſtodia, liberũq; dimittat. Æquũ eſſe negat Andreas. Illi itẽrũ ac tertio repetũt, mortẽ inſuper minitantes. cũ nihilo magis flecteretur, facta manu in hominem irẽ cõſtituũt. certior fit ea de re Andreas à quibuſdam Chriſtianis monentibus vt neſcio quò

ſe recipiat: verùm ipſe recuſat, vtrumq; locum inquiens hoſtibus æquè eſſe obnoxium. Tum è Chriſtianis quidam: Vis ne, ait, pro tua defenſione populus ad arma cõcurrat? Nequaquam, reſpondit. nauigium vos mihi duntaxat in fugã, ſi opus erit, inſtruite. Hæc verba dum fiunt, ecce tibi repẽte magna hoſtium multitudo ſuperuenit: qui cum Andream aliquãdiu circumſtetiſſent (mirum dictu) eo ne aſperioribus quidem verbis compellato, nedum occiſo digreſſi ſunt.

Pagus eſtalius Maurorum, qui, cùm acre incenſúmque Andreæ ſtudium Chriſtianæ fidei propagandæ ferre non poſſent, communi conſilio cum primum illac ei tranſire contingeret, ipſum è medio tollere decreuerant. verum ſimulátque eo peruenit tanto eos terrore Dominus perculit, vt quaſi cum ingenti exercitu in oppidum irrupiſſet Andreas, ita ſeſe omnes abderent, nec apparere quiſquam auderet in publico.

Hæc, vt dixi atque alia huiuſmodi pericula in eo tractu ſunt penè aſſidua: vt noſtri imminẽtibus hoſtibus, loca ſæpe mutare, ſæpe etiam lintres conſcendere, atque in mari pernoctare cogantur. Maurorum eſt natio, quos Malauares nominant. ij ferme piraticam exercẽt, Chriſtianis maxime infeſti, quod multi iam è Societate noſtra ſenſerunt. Petrus Vaes vnà cum Socio miſſus Damonem (qui locus ab vrbe Goa

diſtat

distat pass. treconta millia) pene iam absoluta nauigatione, quinq; Malauarium biremes obuias cum vidissent, quam celerrime ad littus appulso nauigio, cum reliqua nauali turba vectoribúsque descendit: nec tamen ita maturare licitum est, quin Malauares extremum agmen assequuti, viros aliquot feminásque perimerẽt. Nostri duo non tam pernicitate corporis, aut robore (triduana præsertim inedia & valetudine prope confecti:) quam singulari quodã Dei beneficio præsentique ope ex hostium elapsi manibus, imminente iam nocte ignotis inuiisq; se itineribus ac saltibus commisere.

Augebant metum hinc indagantes piratæ, inde incolæ Christianis infensi. cumque totam fere noctem errassent, denique labore ac defatigatione victus Alfonsus in itinere substitit, sociumque compellans: Mihi quidem, inquit, harum gentium feritatem (quoniam sic placet Deo) diutius euitare non licet. Tu tibi, frater, ipse consulito. Interea se dies aperit, armatorum aduentantium manipulum aspiciunt: haud dubiam rati sibi cædem imminere, ad preces, vt in re tali, confugiunt, vterque sese victimas offerunt Deo. Sed res contra quam putauerant, cecidit. nam Brachmanes quidam eius regionis imprimis opulentus, descensione piratarum audita, ad nostros conquirendos periculóq; eximendos, eam armatorum manum vltro dimiserat. ij sublatum in humeros Alfonsum, pone se-

quente ſocio, ad Brachmanem perduxerũt, qui ambos liberaliſſimè exceptos, cibo ſomnóque refectos, datis etiam præſidij cauſſa comitibus, liberos Damonem abire permiſit. Eximiã huiuſce Brachmanis humanitatẽ ac beneficentiã Dominus pro ſua benignitate compenſet. Idẽ Alfonſus Damone Goam reuertens, in piratas denuo incidit, verùm euentu meliore, quippe à Chriſtianis prælio commiſſo biremi vna, celocibus duabus prædones exuti ſunt.

Petrus quoq; Martines hoc anno Bazainum ex obedientia nauigans, in hoſce Malauares incidit: à quibus proculdubio captus eſſet, niſi egregie inſtructum, quo vehebatur actuarium, medios hoſtes felici conatu atq; impetu perrupiſſet: quæ tamen res, haud omnino ceſſit impunè: etenim Nauarchus noſter in ipſo tranſitu grauiter à prædonibus ictus eſt.

P. verò Dionyſius hoc item anno tendens Cocinum, cum ex itinere Mangalorẽ attigiſſet, vbi tum caſtris poſitis Luſitani vrbẽ obſidebãt Reginæ cuiuſdam Chriſtiani nominis inimicę, quam vrbem deinde captam euerterunt, rogatus vt diſcederet ad militis cõfeſſionẽ audiendam periculoſo vulnere laborãtis, cum iã eſſet in littorẽ, barbari nec opinantes Luſitanos magna vi repentè adorti, nonnullos etiam qui erant cũ Dionyſio occidunt: ipſe vt ſe ad actuarium reciperet, non minori periculo in mare ſe proiicit, natandi peritia nulla, mortíque præſenti

ſenti quorumdam ope ſubtractus eſt.

In eodem exercitu verſabatur cum vno ſocio Ioãnes Franciſcus Stephanonius. is præter quam quod militũ confeſſionibus audiendis, cum res exigeret, operam dabat, ſæpe etiam hoſtium telis caput obiiciebat ſuum: quippe qui, quotieſcumq; certandum eſſet, in primis ordinibus imaginem præferens Crucifixi militibus cohortandis inſiſteret: circa quem pugnantes cum caderent plures, incolumem ſemper eum diuina prouidentia præſtitit.

Naues Chriſtianorũ duæ cũ Ormutio (quæ vrbs in Arabico eſt ſinu) ſoluiſſent, in Malauares inciderunt, quarum altera capta eſt: altera Dei beneficio effugit, quam Petrus Iouarius cum ſocio vno conſcenderat.

Iam verò tres alij è noſtris, in iis Melchior Nunes, Goa Cocinum verſus profecti, circa mediam nauigationem Malauaribus hiſce piratis occurrunt, qui celocibus aliquot, & hippagine equis onuſta, quam de Chriſtianis antea ceperant, onerariam noſtram aggredi non dubitarunt, imprimis totius Indiæ grandem ac validam. Sed non paruo ipſis ea ſtetit audacia: victi quippe fuſique ſunt, multis ipſorum in prelio cæſis: hippagine etiam à noſtris recepta. Nimis longum faciam, ſi cunctas eorum inſidias perſequar, quas nemo noſtrorum hoc anno expertus non eſt, cui quidem hæc maria nauigare contigerit.

Salſetanæ inſulæ in proximo ſunt, in quibus ethnicorum ducenta, Chriſtianorum duo circiter millia numerantur, in eccleſias quinque deſcripta, quibus in ſingulis bini è Societate rē Chriſtianam adminiſtrant. Has porro inſulas Euripus bene longus à continenti diſiungit. in Euripi littore ſtatio quædam eſt, vbi à prætereuntibus etiã viatoribus Salſetani barbari vectigal per ſummam iniuriam exigunt. eo cum peruenisſet vnus ex decem iis, quos in ea diœceſi verſari diximꝰ, paucis neophytis cuſtodiæ cauſſa comitantibus, vt è Sociis quẽdam inuiſeret, Maurorũ actuariolis permultis, breui temporis ſpatio circumuentus eſt. Ac primo quidem ſat molli brachio de noſtris conqueri incipiũt, quod in tranſitu ad portorium ſoluendum appellere negligant: deinde, cum ſacerdos mercatorem ſe negaret eſſe, nec huiuſmodi oneribus obnoxium, irati nauigiola ſenſim applicãt, neophytorum arma nonnulla ſurripiunt, ſacerdotem ipſum iniectis manibus vi conantur abducere: quod vbi minus è ſententia ceſſit, vniuerſam denique feritatem ac malitiam expromunt: contis, iaculis, lapidibus hominem petunt, ingẽti arrepta parma ſe protegẽtem, neophytis etiam egregiæ propugnãtibus. quorum vnus, cum iam eius loci præfectus grauẽ ictum in caput ſacerdotis libraret, aliam nullam cernens defendendi rationem: ex arcu quem habebat adductum, emiſſa repente ſagitta Maurum

um traiicit: is continuo moribundus in mare lelabitur, tum ceteri se recipiunt, sacerdote ex ltera parte semiuiuo relicto, parma (cuius mu-imento seruatus est,) locis compluribus per-erata. Eo casu cognito vicini Brachmanes in ubsidium frequẽtes accurrunt, & quadam ve-ui lectica è lignis ac linteis raptim extructa, xceptum hospitio sacerdotem admirabili & nsolita quadã humanitate, quibus possunt me-dicamentis curant, deinde vehiculo satis com-modo impositum ad ipsius ædem, vt inde Goã transueheretur deportant: Goam demum de-latus ex vulneribus æger, dies amplius quadra-ginta decubuit. Atque iam antea ille ipse præ-fectus alios tres è nostris ibidẽ interceptos do-múmque suam abreptos, multis probris, contu-meliisque vexauerat.

Nondum vigesimus agitur dies, cum ibidem Balthasar Gagus est captus. atque is ad vrbem Pondam in regni interiora perductus, à Mau-ris Præfecto regio sistitur. Expostulanti quod vectigal sibi non solueret, & quædam alia quæ-reti, Balthasar satisfecit egregie. Tum ad Chri-stianos quosdam iussus diuertere, incolumis ad nostros postero die remissus est: nimirum pro-pterea quod Prorex Indiæ cognita re statim o-mnes huius insulæ exitus custodiis occupaue-rat, edicto proposito nequis omnino Maurus abire permitteretur: multo etiam vehementius acrius atque seuerius, ni Gagus tam propere

dimiſſus fuiſſet.

In eadem Salſetana regione Gagus in Lationes cũ incidiſſet, ſummo Dei beneficio manus eorũ effugit: quod ſclopus iã in ipſum intẽtat⁹, flammã è fomite nõ arripuit. Hoc vero tẽpore ea loca Mauris ethnicíſq; aliis graſſatoribus admodũ infeſta nũtiabãtur, magno vtiq: noſtrorũ periculo:quos tamẽ (vt ſperam⁹) Domin⁹ ꝓ ſua clemẽtia ꝓteget. Prorex etiã quo die hæc ſcripſi,militũ cohortẽ ad eos fines tuẽdos miſerat.

Iam verò de Franciſco Lope noſtro quid dicã fratres? de cuius obitu, è magiſtri Melchioris epiſtola, regionibus illis pro Societate Præpoſiti,ſic accepimus. idoneã nactus nauẽ, & cũ ceteris rebus, tũ verò epibatis nautíſq;plus centũ inſtructã, vnà cũ fratribus, eiuſdẽ Melchioris iuſſu cõſcẽderat. iter vni⁹ diei prouecti, poſtridie in Malauariũ celoces quindecim incidũt. pugna cõmittitur, quã noſtra nauis, vt erat egregie ornata, ad veſperã vſq; fortiter ſuſtinet.ad extremũ intẽtis in prælium Chriſtianis, tormentario puluere caſu quodã ignis admotus adeo vehemẽs excitauit incendiũ, vt primo impetu,ſuperiore nauis parte diffracta, homines aliquot in mare proiecerit. quo viſo Mauri nauigia propi⁹ admouẽt, partim vt natãtes excipiãt: partim etiã vt aliquid ſi poſſint, ex onerũ reliquiis rapiãt. ſæuiebat ignis interea,multíſq; iam partibus comprehenſis, oneraria inſtar fornacis ardebat. Vectores ac nautæ, pro vt ad quemq;

ignis accesserat, ita se quisque è naui præcipites dare: cum vita seruitutẽ paciſci. noſtri quatuor, etiammum in angulo, quo nondum flãma peruaſerat, cõtinere ſeſe & preces ad Dominũ fundere, incerti quod potiſſimum optarent exitij genus: quippe, ſi eodem loco perſiſterent, iam ibi deflagrandũ: ſin mari ſe crederent, vel aquarum vi moriendum ſibi eſſe cernebant, vel hoſtiũ certè iaculis, ni vellẽt ni ipſorũ poteſtatem venire, quos à Societate noſtra præſertim, capitali odio diffidere non ignorabant. cùm diutius deliberaſſent, rem totã deniq; Dei bonitati cõmittere, ac ceteros imitari cõſtituunt. dum igitur in alto iactantur, Franciſcũ è tonſura capitis pro ſacerdote cognitũ illico Mauri in celoces accipiunt, certũ hominem aut vita priuare, aut à Chriſto diſſũgere. quærũt ex eo proinde, velítne, Chriſto deſerto, Mahometẽ ſectari: ego verò, nequaquam, ait egregius Chriſti miles. inſurgit illi acrius, cædémq;, ni pareat, ſtrictis intẽtare mucronibus. at ipſe fortioribus etiam oculis, eadem illa reſpondit. qua viri conſtantia ad rabiem concitati ac furentes barbari crudelitate hominem cõtrucidant. ille præclaro nobis verę virtutis documento relicto, Dęmonis victor migrauit ad Dominũ. Huiuſmodi triumphi ad ſacroſanctæ fidei amplificationem vtinam Dei benignitate quam plurimi nobis obtingant.

De reliquis, duo, vel eundem exitum ſortiti, vel inter natandũ lanceis confoſſi putantur. id

autem ex eo cõiicitur, quod omnium captiuorum indicem, seu catalogum accepimus, in quibus vnus duntaxat numeratur è nostris: quocirca duos, vt dixi, mortuos arbitramur. M. Melchior ab eo loco abest propius. is totum euentum clarius fortasse cognouerit, Romámq; perscripserit.

Restat quartus, Antonius Dionysius nomine. hunc ad terram enatantem prædones cur diutius persequerẽtur, non fuit: alij quippe iam in littore ad prædam parati constiterant: à quibus Antonius, quæ gentis est impudẽtia & immanitas, omnibus etiam interioribus vestimentis exutus, in oppidum quoddam abreptus est. Hunc Mauri adhuc ignari quisnam sit, in vincula catenásque coniectum ita benigne tractare dicuntur, vt nudus humi cubet stragulo cuiquam nullo, non plus scutellam oriyzæ quotidie in cibum accipiat. sed eum Goæ propediem affore sperabamus, quandoquidem in redemptionem est iam curata pecunia.

Nunc quoniam tum ex hisce difficultatibus & incommodis, tum ex aliis, quæ ad vos è Iapone forte scripta sunt, satis vt arbitror intelligitis, in hasce Indiæ regiones venire, aliud esse nihil, nisi doloribꝰ mortíq; Christi Domini causa vltro offerre sese: modum epistolæ faciã, & alia pericula silentio prætermittam, quæ maiorem etiam animi virtutẽ roburq; desiderant. Illud vos tantum rogo, & per commune

omnibus

omnibus nobis beneficium huiuſmodi noſtræ vocationis obteſtor: vt pia quadam abdicatione rerum omnium (nõ omiſſis interim aut neglectis iis, quæ veſtræ fidei curæque commiſſa ſunt) expetatis ardenter, Deúmque aſſiduè deprecemini, vt liceat vobis ad animas veſtras & corpora eidem immolanda, in hæc loca contẽdère, vtiq; ad id ipſum in primis accommodata. Quod vt impetrent pauci, non parum tamẽ omnes ea petitione profecerint. etenim ſi Dei thronum atque præſentiam frequentare, caput vitámque veſtram pro ſalute animarum ei deuouere nõ defieritis: profecto veſtra ille ſtudia non modò pro ſua bonitate approbabit, ſed etiam pro merito cuiúſque remunerabitur. Præterea, fieri nõ poteſt ad mortem vt ſe quiſpiam comparet, quin idem ab hac vita miſera ſeſe diuellat ac ſeparet. Dicam planius: quiſquis pro Chriſti Domini gloria mortem verè & ex animo exoptat, idem nullo negotio prauas animi cupiditates coercet, quæ res ad Deũ & ſanctè colendum & facilè, valet plurimum. Itaque ſic habetote fratres mihi cariſſimi: eos impetus animi eáque deſideria, quæ fundamentis huiuſmodi non nituntur, aſſidua precandi exercitatione coniuncta, nequaquam eſſe huic Indicæ legationi atque oneri paria: quippe, quominus fundata ſunt, eò facilius variis & quotidianis incommodis labefactata ſubſidunt paulatim & concidunt. contrà, ſi matura ſtabiſíque virtute

ſubnixa fulciantur: ingruentibus laboribus atque periculis non modo non quatiuntur, aut corruunt, ſed etiam magis magiſq; confirmantur & corroborátur in dies. Qñocirca obſeruet etiam atq; etiã vnuſquiſque ſe, videátq; quemadmodum ambulet: omnibus autem nobis ad ſanctam ipſius voluntatem ac placita rite exequenda, ſpiritum Deus ipſe viréſque ſuppeditet. Amen. Goa. 5. Cal. Ianuarij. 1568.

EXCERPTA QVÆDAM E Chriſtophori Acoſtæ litteris ad Præpoſitum Generalem datis 4. Non. Ian. 1569, Malaca, quæ fuit olim aurea Cherſoneſus.

IN hoc domicilio Malacenſi, præter confeſſiones, catecheſes, & alia ex inſtituto noſtro munera, pluribus etiam locis conciones habentur: præſertim verò Dominicis dieb⁹ ad ethnicos ſectæ cuiuſdam, (Quintinos appellãt) quorũ praua dogmata & opiniones vt publicè confutarentur, Cõcilium prouinciale decreuerat, eamq; prouinciã noſtris Epiſcopus demandandã exiſtimauit. Erit, vt ſperamus operæ pretiũ. Quæſtiones etiã eæ, quas vulgo caſus conſciẽtiæ nominant, clericis explicatæ ſanè opportune, magnáq; auditorũ tum approbatione, tum etiã profectu, qui vel è quotidianis eorũ interrogationibus ſub explicationẽ perſpici peterat.

Sacra ædes noſtra ad tectũ hoc anno perducta eſt, nõ modo capax, ſed etiam valde formoſa,

ſa, vel ſtructuræ genere ipſo, vel loco: ſita eſt enim in vrbis mediæ ſummo cliuo, vnde ingentia maris terrarúmq; ſpatia cernũtur. In eã ædificationẽ, & ſimul ad ius quoq; alẽdos eleemoſinæ à piis hominibus erogãtur. Et quoniã hæc domus hoſpitiũ eſt noſtrorum omnium, qui ex India, Malucum, Iaponem, & Sinas petunt, exponã ea, quæ ad nos variis è regionibus nuper à noſtris allata ſunt: quandoquidẽ incertũ eſt, ipſorú litteræ sintne hoc anno ad vos peruenturæ. Ac de Malucis inſulis primũ: è quibus cognitũ eſt, Amboinẽſes neophytos (quos Frãciſc⁹ Xaueri⁹ & alij deinde, Chriſtianis præceptis imbuerãt) ſuperioribus annis crudeliter admodũ oppreſſos ac vexatos fuiſſe à natione Maurorũ quos vocãt Iauos, in primis fera & immani, & Amboinẽſibus præſertim vehemẽter infeſta, Chriſtianis permultis occiſis, quibuſdã etiã à Chriſto vi metúq; alienatis, toto deniq; eo tractu (ſunt autẽ inſulæ quãplurimæ) per vim occupato. Verùm Luſitani ex India illuc valida claſſe profecti Iauos indè expulerũt, principes ſcelerum & auctores affecere ſupplicio, omnes eas inſulas ereptas è miſera ſeruitute, ſublatis diſcordiis bellíſque ciuilibus quibus inter ſeſe ad internecionem vſq; certabant, ad Luſitaniæ Regis imperium adiunxere. optimo loco & ad excurrendum in primis opportuno, arx cũ propugnaculis excitata, impoſitúmq; præſidium. Quę res noſtros etiã hortata eſt, vt amplificãdę

Christianæ religionis causſa ibidem ſibi domicilium collocandum putarent. itaque ob eam rem illic nonnulli è Societate noſtra verſantur. Poſt hæc, variis è Maurorum ethnicorúmque prouinciis legati Luſitanum Præfectum adiere, qui ad patrios ritus & ceremonias deferendas, Christiana ſuſcipienda ſacra, denique ad imperata facienda ſeſe paratos offerrent, præclarè ſecum agi, ni repudiarentur, exiſtimantes. Scribunt noſtri præterea tantam eſſe multitudinem eorum, qui ad Christum conuerſi iam ſunt, vt ad eos erudiendos ac baptizandos, vel ſi alij triginta in ea loca mittãtur, exiguus operariorum numerus ſit futurus, vt alias gentes interim taceam, quæ item baptiſmum efflagitant, in continenti habitantes, Papuas, nomine, quæ regio in meridiem adeo extenditur, vt præternauigantes Caſtellani nunquam ad finem eius oræ peruenire potuerint. Papuis finitimi ſunt alij populi atque inter eos neophyti aliquot, noſtrorum paucitate quadriennium circiter magiſtro ac paſtore planè deſtituti. Secundus verò hic rerum euentus, recénſque victoria, maguam nobis ſpem afferebat fore vt in iis agris fides Chriſtiana diſſeminetur magna cum vbertate reditúque animarum: eáſque nationes nec animi ardore, nec pietate, Iaponiis inferiores futuras. Regio eſt inter æſtum frigúſque temperata, nemoribus ac fontibus frequẽs, & ſi more noſtro colatur, omnis frugum generis copiam

piam pollicetur.

Ex ora Sinarum naues nondum appulſæ. anno quidem ſuperiore cognitum eſt Chriſtianã rem eodem eſſe loci, quo antea. noſtri in Amaconis portu & emporio ſibi ſedem locarũt, diuinum ad interiora prouinciæ penetranda expectantes auxilium. Interea Luſitanis negotiationibus in ſpiritu adiuuãdis inſiſtũt. Melchior verò Carnerius Epiſcopus, paſtorali munere egregiè fungitur: clericos tractat humaniſſimè: eoſdem excipit ſæpe conuiuio, vt per eam occaſionem ſpiritali quoque reficiat cibo. Itaque magna eſt apud omnes in gratia, nec modo clerimos, ſed etiam laicos, quos ille amantiſſimis verbis, & exemplis Chriſtianæ humilitatis, inſtituit. Pecuniarias multas, nec ſæpe imponit, & domum ſuam exactas deferri nõ patitur. valetudinarium eſt curandis leproſis (quorum magna eſt in iis finibus multitudo) ipſius opera & conſilio cõſtitutum, non paruo vtique cùm corporum, tum etiam animorum bono (multi quippe ea ratione conuertuntur ad Dominum) huic ergo valetudinario Melchior eiuſmodi pecuniam attribuit ſtatim.

Ex Iapone hoc anno litteras nondum accepimus: ſi fuerint allatæ, mittentur ad vos.

Hæc mihi in præſentia, quæ ſcriberem occurrebant. Reliquum eſt vt Malacenſem hanc domum atque familiam, ſacroſanctis tuis, Pater optime, ſacrificiis precibúſque eò diligentius

adiuues, quo maius illi periculum impẽdet. rumor eſt enim, Acenorũ Regem (ij populi ſunt inſulę magnæ Taprobanæ, quàm hodie Sumatiã vocant) ad obſidionem huius vrbis comparare ſeſe, certè pernicioſa Malacenſibus agitare conſilia. Malaca 4. Non. Decembris 1569.

EX ALOYSII GOVEANI litteris datis Coulane è collegio ſalutoris. 18. Calend. Feb. 1569.

VRbs hæc, in qua cõmoramur laborantes in vinea Domini, & in Comorinẽſem quoq; tractum ſubinde excurrentes, iacet ad montis cuiuſdã radices, paſſuum à mari nouem circiter millia. Salubre cælum, aquæ optimæ, annona plurima, gẽs verò ad pacis æquè ac belli munia ſolers: Chriſtiana ſacra multi ſuſcipiũt, qui iam ſuſcepere, tum frequẽti ſacramentorũ vſu, tum etiam animi candore atq; munditia, & in ceteros, benignitate & officiis, egregium probitatis ac veræ fidei ſpecimen præbent.

Mauris ethnicíſque oram hanc non exigua quandoque claſſe infeſtantibus, armati reſiſtũt ſanè fortiter, præſtántque magnam in catholica fide conſtantiam.

In neophytis eſt egregia pietate mulier. ad eã cum ethnici quidam adiiſſent petẽtes neſcio quid patrio delubro offerendũ, id poſtulatum vſque eò mulier tulit indignè, vt ſcopis arreptis (quod

(quod genus iniuriæ apud eos in primis contumelioſum eſt, atq; idcirco à magiſtratibus etiã ſeuerè admodũ vindicatur) ita tenaciter, vt extorqueri non poſſent, vultu verbíſq; malè acceptos abs ſe reiecerit, quin etiã poſtridie, qui dies erat ſabbati, præcipua fœminarũ pietate cultúque cõcelebrari ſolitus, cũ plebs iã frequẽs cõueniſſet in templũ: elata voce mulier eadem, vt cœtus omnis exaudiret: Ego, inquit, in ſimulacri cultum rogata neſcio quid, negaui ſcilicet. quod ſi quẽ poſthac in eo genere peccare cognouero, me omnino eius nomẽ ad Patrẽ (ſic enim ſacerdotẽ noſtrũ appellant) cum primũ affuerit, delaturã eſſe profiteor. qua denũtiatione compunctæ nonnullæ aliquo eiuſmodi obſtrictæ piaculo, ad officium ſponte rediere.

In extrema ora caſtellum eſt inſigni quodã ethnicorũ delubro clarũ in primis ac celebre, Chriſtiani etiã aliquot ibi verſantur. & quoniã ea natio piſcatu maximè vitã tolerat, cum duobus iam mẽſibus inopia piſcium grauiter laborarent, duos è noſtris, qui tum aderant, rogauere Chriſtiani vt ſupplicationibus publicis Deũ propitiare ne grauarentur. ſupplicationes habitæ cum apparatu ac ceremoniis: à tẽplo noſtro ad crucẽ vſq; non longè poſitã, agmẽ Chriſtianorũ proceſſit, magna cum religione, quorundã verò etiam lacrimis. Deinde noſtri ad alium pagum rei Chriſtianæ cauſſa profecti, nuntium accepere, paulo poſt ſupplicationes peractas

ingẽtem repẽte vim piſcium magna cum neophytorum gratulatione extitiſſe.

In hac ora maritima tres & viginti ſunt pagi, ſanè frequentes & quidem exceptis quatuor, omnes Chriſtianis templis ornati. Suus autem cuique templo ædituus prẽeſt, quem patria lingua Canaquapolem vocãt, propter noſtrorum hominum penuriam, ex ipſo neophytorum numero lectus, ꝓbitate & Chriſtianæ diſciplinæ peritia. Horum eſt præter templi cuſtodiã, Chriſtianis etiam præceptis plebem imbuere, diſcordias tollere, in templũ neophytos cõuocare, obſeruare quis deſit, quíue ſe male geſſerit, omnia demum ad Patrem deferre, cùm venerit, vt ipſe deinde pro delicti modo remediũ adhibeat. Obſeruantia verò neophytorum in noſtros homines mira, mirum obſequium.

Graues etiam inimicitiæ noſtrorum opera ſuaſúque multæ depoſitæ, & conſtituta pax nõ ſolum inter priuatos & conſanguineos & ipſos quoque populos, verùm etiam Regem inter ac Regni proceres aliquot. atque hac ratione imminentia ſæpe ſeditionis tumultúſque ſublata pericula, tanta cùm Chriſtianorum, tum verò ethnicorum approbatione, vt multi principes viri ſeſe iam nunc defenſores atque adiutores Euangelij præbeãt, qui nuper acerrimi Chriſtianæ religionis aduerſarij fuerant. Regis verò ipſius quamquam adhuc ethnici, eximia erga nos humanitas ac beneuolentia cernitur: audit

nos

nos perlibenter, tęmplum Chriſtianis ædificauit egregium, quinetiã in eam intubuerat voluntatem, vt Maurorum fanum, quamquam inuitis ac renitentibus ipſis, euerteret. Sed ne qua turba ac rixa oriretur, vel ipſo noſtrorum ſuaſu res in aliud tempus dilata.

Dum hæc pararem ſcribere, ecce tibi ab Rege Trauancoris nuntius: etiam atque etiam rogãs vt Regem ipſum è noſtris aliquis adeat: eſſe quæ ille nobiſcum agere vehemẽter velit. Delubrum eſt leucis ab hoc oppido quatuor, quo Rex Trauancoris tum ad gratulationes quaſdã ac ſolemnia ſeſe contulerat. eò igitur è noſtris nonnulli profecti, benigniſſimè ab eodem excepti ſunt: actum de templis Chriſtiano ritu ac religione toto ipſius regno extruendis: eámque poteſtatem Rex patentibus litteris ſeu diplomate fecit ampliſſimã: deinde omnibus iis qui ad Chriſtum accederent, immunitates ac priuilegia multa propoſuit: ſe ſuáque noſtris liberaliter detulit: eoſdem orauit, vt ſibi Luſitanorum qui verſantur in India conciliarent amicitiam tandiu permanſuram, quamdiu ſol extabit ac luna, profeſſus hoſtem ſe hoſtium noſtrorũ fore perpetuum. ad ea noſtri cùm ita reſpondiſſent vt Regi gratias agerẽt, & opportunè etiam alia quædam adderent, domũ reuerſi ſunt. Quocirca breui, vt ſperamus, màgna cum diuini nominis gloria totum illud regnum ad eccleſiam catholicam aggregabitur, erítque ne-

ceſſe, vt Indica omnia noſtræ Societatis collegia cultores atque operas in vnicam hanc magnam ac ſpatioſam pro ſua quæque parte contribuãt. Laudetur etiam atque etiã Dóminus: idémque nobis multum de ſuo ſancto ſpiritu largiatur. Amen.

EX EMANVELIS IESSERIA litteris ad Præpoſitum Generalem datis Gua 4 nonas Ianuarij 1569.

AEſtate ſuperiore cùm è Sinis redirẽ, Cocini primũ, deinde Goæ ſum factus certior, auere te, Pater optime, de illarum gentium moribus ac natura cognoſcere, déque ſpe eiuſdem per Euangelium adiuuandæ prouinciæ. Quocirca verſatus ibi annos aliquot, deeſſe nolui quominus tibi per litteras quid haberem in eo genere compertũ quídue ſentirẽ, exponerem. Sinarũ regio & patet latiſſime, & omnium, quę quidem in hac plaga exploratæ ſunt, oppidis & habitatoribus eſt celeberima. Incola ſunt ingenio valde bono & acuto, præſtantiores animi, quàm corporis viribus, in reipublicæ adminiſtratione & ciuili prudẽtia admodũ excellunt: hac apud eos cura ſtudiumque præcipuum, ſuperſtitionibus & idolis minime dediti ſunt. vnum labẽt regem: huic verò ſupra quam credi poſſit omnes obediunt, præmiorum ac pœnarũ diſtributio plane admirabilis: atque vt natura

ſunt

sunt perspicaces, animaduerti nõnullis ipsorũ sacrosancta fidei nostræ decreta vehementer ꝓbari. in vrbe Cantone fui aliquoties: aperte profitebantur, si per regem regiósue ministros liceret, sacra susceptur̃os libenter. Atque (vt ego quidem existimo) si quando Christi præconibus aditus in ea loca patuerit, plus apud Sinas breui quã apud alias nationes vel diuturno labore profecerint. primũ ob gentis ipsius naturam atque indolem egregiam: deinde quod secura toto regno pax est atque tranquillitas. Quinimo & in amore & in honore nostros habere, quidam etiam ad meliorem frugem reduci iam cæperant: iidemque aiebant si quibus vnquam aduenis in eius regionis interiora penetrare licuerit, eos vtique aduenas è Societate nostra futuros. Itaque licet perpetuus illa animarum inimicus opponat omni conatu sese, & reuera negociũ hoc difficultate nõ vacet tamen ita desperandum non est, vt nonnulli re nondum omnino tentata atque explorata putarunt.

Etenim Franciscus Peus & ego, quo tempore in Sinas cum Regis Lusitaniæ Legato profecti eramus, in mãdatis habebam', vt ne prouinciã ingrederemur, ante regiã legationem absolutam, sed enim tota res acta sic est, vt minimè mirum videri debeat nos deinde introductos nõ esse. quod si duo socij aliquã eius linguæ &

consuetudinis nostri peritiam; forti magnóque animo rem aggrediantur, ipsi per se (quemadmodum in Meaci vrbis ingressu apud Iaponios factum est) Deo adiuuante fore confido (ídque nobis affirmabant Sinæ) non modo vt non arceantur, sed etiam vt studiosè intromittãtur ab incolis. Qua Lusitani morantur, domus iam excitatæ cõplures. Christianorum incolarum est numerus sex circiter millium, partim Lusitanorum qui mercaturam exercent, partim etiam Sinarum qui sese paulatim ad Christum adiungunt, ibidem duo iam templa visuntur: Lusitanorum alterum sacerdotibus instructum secularibus: alterũ Societatis nostrę, huic ædes coniunctæ sunt Patris Prouincialis iussu ad nostrorum habitationẽ extructę, vt simul & rei Christrianæ in eo portu dent operam, & integritate vitæ exemplóque illius regni quasi fores pulsare pergant. Eædem ædes opportunum quoque præbent nostris hospitium, qui Iaponem petẽtes ex itinere illuc diuertunt: quorum nonnulli nouem decémue interdum menses ibi subsistunt, dum vel cursum expectant, vel aliqua in vsus Iaponicos necessaria cõparant. Variis prętera ex ethnicorum regionibus confluunt eodem Christiani, quibus in spiritu laborantibus tempestiuè succurritur. Et quoniam alia nulla est in eo emporio religiosa familia, nostri tantis támq; salutaribus occupationibus distineatur, vt non videam quibus in locis possit eorum esse com-

ſe commoratio fructuoſior. quas ob cauſas, ac præſertim introitus obtinendi gratia ſic equidē ſtatuo(niſi ſi tibi videatur ſecus) è re Chriſtiana futurū vt mandes atque præcipias, non modo vt noſtri (quoad eius fieri poterit) nequaquam ab incepto deſiſtant, ſed etiam omni conatu inſiſtant ſacroſanctum Euangelium penitus in eā prouinciam inferre: ſiquidē à Deo magna ſperanda ſunt. Ipſe pro ſua clemētia, in anima ſpiritúq; tuo ſemper inhabitet. Ego me precibus tuis ac ſacrificiis valde commendo. Goa 4. nonas Ianuarias 1569.

E NICOLAI NVNNIS EPIſtola, è caſtro Lernate data 4 Idus Febr. 1569.

DE regionibus hiſce Maluci, & Amboini, anno ſuperiore, plura cognouiſſe vos arbitror, quibus in regionib⁹ Dei beneficio Chriſtiana res curſum deinceps ita proſperū tenuit, omnes vt hi populi & inſulæ ſācrum Euangelium efflagitent. & ſane hæc Domini vinea, omnium, quæ Societati noſtræ commiſſæ ſunt, in primis videtur colenda: fructum enim operæ pollicetur vberrimum. Quare in ſpem venimus fore propediem vt impiam Mahometis ſectam in hiſce partibus diuina bonitas prorſus extinguat ac deleat. quocirca obſecrate fratres cariſſimi Dominum, vt numerū operariorum augere dignetur.

Cõmoratio noſtra adhuc eſt maximè in oppidis finibúſq; Iernatis, Bactionis, Mauri, & Selebum: nec ſanè fruſtra, ſiquidem hæ nationes (adiuuãte conatus noſtros & induſtriã Domino) tũ ad ſacra ſalutis ęternę myſteria, omnémque probitatẽ valde propẽſæ, tũ etiã in Patres, quibus ad earũ cõuerſionẽ Dominus vtitur inſtrumentis bene animatæ cernuntur.

Mauricam Dicœceſim tuentur hoc tempore Patres duo, frater vnus. Iolanam verò Didacus Magaglianes obit magna cum vtilitate, exemplóq; virtutis atq; cõſtantiæ, quippe qui valetudine cõflictatus aduerſa, numquã tamen idcirco intermittit Chriſtianã rem baptiſmis cõfeſſionibus, catecheſibus, miſſarum ſacrificiis aliiſque id genus miniſteriis adiuuare.

Ex altera parte Nicolaus inſulam tenet Morotai, degítque præcipuè in oppido celebri Sequita, quem ille cæteróſque circa populos iiſdem ea inſtituto noſtrę Societatis officiis atque laboribus ad Chriſtianam vitam informare nó deſinit.

Iam verò in hiſce inſulis verſatur ſeorſum Antonius quoque Conſaluus. is erat hoe tempore in oppido Rau, Chriſtianæ religioni bonísque moribus eò toto agro propagandis intentus, magno vtique patientiæ ac virtutis exẽplo, vel ob difficilẽ eius regionis naturam, vel etiam ob dolorem capitis, quo laborat aſſidue, nec tamẽ idcirco deſiſtit ſuo munere pérquam

ſtudio-

ſtudioſè & alacriter fungi. hanc Mauri terram magni calores atq; aſtus adeò inſalubré efficiũt: atq; iis aliíſq; de cauſis, quas iã cognouiſſe vos arbitror, itinera in primis ſunt laborioſa & valetudini veheméter infeſtá. Verùm enimuerò in iis ipſis incõmodis atq; difficultatibus mirifice cõſolatur leuátq; nos Dominus, cũ reipſa euẽtuq; demõſtrat, ſudores noſtros operámq; non fruſtra conſumi. quippe gens hæc nuper adeo rudis ac barbara, ad ſacratiſſimum Euchariſtiæ myſterium (quæ ipſius Dei virtus ac poteſtas eſt) idonea redditur, & mirabili quodam ſtudio ac pietate vltro ſacramentum confeſſionis expoſcit. in ſingulis ferme oppidis templa exſtruxere. & dominicis feſtíſque diebus ad catechiſmum cuncti conueniunt, quæ res miſſæ implet vicem ſacerdotum inopia.

Iiſdem docendi, concionandi, ceteríſq; muneribus non ſine magno quidem profectu dat operám in Bactionis regno Ferdinandus Aluares, profanos ac ſuperſtitioſos ethnicorum ritus cum Chriſtiana religione ac diſciplina commutans. ægrotauit hoc anno grauiter, & ſolus eſt. quocirca maximos in ea prouincia ſubit labores.

Bactionica gens Maurică ſuperat ingenij bonitate & acumine: quare facilius etiam capit ſanctoſancta fidei Chriſtianæ myſteria: nõ obſcura verò arguméta dant omnes, prorſus deſertæ

abiectaque Mahometanæ prauitatis: ac Rex præsertim, qui vnà cum popularibus suis acri se incensum studio demonstrat Christianæ fidei propagandæ.

Selebum terra est admodum ampla, multas magnásque continet insulas, Reges habet complures Christianæ religionis ita cupidos, vt nihil ad eorum cõuersionem, præter catechesim baptismúmque deesse videatur. Solum apprime ferax: incolæ corporis totius forma & proceritate conspicui, colore non tam atro quàm rubido: minus quieti ac pacati, núc quidem pre multitudine Dominorum: sed vbi Christianæ disciplinæ, ac vero Domino sese adiunxerint, conspirabunt omnes atque consentiẽt. Reges Christiani facti iam tres: quorum est omnium cura penes Petrum Mascareniam, ex quo facile existimare possitis, quàm vehementer nobis subsidio opus sit. Atque vt clarius etiã idipsum intelligatis, nonnullas perstringã nationes, quæ à nobis Euangelium expetunt. In iis numerantur Papuæ non absimiles Cafris seu Æthiopibus, in multa regna diuisi: distat hinc ampla eorum regio, leucas circiter sexaginta, ad leucas fere totidem cognita & explorata. Atque ego cum ẽssem apud Regem Bactionis, vidi nonnullos ex iis Regibus, qui ad eum inuisendum pro amicitia venerant, iidemque baptismum petebant: sed non impetrauere, quod nemo suppeteret ad eos Christianis præceptis erudien-

rudiendos, & deinceps retinendos in fide.

Eadem ſunt poſtulata Regis quoque Bégaij, quæ terra in meridiem ſpectat. Rex verò Gorentalij, cui regno ex altera parte ſunt oppoſiti Selebes, ſextum iam annum inſtat idem expoſcere, atque etiam nuperrimè certos homines idcirco ad Luſitanum Præfectum legauit. Sed fruſtra, quod valde pauci ſumus & longe latéque diſperſi: miſit quidem Præfectus amicitiæ cauſa, qui cum muneribus illum inuiſerent ſimúlque animauit hominem, & hortatus eſt vt Petro Maſcarenio vteretur, qui tum in ora cõtraria verſaretur. Regnum verò Gorẽtalij frequentiſſimũ eſt: nec dubium quin ſi Rex Chriſtiana ſuſceperit ſacra, ceteri quoque ſint ſuſceperi. Huic finitimus eſt Rex qui dicitur Bottum. is latius etiam imperat. Alia multa regna gentéſque conſultò prætereo, ne augeam dolorem veſtrum, commemorãdo tot animarum interitu: quos ego vel pro vnius tantum ſalute (ſi res exigat) vitam libenter poſituros eſſe non dubito.

I. PETRI MASCARENIAE

litteris Ternate datis pridie Non. Martij 1569.

QVando apud Selebes hoc anno verſatus ſum, non abs re fore exiſtimaui, ſi ad vos, quæ ſint ibi geſta perſcriberem, vt cùm tantam meſſis copiam in tãta operariorum ino-

pia cognoueritis, cũcti Domino ſupplicetis vt quamplurimos dignetur huc mittere.

Sionis Rex, quòd iam audiſſe vos reor, conuerſus ad Chriſtum eſt, & ſacro baptiſmate initiatus in ora Manadi, quo tempore Didacus Magalianes ibi fuit. ea de cauſa intra ſexdecim menſes totum regnum ab eo defecit, vno duntaxat oppido excepto, quò ille cũ parente fratribúſque cõfugit, atq; inde ad hoc Lernatis Caſtrũ ſe contulit, opem à Luſitanis implorãs. Interea diuina adſpirante clementia, populares eius ad ſanitatem reuerſi, Regem in patriam reuocant imperata facturi. celox ad eum deportandum à Luſitanis inſtruitur, vna diſceſſimus ipſo natali die Sancti Bartolomei: proximo die dominico in ora Manadi ſacra miſſæ peregimus. ibi cognitum eſt dimidiam tantum regni partem ab Rege ſtare, ceteros in defectione perſiſtere. Iude ad Sionem vrbem appulſi, iactis anchoris, oppidanos de regis aduectu fecimus certiores. ij ſimulátque audierunt Luſitanorum naui delatum Regem, quamquã teneret arcem aduerſa factio, nihilominus Principes ad nauem vſque accedere ſeſe dedentes, ac Regis pedes multis cum lacrymis oſculantes.

Subſtiteramus ibi iam triduum, nec hoſtes ad pactionem adduci poterant. Quocirca Nauarchus, itémq; Cõſaluus Vrtadus cùm ſua cohorte deſcenderunt ad hos armati adiungũtur trecẽti ex iis qui Regi fauebãt. Quare perterriti hoſtes

ſtes arce deſerta in montes recepere ſeſe. Septẽber mẽſis tunc agebatur, iamq; aderat dies præfinita Nauarcho, vt ſe cum reliqua Luſitanorũ claſſe coniungeret. Quocirca ſolutis anchoris, natali die Mariæ Virginis, ex eo loco peruenimus ad pagum familiarum circiter trecentarũ, quibus Conſobrinus quidam regius imperat. ibi remãſimus celoce abeunte ego & Rex cum Luſitanis duobus: nec mora templum excitatũ eſt. in eo Regis Patrem, qui ibidem erat, ſacro baptiſmate abluimus, venerandum ſenem, ad Chriſtianam fidem valde propenſum, & ingenio imprimis mitem ac docilem.

Septembri exeunte, cùm neophytos Manadẽſes inuiſere decreuiſſem, Rex ipſe cum multis è ſuorum numero me proſequi ſtatuit dum ornantur nauigia, è Sanguim inſula honeſtiſſimi quique viri ad me venerunt rogãtes vt irem ad Regem ſuum Chriſtianis initiandum ſacris: cuius rei magnam ipſi quoq; voluntatem oſtẽderunt, cum ſignis aliis tum verò coma extẽplo tondenda, quã alunt mulierũ more valde promiſſam. quorũ ego ſtudiis optimis obſequẽturus, præſertim quod ea ratione ad inſulæ Sanguim toti⁹ (quę ſanè magna eſt) cõuertionẽ aditus patefieret, admodũ lętos dimiſi pollicit⁹ me ad eos eſſe venturũ. ij ſimulac patriã attigere nouas ædes nobis excipiendis extruere aggreſſi ſunt. inde paucis interiectis dieb⁹ Regis Cognatus cuiuſdã viri principis filio comite, præclare

instructo nauigio venit ad me deducẽdum. parata iam erant Regis quoque Sienis octo nauigia. Itaq; is etiam mihi cum sua cohorte se comitem præbuit.

Festo die sancti Francisci mane profecti vespere ad Sanguim accessimus: postridiè Rex insulæ cum optimatibus ingenti omnium gaudio nobis obuiam prodiere.

Vrbs regia & insulæ totius nobilissima, Calanga appellatur: eò sumus deducti, ac triduo post promulgauimus Euangelium: quo peracto tente audito Rex & Regina primoresque respondent, meam sibi orationẽ vehementer probari: proinde magnopere velle se fieri Christianos. Moratus igitur ibi sum quoad fuit necesse ad præcipuam sexus vtriusque nobilitatem sacro baptismate expiandam. quo illi suscepto redẽptionis humanæ mysterio, dici vix potest quantum voluptatis & gaudij non solum animo ceperint, sed etiam publicè ostẽderint. Neque tamen inter hasce gratulationes, vel Reges ipsi vel cæteri de salute animarum serio mecum agere & quærere destiterunt: plane vt nostra domus in primis laxa dies noctesque auditoribus esset referta.

Decretum est etiam communi consilio, vt venerandæ crucis trophæa statuerentur: eámq; crucem suis ipsi manu viri nobiles è ligno pulcherrimo fabricati sunt. ô spectaculum vestris oculis perquam iucundum fratres mihi carissimi,

simi, si vidisſetis Regum illud par Sionis & Sanguim, Christi Domini crucem prienum sublatã in humeros, deinde proceribus certatim adiuuantibus defixam & erectam nixos genibus cũ vniuersa multitudine suppliciter adorantes.

Interea tempus aduenerat Cauripanos neophytos inuisẽdi: ea res magno sanè mœrore Sãguimanos affecit, quos ego vt potui leuaui, pollicitus me reuisurum ipsos in reditu. rogatus ab iisdem vt ante discessum, areã extruendo templo describerem, pecuniam in id corrogatam præsto futuram in tempore: æquatam & amœnam agri planitiem illis ad mare assignaui, densis consitam arboribus, quæ arbores intra sex horas vniuersæ (& quidem Principũ manibus) prorsus excisæ: tantus eos ardor animi, tantum noui templi desiderium cæperat. Quinetiam Rex deuexa iam ætate, cùm propter infirmitatem corporis exercere sese ipse cædenda silua non posset, instabat tamen ac præerat sedulus operi cæteróſque hortabatur. Regina verò iussit nuntiari, se quoque cum feminis purgando solo herbísque vellendis in eius laboris ac meriti partem esse venturam. Ad extremum eum non liceret mihi apud eos esse diutius ab Rege ipso & à nobilissimis quibúsque honoris causa ad tioué deducti conscendimus. Lusitanis duobus, qui mecum erant singula donata mãcipia. Regis præterea iussu propinquus ipsius & alius item summo loco natus adolescẽs actuario nos

prosequuti sunt.

Erat adhuc nobiscũ Sionis Rex, cuius in regnum simulátq; peruenimus, nauigia cõparari imperauit, vt nos in Cauripã comitaretur ipse cum magno Principũ numero: itaq; regno bellicis copiis præsidiisq; firmato, nauibus quinq; profecti Kal. Nouembris, altero die Manadum attigimus: ibi versati sumus ad dies decem: interea Batachini (sic enim appellantur hi populi) ad me detulerunt hominum esse plus centum millia, qui iam pridem auidè baptismum expeterẽt, simúlq; Regem Sionis rogarunt, vt ea de re mecum ageret: sed ego cùm cernerẽ eius ore neophytos esse permultos, nos autẽ ita paucos, vt non nisi raro ad eos adire possemus: excusaui me vt potui, prebuíq; spẽ fore, vt à patrib⁹, qui ad Selebes erãt cõmorãdi causa venturi, baptizarentur: me verò non aliam ob causam eò accelliſſe, nisi vt factos iam Christianos inuiserẽ.

Inde cursum in Cauripam intendimus, & ex itinere ad oppidum quoddam Regis Bolonis maximè nobile naues appulimus, vt relictum ibi à Didaco Magaliane adolescentem acciperem, mecúmq; perducerem. Rex Bolonis Manadi Regis est filius, Mahometanus ille quidẽ, sed ad Christiana sacra propensus. is aberat eo tempore passuum ferme ducenta milia. Mater autẽ ipsius vbi cognouit me portum introisse, misit, qui me & cibariis & humanissimis verbis exciperet, sed mihi nequaquã eo loco morãdũ exisi-

existimaui. Itaque adolescẽte, quem dicebam, in nauem accepto Cauripam deniq; attigimus, magna tum neophytorum tum etiam ethnicorum lætitia, cuius nõ obscura dedere signa quãdiu ibi mansibus. neque verò parum nos occupatos habuit gentis eius religio ac pietas: ita vt nostrum hospitium celebraretur assiduè vel à neophytis, quos in fide confirmabamus, vel ab ethnicis, qui salutaribus rudimentis ac præceptis imbuebantur, quos ego tamen baptizare nolui, quamquam id ipsum efflagitantes ob eas ipsas causas, quæ mihi apud Batachinos occurrerant, dixi aliquem è patribus ad eos habitandi causa venturum: atque hac spe iniecta digressi, inde Sionem ineunte Ianuario mense tenuimus.

Consaluus Pereria Lusitaniæ classis Præfectus, Regi Sionis receperat se illi aduersum rebelles subsidio esse venturũ. iámq; Ianuarius erat in exitu, nec dum ille aderat. in ea expectatione comparuere duo nauigia, quibus Rex comite me prodiit obuiã ratus esse de classe Præfecti, sed à Lusitano Mendornela, qui iis nauigiis vehebatur cognitum est Lusitanicam classem vi tẽpestatis in Malucum abreptã. Sane molestus nobis fuit is nũcius. cognita mœroris causa Mẽdornelas ipse Regi se suósq; milites liberaliter detulit. ac diuino fauente numine ita se præclarè gessit, vt paucis diebus duo cœperit oppida vel ipso loco, vel propugnatoribus

& armorũ apparatu imprimis munita. ea victoria ſedati & compreſſi tumultus: vniuerſa inſula in ſui Regis poteſtatẽ redacta: Selebes Luſitanorum virtute perterriti.

Regis huiuſce fides ac bonitas præter æterna quæ (vt ſperamus) manẽt illum in cælis præmia, fœlicem etiam hũc rerum exitum videtur in terris eſſe promerita: vſque adeo nos officioſè & amanter eſt proſequutus quacunque nobis apud Selebes contigit iter facere nuſquam à latere noſtro diſcedẽs. Itaque in eius gratiam magnus etiam nobis eſt honos habitus. nec ſolum in deducendis nobis officio fungebatur, ſed etiam fidei Chriſtianæ prẽconem ſe præbebat, exponens quam illam ſibi frugiferam ac ſalutarem expertus eſſet. nobis verò apud eos populos pro ſua probitate pióque animo gratias agebat ingentes: & cum alia tum illa præcipuè prædicabat, ſe in exilij ſui calamitate benignè à nobis exceptum ac ſuſtentatum. denique in regnum noſtro beneficio reſtitutum eſſe; quibus ille rebus animos hominum non mediocriter permouebat, nec apud neophytos modo ſed etiam apud Luſitanos ipſos magna noſtrum nomen ponebat in gratia.

Pacato igitur (vt dixi) regno, Rege ſalutato, Lernate reuerſus ſum. mecũmque regis filium duxi natu maximum, indolis egregię nonũ circiter agentem annum: quem ipſe mihi tradidit Parens educandum apud nos.

EX LITTERIS SEBASTIANI Ferdinandi ad Præpositum Generalem Societatis IESV datis Goa mense Nou. 1569.

IDibus Septembris, cùm naues hue è Lusitania peruenissent, litteræ tuæ nobis redditæ sunt, è quibus magna cum animi voluptate accepimus quæ per nostros homines in Europa gerantur à Domino. & quoniam non ignorabam vos item res Indicas libéter solere cognoscere: faciendum mihi existimaui vt huius anni potissimum ad vos acta perscriberem.

Atque vt à nostro Collegio exordiar, sumus hoc tempore octoginta & octo, præter eos qui in aliis neophytorum ecclesiis tum in hac insula Goa, tum in Ciorano Salsetisque versantur. Gymnasia nostra grámatices, plures in classes diuisa, discipulos sexcentos circiter continent. ij, diligenter curatur vt cùm lucubrationibus & exercitationibus litterariis, studium virtutis pietatisque coniungant. itaque singulis mensibus ex præscripto semel omnes: multi etiam sæpius vltro peccata sacerdotibus confitentur, & corpus Domini sumũt qui ad mysterium illud censentur idonei. Statis præterea diebus magna alacritate cõueniunt ad Christianæ fidei ac disciplinæ rudimenta publicè decantanda. deniq; in ceteros etiam instituendos & conuertendos ad Dominum, seruitia præsertim & agricolas (quantum eorum tenera fert ætas) incumbunt.

Orphanorum Collegio, quorum eſt numerus 100. circiter & 20. fratres è noſtris duo præpoſiti ſunt: eóſq; ad omnem virtutem ac probitatẽ informare non deſinunt. Aliquot in iis viſuntur Brachmanum filij, quorum opera & comitatus in prouinciis obeundis & in cõuerſione ethnicorũ, noſtris iam nunc eſt admodum vtilis. Catechumenis, qui quidem ſexus virilis ſunt, præeſt frater vnus. feminæ ſeparatim, ac longius habitant, quarum eſt cura pænes mulierem ex Æthiopia, eius rei valde peritam, itaque ſuo munere tam ſcienter ac ſedulo fungitur, vt in ipſius deligentia prudentiáque noſtri magnopere conquieſcant. porro datur opera etiam atque etiam vt omnes ij cœcitatem & errores in quibus verſabantur antea, quàm optime recognoſcant: idola ritúſque patrios prorſus obliuiſcantur, vbi Chriſtianis præceptis inſtituti baptizatíque ſunt, quo ſibi deinceps victũ honeſtis artibus parẽt, variis opificiis vitæque generibus deſtinátur. vtique dum laborat, inopia nemo diſeritur. cum Mauris, Iudæis, Ioguibus (ij quaſi religioſi quidam ſunt doctoréſque ethnicorũ) diuturniore Catechiſmo opus eſt, quippe quorũ in animis mẽdacia & opiniones prauæ, radices egerunt altiores: quarũ ipſas etiã fibras, quoad ei⁹ fieri poteſt, noſtri conãtur euellere: atq; idipſũ induſtriæ ac ſtudij in Chriſtianos etiã cõferunt ſacri Inquiſitoris rogatu, ſiqui forte à catholicæ fidei norma receſſerint.

Concio-

Concionum fructus idem qui ſolet. teſtatur id populi concurſus, ac pietas: acerbiſſima vero nece domini prædicanda, magni etiam animorum motus, & lacrimæ, iam confeſſionis, & cõmunionis quantus vulgo ſit vſus, celebrioribus præſertim feſtis anni diebus, vel ex eo perſpici poterit, quod Iubileo ex Europa nuper allato, præter alia vrbis templa, in hoc tantum noſtro, ad ſacram Euchariſtiæ menſam numerati plus mille ſexcenti conuiuæ ſunt.

In audiendis confeſſionibus ægrotorum, iiſdémque in extremo vitæ certamine confirmãdis ſanè quam præclare ponitur opera. nanque ob id ipſum vrbe ferè tota noſtri à ſummis, mediis, infimis adhibentur, ac ſi quos reperiunt rei familiaris inopia, vel domeſtica ſolitudine vehementius laborantes, horum non ſolum animas curant, quantum in ipſis eſt, verum etiam corpora. Itaque & ſtipem illis à populo corrogant, & eorum cubicula ac domus ipſimet verrunt. purgántque, & alia id genus obeunt miniſteria. quorum exemplo ad eadem pietatis officia laici quoque non mediocriter incitantur. Itaque appulſis huc nuper è Luſitania nauibus, cum noſtri ad littus cum cibariis prodiiſſent, excipiendis ægrotis quorum erat numerus amplius trecentorum) iiſque ad valetudinarium deferendis, & ſordibus quas in itinere contraxerant, eluendis, è populo multi eo commoti ſpectaculo, depoſitis illico palliis, idé

facere aggressi sunt: ipsa verò valetudinaria sæpius adire, & solita humanitatis ac benignitatis officia præstare mos est.

In iis quæ ad conscientiæ, animíque candorem pertinent, in rebus præsertim contrahendis, exercendísque commerciis, nostros consulunt multi. ac nuper quidam minimè obscurus vir apud certum hominem non modo septem aureorum millia, de quibus erat controuersia, sed reliquam pecuniam suam deposuit vniuersam, professus palam, si malè parta censerentur ea bona, se cuicunque nostri adiudicassent, omnia rediturum. præterea non leues tolluntur sæpe discordiæ: humanitatis & officij causa carcer inuisitur, & ex iis qui damnantur capite, complures ethnici cõuertuntur ad Dominum, quorum illæ tenebras vt boni quondam latronis eo tempore dissipat. quamobrem nostri huius linguæ periti damnatos ad locum vsque patibuli prosequuntur magno vtique ipsorum bono, quod superioribus diebus ethnici tres liquido comprobarunt, qui cum alia multa deliquerãt, tum Christianum quendam virum honoratum occiderant. horum duo in ipsis adhuc vinculis Christiana sacra susceperẽt: tertius obfirmato animo Euangelium respuebat, quippe cuius cõuersionem in extitum vitæ Dominus reseruaret. Itaque cum in Salsetanum agrum ad supplicium cum reliquis duobus ducẽdus esset, vt ibi pœnas homicidij penderent, vbi homicidium per-

petraue-

petrauerant: accersitur vnus è patribus, qui adhibito secum interprete fratre quodam, cum multis rationibus ethnico persuaderet, vt quoniã periret corpus, ne animam seruare negligeret: respondebat ille sibi non esse tanti. nec tamen idcirco pater ab incepto desistere, quousq; perueniretur ad litus est, vbi damnatis conscendendum erat in nauem, vt in Salsetanas insulas inde traiicerent. Hic ethnicus diuino afflatus numine cõuertitur denique, & baptizatur magna cum anteactæ vitæ detestatione, ac dolore. his rebus peractis nostri, quòd lõgius progredi per superiorum mandata non licebat, domum reuerti miseris illis valde mœrentibus. Quod vbi Goæ relcitum est, alios è nostris duos P. Visitator cõfestim submisit eius linguæ gnaros: quorum obediendi studium & alacritatem, Dominus multis incommodis ac difficultatibus compensauit. Siquidem longum iter emensi, calo-ribus maximis, ad mare perueniũt frustra: nauis quippe iam soluerat, nec vlla nauis in ea statione supererat. Inde igitur, quamuis defatigati ad quendam piscatorum vicum pergunt satis longinquum. ibi celeriter comparato, & præclare instructo nauigio, turbam quæ præcesserat, vix tandem assequuntur. Tum verò nonnij præ gaudio lacrimas fundere, issq; gratias agere verbis exquisitissimis. atque ita sub vesperam ad castrum Raciolum descensum est. Eius diei molestissimum æstum, Solisque vehementiam

postridie matutinus imber excepit, isq; densissimus, quo prorsus madidi ad locum supplicij leucas à Raciolo tres peruenerunt. Hic, fontes criminibus per sacram confessionem expiatis, ab vxore, liberisque eius, quem occiderant, & à reliqua circumfusa multitudine veniam nixi genibus petunt: deinde imaginem crucifixi, quam attulerant nostri, piena pietatis oratione complexi, huius miserae vitę curriculum absoluerunt, IESVM inuocantes identidem. vnus etiam in extremo spiritu conuersus ad populum dixit, sibi tecti generis adultis sceleribus esse promeritum, petere tum ab ipsis, tum ab aliorum pagorum hominibus, qui abessent, vt sibi clementer ignoscerent: se quidem animo æquissimo esse, quoniam ad sortem cederet Deum. His audiendis non tenuit lachrymas populus: obitum etiam illorum funalibus, vt pompis prosecutus est, magna fidei eorum concepta spe, quod non dubia in eis contritionis & pœnitentiæ signa perspexerat. Eadem fere caritatis officia præstant nobis etiam nisi, qui depravatæ religionis causa damnantur à sacris. Inquisitoribus, nec eos à damnata illis capitali sententia vsque ad persolutum supplicium deserunt.

Adhæc, dominicis diebus vespere decem nostris ad catechismum exercendum in quinque parœciarum horis templa se consentit, quorum in singula conueniunt præter ceteram turbam pueri ducenti, trecenti, ac prope qua-

dringen-

dringẽti, adeo ſtudioſè & alacriter, vt libenti animo diſcendi cauſa luſus pueriles relinquant. excitantur autẽ præmiis quibuſdam, vt cruci-bus, imaginibus, & huiuſmodi, rogántque noſtros vt reuertantur eò ſæpius, nam ſe non ſolũ affuturos in tempore, ſed etiam cũraturos vt alij accedant. Cùm res ita belle procederet, viſum eſt aliquando has quaſi copias communis lætitiæ cauſa recenſere, & in ædem noſtram cogere. itaq; dimiſſi aliquot è noſtris per vrbem, conuocatos agmine compoſito pueros perduxere canentes, & virentibus ramis ornatos, vt nullus eſſet vrbis vicus qui non Chriſtiani catechiſmi vocibus perſonaret: ídque tanta populi approbatione, vt multi patresfamilias, aliíſque honeſti viri enixe peterent, liceret ſibi illud innocentium agmen & comitari, & adiuuare, ídque à compluribus factitatum. Conuenere autem in templum noſtrum pueri interdum ad tria millia: quorum aliqui vixdum è patria lingua quantum è Chriſtiana doctrina dicerant: quæ res eo pluris facienda eſt, quod eorum profectus & eruditio ad plurimorum alior̃ cujuſuis generis hominum vtilitatem ac ſalutem redundat.

Hoc eodẽ inſtituẽdi munere funguñ noſtri etiã in plateis & cõpitis: & ſimul turpis aleę luſ⁹ & impia temere iurãdi cõſuetudo è plebe infima tollit. Circũeũt etiã agri Goani vicos atq; parœcias nõ paruo fere cũ animarũ lucro, ſed

magno labore & corporis vexatione, quòd lõgo interuallo ea loca inter se diſiuncta ſunt. In quodam ex iis pagis fuit Brachmanes adeo pertinax, atque ita in dæmonis poteſtate, vt cum & noſtri ſæpe & alij ſalutis eius cupidi ab opinionum prauitate ad veritatem multis rationibus hominem traducere conarentur, ipſe contumaciter omnes eluderet, iámque vulgo pro deſperato haberetur. Verum diuinitus factum eſt, vt cum die dominico par Chriſtianorum in fabrili cuiuſdam parietis opere contineret, cœptis interueniret vnus è noſtris. atq; is primum Chriſtianos obiurgare, quod tali die operam darent præſertim ethnico: deinde, experiendi cauſa, culpam eius rei totam in Brachmanem vertere, crimen augere verbis, nec ſanè fruſtra: ſiquidem terrore quodam repentino perculſus ille reſpondit, ſe ſuóſque omnino Chriſtianos fore. nec fidem fefellit. cùm aliis ſeptemdecim Chriſtianus eſt factus, mutatus in alterum virũ: noſtróſque iuſſit ſine cura eſſe. conatus omnes adhibiturum ſe, vt è popularibus ſuis nemo nõ Chriſtiana ſacra ſuſciperet. Speramus promiſſa facturum diuino adſpirante numine, quod huiuſmodi actionibus deeſſe non ſolet.

In æde Sancti Ioannis Baptiſtæ, paſſibus ab vrbe Goa millẽ & quingentis, ſacro baptiſmate initiati hoc anno ferme ſeptuaginta, Brachmanes pleriſque, quorum operam ad aliorum conuerſionem ſperamus magnopere profuturam.

rum. alios eiuſdem parœciæ vicos tribus circiter paſſuum millibus à templo diſtantes, fratres duo circumeunt. horum alteri catechiſmum die quodam dominico de more exercenti, caſu ethnicus quidam interuenit, quem ſcilicet Dominus ad ſacroſanctæ matris Eccleſię gremium perducebat. hũc vt vidit frater, ad eum ſermone conuerſo cœpit agere de rebus ad ſalutem ipſius animæ pertinentibus: quos ille ſermones quum reſpueret, nec diutius audire velle ſe oſtenderet, paruulus quidam ex iis qui ad rudimenta Chriſtiana conuenerant, annum agens circiter nonum aut decimum, offert vltro ſeſe, & mirabili quodam ſpiritus animíque ardore ſuccenſus, ſuadere inſiſtit homini, vt Chriſtiana ſacra ſuſcipiat, multis rationibus ethnicæ ſuperſtitionis mendacia coarguere, denique ſublatis in cœlum manibus orare & obteſtari, vt æternæ ſaluti proſpiciat. ac frater quidem, vt cùm ethnico ageret ipſe, correptum brachio puerum bis térue ſemouit: ſed cum pueri pietas nequaquam ferret diſiungi ſe ab eo colloquio, obtrudere ille ſubinde ſeſe, argumentis pro ſua parte pugnare: nec ita multo poſt Dominus, nimirum paruuli fide innocentiáque placatus, ethnicũ ſuæ gratiæ ſtimulis ita excitare dignatus eſt, vt commutata voluntate diceret velle ſe fieri Chriſtianum. Itaque confeſtim à fratre detonſus eſt: comámque pueri furca ſuſpenſam ingenti gaudio lapidibus petere ac ſputis, in ſi-

mulacra ſua Deóſque patrios ſexcenta probra iactare. In eius vici neophytis magna quædam ad res diuinas propenſio cernitur: petunt vt ſibi liceat ſuo ſumptu templũ exſtruere, quo noſtri ad ſacra miſſæ peragenda ſe cõferant: negari non poterit, quod & iuſtum eſt poſtulatum, & à communi parœciæ templo abſunt longius. ex ea plebe ſexaginta fermè hoc anno baptizati, aliíq; ſunt etiam Catechumeni. Caſtrum eſt in hac inſula mille & quingentis ab vrbe paſſibus:in eo templum viſitur Sancto Iacobo ſacrum, vicis aliis compluribus huic parœciæ cõtributis. & quia loco eſt opportuno & celebri, Mauri complures Domino lucrifiũt: atq; ad eã rem non mediocri eſt adiumẽto Præfectus ipſe præſidij, qui rei Chriſtianæ quã ſit ſtudioſus, vel ſuperioribꝰ diebus oſtẽdit actione planè digna litteris. Erat ibi Brachmanes inſignis, cuius ita mẽtis oculos occæcauerat dæmon, nullum vt ſalutaris lucis radiũ poſſet admittere. hunc noſtri ſæpius aggreſſi, deniq; peruicerũt, vt Chriſtianũ fieri velle ſe diceret, ita tamen, vt bimeſtre ſpatiũ ſumeret ad ſe præparandum. Interea oppugnat eũ vehementius dæmon, eiúſq; animũ ita refrigerat, vt cum dies adeſſet, mutato iã pæne conſilio rẽm differre ac tergiuerſari inciperet. id vbi vident fratres, fidem promiſſi exigunt ipſi primũ, tum etiam ad Præfectũ, cui idipſum promiſerat, Brachmanẽ adducũt: quum pergeret nihilominus petere, vt dies prorogaretur:obſecrat eum Præfectus, vt tandẽ ex iis te-

nebris animũ inducat emergere, celeritate opus esse præsertim in tali negotio. cũ ille obstinatus in sentẽtia perstaret, eò deniq; perducta res est, vt Præfectus permotus misericordia se ad hominis pedes abiiceret supplex, eúmq; vt sibi cõ fuleret lacrimãs precaretur. idẽ factũ etiã à fratribus. quare ethnicus nõ dubio pudore cõcepto, manus deniq; dare coactus est, séq; cõtinuo quod vellẽt dixit esse facturũ. tũ verò Præfect' gratulabũdus ruit in eius amplexũ, eúmq; mox pretioso pallio purpureo, & serico pileo exornat, hoc suæ in eũ benignitatis initio facto, quo nõ modo liberalis animi, sed etiã pij ac religiosi egregiũ specimẽ præbuit: deinde hominẽ vna cũ fratribus ceterísq; qui aderãt domũ vsq; deduxit. nouitate spectaculi obortæ vxori ac domesticis lacrimæ, sed eos ipse Brachmanes obiurgauit, nimirum alio quam antea spiritu, omnésque reddidit Catechumenos.

In eodẽ ttactu alia res accidit memorabilis. Dum ea loca nostri circumeunt, offendũt pro foribus ethnici cuiusdam filiolã baptismi percupidam, eámq; Christianis præceptis imbuere incipiunt. Sentit hoc mater, statímque furẽs ad ianuã prouolat, vni è nostris diabolico instinctu alapã primũ impingit acriter, deinde pugnũ faucibus incutit. vbi hæc flocci nõ facere puellæ salute nostros videt, tum verò vehementius exardescens fustem arripit, ægréque rabies eius multitudinis concursu reprimitur.

Verumtamen ea fuit fratris in ea iniuria patienter ferenda tranquillitas atq; ſubmiſſio, vt mulier poſtea placata, cum vniuerſa familia ſe ipſa quoque ad Chriſtum adiunxerit.

Puer quidam tertium decimum ferme natus annum, fratres eoſdem adiit baptiſmi cauſa: interrogatus cuias eſſet, reſpõdit Maurum, ex pago quodam leucas circiter quinq; diſtante, ſéq; à parentibus ob id vnum clam profugiſſe, vt ad Chriſtiana ſacra contenderet.

Huic Sancti Iacobi caſtro aliud eſt & natura loci, & viatorum frequentia non abſimile. ædes eſt ibi Sancto Blaſio dicata, pueríque numerantur ducenti fere, tanta gratulatione aduentantes noſtros excipere ſoliti, vt paucis hiſce diebus, cum eos iter ad ſe habere cognouiſſent, iis cũcti virẽtibus ramis inſignes, & Chriſtianæ doctrinæ rudimenta canentes obuiam longe proceſſerint. baptizati hoc anno ſunt à noſtris in eo caſtro ferme triginta.

Ad retinendos autẽ in fide neophytos, præter catecheſim, quæ ſedulo exercetur, curatur etiam, vt ſtatis diebus miſſæ adſint, omnéſque ſuo tempore peccata ritè confeſſario detegant. præterea ab ethnicorum conſuetudine, celebritatibus, atq; ſpectaculis ex decreto prouincialis Concilij prohibentur.

In Ciorano inſula Sancti Bartolomei parœcia eſt conſtituta, cuius Apoſtoli feſto die natali baptizati ſunt hoc anno octo circiter, &

quadra-

quadraginta aduenæ è finitimis Maurorum regionibus, nam ipsa insula tota iam Christũ Dominum profitetur. Festus autem ille quem dixi dies, anniuersaria celebritate ludieríſque peragitur, quo facilius & vera pietas neophytorũ animis imprimatur, & patrij ritus ex eorum memoria deleantur. Itaque cum sacras omnes & reliquias & imagines eximio quodam studiò ac veneratione prosequũtur, tum verò confessioni tãtum tribuunt, vt cùm primum in morbum incidere, quanquam eminus & incommoda tẽpestate, extemplo patrem confitendi causa accersant: affirmántq; pro certo, se hoc sacramẽtum corporibus suis longè quam alia humana remedia salutarius experiri. aiunt etiam omnes, ídque constanter, ante Christiana sacra suscepta terrificis dæmonum monstris, aliísque spectris valde torqueri se solitos: sed ex quo religionem veram induerint, ipso nomine IESV, quod nomen illi magnopere venerantur: & signo crucis, quod in omnibus actionibus adhibent, quiduis triste ab se facessere. dicúntque nonnulli, eius nominis fiducia nullam rem se non aggressuros quamuis arduam atque difficilem. iam quanto studio teneantur ethnicos ad Christum Dominum perducendi, declarat eorum assidua atque importuna efflagitatio, vt liceat sibi ea de causa cum ethnicis agere; sed quod volunt non semper à nostris impetrant, scilicet ne studio elati in eo genere quandoque

peccent. etenim paucis antè diebus neophyti aliquot cùm alium reperiſſent in Maurorum finibus habitantem non ſine periculo ſuſceptæ religionis per eam conſuetudinem deſerendæ, caritatis ardore ſuccenſi vltro ipſi captum vinctúmque ad ædem noſtram magno ſuo diſcrimine pertraxerunt.

Brachmanes quidam neophyti ſunt, huius inſulæ primarij, Gãzares. horũ cognatus quod odio Chriſtianæ religionis ſponte exulatum in Mauros abierat, in eius bonorum poſſeſſionem Prorex hos quos dixi Ganzares miſerat. Verum illi commodis ſuis omnibus atque pecuniis præ cognati ſalute neglectis, hominem hoc anno adierũt, nec antè deſtitere, quam ille Dei beneficio cum vxore, liberis, ceteráque familia in patriam ad Chriſtiana ſacra traductus eſt. Alij duo cum item ad Mauros eo conſilio ſeſe contuliſſent, vt affinem quendam ſuum ex iis locis abducerent, atque ad Chriſti eccleſiam aggregarent, à barbaris capti & male accepti ſunt, quanquam vbi cognitum eſt eos eſſe Cioranios, deinde ſoluti dimiſsíq; ſunt: atque ſpes eſt ipſum quoque affinem propediem adfore.

Iam vero à patriis ritibus ac cæremoniis quã vehementer abhorreant, vel illa res indicat: aduenerat nuper ethnicus quidam, vt coccos aliquot emeret (frugis genus id eſt inſtar nucum) cuidam è ſimulacris de more libandos: id vbi ſenſere nonnulli eius propinqui, vltro ipſimet hominem

hominem vſque ad fluuium perſecuti captum ad noſtros vi pertraxere, ſic ſtatuentes apud animum ſuum, pro ſceleris atrocitate lenius agi cum illo non poſſe, quam vt confeſtim laqueo ſuſpenſus è medio tolleretur. Nec ſolum eiuſmodi, ſed etiam cetera flagitia maiorem in modum auerſantur. Teſtis eſt adoleſcens quidam claro genere natus, qui ſuperioribus diebus parum pudicæ mulieris conſuetudine implicatus cum eſſet, id vbi affinibus cognitum eſt, nulla nobilitatis eius habita ratione, & ipſum & feminam ex inſulæ finibus exegere, negantes ferri vllo pacto poſſe, qui exemplo ſuo ceteros tantopere offenderent. Alia multa in hanc ſententiam dicenda ſupererant: ſed ex hiſce de reliquis exiſtimari facile poterit.

In Salſetano agro huic inſulæ propinquo templa quinque excitata. quorum primum & antiquiſſimum eſt in caſtro Raciolo, dedicatũ Mariæ Virgini ad niues. In eo baptizati ſunt hoc anno centum & quadraginta, præter eos quique Goam eiuſdem rei gratia venere, quiq; hoc tempore catechumeni ſunt. porrò in illa parœcia Chriſtiani in vniuerſum numerantur amplius octingenti. Feſto ipſo niuium die, P. Prouincialis eò profectus, mane ſacra miſſæ ritu pompáque ſolenni peregit, & concionatus eſt: ſub veſperam baptiſmate loti ſunt quadraginta, ingenti gratulatione, magnóque ſacrorum apparatu, ſedulo incumbentibus

in eam rem Præfecto ipſo præſidij, œconomis, atque conſulibus, quorum vnum pro eximio Chriſtianæ rei ſtudio ethnici adeo malé acerbéque oderunt, vt eum calumniis fictíſque criminibus in capitis periculum vocare non dubitauerint. itaq; in cuſtodiam eſt traditus aliquándo, & vexatus à magiſtratibus: verum in eiuſmodi ærumnis tantam ille ſemper alacritatem atque adeo lætitiam præ ſe tulit, vt pro ſacræ fidei propagatione maiores etiam labores & incommoda ſibi ab Deo precari & expetere videretur. Rurſus etiam ab iiſdem Brachmanibus fere & lapidibus appetitus, præclare ſecũ actum exiſtimauit, vel ob id ipſum, quod benignitate Domini factum eſt, vt quotquot eum oppugnauerunt, immutati deinceps ad Chriſtum ſeſe conuerterint.

In mediis illis finibus oppidum eſt celebre Margon, & in eo templum ſancti Spiritus, quo plus mille Chriſtiani conueniunt, qui Brachmanes Ganzares antea fuerant. gregem hunc quinque tuentur è noſtris. qui hoc anno ibi ſacramento baptiſmi initiati ſunt, ij ſummam efficiunt 234. hos alij ſequentur propediem. Ex eo loco dominicis omnibus feſtíſque diebus confert ſe vnus è noſtris ad ſacra miſſæ facienda in ædem Sancti Michaelis, quæ Margone diſtat quinque circiter millia paſſuum, Chriſtianóſq; numerat octingẽtos egregia omnes pietate atque conſtantia, licet fere omnes diſiuncti atq; diſperſi,

diſperſi, quidam etiam bene longè à templo inter ethnicos habitẽt. baptizati ſunt ibidem hoc anno 107. augebitúrque neophytorum numerus, cùm primùm deferbuerit ira dolórq; vulgo conceptus ex diſturbatione delubrorũ ſuorum. Et quoniam tanta eſt gẽtium immanitas, vt cum primũ quis Chriſtianus eſt factus eum vel propinqui & affines deſerant quamuis extrema laborantem inopia, valetudinarium ibi noſtrorum cura conſtitutum eſt, quo magna mortalium approbatione & excipiũtur, & curantur ęgroti, non modo Chriſtiani verum etiã ethnici, atque ea ratione multi Chriſto Domino lucrifiunt.

In eadem eccleſia cõuerſiones quædam hoc anno extitere notabiles. Ex Maurica terra tres exacta iam ætate homines eò contendere ob id vnum vt Chriſto darent nomina. ægroti nonnulli Chriſtiana religione in ipſo morbo ſuſcepta, contritionem præ ſe ferentes, è vita migrarunt, Iuuenis annos natus circiter quinque & viginti, cuius pater, vir imprimis honeſtus, cũ vniuerſa familia ſeſe Chriſto Domino addixerat, parentis conſiliũ deteſtatus, ad Idalcanem Maurorum Regem ſe cõtulit, à quo amice exceptus & in honore habitus eſt: verumtamen acceptis deinde à patre litteris ita permotus eſt, vt Chriſtianæ religionis cauſa omnia illa cõmoda ſponte relinquere, & leucarum triginta iter emetiri nõ dubitauerit. liberaliter egit cum

vtroque Prorex, eorúmque commodis admodum benignè consuluit.

In eodem tractu aliam ecclesiam cui à sancta cruce nomen est inditum, Christianorũ circiter sexcentorum, nostri procurãt. anniuersaria crucis adorãdæ sacra, quæ in diem quartum nonas Maij incidunt, cùm cetera celebritate hoc anno peracta sunt, tum etiam baptismo capitum 60. qui numerus & pro temporis spatio, (siquidem nuper eo lumen Euãgelij illatũ est) & pro multitudine ac pertinacia Brachmanũ, qui ibidẽ sunt, nequaquã exiguus est putandus. Baptismo peracto, neophyti omnes agmine ramos arborũ præferentes cum prę cẽtione tubarum, & varia symphonia prodiere ad crucẽ loco pulcherrimo defigendã, vbi nostrorũ opera fanũ ethnicorum totius eius regionis opulentissimum euersum antea fuerat: vt qui locus dæmoni colendo tandiu patuisset, idem adorandæ cruci dæmonis victrici cõsecraretur. Postridie eodẽ ordine ac ritu aliã statuerunt in vico finitimo, impositã pilæ, qua in summa prius consitũ erat amaracũ, quam Brachmanes herbã magna superstitione ac cæremoniis pro numine venerantur. atq; ea sanè pila adeo commodam præbuit ctuci basim vel natura loci, vel ipsius structuræ forma ac figura, vt eam vnam ad rem excitata fuisse videretur.

Superioribus diebus baptizatus ibidem est puer, cuius conuersionem nostri diuturno labore

bore quæſierant, ſpe matris etiam ea ratione ad Chriſtum Dominum perducẽdæ, nobilis feminæ, & cum primario viro cõiunctæ: ſed illa nihilominus obſtinata palam profitebatur ſe parum laborare de filio. quod vbi ille cognouit, quanquam ætate admodum tenera, petiit vt liceret ſibi matrem adire, conatibus ſuis Deum forſitam affuturum. magnum in eo ſtudium atque ardor animi cernebatur. itaq; ei negari non potuit, nec ſanè puerum fefellit opinio. nanque ita ſe in ea actione præclare geſſit, vt mulier, marito relicto, filium ſecuta ſit, iámque animi vere Chriſtiani indicia dederit.

Alia Brachmanis Gãzaris viri principis filia catechumena eſt facta: quam tãto parens amore proſequebatur, vt nemo dubitaret, quin eá omnino imitaturus eſſet: ſed ceteri Brachmanes oppoſuere illi ſeſe, eumq; perpulere, vt cũ Præfecto expoſtularet & quereretur, filiam ſibi per vim ablatam fuiſſe. deducunt igitur hominem centum fere Brachmanes ad Præfectum, certa fiducia fore vt puella verbis ſuis calumniam comprobaret. Sed illa vbi eo peruenit, tota re ad arbitrium eius reiecta, & iuſſa quod ſentiret liberè expromere, palam reſpondit, vim ſibi nullam prorſus adhibitam fuiſſe, dolere ſibi quod non citius Chriſtum Dominum cognouiſſet: quare Brachmanes turpiter victi abiectíq; digreſſi ſunt, ipſa baptiſmo expiata, & nouo nomine Lucia vocata eſt: ſperamus

etiam ſuos alióſque ipſorum opera permultos idem eſſe facturos.

Ad eundum pagum acceſſerat Iogues, hoc eſt, quaſi monachus inter ethnicos, ex eorum genere qui cultu victúq; horrido ſanctimoniã profitentur. ætate videbatur annorum quinq; circiter & viginti, egregia forma corporis, vultu modeſto, minimè loquax: in hunc neophyti cum incidiſſent, pæne captiuum ad noſtros adducunt. Interrogatus à Patre, quónam conſilio vitam adeo aſperam duceret, quemúe tot laborum ſibi fructum proponeret: reſpondit ſe anteactæ vitæ peccata expiare, ſalutíque proſpicere: tum Pater multis rationibus quanto in errore verſaretur oſtendit, qui ſine conditoris ſui cognitione ſe id aſſequi poſſe confideret, ſuaq; diſputatione ita permouit hominem, vt quaſi noua quadam oborta luce, reſpõderit, quoniam ita placeret Deo velle ſe fieri Chriſtianum, ſimúlque voluntatem ſuam facto ſanè admirabili declarauit. veſtibus erat indutus laceris & attritis, pendente ex humeris ſarcina cõiectis in eam quibuſdam quaſi reliquiis, quas religionis cauſa circumferebat, ænea ſcutella, poculo in cucurbitæ formam excauato vtebatur: brachia & crura ferreis armillis, manuum digitos ac pedum ferreis item annulis habebat ornatos: fiſtulam è ceruice ſuſpenſam, corniculum venatorium manu gerebat, quibus aduentum ſuum in oppida præſignificare erat ſolitus:

nec

nec deerat illi mortis meditandæ materia, passer extinctus non detracta pluma. barba & capillis erat abrasis: exigui tãtum circuli spatio comam in summo capitis, vertice raram sed promissam & bene comptam consulto reliquerat. aures erãt quatuor aut quinque locis perforatæ, lignis quibusdam insertis, tanquam suæ professionis insignibus. Sed vbi cum Patre congressus est, magna & Christianorum & gentilium turba sectante, nouo spiritu instinctus processit in forum, ibique rogo excitato & accenso, omnia illa instrumenta, quibus illum dæmon ornauerat in fascem colligata cõiecit in ignem: Brachmanibus magno suo dolore inspectantibus, & tanta ac tam repentina mutatione stupentibus. nec his contentus Ioques, vbi Christianis rudimẽtis institui est cæptus, veniam petiit matris adeundæ, vt eam cum filiis tribus ad Christum ab impietate traduceret. conatui respondit euentus, namq; profectus in patriam, quotquot quæsitum ierat, secum ad nostros adduxit. Sunt autem adhuc catechumeni, nã, vt ante diximus, Ioquium catechesis de industria solet esse prolixior, sed baptizabuntur propediem.

In eodem vice quidam erat ab Euangelio ita alienꝰ, vt latebras quæreret assiduè, ne Dei verbo aures dare cogeretur: is cum grauissimum in morbum diuinitus incidisset, morte iam imminẽte interrogatus à nostris vellétne fieri Christianus, & desperato iam corpore animam ab

interitu vindicare: vellè reſpondit, præclarè enim, inquit, intelligo, Deum hoc morbo fugæ ac tergiuerſationis meæ pœnas à me repetere, atque ita culpam agnoſcens vt baptizaretur efflagitauit illico antequam efflaret animam: atque vbi lotus eſt, crebris cum Deo colloquiis habitis, precatorum veniam implorans, ea ipſa nocte migrauit è corpore. verùm de hac paræcia (ne ſim longior) hactenus: quæ Chriſtianis hoc anno aucta eſt centum ſeptuaginta tribus.

Sanctorum Philippi & Iacobi eccleſia Chriſtianos continet quinquaginta ſupra octingentos maxima ex parte Brachmanes: eam quoque vineam colunt noſtri ſanè fructuoſam, namque hi neophyti ſpectata probitate, ſtudióq; ſunt amplificandæ religionis Chriſtianæ, atque ob id ipſum anguſtias pauperum ſuis facultatibus leuare non deſinunt. Sed vt ethnicis iis qui bonam frugem pollicentur adiuuandis libenter inſiſtũt, ſic ab improborum ac pertinaciũ conſuetudine longè refugiunt. Ad numerum fidelium adſcripti hoc anno in eadem eccleſia ſunt amplius cẽtum & quinquaginta præter triginta, & eo plures, qui ſe ad hoc collegium ea de cauſa contulerant. baptiſmus ibi inter ceteros habitus eſt capitum ſimul octo & ſeptuaginta, in iis cum alij inſignes viri fuere permulti, tum vero maximè Brachmanes Ganzares tres. Apparantur autem actus hi publici quamampliſſimè,

mè, quo facilius Indi ritus impios ac ſuperſtitiones dediſcant, quibus certatim operantur hæ gentes externis cæremoniis & gratulationibus, vtpote veræ atque internæ pietatis prorſus expertes: totámque religionem ſpectaculorum duntaxat ac pomparum magnificentia ac ſpecie metientes. Ad eum porro, quem dixi, baptiſmum ingens concurſus eſt factus partim incolarum, partim etiam Luſitanorum, qui ad eam ædem religionis cauſa peregre aduenerãt. In ea turba neophytus repertus eſt in tanta aliorum gratulatione ſolus effuſe plorans. res nõ ſine admiratione cõtinuò defertur ad patrem. is accedit ad hominem: quærit cur in publica lætitia vnus ipſe lugeat: tũ ille: quid ni (inquit) fundam præ gaudio lacrimas, cum videam rite coli communem omnium Dominum eo ipſo in loco, vbi paucis ante diebus eundẽ per ſummam impietatem neglectum & iniuria affectũ aſpexi toties, cum honores eius numini debiti, ſaxo cuidam hic poſito tribuerentur, nomine Manganaio! obſtupuit eo reſponſo Pater, præſertim quod nihil tale ab illo expectaſſet. qua ex re perſpici poteſt immenſa cõditoris ac Domini noſtri benignitas, qui chariſmata ſua non ad hominum opinionẽ atque iudicium, ſed alto quodã & arcano conſilio diuidit. Erat in eadem parœcia mulier Chriſtiana, cuius filius ab idolorum cultu, & Brachmanum cõſuetudine diuelli non poterat. itaq; pro eius conuerſione

vt pro ſancto quodã Auguſtino pia mater Monica lacrimans precabatur aſſiduè, cumque totum iam quinquennium in eius oppugnanda pertinacia fruſtra laboraſſet, graui deniq; morbo mulier opprimitur. per eam occaſionem ad euocandum matris nomine confeſſarium filius aduenit. Dies erat niuium miraculo ſacer: eo ipſo die, mane, ſacrificio miſſę pacto, ambo profecti ſunt: cúmque tali die pater frugem aliquã virgini matri libare percuperet: cæpit in itinere cùm adoleſcente agere de venturi ſeculi veritate deq; huius vitæ fallaciis, ſuadere & hortari vt ſaluti proſpiceret matris exemplo, quæ id tam vehementer optaret. quibus ille ſermonibus, vt à Chriſti nomine maiorem in modum abhorrebat, initio minimè flecti viſus eſt, veruntamen vrgente deinceps multis rationibus patre, affuit cæptis eius omnipotentis Domini bonitas, quæ adoleſcentis animo ſancti ſpiritus faces admouit ſic, vt exutis impedimentis omnibus, quibus implicatus à dæmone tenebatur, Chriſtianum fieri, matríque obtemperare velle ſe dixerit: ad quam vbi peruentum eſt, tota re à confeſſario expoſita, mulier tantum lætitiæ percepit ex ea tam repentina, támque felici immutatione filij, vt ſtatim ſe morbo leuari ſenſerit. præbuit confitenti aures Pater, deinde ceteros Chriſtianos adiit, proſequente officij gratique animi declarandi cauſa adoleſcente catechumeno cum aliis cognatis, & eorum quidẽ

ethnicis

ethnicis aliquot, qui oſtendunt ſe quóque propediem id ipſum eſſe facturos. Dominus noſter eos in ſalutari conſilio ſuſcepto retineat. Hunc alia eccleſia ac templum opportuno loco inſtituitur: námque re ipſa compertũ eſt, ad ethnicorum conuerſionem, & neophytorum profectum longè vtiliſſimam eſſe ædituũ ſacrarum frequentiam, etenim hoc pacto & boni ab improbis commodius dignoſcuntur, & vniuerſi facilius adiuuantur.

In hac inſula Goa noſtri eccleſiam quoque Sancti Ioánnis Euangeliſtæ adminiſtrant. ea Chriſtianis conſtat octingentis: qui vt ferè omnes admodum honeſto loco ſunt nati, & in principibus inſulæ numerantur: Chriſtianis actionibus tempus redimere ſtudent malè poſitum in idololatria. itaque egentibus benignè faciunt, præſertim cum annonæ laboratur inopia: quod cum hyeme proxima contigiſſet, cõuentu habito primores oppidi cuiuſdam rationem iniere ſubueniendi pauperibus, ídque fecerunt. vbi verò tempus meſſis aduenit, aliquot oryxæ candis (certæ menſuræ nomen id eſt) ex collatione in publicum redegerunt pauperibus diuidendos. quæ laus hominum eo maior eſt, quod iidem ante conuerſionem aliud nihil niſi tyrannidem, rapinas, & alia huiuſmodi ſcelera meditari ſolebant.

In rebus iis, quæ ad ſynceritatem fidei pertinent, nullus carni & ſanguini relinquitur lo-

cūs. Senis cuiuſdam filius ad Mauros ſe contulerat, huic parens pro litteris apertè denuntiauit, ſi quid ab ſe poſtularet, rediret in patriam Chriſtúmque profiteretur: ita fore non ſolùm vt animā exitio ſempiterno ſubtraheret (quāquam id maximè ſpectari oporteret) ſed etiam vt paternæ inter ipſos neceſſitudinis iura conſtarent: ſin rem diutius diſtuliſſet, ſibi certum eſſe exacta iam ætate, & ad exitum appropinquanti, illo exhæredato patrimoniū omne egētibus diſtribuere. qua ipſa denuntiatione alij quoq; nec ſanè fruſtrà, cognatos ab impietate deterrēt. Hoc anno in eadem eccleſia ſacro baptiſmatis fonte renati ſunt octo & triginta pleríq; nobiles: in iis tres è Botorum familia, qui apud ethnicos concionatorum exercēt munus, magnóq; in honore ſunt. ante huius mēſis exitum multos alios neophytorum affinium ſuorū opera ſperabamus ad Chriſti gregē acceſſuros. Paucis ante diebus ad templum illud baptiſmi cauſa ſe contulit grandis iam natu, miniméque contemnendus viri tanta fide & notitia Dei, vt qui aderant mirarētur: etenim Catholicæ fidei capita exponēti Patri reſpondit ille, ſanè vt videbatur ex animo, ſe cano iam eſſe capite, nec ignorare meminem præter vnum Deum ac Dominū noſtrum colendum atq; adorandum eſſe: eundémq; ſibi iamdudū hærere in pectore, ac proinde ſeſe deflere lōgi iacturā tēporis in dæmone propter ſummū ſcelus venerādo cōſumpti:

pti: & ſimul vim lacrimarũ profudit contritionis ac pœnitentiæ teſtem, petẽs vt ſacro baptiſmate lauaretur, quod poſtea factum eſt. Denique vt ad alia trãſeam, noſtris hominibus illius eccleſiæ, neophyti pietate in Deum & officio ſatisfaciunt, nec eo quempiam è Mauris accedere patiuntur, quin rẽ ad noſtros cõtinuò deferant, vt ad eius conuerſionẽ aggrediãtur. Anniuerſaria eius tẽpli ſolennia hoc anno cum ceteris ceremoniis, frequentiâ populi, & ſacra cõcione celebrata ſunt, tum etiã baptiſmo cãdidatorũ viginti, quos alij octodecĩ paulo poſt ſubſecuti ſunt, vt interim eos taceã, q ad hoc Goanũ Collegiũ miſſi ſunt: atq; etiãnum ſupereſſe dicuntur ibidẽ catechumeni quinq; & viginti.

Præter hoſce baptiſmos in Goanis finibus habitos hoc anno etiam in ipſa vrbe Goa in ædibus noſtri Collegij baptiſmi quatuor generales peracti ſunt non ſinè apparatu magnifico, ſymphonia, ſupplicatione publica, cõcionibúſque noſtrorum, qui linguam Indicam callent præclarè, præſente Prorege, proterea quòd in cãdidatis erant Brachmanes multi viri primarij.

Primus concelebratus eſt Epiphaniæ die feſto, quód hoc libamine gratius nullum infanti IESV fore putauimus. baptizati ſunt octoginta, in iis Brachmanes medicus in primis huiuſce vrbis clarus: huius vltro ſe præbuit ſuſceptorẽ ipſemet Prorex, vniuerſa Indica nobilitate honoris cauſa proſequente.

Alter eadem ferè pompa in Maium menſem incidit. ingenui abluti octo & quadraginta ſupra ducentos præter multa Luſitanorum mancipia. in eo numero fuere Brachmanes duodecim inſignes viri cum ſua quiſque familia.

Tertius in tertiam dominicam diem Iunij mẽſis dilatus eſt angelo cuſtodi ſacram. Ea celebritas ceteras tum gratulatione, tum neophytorũ numero ac nobilitate ſuperauit: cuius rei non minimam laudem fructúmque tulit Luſitanus incola, qui cum in ſuis hortis ethnicos haberet complures vehementer in ſuis ſuperſtitionibus obſtinatos tãtum aberat, vt ad eos ad Chriſtum allicere conaretur, vt etiam de noſtris hominibus id agentibus quereretur: quod ſcilicet illis moleſtiam exhiberent: verùm is diuinitus deinde factũ eſt, vt culpam ſuam agnoſcens, mutata voluntate noſtros in opere adiuuare ſedulò cæperit, & ex iis ad fidem traduxerit amplius quinquaginta, qui noſtrorum opera Chriſtianis deinde præceptionibus eruditi, vbi dies baptiſmi adfuit, ab ipſo Luſitano per mediam vrbem ad ædes noſtras agmine compoſito ducti ſunt, ramos manibus proferentes, præcinentibus tubis, vt ſpecimen aliquod Proregi præberet nouarum frugum quas in pomario ſuo decerpſerat. ſub veſperam deinde ſacro baptiſmate initiati ſunt in vniuerſum ducenti & ſexaginta: in iis Brachmanes Salſetani & Goani honeſti homines circiter quinquaginta.

Poſtremus fuit capitum centum & ſexaginta, octobri menſe, poſt diem vndecim millibus virginum ſacrum, ídque ſumma cùm ſignificatione lætitiæ. porro omnibus hiſce celebritatibus interfuere Luſitani tres, qui in hac vrbe ſibi domicilium cõllocarunt, quorum vnum œconomum eſſe Raciolenſis eccleſia diximus antea. Atque ego ſanè verbis exequi nequeo, quã cupidi ſint tres ij homines animarum ſalutis: ſiquidem pro ea tam vehementer laborant, vt ab Deo in terris videantur eſſe propoſiti quaſi quoddam exemplar & incitamentum multis in hoc genere negligentibus: cum enim ea de cauſa calumniis falſiſque criminibus oppugnãtur, interdum etiam trudantur in carcerem: ita libenter haſce vexationes omnes, & incommoda excipiunt, vt præclarè appareat, quanto deſiderio teneãtur patiẽdi pro Domino. Hac hyeme falſò accuſati ſunt, quod ethnicum quendã ad Chriſtiana ſacra vi compuliſſent, cúmque generalis auditor mendaciis oneratus, eos pro poteſtate coercere imperaſſet, vnus ex iis fuga ſibi cõſulere cum poſſet, prorſus negl[illegible]it: quin etiam ſuadenti Rectori noſtro vt caueret, reſpondit ille, ſe pro conuerſione ethnicorum nõ modo non formidare cuſtodiam, ſed etiam optare Chriſti domini gratia flagris cædi publicè, ſéque inter ipſa verbera mirabilem fructum ex vero lictoris, præconíſue capturum, cum eius ſupplicij cauſam de more pronuntiaret. atq;

is eodem animi ſenſu ſubòrtis pę ne lacrimis, reputans quam paruo ſtudio teneantur homines hominũ ſeruandorum, affirmabat, ſi cognoſceret in Maurorũ finibus quamuis longiſſimè poſitum quempiam ethnicum ad Chriſtiana ſacra propenſum, neglecturum ſe non modo rei familiaris iacturam, ſed etiam omnia capitis pericula, vt ad eum ab interitu reuocãdum illucúſque contẽderet. præclaram ſanè laudem, præſertim quod multo plures hac tempeſtate reperias, qui tam ſancta ſtudia retardare, quàm qui adiuuare conentur. Et quoniã de horum hominum virtute iam antea ſcripſimus, illud vnũ adiungam. octauo quóque die confeſſionis & Euchariſtiæ ſacramẽtis in æde noſtra & ſe muniunt ipſi, & alios multos ad id ipſum incitant. nullus præterea baptiſmus eſt, aut Chriſtianorum celebritas, quin interſit: nec modo neophytis gratulantur, ſed etiam in difficultatibus benignè ſubueniunt. optimam hanc eorũ mentem tueatur Dominus.

Qui à noſtris hoc anno ad menſem vſq; Nouembrem baptizati ſunt, eorum eſt ſumma (baptiſmis omnibus computatis, trium millium, & nouem ſupra ducentos, præter eos quique in priuatis ædibus ægrotãtes, quique in cuſtodiis publicis ac triremibus, alibíque eodem æternæ ſalutis imperiti miſterio, in codicem relati non ſunt. exiguus numerus ſi ſuperiores annos reſpicias, ſin bellicos tumultus & incommoda reputes,

putes, quibus impeditur Euangelium, nequaquam exiguus: vberioris verò messis hac tempestate sedata, spes est: præsertim acriter incũbente in eam ipsam rem pro virili parte Prorege, qui neophytos officioſè complecti ac tueri, & ad ethnicorum conuersionem hortari non desinit: quin etiam ter quatérue complures ipse vestiuit. aureorum mille & quingentorum impensa: cuius pium hoc studium, curámque amplificandæ Christianæ religionis Dominus augeat.

Hæc mihi in præsentia venerande Pater in mentem veniebant, quæ de progressu Euangelij ad te scriberẽ. Reliquum est, vt precibus & sacrificiis tuis gratiã nobis viréſque implores à Domino, quo nõ solum partas retinere animas, sed alias etiam deinceps lucrari possimus. Goa mense Nouembri. 1569.

EX LITTERIS MARTINI

Sylua ad Conſalsum Aluarem datis 6. Calend. Decembris 1569. è Caſtro Onoris.

NOs, vt scis, ex isto portu discessimus ad 18. Cal. Decembris. eo die ad Goanas insulas noctu peruenimus: ibi diẽ pænẽ totũ morati nauigia præstolántes, quæ Goæ remanserãt simulátq; affuere nõnulla, statim solutis anchoris vespere tenuimus Amediuã. Amediuæ dies quinq; posuim⁹: deinde sacro Missę peracto cui

Prorex cum vniuerſo exercitu interfuit, valida Claſſe nauium 160. ad Onorem delati, caſtrum offendimus admirabili opere, artificióque perfectum. Erant in eo præſidio Laſquarini circiter ſeptingenti artis ſclopettariæ peritiſſimi: ij noſtrorum ſigna conſpicati, ſeſe ad defenſionẽ toto pectore compararunt: inſequenti luce in deſcenſione prædium haud leuè commiſſum eſt, ita tamẽ vt noſtri ſuperiores extiterint. Primus è naui ſeſe in littus eiecit Prorex: tum ceteri ſubſecuti: atque eodem impetu Luſitani audecius ad mœnia vſq; prouecti ſunt, ſed egregiè repulſi; duobus è ſuorum numero deſideratis, ictis verò circiter 40. quorũ aliquot è vulneribus poſtea mortui ſunt: quod incommodũ acceptum non eſſet, ſi quorum oportuit conſiliis monitiſq; paruiſſent. id ne rurſus accideret, Proregis iuſſu ductis ritè munitionibus caſtrũ oppugnari trifariam ceptum eſt ſic, vt præfectus à certamine verſus ad preces, re deſperata ad Proregem acceſſerit vitam ſibi, ac militibus implorans. Facta deditione, armis, & impedimentis relictis, in decuſſim compoſitis manibus, cum ſingulis veſtimentis omnes dimiſſi. Oppugnationem triduò ſuſtinuerant: tertio die, qui fuit feſtus Sanctæ Catharinæ, ceſſere. Nos caſtrum intrauimus: & in gratiarum actionem cuſtos Franciſcanus ſacrificauit, ego Proregis iuſſu concionatus ſum. Reficiuntur hoc tempore quæ per oppugnationem diruta ſunt. ſtatuítq;

ſtatuítque Prorex manum militum hic in præſidio relinquere. Regat illum pro ſua clementia Dominus. Tu verò curabis vt piorum ſuffragationibus adiuuetur: id enim ille vehemẽter exoptat, mihíque mandauit, vt id ſuo nomine abs te per litteras peterem.

Fugerat me de euentis meis quibuſdam te facere certiorem. Bis pænè defunctus ſum: ſemel vt primum exſcentio facta eſt, dum aliquot militibus animos conor addere, & Crucifixi Domini ſignum oſtento, námque in eos emiſſa repentè artificioſi ignis olla, huc illuc magno impetu volitans: cum à periculo ſeſe cuncti proriperẽt: inter eam trepidationem impulſo prolapſóque mihi obtigit ſoli, ita tamen, vt illæ cauda veſtem dũtaxat diſcerpſerit, corpus illæſum domino miſerante reliquerit. Iterumrac tertio periculum adij, ex tormentariis globis, ita præteruolantibus, vt mihi verticem capitis propè abraderent. Quod ad reliqua attinet: Ego, & Sebaſtianus Conſalius & corpore valẽmus, & munera Societatis obimus adhuc Dei beneficio ſanè feliciter, verſamur autem etiãm ib valetudinario cum ægrotis. Nobis ad voluntatem ſuam omnipo exequendam Deus robur gratiámq; ſufficiat. Atque ob id ipſum tu nos Pater precibus tuis & ſacrificiis adiuuare ne deſine. Octauo Calend. Decembris. Anno Domini 1569.

DE REB. INDICIS EX LITTERIS HIERONYmi Ruiz ij ad Præpositum generalem datis Cochini. 28. Kal. Februarij 1576.

QVoniam ex iis litteris quas ex Europa in remotas regiones hasce pro vestra humanitate perferendas curatis magnam animi voluptatem, lætitiámque percipimus: ad rationem officij nostri pertinere sum arbitratus, vt vicissim istuc, quæ hoc anno in Cocinensi Collegio sint gesta perscriberem.

Habentur in hoc Collegio publicæ scholæ Grãmatices duæ, ad quas ventitãt discipuli fermè ducenti, & sexaginta bene morati: iidémq; tum in studijs, tum in sacramẽtorum vsu valde proficiũt. Doctrinæ Christianæ præcepta (quãquam multa admodũ tenera ætate sunt) cuncti perdicere: complures verò etiam catechismum in dialogo missum istinc: eundémque ipsi non sine fructu disseminant.

Confessio & cõmunio in æde nostra ita frequens est, vt celebrioribus festis, præsertim vero Matris Virginis, Corpus Domini sumant ferè trecenti, vel quadringenti. Idem accidit etiã cum indulgentiæ promulgantur, quarum neophyti perquam acre desiderium præseferunt: & sanè multũ ea ratione proficitur. Primo die dominico aduenens, publicè propositum est Iubileũ datum à summo Pontificè anno 1568 ad pacem & felicitatem Ecclesiæ Catholicæ exposcendam.

cendam. Tanta fuit confitentiũ vis, vt ſacerdotibus noſtris octo à matutino tempore ad noctẽ vſq; nullũ quieſcẽti ſpatiũ daretur. itaq; in hoc vno tẽplo per 90s dies iniere ſacrũ Euchariſtiæ conuiuiũ circiter mille maxima ex parte neophyti. præterea tantũ fraudatæ pecuniæ reſtitutũ, tot ſublatæ diſcordiæ, ita multa piè facta ſunt, vt hac vna de cauſſa præclarè poſitũ à ſummo Pontifice hoc Iubilei beneficiũ eſſe videatur: quid ſi cetera eiuſmodi ſpectes, quæ in reliquo Chriſtiano orbe plurima per eandem occaſionem geſta fuiſſe credenda ſunt? Ad conciones tantus eſt populi concurſus, vt ſuggeſtũ ex æde in plateam interdũ proferre neceſſe ſit: (vt interim eos taceam qui cætera vrbis templa frequentant) ſídq; non ſine magno animorum motu lachrimíſq;, quod ſcriptum eſt aliàs.

Hiemauit hoc anno Cocini Didacus Meneſes rei maritimæ pro Luſitaniæ Rege præpoſitus. claſſis erat nauiũ triginta. ꝓpugnatores mille numerabãtur. ac nobis magnam ea res attulit voluptatem, quod in tanta hominum militariũ turba non modo quies, verum etiam Chriſtiana diſciplina mirificè conſtitit: quippe horum militum qui verſantur in India, mos eſt Sacram Confeſſionẽ frequẽter obire: & cũ Eccleſiaſticos & religioſos homines magnopere venerãt, tũ verò inſcipiũt præclarũ ſibi & honorificũ ducere acceptas ab hominib⁹ iniurias Deo donare liberaliter. Itaq; ſi quãdo rixę inter eos vel ſeditiones exiſtãt, nullo negocio cõprimũt. Hyeme

etacta, priúſque claſſis abiret, à concionatoribus noſtris cæptum eſt agi cum claſſiaris de ſalute animarum ſic, vt ex vniuerſo numero, octingenti in æde noſtra ſeſe confeſſionis ſacramento expiauerint. quin etiam multi publicis per vrbem ac voluntariis pœnis admiſſa luere piacula. Quid plura? puſillam Quadrageſimam paucis illis diebus habuimus. ídque magna tum fidelium, tum infidelium approbatione cernẽtium, hoſce milites, ſi quid per hyemẽ grauius deliquiſſent, ſponté deinde ac libenter ſupplicia ſubeuntes. Nec ſolum præfecti militéſque (vt diximus) ſed etiã turba naualis & ipſi quoque remiges peccata ritè confeſſi ſunt. Atque hac adhibita præparatione cuncti admodum læti in Domino conſcendere: & ad huius orã præſidiũ ex hoc portu profecti Deum habuere ſanè propitium, ſiquidem allatum eſt, Maurorum naues ab iis captas amplius 40. eoſdémq; facta aliquoties exſcenſione, ethnicorum hoſtium cæſis circiter quinque millibus, non laudem ſolum ſed opima etiam ſpolia retuliſſe.

Redempti ſunt hac hyeme aureis quingentis noſtrorum opera corrogatis, Luſitani quinque qui anno ſuperiore, caſu neſcio quo, in manus Malauarium Maurorum inciderant. ij cum ad Collegium hoc deinde veniſſent Deo. Domino gratias acturi, lætiſſimos nobis nuntios attulere, ceteros Chriſtianos qui adhuc redimẽdi ſupererant, quamquam multis vexatos incõmodis

modis & cruciatibus, firmos nihilominus in Catholica fide perſiſtere. Adoleſcentulum, qui noſtra gymnaſia frequentauerat, alligatum ad arborem pedibus manibúſque, conati erant Mauri intentis in eum arcubus & ſagittis ad Chriſtum deſerendum impellere: quibus ille inter ipſos terrores animo forti, magnóque reſponderat, ſe vita potiùs priuatum iri, quam fide: quocirca deſperata re Mauri ab incæpto deſtiterunt, ita tamen vt eum deinceps qualibet quamuis leui de cauſſa calcibus fuſtibúſq; malè multarent. Alium tenera admodum ætate puerum pollicitationibus ac nimis in fraudem induxerant id vbi reliqui ſenſere captiui, conſenſu omnes adeunt puerum, ſéque ad eius pedes abiiciunt flentes, ac præſertim vir quidam ex eo numero nobilis: quorum ſuaſu ac monitis puer ita permotus eſt, vt obortis repentè lacrimis, ſe vtique deceptum fuiſſe reſponderit, ſed moriturum potius quam à religione Catholica receſſurum: atque hanc pietatem ſuam cõprobauit præclarè: nam vltro ipſe ſe hoſtibus obtulit, apertè denuncians ſeſe Chriſtianũ eſſe: qua re indignati Mauri vinctum ad arboris truncum ſagittis petere primum, deinde etiam iugulare aggreſſi, denique deſiere, illius obſtupefacti conſtantia. Nec tamen eundem exitum alij Chriſtiani ſortiti ſunt: quos eximia fortitudine perſeuerantes in Chriſti Domini confeſſione crudeliter interemptos eſſe cognouimus.

O prædicandam Domini bonitatem, qui miſeris hiſce temporibus, in media barbaria, dereliquit ſibi ſeptem millia, quorum genua nõ ſunt curuata ante Baal.

Venio ad huius anni meſſem. Octaua Sancti Spiritus feria profecti è noſtris aliquot ad Palurtenſes neophytos qui paſſuum hinc tribus circiter millibus orã maritimã incolunt: obuios illos in itinere habuimus, amantiſſiméq; accepti ſumus hoſpitio cuiuſdam ethnici ætate iam prouecta viri primarij: ibíque de ſuſcepta religione retinenda ſermo ad neophytos habitus primum, deinde prolatam regis Cocini diploma, & recitatæ litteræ, quibus priuilegia continentur ab eodem rege propoſita iis qui ſeſe ad Chriſtũ adiunxerint. quæ res multis noua, cunctis accidit iucundiſſima hoſpiti noſtro præſertim: idémq; antequã inde diſceſſimus pollicit' eſt ſe Chriſtianũ fore cum ſuis: & quanquã inimicus homo rem deinde impedire conatus eſt, ſperamus tamẽ illũ promiſſa facturũ. Poſt hæc variis locis ſane quam opportunè Catechiſmus eſt habit': accedebat illud etiam, vt à Catechiſmo noſtri ſeſe adhibitis interpretibus in ethnicorũ cætus inſererent Euangeliũ ptædicantes, adiuuantibus eos itẽ in opere amicis atq; diſcipulis qui pro ſua parte nõ deſunt auditorès ad verbũ Dei conuocare, atq; ad Chriſtianæ fidei veritatem allicere. Itaq; die qui fuit viſitationi Mariæ Virginis ſacer, prim' huius anni baptiſmus

mus ad húc modũ eſt peractus. Aliquot primũ diebus noſtri Catechiſmo vacarunt: deinde vbi dies adfuit baptiſini, cãdidati omnes ad Chriſtianũ veterẽ cõuenere, virũ locupletẽ, & honoratũ, qui cũ apud eos omnes parẽtis, tum vero apud nos ſocij atq; adiutoris egregij locũ obtinet. Gaſparẽ Ægidiũ nomine: atq; vbi maturũ fuit, ſub ſignis omnes agmine prodĩere cum tibiarũ, tubarúmq; cõcentu, ramos palmarũ tenẽtes indiciũ victoriæ ei⁹ quã Dei beneficio de ſpiritalibus nequitiis deportauerãt. Ad ædẽ ſacrã appropinquãtibus proceſſit obuiã clerus vnà cum vrbis Præfecto, & Epiſcopo, & magna Ciuitatis parte, act⁹ eiuſmodi eximia pietate ac ſtudio cõcelebrare ſolitæ. Epiſcopus è cãdidatis pauperimũ quémq; delegit quos partim ritè ſuſciperet, partim etiã manib⁹ ipſe ſuis ablueret. à Præfecto etiã nõnulli ſuſcepti ſunt, idémq; ſe in ceteros valdè humanũ atq; honorificũ præbuit. idipſũ à ceteris principibus factitatũ. Baptizati aũt ſunt eo die (quæ Domini noſtri clemẽtia ac benignitas eſt) viginti ſupra ducentos.

Inde rurſus noſtri in opus exiere, cúmq; feſto die ſanctorũ omniũm prefectus ad ędes noſtras baptizandum perduceret magiſtrum fabrum naualium regis Luſitaniæ: per eam occaſionem conuenere etiam ij, qui recentiſſimi noſtrorum hortatu ad Chriſtum ſeſe conuerterant. Itaque renati ſacro baptiſmate ſunt eo die octoginta non ſine ſolemni cæremonia, & cantibus.

Porro nos ex ea re fructũ animi præcipuum

capimus; quod alia nulla nisi æternæ salutis ratio hosce homines vt Christum profiteantur, adducit. Itaque nec vestes in Baptismo nouas, nec aliud omnino à nobis præter spiritalia expectant, aut flagitãt, nisi fortè granum aliquod benedictum è ceruice gestandum: nec verò deinde per inconstantiam ac leuitatem à Christo dẽsciscunt: quinimo magno sibi decori esse nomen Christianum existimant, & ceteros ad veritatem studiosè conantur ab impiarum opinionum peruersitate traducere: quo in genere nonnulla perstringam.

Quidã ex hisce neophytis, licet à nonnullis veterib⁹ Christianis non modo grauiter offensus esset verumetiam oppressus atque vexatus, non tamen idcirco destitit quominus Christianam rem procuraret egregiè. Paucis igitur hisce diebus duos homines ad Deum verum à dæmonis cultu conuersos ingenti gaudio perduxit ad nos. Puer Haires (hoc enim nomine appellatur certus ordo militarium hominum) vt baptizatus est ipse, ethnicos adiuuare statim aggressus est: triduóque alium Nairem ad nos adduxit: itemque paulò post Indos alios duos, trésue, tanta cum animi lætitia vt eadem in nos redundaret.

Mauræ cuidam erat filiolus, quam illa siue quod ad Christiana sacra propẽsum cerneret, siue alia nescio qua de causa, vt erat immanis & fera mulier, captum defodit. viuum ad fauces

vsque,

vsque, ingenti superimposito lapide, vt lentiori cruciatu paulatim extingueretur. Verũ percommodè factum est, vt hiatus existeret quidã, ex quo prætereuntes viatores puer posset aspicere. Accidit igitur vt illac iter haberent Christiani aliquot: quos ille conspicatus, quanquam adhuc Lusitanicæ linguæ imperitus, è saxo vociferari, & duo illa verba, Christum exopto, satis apertè pronunciare: accurrunt illi statim, & amoto lapide puerum extrahunt, atque vnus ex iis ad gubernatorem illum adducit, alius ad nos rectà properat flagitans, vt eò mittatur aliquis, puerum velle fieri Christianum. Itaque mater in custodiam tradita: puer in ędes nostras acceptus, ac deinde baptizatus est.

Regius præfectus quem in Christiana re adiuuanda nostri valde studiosum experimur, vna cum rectore nostro adiit ad Cocini regem, alio quodam in oppido commorantem, vt per eum liceret ibidem templũ exstruere neophytis Palurtensibus inquilinus. Annuente rege, cõtinuò præfectus ipse misit qui materiam cæduam ædificandi causa conueherent: quin etiã domum, quam ibi possidebat, eius rei gratia diruit. In reditu vero ad vicinam insulam rectorẽ perduxit, vt cum eius insulæ regulo de Christiana religione ageret, qui sanè regulus valde se facilem præbuit, dixítq; sperare sibi Dei beneficio datum iri, vt non nisi Christianus ex hac vita discederet. Vos cum quæso istic Do-

mino ſupplices commendate.

Antequã claſſis ex hac ſtatione diſcederet, decurſus militares, & varia ſimulacra prælioru exhibita, primum à claſſiariis, tum octauo poſt die à Luſitanis inquilinis. poſtremò etiã à neophytis Cocinenſibus, à quibus diligenter eſt cautum, ne quis ethnicus (quod opulẽti quidá oſtentationis cauſa tentauerant) ſe in ipſorum agmen inſereret. Ei decurſioni honoris cauſa operam dedere, tum Ciuitatis Præfectus, tum etiam claſſis dux, & ceteri principes, ita vt in eo ludicro & aciem ſtruerent, & ordines ipſimet ducerent. Neophyti autem duorũ circiter millium numerum implebãt, vario telorum genere, magna tamen ex parte ſclopis inſtructi, omnes verò egregio corporis ornatu & quidẽ cõplures (vt ſunt pecunioſi, & gloriæ cupidi) ita ſumptuoſo, vt proximè ad Luſitanos accederẽt. Æſtate ineũte inſtructis ære ſuo biremib⁹ quinque, in expeditionẽ ſine vllo ſtipendio pro Luſitaniæ rege profecti ſunt: iámq; præclari de ipſorum virtute nuntij afferebantur. Cocini rex adhuc in ſua cæcitate perſiſtit. is cum per hyemem in morbum incidiſſet: non incommoda occaſio viſa eſt vrbis Epiſcopo, itémq; Rectori noſtro conueniendi hominis, eúmque ſalutaribus monitis adiuuãdi. Ad eum igitur ambo profecti, in ipſo regiæ veſtibulo ſuperſtitiones & nefaria ſacra permulta reperiunt, quibus barbari pro ipſius incolumitate operabantur: regiã

verò ariolis brachmanibúſq; refertam, quibus ille adeo deditus eſt vt quamuis præclarè tum intelligeret, quamobrẽ illuc Epiſcopus rectórque ſe contuliſſent, nihil tamen idcirco de ſua obſtinatione remiſerit. Itaq; aliud nihil eo itineris labore ab Epiſcopo & rectore perfectum eſt, niſi vt officium vtérq; præſtaret, ſimul etiã vt cum dynaſtis quibuſdam, qui ad regem ſocium ac patronum pro amicitia venerant, agerent de rebus diuinis, & ab iiſdem impetrarent vt impunè liceret in poſterum, in ipſorum ditione Euangelium promulgare.

Reguli duo huic oræ finitimi, iungendæ cum Luſitanis amicitiæ percupidi, Chriſtianæ doctrinæ magiſtros, adeò enixè petierant, vt è re cómuni rector noſter eſſe omnino ſtatueret, duos è noſtris eò legari qui eadem opera neophytos etiam illius regionis inuiſerẽt, quos iam diu adierat nemo. Profecti igitur quemadmodum accepti ſint, cognoſcetis ex eorum litteris ad rectorem ſcriptis in hanc ſententiam. Excepti ſumus ab hiſce neophytis magna ipſorúm lætitia, & gaudio: nec non ipſi ad quos tendebamus reguli, multis rebus declarauerunt quàm ſibi gratus eſſet noſter aduentus. Quorú alter inuentus à nobis eſt ad ſua illa placanda numina circum lapidem molarem feſtius cum digitorum crepitu curſitans, cum ſe prius in ſtagno quodam religionis cauſa lauiſſet. Is ea ceremonia peracta, peramanter egit

nobiſcum, confirmauítque promiſſa. Gaſpar Ægidius amicus noſter, & huiuſce comes itineris, valde hiſce hominibus notus eſt. huic ferme trecenti polliciti ſunt, qui primus in templo quod ibi exſtruendum eſt, baptiſmus habebitur, in eo baptiſmo ſe nomina Chriſto daturos. Verum vt Malauarica hæc gens ferè perfidiæ laborat infamia, pro ipſis magnopere orandus eſt Dominus, vt quod recepere perſoluant.

In iis qui Cocini regem ægrotum officij causa inuiſerant, rex Porcadæ fuit, quæ regio diſtat hinc leucas fermè viginti. Is deinde præfectum huiuſce præſidij conuenit, præfectus verò confeſtim ad ſe rectorem noſtrum accerſiuit. Actum eſt ab vtróque de re Chriſtiana cum rege, qui pro eo quanti Luſitanorum amicitiam facit prolixè cõceſſit, vt Chriſtianam religionem in ipſius regnum inferre, palam ac liberè liceat: quin etiam priuilegia neophytis eadem quę Cocini rex tribuit patẽti diplomate: Vt nemini in poſterum ſuſcepta Chriſtiana religio fraudi ſit, nec idcirco quique omnino vel de re familiari, vel de iure teſtandi, vel de honore ac dignitate deperdat: vt iuriſdictio Eccleſiaſtica ſit pænes Epiſcopum: vt templa noſtra noxiis non modo Chriſtianis, verum etiam ethnicis pro aſylo ſint: denique vt nemo Chriſtianæ fidei nomine in periculum vocetur: & alia eiuſmodi.

Ethni-

Ethnicus erat quidam copioſus ac nobilis, quem fratres noſtri & alij ipſius amici non ſemel à nefario dæmonis cultu abducere fructrà contenderant. Is ipſo, ni fallor, S. Iacobi die natali, noſtris ea loca obeuntibus, & ex itinere ſalutantibus hominem, gratulabundus obuiam prodiit, dixítque ſibi ea nocte quieſcenti viſam pulcherrima ſpecie mulierem, ſummáque oris & corporis dignitate (quam ipſemet pro ea cõſuetudine, quæ illi cum Chriſtianis eſt, beatam Virginẽ nominabat) eámq; ad ſe in hæc verba locutã eſſe: Hac iter habebit cras manè è Sacerdotibus Chriſtianis vnus, tu quicquid ille iuſſerit facito, & quoniam vultis (inquit) me Chriſtianum eſſe: en præſto ſum cum vniuerſa familia: itaque paulo poſt in hoc noſtro collegio baptizatus eſt.

Quod nullum adhuc eſſet Cocini domicilliũ excipiendis alendíſque catechumenis, nonnulli idcirco à Chriſti profeſſione retardabantur. quamobrem Ægidius noſter vltro id ſibimet oneris depoposcit, catechumenos præſertim virilis ſexus gratis alendi apud ſe, dum ædes ad eam rem publicæ comparantur. Ægidij virtutem imitata vidua quædam honeſta mulier, nõ modo alendis, verumetiam inſtituendis fæminis operam, & impenſam benignè pollicita eſt. Nonnullam etiã pecuniæ ſummam ad idipſum pij quidam homines contulere.

Proxima Circoncifionis Chriſti Domini no-

ſtri ſolemnia, & anniuerſanam eius diei celebritatem auxit etiam baptiſmus inſignis capitum. 160. quo in baptiſmo tum Epiſcopus tum Vrbis præfectus, qua ſolent pietate, officióq; verſati ſunt quo lætiora eſſent Anni 1570. ineuntis exordia, quibus exitum ſperamus fore perſimilem. Qui per noſtros hoc anno Cocini ab impietate reuocati, & ſalutari baptiſmate loti ſũt, ſi extremũ hunc baptiſmum annumeres, quingẽtorum circiter (quæ Dei benignitas eſt) ſummã efficiunt. Quod reliquum eſt, te pater optime, & reliquos omnes, qui in iſto ſunt orbe ſocios obſecramꝰ, vt nos Domino cõmendare ne deſinatis in Chriſtiana cauſa laboranteo, tã remotis in regionibꝰ támq; inter ſeſe diſiũctis. Cocini ex Collegio Matris Dei 18. Kal. Feb. 1570.

EX LITTERIS PETRI DIASII datis è Madera Inſula ad Leonem Henricũ Luſitaniæ Prouincialem 15. Kal. Sept. 1570. de quadraginta Sociis pro fide Catholica occiſis.

EXponam his litteris felicem exitum Ignatij Azeberdij Braſiliæ Prouincialis, & comitũ. Nonis Iunij, cum Aloiſio eiuſdẽ Braſiliæ prouinciæ pro Luſitaniæ Rege præfecto, claſſe nauiũ ſeptẽ, Vlyſſipone profecti, octauo die Maderã hanc inſulam proſpera nauigatione tenuimus. Nouẽ & ſexaginta in vniuerſum è Societate noſtra conſcenderamus in tres onerarias diſtri-

distributi. Quæ S. Iacobi dicebatur, ea cũ Didaco Andrada multísq; aliis è nostrorũ numero vehebatur Ignatius.

Franciſco autem Caſtrio cum fratribus duobus, & pueris orphanis, Ioannis Ferdinandi nauis obtigerat. Me cum Sociis amplius 20. eadẽ quæ Aloiſium Præfectum nauis exceperat. Et quoniam certis de cauſis in hoc Materiæ portu aliquãdiu ſubſiſtere decreuerat Aloiſius: vectores & nautæ S. Iacobi, quod multa negotia haberẽt in Palma ex Cãnariis, ſeu Fortunatis inſulis vna, magnoperè efflagitarunt vti ſibi liceret præire: ſe expeditis maturè negotiis aduenienti reliquæ claſſi præſto futuros. Atq; initio quidẽ recuſabat Ignatius: in tanto maris & piratarum diſcrimine à ceteris digredi periculoſum ratus: verùm deinde victus precibus, abeũdi veniam ab Aloiſio petiit. qua impetrata, quaſi diuinaret ea quę poſtea cõſecuta ſunt, pridie eiusdiei, qui Apoſtolorum Principi ſacer eſt, Sacramento confeſſionis, & communionis prænuniẽdos curauit omnes, & ſimul diuiſit iis agni cæleſtis cereas imagines aliquot à ſummo Pontifice cõſecratas, & alia quædam religioſa munuſcula, quæ ex vrbe Roma ſecum attulerat.

His peractis, ſoluere pridie Kal. Iulij vento ſecundo, qui tamẽ eos in medio curſu defecit. Porro dominico die proximo, quinto nonas Iulias allatum huc eſt, Iacobũ Soriã maritimæ rei pro Nauarræ Regina Præpoſitum (is Caluini

sectator egregius, capitales inimicitias cum Papistis, sic enim Catholicos per ludibrium Hæretici appellát, exercere sese palam profitetur, ac prædicat) stare cum nauibus circiter septem in portu ad quinque leucas hinc sito, cui à Sancta Cruce nomen est inditum. Perturbauit is nuncius vehementer omnium animos, statímque Aloisius, oppidíque Præfectus cum populo vniuerso ad pugnam comparauere sese, Itaque sabbati luce quæ cónsecuta est, cum se Iacobus soria in conspectum nostrum dedisset, occurrẽtibus sibi Catholicis, qui probè instructa militibus, tormentísq; nauigia decem eduxerant, perterritus cessit, fugáque sibi cõsuluit. Hostem fugasse cõtenti nostri postridie reuertuntur, ille vero hoc perfunctus periculo Canarias petiit, ac die Iouis insequenti ad aspectum vsque Palmæ Insulæ, & onerariæ nostræ, quæ portum capere nunquam potuerat vento destituta, sanè feliciter est prouectus. eo autem ipso die Ignatius manè cum ceteris fratribus ad tertiæ cohortis (id loco nomen est) vicũ à portu leucas quinque circiter, scapha contenderat eo consilio, vt, si daretur facultas, ad portũ terrestri itinere perueniret, sed cum res exitum nõ haberet, in nauim se denuo recipere sunt coacti. Vt vel ex hoc satis appareat expetendum id genus mortis paratum illis fuisse diuinitùs: eóque magis quòd iter illud leucarum 80 vix diebus 15 ab ipsis emensum, addonaui minimè impedita,

pedita, vento etiam initio vt diximus valde fecundo, id iter totum nauibus quinque (& quidem earum nonnullis admodum onuſtis) non plus triduo à Iacobo ſoria decurſum eſt. Poſtridie noſtri eadem malacia nouem ferè millia paſſuum à littore detenti, vbi aduentantes Caluinianos aſpiciunt, paucis diſpoſitis tormentis defendere ſeſe omnino conſtituunt: Ignatius autem ſumpta Mariæ Virginis imagine, quam Roma ſecum extulerat, pro vt res & tempus poſtulabat, ad officium, atque ad pietatem hortari Catholicos inſtitit. Interea vnum è nauigiis hoſtes ad noſtram onerariam applicant, in eámque tres primo, in iis nauclerus magna apud eos exiſtimatione trãſiliunt, atque ij quidem ſtatim à Luſitanis tolluntur è medio, ſed maiore deinde hoſtium irrumpente numero, diutius obſiſti non potuit. Tum Iacobus ſoria cognito noſtræ Societatis homines ibi verſari, omnes ad vnum occidi imperauit, vociferatus: interfice, interfice, quoniam ad praua dogmata diſſeminanda Braſiliam petunt. In eorũ numero, qui onerariam occupauerant, erat Iacobi cognatus quidam: qui cum vitam aliquot Catholicis promiſiſſet, id iuſſit Iacobo renunciari. quæfuit ille cũctis ne præsbyteri (ſic enim noſtros vocabat) eſſent interempti: tum interemptos eſſe reſponſum fuiſſet, tum ab aliis manus abſtineri non vetuit: quo facto ſanè præclarè ſuum in nos odium comprobauit, præſertim

quod paucis ante diebus intercepto nauigio, quo Franciſcani cõcionatores duo, totidémq; ſacerdotes laici in Luſitaniam vehebantur, neminem eorum occidit: nactus deinde noſtros magna ex parte adoleſcentulos atque nouitios, nulli pepercit omnino. Mactatus eſt autem omnium primus Ignatius, quẽ obuiam hoſtibus prodeũtem elata manibus ea quam dicebamus imaginẽ, magnóq; animo profitentem ſeſe cum ſuis eſſe catholicum, lanceæ tribus ictibus confoderẽt, & ſacram imaginẽ extorquere fruſtrà conati ſunt. cum Didacus Andrada in amplexũ ruit Ignatij: atq; ita coniuncti simul ambo confecti vulneribus præcipitãtur in mare vnà cum ipſa imagine, quæ de Ignatij manibus nunquã excideraſ. Inde tabulata onerariæ ſubeunt, quo Ignatius in eo tumultu fratres octo, & triginta (tot enim erant eum ex hoc portu proſecuti) cõdiderat, binóſque, ac trinos ordine deinceps eductos ad nauis marginem, ac talaribus tunicis, quamquam exigui admodum pretij exutos, adacto bis, térue ſingulis in viſcera pugione, ſemianimes è naui deturbant: quorundam etiam præcidunt brachia, vt omnem prorſus euadendi ſpem ceteris adimãt. Atque hunc exitũ felix comitatus illo ſortitus eſt. Poſtea quæſitum de trium illorum cæde, qui ex hoſtium claſſe in onerariam primi tranſcenderent. Eius auctores, cædis, onerariæ gubernatorem cum adminiſtris duobus, ad ſe perduci furore percitus

tus iubet Soria. ibi ipſo non ſolum imperante, ſed etiam inſpectante viuentium pectore diſſecantur, & extracta crudeliter inteſtina deiiciũtur in pelagus. Iam verò hanc immanitatem Caluiniani illo etiam ſcelere cumulant. in onerariam reuerſi, ſacro ſanctũ caput vnius ex vndecim Virginum millibus, quod ſolatium neophytorum Ignatius in Braſilia afferebat, è carcheſij fune contumelioſè, nefariéque ſuſpendunt, deinde arreptam aliam Virginis Deiparæ effigiem, egregio profectam opere, quàm item Roma ſecum Ignatius aduexerat cum Sacris aliis imaginibus permultis, in angulo nauis per ludibrium collocant: in eáſque vt in ſcopum ſicas eiacularí laſciuientes incipiunt. Roſaria verò benedicta, ac ſanctorum reliquias, libróſque de religione, & alia ſcripta quædam ad Braſiliæ prouinciæ rem magnopere pertinentia, vt ſibi minus vtilia vel ſuperuacanea potius, alto mandarunt. Huius rei geſtæ ſeriem totius à Luſitanis duobus accepimus, qui ſpectatores affuerũt, cum per eos dies à Caluinianis captiui detinerentur. Qui è noſtris occiſi ſunt, æque tyrones, ac veterani, præclaris erant adiumentis rerum gerendarum inſtructi: itaq; ad rem Chriſtianã promouendam valde habebantur idonei.

Obſtupeſco ſanè mecũ ipſe conſiderans mutationes, migrationéſq; noſtrorum è naui in nauem Vlyſſipone primum, deinde in hac inſula Materia: vt felix ille manipulus Sociorũ, ſicuti

Gedeonis quondam milites pæne viritim à domino lecti fuisse videantur. Me in S. Iacobi nauem imponere, ipse apud Aloisium præfectum remanere Ignatius iam prope decreuerat, sed mutauit deinde consilium: partim vt equidem existimo, ne laborem, atque periculum subterfugere voluisse videretur, partim etiam quod ego tanto indignus bono videlicet fui. Reliqui sumus nunc è Societate ad 30. Cæptum iter numinis fiducia persequi certum est: vtrum eodem euentu nescimus: illud quidem intelligimus: Iacobum Soriam id vehementer expetere, nobísque tendere insidias. Sed iam instat horo profectionis, itaque finem scribendi facio, méque & comites tuis ceterorúmque sacrificiis, deprecationíque commendo. Ex insula Materia 15. Kal. Sept. 1570.

Libri quinti finis.

MVSEVM BRITANNICVM

